

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETAS
VERSLO EKONOMIKOS KATEDRA

AISTĖ MENČINSKAITĖ

LIETUVOS SMULKAUS IR VIDUTINIO VERSLO
FINANSAVIMO PRIEINAMUMO VERTINIMAS
Magistro baigiamasis darbas

Vadovė

prof .dr. I. Mačerinskienė

VILNIUS, 2010

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETAS
VERSLO EKONOMIKOS KATEDRA

LIETUVOS SMULKAUS IR VIDUTINIO VERSLO
FINANSAVIMO PRIEINAMUMO VERTINIMAS

Finansų rinkų magistro baigiamasis darbas
Studijų programa 62404S110

Darbo vadovė

prof. dr. I. Mačerinskienė

2010 12 17

Recenzentas

Atliko

FRmns 9-01 gr. stud.

2010 12

Aistė Menčinskaitė

2010 12 10

VILNIUS, 2010

TURINYS

IVADAS.....	9
1. TEORINIAI VERSLO PLĖTROS ASPEKTAI EKONOMIKOS PLĖTROS KONTEKSTE.....	12
1.1. Verslo, verslumo ir verslininkystės sampratos aspektai.....	12
1.2. Europos sąjungos smulkaus ir vidutinio verslo politikos analizė.....	14
1.3. Smulkaus ir vidutinio verslo vaidmuo ekonomikoje.....	17
1.4. Valstybės vaidmuo smulkaus ir vidutinio verslo skatinime	19
1.5. Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros veiksnių analizė.....	24
2. SMULKAUS IR VIDUTINIO VERSLO FINANSAVIMO PRIEINAMUMO VERTINIMO METODOLOGIJA.....	26
2.1. Verslo finansavimo prieinamumo vertinimo paklausos požiūriu metodologinis pagrindimas.....	26
2.2. Verslo finansavimo prieinamumo vertinimo metodika.....	36
3. SMULKAUS IR VIDUTINIO VERSLO FINANSAVIMO PRIEINAMUMO VERTINIMAS.....	41
3.1. Finansavimo šaltinių pasirinkimo ir finansavimo šaltinių panaudojimo vertinimas.....	41
3.2. Pasitenkinimo finansinėmis paslaugomis ir bendradarbiavimo poveikio vertinimas.....	54
3.3. Verslo paramos ir paslaugų poreikio vertinimas.....	75
IŠVADOS IR SIŪLYMAI.....	85
LITERATŪRA.....	88
ANOTACIJA LIETUVIŲ IR ANGLŲ KALBOMIS.....	94
SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA.....	95
SANTRAUKA ANGLŲ KALBA.....	97
PRIEDAI.....	99

LENTELĖS

1 lentelė.	SVV vertinimo kriterijai pagal Lietuvos teisinius dokumentus bei EK rekomendacijas.....	15
2 lentelė.	Finansavimo šaltinių pasirinkimą įtakojantys veiksniai (pagal teorijas)....	30
3 lentelė.	SVV pradinio kapitalo finansavimo šaltinių struktūra pagal verslo subjektų požymius.....	107
4 lentelė.	SVV plėtros finansavimo šaltinių pasirinkimo vertinimas pagal verslo subjektų požymius, vidurkiai	109
5 lentelė.	Įmonių finansinių rodiklių dinamika 2005-2009 m.....	46
6 lentelė.	Įmonių įsiskolinimo koeficiento dinamika 2004-2008 m., pagal verslo subjektų dydį.....	47
7 lentelė.	Verslo investicijų struktūra pagal verslo subjektų požymius.....	113
8 lentelė.	Finansavimo lėšų paskirstymo ir finansavimo šaltinių sąryšis verslo pražios atžvilgiu.....	54
9 lentelė.	SVV pasitenkinimo banko teikiamomis paslaugomis verslui, paslaugų kokybės, įvairovės, prieinamumo bei kainos atžvilgiu, vertinimas pagal verslo subjektų veiklos šaką, vidurkiai. 1 – visiškai netenkina, 5 - visiškai tenkina.....	337
10 lentelė.	Pasitenkinimo banko teikiamomis paslaugomis ir jų prieinamumo vertinimas aptarnaujančio banko personalo atžvilgiu pagal verslo subjektų požymius, vidurkiai. 1 – visiškai netenkina, 5 - visiškai tenkina...	116
11 lentelė.	Pasitenkinimo banko teikiamomis paslaugomis ir jų prieinamumo vertinimas banko politikos požiūriu pagal verslo subjektų požymius, vidurkiai. 1 – visiškai netenkina, 5 - visiškai tenkina.....	118
12 lentelė.	Pasitenkinimas banko darbuotojų suteikiamų paslaugų kokybe ir banko teikiamomis paslaugomis sąryšis.....	61
13 lentelė.	Pasitenkinimas banko politika verslo atžvilgiu ir banko teikiamomis paslaugomis sąryšis.....	62
14 lentelė.	Finansavimo šaltinių pasirinkimo ir banko politikos verslo atžvilgiu ryšys	63
15 lentelė.	Kliūtys, ieškant finansavimo, vidurkiai. 1 – labai didelė kliūtis, 5 – tikrai nėra kliūtis.....	120
16 lentelė.	Pasitenkinimas banko paslaugomis ir kliūčių, su kuriomis susiduria verslo subjektai , ieškodami verslo finansavimo, ryšys.....	66

17 lentelė.	Ar SVV atsisakytų banko, su kuriuo seniai bendradarbiauja ir su kurio darbuotojais sieja asmeninis pasitikėjimas, teikiamų paslaugų, jei iš kito banko gautų patrauklesnį pasiūlymą, pagal verslo subjektų požymius proc.....	122
18 lentelė.	Ryšių palaikymo tarp SVV aptarnaujančių bankų, jų darbuotojų ir įmonės darbuotojų verslo subjektų apklausos rezultatai.....	124
19 lentelė.	Bendradarbiavimo ir finansavimo prieinamumo veiksnių ryšiai.....	73
20 lentelė.	Verslo paramos poreikio vertinimas pagal verslo subjektų požymius.....	125
21 lentelė.	Verslo finansavimo prieinamumo veiksnių ir verslo paramos paslaugų poreikio bei pasitenkinimo ryšys.....	79
22 lentelė.	Paramos verslui paslaugų poreikio vertinimas, vidurkiai.....	126
23 lentelė.	Pasitenkinimo verslo paramos paslaugomis, kuriomis SVV subjektai naudojami per paskutinius 1 metus, vertinimas, pagal verslo subjektų požymius, vidurkiai.....	129
24 lentelė.	Verslo paramos paslaugų poreikio ir veiksnių, ribojančių verslo paramos paslaugų pasinaudojimą, sąryšis.....	82

PAVEIKSLAI

1 pav.	Verslo skiriamieji bruožai.....	14
2 pav.	Smulkaus ir vidutinio verslo vaidmuo šalies ekonomikai.....	18
3 pav.	Pagrindinės valstybės paramos formos 2010 m.....	21
4 pav.	SVV skatinimo sistema.....	23
5 pav.	Verslo plėtros veiksnių sąveika.....	25
6 pav.	Verslo finansavimo prieinamumo paklausos požiūriu veiksnių ir rodiklių vertinimo modelis.....	35
7 pav.	Respondentų pasiskirstymas pagal įmonės dydį, proc.....	38
8 pav.	Respondentų pasiskirstymas pagal įmonės veiklos tipą, proc.....	38
9 pav.	Respondentų pasiskirstymas pagal įmonės veiklos trukmę, proc.....	105
10 pav.	Respondentų pasiskirstymas pagal įmonės veiklos šaką, proc.....	105
11 pav.	Respondentų pasiskirstymas pagal įmonės veiklos vietą, proc.....	105
12 pav.	SVV finansavimo prieinamumo vertinimo sistema.....	40
13 pav.	SVV pradinio kapitalo finansavimo šaltinių struktūra pagal įmonės dydį, proc.....	41
14 pav.	SVV pradinio kapitalo finansavimo šaltinių struktūra pagal verslo subjektų veiklos trukmę, proc.....	42
15 pav.	SVV pradinio kapitalo finansavimo šaltinių struktūra pagal verslo subjektų veiklos tipą, proc.....	43
16 pav.	SVV pradinio kapitalo finansavimo šaltinių struktūra pagal verslo subjektų veiklos šaką, proc.....	106
17 pav.	SVV pradinio kapitalo finansavimo šaltinių struktūra pagal verslo subjektų veiklos vietą, proc.....	44
18 pav.	SVV plėtros finansavimo šaltinių pasirinkimo vertinimas, vidurkiai.....	45
19 pav.	Finansinių paslaugų naudojimas, proc.....	47
20 pav.	Finansinių paslaugų naudojimas pagal verslo subjektų dydį, proc.....	48
21 pav.	Finansinių paslaugų naudojimas pagal verslo subjektų veiklos trukmę, proc..	49
22 pav.	Finansinių paslaugų naudojimas pagal verslo subjektų veiklos tipą, proc.....	49
23 pav.	Finansinių paslaugų naudojimas pagal verslo subjektų veiklos šaką, proc.....	111
24 pav.	Finansinių paslaugų naudojimas pagal verslo subjektų veiklos vietą, proc.....	111
25 pav.	verslo investicijų struktūra pagal verslo subjektų dydį, proc.....	51
26 pav.	Verslo investicijų struktūra pagal verslo subjektų veiklos trukmę, proc.....	51
27 pav.	Verslo investicijų struktūra pagal verslo subjektų įmonės tipą, proc.....	52
28 pav.	Verslo pradžios investicijų struktūra pagal verslo subjektų veiklos šaką, proc.....	112

29 pav.	Verslo pradžios investicijų struktūra pagal verslo subjektų veiklos vietą, proc.....	53
30 pav.	SVV pasitenkinimo banko teikiamomis paslaugomis verslui, paslaugų kokybės, įvairovės, prieinamumo bei kainos atžvilgiu, vertinimas pagal verslo subjektų dydį, vidurkiai.....	55
31 pav.	SVV pasitenkinimo banko teikiamomis paslaugomis verslui, paslaugų kokybe, įvairove, prieinamumo bei kainos atžvilgiu vertinimas, pagal verslo subjektų veiklos trukmę, vidurkiai.....	115
32 pav.	SVV pasitenkinimo banko teikiamomis paslaugomis verslui, paslaugų kokybės, įvairovės, prieinamumo bei kainos atžvilgiu, vertinimas pagal verslo subjektų veiklos tipą, vidurkiai.....	56
33 pav.	Pasitenkinimo banko teikiamomis paslaugomis ir jų prieinamumo vertinimas aptarnaujančio banko personalo atžvilgiu, vidurkiai.....	58
34 pav.	Pasitenkinimo banko teikiamomis paslaugomis ir jų prieinamumo vertinimas banko politikos požiūriu, vidurkiai.....	59
35 pav.	Kliūtys, ieškant finansavimo, vidurkiai.....	64
36 pav.	Finansinių (nefinansinių) paslaugų trūkumo sėkmingi verslo plėtrai vertinimas, vidurkiai.....	65
37 pav.	Finansinių paslaugų tiekėjai, su kuriais verslo subjektai palaiko ryšius, pagal verslo subjektų dydį, proc.....	68
38 pav.	Finansinių paslaugų tiekėjai, su kuriais verslo subjektai palaiko ryšius, pagal verslo subjektų veiklos trukmę, proc.....	69
39 pav.	Finansinių paslaugų tiekėjai, su kuriais verslo subjektai palaiko ryšius, pagal verslo subjektų veiklos tipą, proc.....	69
40 pav.	Finansinių paslaugų tiekėjai, su kuriais verslo subjektai palaiko ryšius, pagal verslo subjektų veiklos šaką, proc.....	70
41 pav.	Finansinių paslaugų tiekėjai, su kuriais verslo subjektai palaiko ryšius, pagal verslo subjektų veiklos vietą, proc.....	70
42 pav.	Ar SVV subjektai atsisakytų banko, su kuriuo seniai bendradarbiauja ir su kurio darbuotojais sieja asmeninis pasitikėjimas, teikiamų paslaugų, jei iš kito banko gautų patrauklesnį pasiūlymą, proc.....	71
43 pav.	Bendradarbiavimo nauda paslaugų prieinamumo, kokybės, kainos ir įvairovės atžvilgiu, vidurkiai.....	73
44 pav.	Verslo paramos poreikio vertinimas, proc.....	76
45 pav.	Verslo paramos poreikio vertinimas pagal verslo subjektų dydį, proc.....	76
46 pav.	Verslo paramos poreikio vertinimas pagal verslo subjektų veiklos trukmę, proc.....	77

47 pav.	Verslo paramos poreikio vertinimas pagal verslo subjektų veiklos tipą, proc.	77
48 pav.	Verslo paramos poreikio vertinimas pagal verslo subjektų veiklos šaką, proc.	78
49 pav.	Verslo paramos poreikio vertinimas pagal verslo subjektų veiklos vietą, proc.....	78
50 pav.	Paramos verslui paslaugų poreikio vertinimas, vidurkiai.....	80
51 pav.	Pasitenkinimo verslo paramos paslaugomis, kuriomis SVV subjektai naudojami per paskutinius 1 metus, vertinimas, vidurkiai.....	81
52 pav.	SVV finansavimo prieinamumą įtakojančių veiksnių ryšys.....	84

IVADAS

Tyrimo aktualumas. Smulkaus ir vidutinio verslo (toliau – SVV) rėmimas ir skatinimas plėstis bei steigti naujus verslus – vienas iš pagrindinių ekonominės bei socialinės politikos plėtros uždavinių, todėl šaliai itin aktualu sudaryti palankią verslo terpę. SVV yra laikomas valstybės ekonomikos pagrindu, todėl siekiant verslo ir ekonomikos plėtros, finansų prieinamumas yra vienas iš aktualių klausimų. Finansų prieinamumas yra grindžiamas valstybės intervencija, stabilia finansinių institucijų plėtra, teikiamų paslaugų kokybe, įvairove bei finansinių paslaugų prieinamumo ir atitikimo verslo subjektų poreikių visuma. Tačiau lyginant su praėjusiu dešimtmečiu Lietuvos verslo aktyvumas yra ženkliai sumažėjęs dėl smukusios ekonomikos, dėl nepalankių sąlygų verslo gyvavimui bei naujo verslo kūrimo kliūčių. Kaip vieną svarbių kliūčių galima išskirti - ribotas finansavimo prieinamumas, kuris analizuojamas kaip nepakankama finansinių institucijų plėtra bei SVV finansavimas nepalankiomis sąlygomis. Ši tema nuolat analizuojama tiek publicistinėje, tiek mokslinėje literatūroje, siekiant suprasti bei išsiaiškinti verslo finansavimo šaltinių pasirinkimą sąlygojančius veiksnius bei jų prieinamumo spragas. Nemažai lietuvių autorių Stripeikis (2007); Štrimeikienė, Dapkus, Šivickas (2007); Mačerinskienė, Railienė, Rajangu (2008); Smagurauskienė (2009); Vijeikis, Baležentis (2010); Šivickas, Simanavičius, Pukas (2010) ir kt. moksliniuose darbuose ypatingą dėmesį skiria verslo plėtrai, verslo finansavimo sistemos analizei bei paramos verslui įsisavinimo galimybėms įvertinti. SVV finansavimo galimybių sistemai stiprinti bei sumažinti rinkos trūkumus taikomos įvairios priemonės (garantijos, mokesčių lengvatos, mikrokreditai ir pan.), taip pat mažinama ir privataus finansų sektoriaus rizika bei skatinamas SVV įmonių finansavimas bei plėtra. Verslo finansavimo prieinamumo tyrimai yra svarbūs bei aktualūs, norint nustatyti tikslingas valstybės intervencijos sritis bei pritaikant verslo finansavimo pasirinkimo vertinimo modelius, siekiant palankesnių finansavimo rezultatų. Darbo rezultatai turėtų būti aktualūs tiek valstybei, tiek verslo subjektams, siekiantiems verslo plėtros, tiek institucijoms ar kitoms įstaigoms, teikiančioms verslo finansavimo paslaugas.

Tyrimo problema. Verslo ir ekonomikos plėtros kontekste – verslo finansavimo prieinamumas aktuali problema. SVV finansavimo prieinamumui didelį dėmesį skiria tiek vyriausybė, tiek finansinės institucijos, tačiau vis dažniau girdime verslininkų abejonių, nusiskundimų dėl nepalankaus finansų prieinamumo verslui. Kyla svarbių klausimų tiek vyriausybei, tiek verslininkams ir finansavimą teikiančioms institucijoms: ar pakankamas verslo finansavimas? Ar pateisinami verslininkų lūkesčiai? Ar vienodos finansavimo prieinamumo galimybės? Kas sąlygoja ribotą finansavimo prieinamumą? Kaip tobulinti įmonių finansavimo prieinamumą? Norint atsakyti į šiuos klausimus, svarbu išnagrinėti finansavimo prieinamumą paklausos požiūriu ir įvertinti verslo finansavimo prieinamumo trūkumus bei gerinimo galimybes.

Tyrimo hipotezė H1 – smulkaus ir vidutinio verslo finansavimo šaltinių pasirinkimą sąlygoja verslo subjektų požymiai (įmonės dydis, tipas, veiklos pobūdis, trukmė, vieta).

Tyrimo hipotezė H2 – bendradarbiavimas ir ilgalaikiai santykiai tarp verslo subjektų bei finansų

institucijų skatina palankesnes smulkaus ir vidutinio verslo finansavimo sąlygas – prieinamumą.

Tyrimo hipotezė H3 – verslo paramos paslaugų poreikis yra priklausomas nuo SVV subjektų požymių bei finansinių paslaugų prieinamumo veiksnių.

Tyrimo objektas - smulkaus ir vidutinio verslo finansavimo prieinamumas.

Tyrimo tikslas – įvertinti bei nustatyti riboto verslo finansavimo prieinamumo priežastis ir pateikti išvadas bei siūlymus finansavimo prieinamumo sąlygų gerinimui.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išanalizuoti bei susisteminti teorinius verslo plėtros finansavimo aspektus.
2. Sudaryti finansavimo prieinamumo vertinimo modelį paklausos požiūriu.
3. Empiriškai įvertinti smulkaus ir vidutinio verslo finansavimo prieinamumą Lietuvoje ir pateikti tobulinimo galimybes.

Tyrimo naujumas. Šio tiriamojo darbo teorinė reikšmė: siekiama susisteminti naujausią mokslinę literatūrą bei sudaryti finansavimo prieinamumo vertinimo modelį paklausos požiūriu. Taip pat išskirti SVV finansavimo prieinamumo trūkumus, kurių nėra tiksliai apibrėžta. Darbo praktinė reikšmė glaudžiai siejama su planuojamais gauti darbo rezultatais. Darbe pateiktų išvadų ir pasiūlymų įgyvendinimas galėtų būti naudingas tobulinant SVV finansavimo prieinamumą.

Tyrimo metodai:

- Mokslinės literatūros analizė – taikyta analizuojant verslo, verslumo, verslininkystės sampratas, išskiriant SVV klasifikacijas, verslo įtaką ekonomikos plėtrai, verslo plėtros veiksnių analizei, valstybės vaidmenį SVV finansavimo prieinamumo politikoje bei verslo finansavimo prieinamumo paklausos požiūriu teorinius vertinimo principus.
- Teisinių aktų analizė – analizuojami teisiniai dokumentai, reglamentuojantys verslo plėtros programos nuostatas ir jų įgyvendinimo priemones.
- Statistinių duomenų analizė – naudota anketinės apklausos rezultatų bei statistinių duomenų, t.y. įmonių finansiniai rodikliai, analizei.
- Sociologinių tyrimų duomenų analizė – faktams rinkti bei juos konstatuoti, pasirinkta anketinė apklausa, skirta įvertinti verslininkų nuomones bei lūkesčius dėl verslo finansavimo prieinamumo (statistinius duomenis apdoroti, naudota statistinių duomenų analizės paketas SPSS 19.0).
- Duomenų lyginimo, grupavimo, grafiniai bei apibendrinimo metodai – plačiai naudoti tiek teorinėje, tiek praktinėje dalyje iškeltiems tyrimo tikslams pasiekti.

Darbo struktūra. Magistro baigiamasis darbas sudarytas iš trijų skyrių. Pirmame skyriuje, pateikta verslo, verslininkystės, verslumo samprata, išskirtos SVV klasifikacijos, grindžiama verslo svarba ekonomikos plėtrai, verslo plėtros veiksnių analizė, valstybės vaidmuo SVV finansavimo prieinamumo politikoje. Antrame skyriuje analizuojami verslo finansavimo metodologiniai aspektai paklausos požiūriu: finansavimo šaltinių pasirinkimo teorijos, veiksniai bei rodikliai, įtakoiantys

finansavimo pasirinkimą, aptarta verslo finansavimo prieinamumo Lietuvoje vertinimo metodika. Trečiame skyriuje nagrinėjami sociologinio tyrimo duomenys: SVV finansavimo šaltinių pasirinkimas, teikiamų finansinių paslaugų vertinimas, kliūčių, ieškant finansavimo, išskyrimas, išskiriama SVV bendradarbiavimo su finansinėmis institucijomis nauda bei verslo paramos poreikio vertinimas. Darbo pabaigoje pateiktos baigiamojo darbo išvados ir siūlymai.

1. TEORINIAI VERSLO PLĖTROS ASPEKTAI EKONOMIKOS PLĖTROS KONTEKSTE

Kiekvienoje šalies ekonomikoje verslo pozicija užima aukštą lygmenį, kadangi verslas sąlygoja ekonomikos gyvybingumą bei konkurencingumą. Ekonomikoje smulkaus ir vidutinio verslo vaidmuo pasireiškia kiekybiniu indėliu ekonomikos augimui. Verslo plėtra aktualus procesas dabartiniame laikotarpyje ne tik ekonominiu požiūriu, bet socialiniu, padeda spręsti nedarbo problemas, kuria socialinę gerovę. Lyginant su praėjusiu dešimtmečiu Lietuvos verslo aktyvumas yra ženkliai sumažėjęs dėl smukusios ekonomikos, dėl nepalankių sąlygų verslo gyvavimui bei naujo verslo kūrimo kliūčių. Tačiau vis tik nemažai žmonių pirmenybę teikia nuosavam verslui, kadangi šioje vietoje jie gali tenkinti savo asmeninius poreikius ir būti nepriklausomais nuo darbdavių. Kuriant verslą svarbu suvokti kas būdinga verslininkui, koks verslo tikslas, verslo kuriama vertė bei daugelis kitų aspektų, siejamų su verslo plėtra.

Skirtingi autoriai pateikia nevienodas verslo, verslumo, verslininkystės sąvokas, SVV subjektų klasifikavimą, todėl apžvelgus mokslinės literatūros šaltinius tikslinga šioje darbo dalyje pateikti šiuos teorinius aspektus. Taip pat analizuota SVV įtaka ekonomikos plėtrai, verslo plėtros veiksmų sąveika, valstybės vaidmuo finansavimo prieinamumo politikoje. Aptarti verslo finansavimo prieinamumo paklausos požiūriu teoriniai vertinimo aspektai.

1.1. Verslo, verslumo ir verslininkystės sampratos aspektai

Verslininkystės pagrindų galima atrasti Ksenofonto (VI - V a.pr.m.e.), Platono (V - IV a.pr.m.e.), Aristotelio (384 - 322 m.pr.m.e) raštuose. Šio laikotarpio rašytojai analizavo mainų procesą, mąstė apie pinigų kilmę, jų atliekamas funkcijas bei vartimą kapitalu (Stačiokas, 1995).

Lietuvių kalboje sąvoka „verslininkystė“ dažnai keičiama tarptautine ekonomine sąvoka „entrepreneurship“, tai prancūzų kilmės žodis, reiškiantis „tarpininkas“. Verslininkystė yra procesas, kai asmuo, prisiimantis riziką, suformuoja vartotojui patrauklią idėją ir ją plėtoja kurdamas sėkmingą verslo funkcionavimą ir plėtojimą. Verslininkystės sąvoka glaudžiai siejama su sąvokomis: verslininkas, verslumas, verslas.

Vieningo verslo sampratos apibrėžimo iki šiol aiškaus nėra. Daugybė autorių verslo sampratą pateikia savaip. JAV ekonominėje literatūroje verslas apibūdinamas kaip „nuotykių ieškojimas“, „polinkis rizikuoti“, „pokyčių ir progų išnaudojimas“, akcentuojama veiklos pradžia, versle iškilusi rizika, taip pat pabrėžiamos verslininko savybės – novatoriškumas, antrepreneriškumas. Lietuvių autoriai (Žvinklys, Vabalas, 2006) verslą supranta kaip žmonių ūkinę veiklą, kuri grindžiama savanoriškais abipusiais naudingais prekiniais mainais, kai naudos sau siekiama teikiant naudą kitiems. Pasak Stačioko (1995), bendraja prasme verslas - ūkinė veikla, kuri sąveikauja tarp pirkimo ir pardavimo.

Jau viduramžiais egzistavo verslininko samprata, tačiau tais laikais verslininkas buvo tapatinamas su tam tikrų profesijų atstovais ir tik vėliau, keičiantis, plečiantis ekonominiam gyvenimui, verslininkas įgyja svarbų ekonomikos dalyvio vaidmenį (Lydeka, 1996). Terminas „verslininkas“ siekia XVIII a. pradžią, pirmasis šiuo laikotarpiu pateikęs „verslininko“ sampratą – anglų ekonomistas, bankininkas ir demografas R. Cantillon. Jis aiškiai apibrėžė verslininko funkcijas bei jų reikšmę šalies ekonomikoje. Verslas kuria šalies pridėtinę vertę, o verslo kūrimo pagrindinis veikėjas ir yra verslininkas, tarpininkas tarp pasiūlos ir paklausos, kuris yra atsakingas už visus vykstančius pasikeitimus. Apibūdinamas sąvoką – „verslininkas“ jis ryškiai pabrėžia verslininko bruožą – veikimas ekonominės rizikos sąlygomis. Kitas ryškus ekonomikos klasikas J.B. Say (1971), kuris pirmasis atskyrė kapitalo teikiamą pelną nuo verslininko pajamų, kaip atlygį už reikšmingas verslininko funkcijas. J.B. Say teigė, kad verslininkas savo veikloje jungia tris pagrindinius veiksnius, t.y. darbas, žemė ir kapitalas, ir tik sujungdamas juos į visumą gali pasiekti norimų rezultatų. Šis ekonomistas pirmasis išskyrė vadybinę verslininko funkciją, taip pat pabrėžė, kad geram verslininkui turi būti būdingos pagrindinės vadybininko savybės: kontrolė, reiklumas, įgūdžiai, patirtis bei asmeninės savybės. Priešingai nei J.B. Say, autoriai Sahlman, Stevenson (1991) atskiria verslininką nuo vadybininko ir teigia, kad jie atlieka neadekvačius vaidmenis bei prisiima skirtingas rizikas. Verslininkystę pabrėžia kaip valdymo būdą – galimybių ieškojimas ir jų disponavimas tinkamu laiku, prisiimant su tuo susijusią riziką. Vadybininką šie autoriai apibūdina kaip visa, kas jau sukurta, prižiūrėtoją. Hamiltonas, Harperis (1994) su sąvoka verslininkas grįžta į 1755 m., kur verslininko funkcija buvo gana aiškiai nurodyta – parduoti šalyje produktą, kuris atneštų naudos. Lietuvių autoriai (Gineitienė ir kt., 2002) verslininką apibūdina kaip asmenį, kuris turi rasti naują idėją ir įkūnyti ją gautiniu rezultatu. Stripeikis (2007) teigia, kad lietuviškoje terminologijoje dažniausiai verslininkas yra suprantamas kaip biznio savininkas, įkūręs įmonę ir vadovaujantis jai. Pagal Stripeikį (2008), verslininkas yra verslininkystės proceso centrinė ašis, o įmonės įkūrimas ir jos valdymas – verslininkystės proceso etapai.

Turner (2005) teigia, kad verslumas yra savanoriškas bendras darbas, rizikavimas, kūrimas, įgyvendinimas, gebėjimas iškelti ir sėkmingai diegti novatoriškas idėjas, kurių pagalba atsiveria platesnės verslo galimybės. Verslumas yra įgytas ar įgimtas asmeninių savybių rinkinys, kuris įgalina išžvelgti galimybes ir sugebėjimą jomis pasinaudoti, kuriant socialinę bei ekonominę gerovę (Measuring, 2008). Lietuvių autoriai (Strazdienė, Garalis, 2006) verslumą pateikia kaip sugebėjimus, reikalingus verslui pradėti ir vystyti, pabrėžia asmeninius bei dalykinius gebėjimus: vaizduotė, kūrybinis mąstymas, rizika, iniciatyva, vadybos įgūdžiai. Lydeka (1996) apibūdinamas verslumą, pabrėžia versle būdingas įgimtas ir įgytas žmogaus savybes, kurios leidžia novatoriškai mąstyti bei aktyviai ir rizikingai veikti. Kaufmann ir Dant (1998) verslumo sąvoką suskirstė į tris grupes, kuriose:

- pabrėžiamos verslininkui būdingos charakterio savybės, gebėjimas rizikuoti bei spręsti iškilusias problemas, lyderiavimas, motyvacija, kūrybiškumas ir kt.
- akcentuojamas verslininkystės procesas bei pats rezultatas. Ieškojimas naujų rinkų,

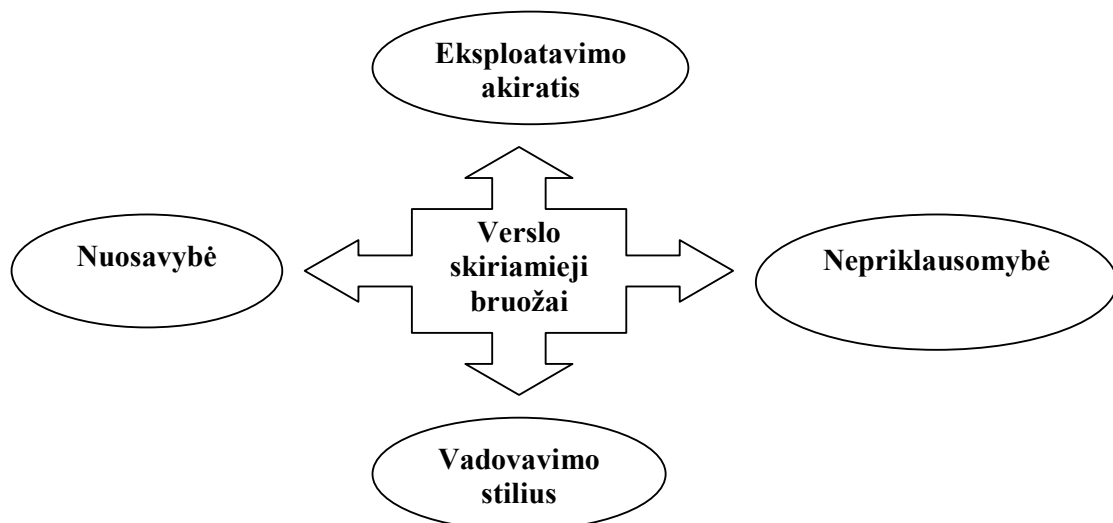
kūrimas naujų gaminių bei pačių įmonių gebėjimas užpildyti rinkos deficitą.

- dėmesys nukreiptas į verslininko veiklą, gebėjimą prisitaikyti prie esamos rinkos situacijos, įsijungti į naujas rinkas bei sugebėti užpildyti rinkos deficitą.

Nors ir skirtingi šalių autoriai pateikia nevienodus verslo apibrėžimus, išanalizavus pateiktas verslo sampratas galima teigti, kad iš esmės verslą supa vienas ir tas pats tikslas – sukurti veiklą, kuri teiktų ekonominę naudą. Taip pat pabrėžiama, kad verslininkas yra pagrindinė varomoji verslo proceso dalis, todėl verslą kuriančio asmens savybės turi ypatingą reikšmę verslo kūrimui ar plėtrai. Nors ir skirtingi autoriai nepateikia vieningo verslininko apibrėžimo, tačiau galime rasti tas pačias pagrindines verslininkui būdingas savybes bei gebėjimus: novatoriškumas, aktyvumas, pasirengimas rizikuoti, organizuotumas bei tikėjimas savo sėkme. Galima teigti, kad iš dalies visas šias pateiktas verslininkui reikšmingas savybes jungia vienas terminas – verslumas.

1.2. Europos sąjungos smulkaus ir vidutinio verslo politikos analizė

Pagrindinis smulkią ir vidutinio verslo politikos instrumentas – parama tam tikro dydžio subjektams, todėl verslo klasifikavimas yra aktualus veiksnys, vertinant finansavimo galimybes. Tikslų bei vieningą apibrėžimą, kuris atskleistų smulkaus ir vidutinio verslo sampratą, ilgą laiką nurodyti buvo sunku. Literatūroje nebuvo vieningo apibrėžimo, kuris apibrėžtų smulkųjų verslą, nusakytų kokia įmonė yra vidutinė ar didelė. Išryškėja viena iš aktualių SVV standartizavimo problemų - kiekybinė verslo dydžio charakteristika. Kaip teigia lietuvių autoriai Baniėnė ir Stoškus (1994), verslą galima skirstyti į smulkų ir stambų, priklausomai nuo pasirinktų kriterijų. Norint priskirti įmonę tam tikrai verslo kategorijai, reikia žinoti aiškiai apibrėžtus kriterijus, kurie leistų nustatyti įmonės dydį. Pasak užsienio autorių, SVV subjektus dažniausiai išskiria pagal pagrindinius jų skirtumus: įmonės tikslus, valdymo stilių, t.y. svarbu, kad įmonės valdymas būtų nepriklausomas, bei įmonių rinkodara (Carson, 1985). Kuriloff ir Schollhammer (1979) pabrėžia keletą pagrindinių verslo skiriamųjų bruožų (1 pav.).

Šaltinis: sudaryta pagal A.H. Kuriloff ir H. Schollhammer (1979).

1 pav. Verslo skiriamieji bruožai

Eksplotavimo akiratis. Smulkios įmonės, kitaip nei stambios, aptarnauja vietinę bei regioninę rinką dažniau nei nacionalinę arba tarptautinę.

Nuosavybė. Smulkios įmonės dažniausiai yra valdomos vieno ar keletos asmenų, kurie ir yra įmonės savininkai.

Nepriklausomybė. Smulkios įmonės yra savarankiškos, tol kol jos nėra kitos organizacijos sudedamoji dalis. Tai reiškia, kad įmonės valdytojas turi neribotą teisę ir efektyvų kontroliavimą versle. Tačiau šis nepriklausomumas gali turėti įsipareigojimų finansinėms institucijoms.

Vadovavimo stilius: smulkios įmonės paprastai yra valdomos itin asmeniškų stiliumi. Savininkas linkęs žinoti darbuotojų asmenybę ir įsitraukia į visus aspektus, tvarkant verslą. Čia nėra pasiskirstymo vykdant procesą.

Iki 1996 m. Europos Sąjungos valstybės skirtingai apibrėždavo smulkias ir vidutines įmones. 1996 m. Europos komisija (EK) pateikė bendrus standartus (96/280/EC) ES šalims, kurie apibrėžia SVV subjektų sampratą. EK pateiktas apibrėžimas yra rekomendacinio pobūdžio, tačiau jis yra privalomas, jei siekiama valstybės parama SVV subjektams, norint išvengti konkurencingumo pažeidimų kitų įmonių atžvilgiu. 1998 metais, Lietuva, atsižvelgdama į EK rekomendacijas, pateikė Lietuvos Respublikos SVV plėtros įstatymą, kuriame apibrėžiami SVV subjektai. EK nuolat prižiūri rekomendacijas, jas analizuoja bei siūlo pakeitimus. 2003 m. EK patikslino 1996 metų rekomendaciją (96/280/EC) dėl SVV sampratos bei pateikė naują – 2003/361/EB (žr. 1 lent.). Norint priskirti kuriai kategorijai priklauso įmonė, dažniausiai vadovaujamosi šiais kriterijais: darbuotojų skaičiumi, apyvarta arba įmonės balansu, nepriklausomumu (Dedeliienė, 1998).

1 lentelė. SVV vertinimo kriterijai pagal Lietuvos teisinius dokumentus bei EK rekomendacijas

	SVV plėtros įstatymas	EK rekomendacija (96/280/EB)	EK rekomendacija (2003/361/EB)
Mikroįmonė			
<i>Darbuotojų sk.</i>	> 10	> 10	> 10
<i>Metinės pajamos</i>	> 7 mln. Lt	> 2 mln. EUR.	> 2 mln. EUR.
<i>Turto balansinė vertė</i>	> 5 mln. Lt	> 1,5 mln. EUR.	> 2 mln. EUR.
<i>Savarankiškumas*</i>	savarankiška	savarankiška	savarankiška
Smulkus verslas			
<i>Darbuotojų sk.</i>	> 50	> 50	> 50
<i>Metinės pajamos</i>	> 24 mln. Lt	> 7 mln. EUR.	> 10 mln. EUR.
<i>Turto balansinė vertė</i>	> 17 mln. Lt	> 5 mln. EUR.	> 10 mln. EUR.
<i>Savarankiškumas*</i>	savarankiška	savarankiška	savarankiška

	SVV plėtros įstatymas	EK rekomendacija (96/280/EB)	EK rekomendacija (2003/361/EB)
Vidutinis verslas			
<i>Darbuotojų sk.</i>	> 250	> 250	> 250
<i>Metinės pajamos</i>	> 138 mln. Lt	> 40 mln. EUR.	> 50 mln. EUR.
<i>Turto balansinė vertė</i>	> 93 mln. Lt	> 27 mln. EUR.	> 43 mln. EUR.
<i>Savarankiškumas*</i>	savarankiška	savarankiška	savarankiška

*Pagal Įstatymą savarankiškomis įmonėmis laikomos visos įmonės, išskyrus tas, kurių 1/4 ar daugiau įstatinio kapitalo ar balsavimo teisių priklauso vienai ar kelioms įmonėms, kurios pagal šio straipsnio 2 ir 3 dalyse pateiktus apibrėžimus nėra mažos įmonės ar vidutinės įmonės (tais atvejais, kai apibrėžiamos vidutinės įmonės) arba pagal šio straipsnio 3 dalyje pateiktą apibrėžimą nėra mažos įmonės (tais atvejais, kai apibrėžiamos mažos įmonės). Ši riba gali būti viršyta, jei įmonė priklauso investicinėms bendrovėms, fondams ar kitiems juridiniams asmenims, investuojantiems rizikos kapitalą į smulkų ir vidutinį verslą.

Šaltinis: sudaryta pagal Lietuvos Respublikos SVV plėtros įstatymu (2002 m. spalio 22 d. Nr. IX-1142) bei Europos komisijos rekomendacijomis dėl mažų ir vidutinių įmonių apibrėžimo (96/280/EB ir 2003/361/EB). <http://ec.europa.eu>.

Vienas lengviausiai apibrėžiamų kriterijų – įmonės darbuotojų skaičius, kadangi jis nesunkiai nustatomas bei patikrinamas. Tačiau šis rodiklis neatspindi įmonės veiklos rezultatų, jos intensyvumo. Kitas rodiklis, kuriuo Lietuvos vyriausybė vertina SVV subjektus, metinės pajamos už realizuojamą produkciją. Šis rodiklis parodo įmonės efektyvumą, veiklos rezultatą. Nepriklausomumo kriterijus - ne daugiau kaip ketvirtadalis įmonės kapitalo arba balsavimo teisę turinčių akcijų gali priklausyti kitoms įmonėms. Teisiškai Lietuvos Respublikos SVV plėtros įstatyme (2002) smulkaus ir vidutinio verslo subjektai apibūdinami taip: vidutinės įmonės, mažos įmonės (tarp jų ir mikroįmonės) bei fiziniai asmenys, įstatymų nustatyta tvarka turintys teisę verstis savarankiška komercine, gamybine arba profesine ir kita panašaus pobūdžio veikla, įskaitant tą, kuria verčiamasi turint verslo liudijimą. Įstatyme apibrėžti SVV subjektai, atitinkantys Europos komisijos rekomendacijas, jiems teikiamos pagalbos formos bei kitos verslui svarbios nuostatos (Garuckas, Jatuliavičienė, Kučinskienė, 2007). Tačiau kaip teigia Sūdžius (2001), sąlygos, kurias turi tenkinti SVV įmonės, plėtojantis verslui, išryškėja pačios ir jos negali būti tapatinamos su įstatymais įteisintais apibrėžimais. Analizuojant tiek užsienio, tiek lietuvių autorius, galima teigti, kad SVV subjektų teisinis reglamentavimas turi praktinę reikšmę, pagal norminius aktus SVV įmonėms teikiamos verslo plėtros paramos ar lengvatos.

Nors ir skirtingi autoriai pateikia nevienodus SVV subjektų vertinimo kriterijus bei diskutuoja ar tikslinga įmones priskirti vienai ar kitai kategorijai, tačiau pagal Lietuvos Respublikos įstatymus, tai yra privaloma, o nauda įmonėms yra tiksliai apibrėžiama. Europos komisijos rekomendacijas SVV apibrėžimą, atitinkančios įmonės, gali tikėtis tam tikro valstybės dėmesio, t.y. dalyvauti įvairiose SVV kreditavimo, rėmimo bei skatinimo programose, bei norint išvengti konkurencingumo pažeidimų kitų įmonių atžvilgiu.

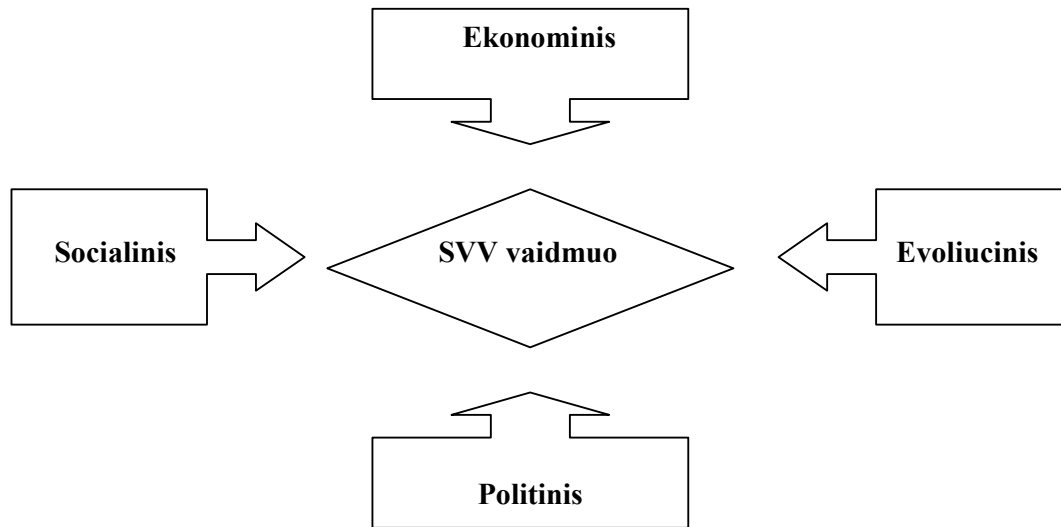
1.3. Smulkaus ir vidutinio verslo vaidmuo ekonomikoje

Analizuojant Lietuvos, Europos sąjungos ir kitų išsivysčiusių šalių patirtį, praktika rodo, kad smulkus ir vidutinis verslas yra modernios ir dinamiškos šiuolaikinės ekonomikos pagrindas. SVV plėtra neginčijamai lemia ekonomikos augimą, jos konkurencingumą ir socialinio stabilumo garantą, todėl SVV steigimas bei plėtra yra viena iš aktualių ir svarbių ekonominės politikos krypčių. SVV vaidmuo Lietuvoje įgauna vis didesnę reikšmę, didindama dirbančiųjų skaičių šalies ekonomikos sektoriuje (Bartkus, 2010). Mačerinskienė, Ivaškevičiūtė, Railienė (2004) teigia, kad SVV yra neatsiejama šalies ekonomikos dalis, kuri padeda spręsti užimtumo problemas lengviau ir greičiau prisitaiko prie pasikeitusių ekonomikos sąlygų, skatina inovatyvumą, užsiima netradiciniais verslais bei aptarnauja didžiąsias įmones. Pačėsa, Pukas (2002) teigia, kad SVV yra ekonomikos stuburas, užtikrinantis efektyvią ekonomikos plėtrą. SVV sektorius sparčiausiai reaguoja ir bando prisitaikyti į rinkos paklausos ir pasiūlos pokyčius, kurdamas produktus ar paslaugas toje sferoje, kurioje konkrečiu laiko momentu paklausa didžiausia. Šios klasės verslo subjektai atlieka daugelį funkcijų, kurių ekonomiškai nepajėgios atlikti stambiosios įmonės, jos yra dinamiškesnės bei atsakingesnės visuomenės požiūriu (Stripeikis, Žukauskas, 2004; Andriejūtė, Snieška, 2004).

Smulkios ir vidutinės įmonės yra pati mobiliusia bei nuolat kintanti įmonių grupė. Šiam verslo subjektui būdingas lengvesnis prisitaikymas prie besikeičiančių ekonominių sąlygų. Esant ekonominiam nuosmukiui, užimtumas SVV įmonės mažėja neženkiai, lyginant su stambiais įmonėmis, o esant pakilimo laikotarpiui užimtumas padidėja daugiau negu stambiose įmonėse.

Svarbu paminėti, kad SVV pasižymi teikiama nauda būtent nacionaliniams ūkiams. SVV svorį ir įtaką Lietuvos ekonomikai galime įvertinti daugeliu makroekonominių rodiklių. Vienas reikšmingiausių – bendrasis vidaus produktas (toliau - BVP), kuri atspindi šalies ar atskiros ūkio šakos ekonominės veiklos rezultatyvumą. BVP yra galutinė prekių ir paslaugų sukurtų šalyje vertė, per ataskaitinį laikotarpį. Lietuvos SVV indėlis šalies ekonomikai yra ryškus. Kaip pavyzdį galima pateikti Lietuvos statistikos departamento pateiktus duomenis, 2002-2007 m. didžiąją dalį šalies BVP sudarė SVV. 2004-2007 metais sukurta BVP dalis sudarė daugiau nei 2/3 viso mūsų šalies BVP. Taip pat yra ryški BVP rodiklio, sukurto SVV įmonėse, augimo tendencija nuo 2002 m. iki 2007 m. – 14,1 %, tai iš dalies parodo SVV didėjantį rezultatyvumą.

Ekonominiam vystymui SVV vaidmuo yra reikšmingas daugeliu aspektų, kuriuos galima išskirti į šias sritis (2 pav.):

2 pav. Smulkaus ir vidutinio verslo vaidmuo šalies ekonomikai

Socialinis SVV vaidmuo pasireiškia demokratine galimybe. Kiekvienas gali realizuoti save, savo idėjas, pateikti savo gebėjimus bei žinias, atsiranda nuosavybės bei sprendimo laisvė. Šioje srityje atsiveria galimybė savarankiškai veikti, įsilieti į ekonominę šalies gyvenimą bei tapti reikšmingu, kuriant šalies ekonominę gerovę. Taip pat vienas iš svarbiausių socialinių vaidmenų – sprendžiant užimtumo problemas. Jaunoji išsilavinusi karta dažniausiai savo karjerą pradeda SVV įmonėse. Taip pat šie verslo atstovai subjektyviau vertina socialinės rizikos grupės darbuotojus. SVV kuria socialinę gerovę bei didina saugumo jausmą.

Ekonominis SVV vaidmuo pasireiškia kiekybiniu indėliu visos ekonomikos augimui bei įtaka makroekonominiams rodikliams. SVV įmonių gausa – teigiamas rodiklis darbo rinkai. Santykinai mažomis išlaidomis kuria darbo vietas, itin paslaugų srityje, kuri nuolat plečiasi. Vakarų Europoje atlikti tyrimai pateikia, kad beveik pusė SVV įmonių bankrutuoja per pirmuosius egzistavimo metus, tačiau kita šio segmento dalis, sugeba pateisinti vyriausybės lūkesčius, per kelerius metus sukurdamos vidutiniškai 2,5 – 6,5 naujų darbo vietų (Smulkus..., 2001). SVV dažnai kuria verslus, nepramoninėje, verslui ne itin palankioje aplinkoje, kur stambios įmonės neteikia pirmenybės savo verslo plėtrai. Pasaulio praktika rodo, kad SVV sukuria nemažą dalį bendrojo vidaus produkto bei sąlygoja spartesnį jo augimą. Taip pat šis verslo subjektas, sugebantis lanksčiau prisitaikyti prie kintančios rinkos paklausos, skatina diegti naujoves. Galima teigti, SVV kuria šalies gerovę ir skatina nacionalinę ekonomikos plėtrą.

Evoliucinis SVV vaidmuo pasireiškia dinamiškumu bei nenutrūkstama veikla. Šie verslo subjektai yra vieni elastingiausių - sparčiai reaguoja ir prisitaiko prie pokyčių rinkoje bei pasižymi rizika bei novatoriškumu. Kaip pateikta statistiniuose tyrimuose (Smulkus..., 2001), pagal JAV atliktus tyrimus, iš šimto devyniose SVV įmonėse ir gimsta naujos technologijų idėjos bei taip pat palyginti su stambiomis įmonėmis, naujų technologijų įsisavinimo lygis yra ženkliai aukštesnis, t.y. du kartus. Taip pat SVV yra lanksčiausia bei išradingiausia verslo dalis, kadangi operatyviai adaptuojasi prie besikeičiančių rinkos sąlygų.

Politinis SVV vaidmuo pasireiškia vidurinėsios klasės stabilumo išlaikymu, kadangi didžioji dalis SVV verslininkų ir sudaro šią klasę. Kaip teigia Stripeikis ir Žukauskas (2004), vidurinioji klasė yra suinteresuota ginti demokratijos, ekonominės laisvės bei politinio stabilumo principus.

Apibrėžiant šaliai reikšmingus ekonominius procesus, kurių pagrindiniai veikėjai SVV įmonės, galima apibrėžti pagrindine sąvoka – **pokyti**.

Apibendrinant galima teigti, SVV atlieka ne tik rinkos balanso vaidmenį, yra ženklus indėlis kuriant BVP, bet ir yra itin reikšminga bei aktuali verslo dalis socialiniu bei bendru ekonominiu požiūriu. SVV įmonės yra varomoji ir palaikomoji ekonomikos dalis, todėl Europoje bei kitose išsivysčiusiose šalyse, šiam verslo segmentui yra skiriama itin daug dėmesio.

1.4. Valstybės politika smulkaus ir vidutinio verslo plėtros skatinime

Auganti smulkaus ir vidutinio verslo svarba bei įtaka ekonominiam šalies ūkio vystymuisi, sąlygojo padidintą valstybės dėmesį šio verslo sektoriaus atžvilgiu. Dėmesys pasireiškia siekiu sukurti palankią verslo aplinką smulkaus ir vidutinio verslo kūrimo bei vystimosi galimybėms. Kaip pateikia Smagurauskienė (2009), valstybės vaidmuo SVV atžvilgiu yra nenutrūkstamas diskusijų objektas tarp įvairių visuomenės sluoksnių, t.y. valstybinių ir vietos valdžios institucijų, mokslininkų, politikų bei verslo atstovų. Atsižvelgiant į SVV reikšmę formuojant bei palaikant konkurenciją ekonomikoje,

atsižvelgiant į tai, kad SVV, turinčios ribotus išteklius, negali konkuruoti su stambiomis įmonėmis, būtent valstybė privalo kurti palankias sąlygas konkurencinėje rinkoje SVV subjektams (Šivickas, Simanavičius, Pukis, 2010).

Valstybės politika akcentuojama kaip du pagrindinius vaidmenis atliekanti šalis, t.y. pagrindinė verslo plėtros dalyvė bei reguliuotoja. Taigi analizuojant valstybės politikos veiksmus SVV skatinime, valstybės vaidmuo, formuojant verslo plėtros sąlygas bei kuriant palankią verslo infrastruktūrą, yra itin svarbus analizuotinas veiksnys. Valstybė įvertindama SVV verslo svarbą šalies ūkyje bei su juo susijusias problemas, reguliuoja bei nustato ūkio subjektams valstybės paramos sąlygas, prioritetus, įvardija formas bei pateikia apribojimus, todėl valstybės politika šioje srityje yra svarbus šalies vidaus politikos uždavinys. Tačiau įvairiose šalyse skirtingų mokslininkų teorijose egzistuoja skirtingi požiūriai į SVV plėtrą ir valstybės vaidmenį, jų tarpusavio sąsajas. Galima išskirti pagrindinius, vyraujančius principinius požiūrius į SVV plėtrą ir valstybės vaidmenį:

1. Įvairios lengvatos bei išimties yra nesuderintos su rinkos funkcionavimu. Sudarytos „šiltnamio“ sąlygos tarp ūkio subjektų lemia nenatūralius santykius, t.y. neužtikrina konkurencijos, neskatina tobulėti, todėl teigiama, kad valstybės kišimasis yra nepageidaujamas.
2. SVV turi būti sudaromos išskirtinės sąlygos. Šiam požiūriui vis daugiau pritariama, įvertinus smulkaus verslo vaidmenį ūkio subalansavimo bei socialiniu požiūriu ir jo formavimosi ypatumus. Iškeliamą vienintelę sąlygą – tai turi būti daroma labai pagrįstai, atsižvelgiant į

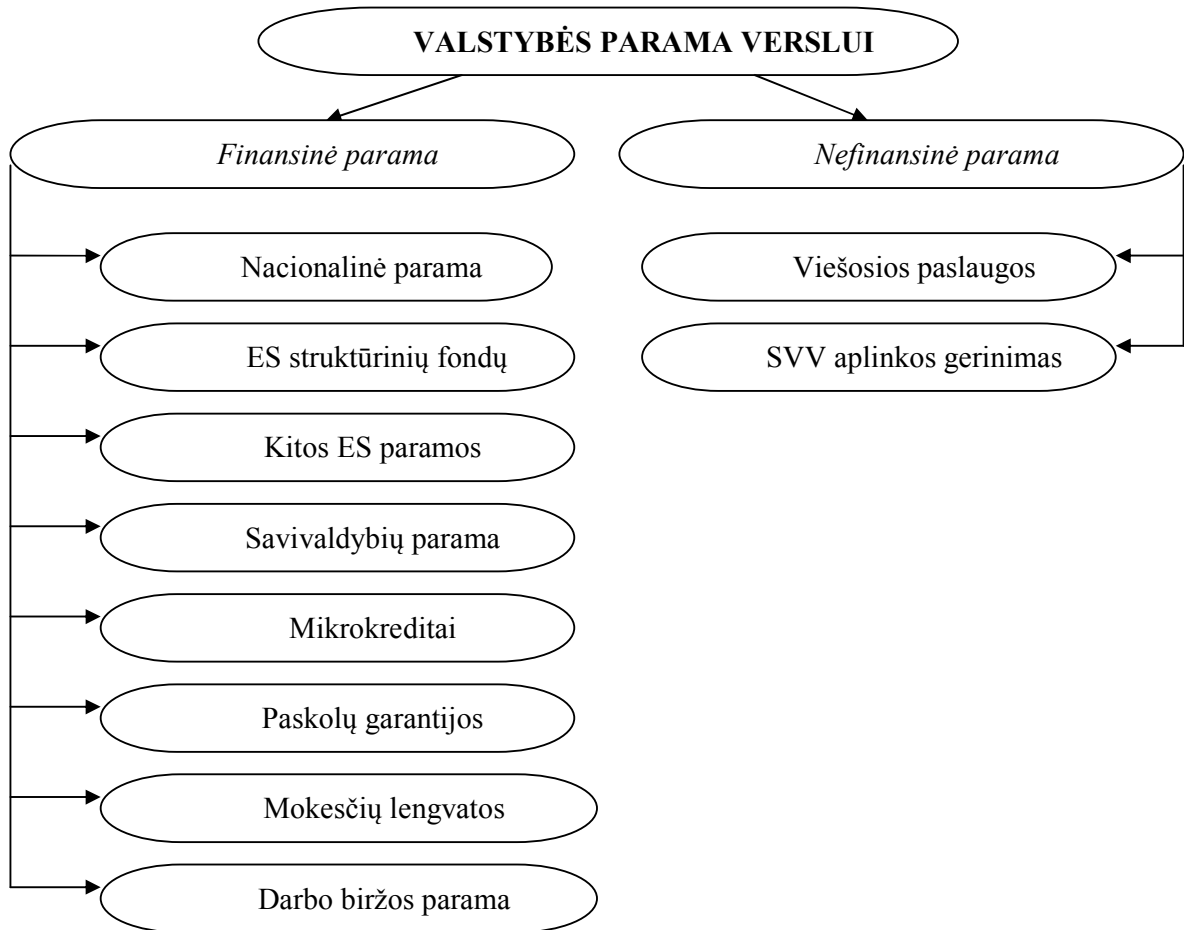
šalies ar regiono plėtros sąlygas bei poreikius.

3. SVV turi rasti savo rinkos nišą, kurioje dėl savo ypatumų pasižymėtų efektyvumu. Dažniausiai SVV siejamas su tomis rinkos nišomis, kuriose stambiam verslui nėra patrauklus dėl mažų gamybos apimčių, gilios specializacijos bei didelio darbo imlumo (Sudžiūs, 2001).

Analizuojant lietuvių autorių (Pačėsa, 2000, 2007; Mažylis, 2006; Smaguraskienė, 2009 ir kt.) mokslinius darbus, vieningai pabrėžiama, kad SVV vystimuisi valstybės parama bei dėmesys yra vienas iš svarbių ekonominės bei socialinės perspektyvos veiksnių. Todėl SVV plėtros sąlygų gerinimas yra vienas iš svarbiausių valstybės valdymo tikslų. Kaip pateikta Lietuvos Respublikos SVV verslo plėtros programos finansavimo ir įgyvendinimo atskaitoje Lietuvos Respublikos seimui (1998), valstybė siekia gerinti teisinę bei ekonominę verslo aplinką, steigia bei remia institucijas, kurios skatina verslo plėtrą, taip pat SVV įmonėms teikiama finansinė bei techninė parama. Kaip pagrindiniai Lietuvos vyriausybės uždaviniai siekiant verslo plėtros, iškeliami šie:

- Sukurti verslo plėtrai palankią teisinę ir ekonominę aplinką bei sumažinti biurokratinius verslo plėtros barjerus, t.y. rengia verslo plėtros įstatymus, kurie sudarytų palankesnes SVV vystimosi galimybes.
- Suformuoti SVV plėtros techninės ir finansinės paramos sistemą, t.y. skiriamos lėšos, SVV skatinimui.
- Plėtoti verslo infrastruktūrą bei verslo savivaldą, t.y. sukurti atitinkamą verslo plėtros terpę, skatinančią kurtis naujus verslus bei plėtoti jau esamus.

Valstybės pagalba SVV subjektams yra teikiama pagal Lietuvos Vyriausybės, apskričių ar savivaldybių smulkaus ir vidutinio verslo plėtotės programas, kurios yra įgyvendinamos, finansuojant nacionaliniu valstybės ar savivaldybės biudžetu, ES bei kitų fondų lėšomis. Lietuvoje SVV subjektams yra taikomos mokesčių ir rinkliavų lengvatos, gali naudotis mokestinėmis paskolomis, taip pat jiems suteikiama parama pagal specialiąsias programas. Svarbu paminėti, kad Lietuvoje pagrindinė institucija, atsakinga už įmonių bei SVV politikos formavimą bei koordinavimą – Lietuvos Respublikos ūkio ministerija. Jos iniciatyva yra steigiamos kitos institucijos, tiesiogiai susijusios SVV plėtra. Ūkio ministerija reguliuoja nacionalinio bei ES biudžeto finansinę bei techninę paramą SVV. Analizuojant valstybės vaidmenį SVV plėtros kontekste, tikslinga pateikti pagrindines valstybės paramos formas SVV verslui (žr. 3 pav.). Valstybės paramą galima nagrinėti dviem rūšimis: finansinė ir nefinansinė parama.

3 pav. Pagrindinės valstybės paramos formos 2010 m.

Nacionalinė parama. Administruojamos įvairios SVV plėtrą skatinančios programos, kurioms vykdyti yra skiriami valstybės biudžeto asignavimai. Verslininkai, norėdami gauti paramas, gali tiesiogiai teikti paraiškas arba netiesiogiai, t.y. per įstaigų projektus, kurios yra gavusios paramą. Nacionalinės paramos lėšomis finansuojamų projektų tvarka, sąlygos bei bendrieji administravimo principai yra reglamentuojami finansinės paramos taisyklėse – Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos programų lėšų, teikiamų projektų veiklai finansuoti ir kapitalui formuoti, administravimo taisyklės (kaip pateikia Lietuvos verslo paramos agentūra, šios taisyklės galios iki 2011 sausio 1d.).

Europos sąjungos struktūrinių fondų parama. ES struktūriniai fondai yra naudojami vykdant struktūrinę politiką, jos tikslas – finansinėmis priemonėmis mažinti ES valstybių ekonominio ir socialinio išsivystymo skirtumus bei pagerinti atsilikusių regionų konkurencingumą (Lietuvos verslo paramos agentūra, 2010). 2004-2006 metai - reikšmingas Lietuvai etapas, atsirado galimybė pasinaudoti ES struktūriniu parama. 2007-2013 m. Lietuvai skirta administruoti per 5 mlrd. Litų struktūrinės paramos verslui, verslo aplinkai gerinti, energetikai bei turizmui. Parama verslui ES struktūrinių fondų lėšomis gali būti teikiama subsidijomis arba finansų inžinerijos priemonėmis, vadovaujantis programų finansavimo nuostatomis.

Savivaldybių fondai. Svarbią paramos dalį Lietuvoje sudaro savivaldybių lėšos, jos gali skirti finansinę paramą SVV plėtrai. Jau nuo 1998 metų savivaldybės pradėjo steigti SVV skatinimo fondus,

kurių veikla nuolat augo (Mažylis, 2006). Pagrindes lėšos buvo skiriamos lengvatinių paskolų teikimui, palūkanų kompensavimui, skatinimui naujų darbo vietų kūrimui, rėmė mugių, konferencijų rengimą bei informacijos apie verslo sklaidą skatinimui.

Mikrokreditai yra ekonomikos skatinimo plano priemonė. Kaip pateikia Mačerinskienė, Railienė, 2006, mikrokreditai yra pagrindinė mikrofinansų paslauga, kuri yra teikiama per specialias mikrofinansų institucijas, pagal specialias fondų programas. Mikrokreditai yra teikiami SVV subjektams investicijoms finansuoti ar apyvartinėms lėšoms papildyti. Maksimali kredito suma vienai įmonei iki 25 tūkst. eurų. Mikrokreditams teikti įsteigtas verslumo skatinimo fondas. Siekia sudaryti palankias sąlygas verslo kūrimui, teikia paskolas ir (ar) subsidijas labai mažoms ir mažoms įmonėms, fiziniams asmenims, norintiems pradėti savo verslą. Naudojantis finansų inžinerijos priemonėmis siekia skatinti verslumą, naujų darbo vietų kūrimą bei savarankišką užimtumą.

Paskolų garantijos fondas. Valstybės įmonė UAB INVEGA teikia garantijas kredito įstaigoms už SVV paskolas, pradedant verslą ar jį plečiant. INVEGA turi galimybę garantuoti bankui iki 80 proc. SVV subjektų gautos paskolos, skirtos verslo plėtrai, bei iki 50 proc. gali būti kompensuojama paskolų palūkanų (su tam tikromis sąlygomis). Kitas garantijos fondas yra ŽŪPGF, kuris specializuojasi žemės ūkio sferoje. ŽŪPGF yra finansų įstaiga, skatinanti kaimo verslo plėtrą ir sudaranti palankias kreditavimo sąlygas.

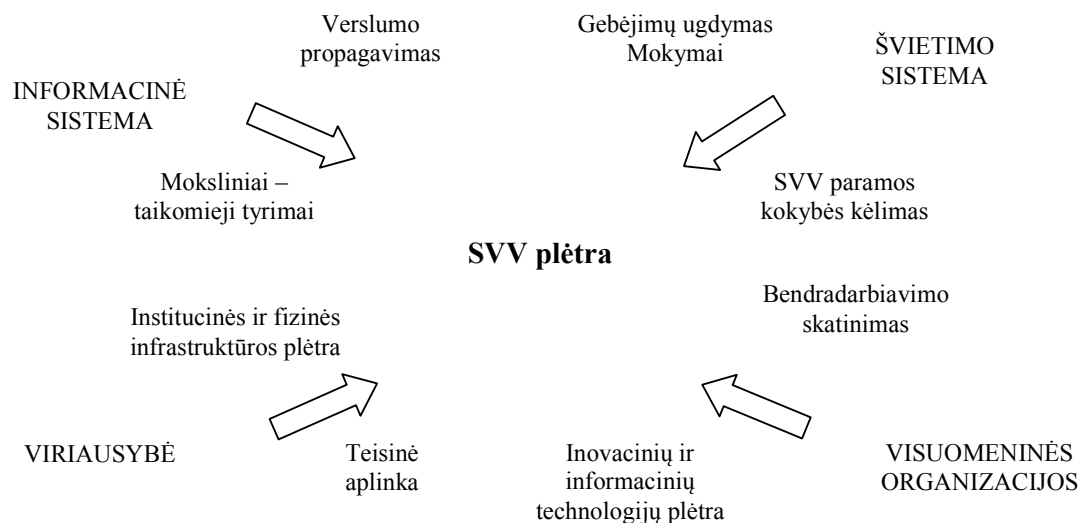
Mokesčių lengvatos sumažina įmonių išlaidas. SVV turi pakankamai mažai nustatytų mokesčių lengvatų. Dažniausiai Lietuvoje yra taikoma pelno mokesčio lengvata, kuri yra priklausoma nuo įmonės, jos veiklos kriterijų. Kaip pateikia Jakštonytė (2009), nuo mokesčių sistemos priklauso smulkaus verslo pelnas, sėkmingas konkuravimas rinkoje ir pan.

Darbo biržos parama. Teikia subsidijas įmonėms, darbo užmokesčiui kompensuoti, t.y. jei įgyvendina remiamojo įdarbinimo priemonės (steigiančioms darbo vietas, priimančioms bedarbių darbo įgūdžiams įgyti, viešieji darbai, darbo rotacija).

Nefinansinė parama. Nefinansinei paramai galima būtų priskirti - viešąsias paslaugas verslo plėtrai. Svarbi valstybės parama verslo plėtrai – informacijos gavimas svarbiais verslininkui aspektais. Šiuo metu Lietuvoje veikia 42 verslo informacijos centrai (VIC), kurie SVV subjektams, norintiems pradėti verslą, lengvatinėmis sąlygomis teikia verslo informaciją, konsultacijas, mokymus, informacijos sklaidos renginius ir 6 verslo inkubatoriai, kurie inkubuojantiems ūkio subjektams lengvatinėmis sąlygomis nuomoja patalpas, biuro ar techninę įrangą bei taip pat teikia mokymo, konsultavimo bei verslo informacijos paslaugas. Taip pat veikia Lietuvos ekonominės plėtros agentūra, kuri restruktūrizuota į: VšĮ „Investuok Lietuvoje“ ir VšĮ „Eksportuojančioji Lietuva“. Jos tikslas pritraukti netiesiogines užsienio investicijas į Lietuvą, taip pat didinti Lietuvos paslaugų bei prekių eksportą, skatinti Lietuvos verslo konkurencingumą bei sudaryti palankias sąlygas užsienio investicijų pritraukimui. VšĮ Lietuvos inovacijų centras teikia inovacijų paramos paslaugas verslo, mokslo bei studijų institucijoms. Sukurti mokslo ir technologijų parkai, kur atliekami taikomieji moksliniai tyrimai bei kitos inovatyvios veiklos, teikiama informacija, mokymai, konsultacijos verslams vystyti

bei inovatyviems kurti. Taip pat egzistuoja verslininkus jungiančios asociacijos ir kitos nevyriausybinės organizacijos, kurios dalyvauja nefinansinės paramos programose.

Kaip pateikia Žukauskas (2002), Lietuvos bankų bei įvairių finansinių institucijų sistema mažai ką nuveikė SVV subjektų atžvilgiu, todėl valstybės parama turėtų būti įvairiapusiškesnė ir geriau organizuota bei suderinta su ES taisyklėmis. Lietuvos vyriausybė, atsižvelgdama į verslo plėtros priklausomybę nuo valstybės taikomos politikos SVV subjektų atžvilgiu, dalyvauja kuriant, tobulinant SVV plėtros strategines kryptis bei jų įgyvendinimo priemones. Siekiant realizuoti strategines priemones, gerinti SVV subjektų plėtrą parengė Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtros iki 2015 metų ilgalaikę strategiją. Kaip pateikia Adomonienė, Trifonova (2007) ši strategija yra viena sudėtingiausių Lietuvos Respublikos Vyriausybės veiklos kryptių. Šioje strategijoje išdėstyta valstybės politika SVV atžvilgiu bei pateiktos įgyvendinimo priemonės. Didžiausias dėmesys yra skiriamas verslumui skatinti (4 pav.) (Mačerinskienė, Ivaškevičiūtė ir Sabaitė, 2002).

Šaltinis: Mačerinskienė, Ivaškevičiūtė ir Sabaitė, 2002, p. 36.

4 pav. SVV skatinimo sistema

Kaip pagrindiniai dalyviai SVV skatinimo sistemoje išskiriami vyriausybė, visuomeninės organizacijos, informacinė bei švietimo sistema.

Apibendrinant galima teigti, kas valstybės parama ir dėmesys SVV plėtros skatinime yra vienas iš svarbių socialinės bei ekonominės politikos plėtros veiksnių. Lietuvoje SVV subjektams valstybės parama taikoma: mokesčių ir rinkliavų lengvatos, paskolų ir subsidijų lengvatinės sąlygos, teikiamos viešosios paslaugos verslo vystimuisi plėtoti, t.y. informacija, mokymai, konsultacijos ir kt. bei kitos finansinės paramos verslo plėtotei.

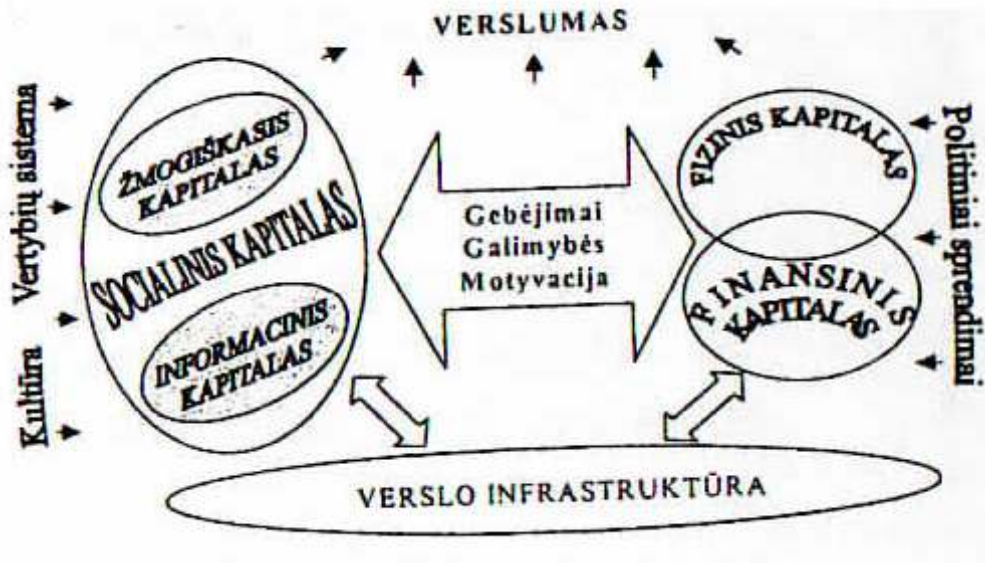
1.5. Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros veiksnių analizė

Įvairių šalių autoriai, moksliniuose straipsniuose pabrėžia, kad SVV turi būti laikomas pagrindiniu įdarbinimo, inovacijų bei socialinės integracijos branduoliu, todėl itin svarbu kurti šiam segmentui palankią bei artimą aplinką.

Mokslinėje literatūroje lietuvių autoriai vis plačiau analizuoja smulkaus ir vidutinio verslo plėtrą (Dubauskas, 2001, Mačerinskienė, Ivaškevičiūtė ir Sabaitė, 2002, Pačėsa, Pukas, 2002, Smagurauskienė 2009, Vijeikis, Beležentis 2010), tačiau kaip pastebime šiandieninėje praktikoje bendrų išvadų ir pasiūlymų kaip gerinti verslo plėtros sąlygas, prienamumą lyg šiol nėra. Analizuojant tiek užsienio autorių, tiek lietuvių mokslinę literatūrą vienareikšmiškai teigiama, kad šiems verslo subjektams tikslingas ir netgi būtinas verslo skatinimas, rėmimas. Smulkus ir vidutinis verslas pasižymi tam tikromis savybėmis, kurioms reikia atitinkamos valstybės paramos. Kaip teigia Rouse, Jayawarna, (2006), Štreimikienė, Dapkus, Šivickas (2007) SVV vykdo veiklą, turėdama ribotus išteklius, todėl didžioji dalis įmonių reikalauja finansinės paramos. SVV parama yra svarbi visose verslo veiklos stadijose: veiklos pradžioje susiduriama su pradinio kapitalo stoka, vėliau iškyla problema gauti papildomą finansavimą apyvartinėms lėšoms ar investavimui.

Verslo plėtros finansavimas privalo būti analizuojamas su kitais verslo plėtrą įtakančiais veiksniais (Mačerinskienė, Ivaškevičiūtė ir Sabaitė, 2002). Finansinės priemonės padeda pasiekti įmonei nustatytus verslo plėtros tikslus, tačiau daugeliui įmonių vien tik finansų nepakanka. Egzistuoja daugelis kitų svarbių verslą įtakančių veiksnių (žr. 5 pav.) *Finansinis kapitalas*, tiesiogiai įtakoiantis fizinį kapitalą, yra viena iš priemonių verslo plėtrai, tačiau jo poreikį apsprendžia žmogiškasis, socialinis bei informacinis kapitalas, šie veiksniai ir nulemia finansinio kapitalo kiekį bei kokybę. Visuomenės sukauptų žinių kiekis teikia vis didesnę reikšmę ne tik įmonėms, bet ir visos šalies plėtrai, konkurencingumui bei darbo našumui. *Žmogiškųjų išteklių* svarba šiuolaikinėje žinių visuomenėje publikuojama daugelyje ES ir Lietuvos politiniuose dokumentuose: Lisabonos strategijoje, 2007-2013 m. žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programoje, Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtros iki 2015 metų ilgalaikėje strategijoje ir kt. Kaip teigia užsienio mokslininkas Mayo (2000), kad pasiekti norimų rezultatų bei užtikrinti jų augimą, vienas iš pagrindinių veiksnių ir yra žmogiškasis kapitalas. A. Mayo žmogiškąjį kapitalą apibūdina kaip gebėjimų, žinių, išsilavinimo bei patirties visumą. Pasak kito žymaus užsienio autoriaus Fleischhauer (2007), žmogiškasis kapitalas – žinios, įgūdžiai, mokslumas, gebėjimai ir kitos išugdytos savybės, kurios didina produkcijos apimtį bei kokybę. Žmogiškasis bei informacinis kapitalas - žinių ekonomikos ištekliai. *Žinių ekonomika* – ekonomika, kuri efektyviai panaudoja žinias ekonominei bei socialinei plėtrai. Kaip pateikia Henriques ir Curado (2009), žinių panaudojimas dinamiškoje aplinkoje yra itin svarbus veiksnys įmonei, kuri nuolat privalo prisitaikyti prie rinkos paklausos. Kaip teigia Karazijienė ir Sabonienė (2010), įmonėje, kurioje egzistuoja reikšminga žinių ekonomika, mokymasis yra natūrali veiklos ciklo dalis. *Informacinis kapitalas* yra neatsiejama žmogiškojo kapitalo dalis. Žinios, įgūdžiai, gebėjimai, išsilavinimas yra paremti informacijos pamatu. Informacinis kapitalas naudojamas kartu su

žmogiškuoju kapitalu, leidžia pasiekti aukštų rezultatų.

Šaltinis: Mačerinskienė, Ivaškevičiūtė ir Sabaitė, 2002, p. 36

5 pav. Verslo plėtros veiksnių sąveika

Socialinis kapitalas yra grindžiamas pasitikėjimu bei svarbiausiomis socialinės organizacijos ypatybėmis, t.y. vertybėmis, normomis, principais. Socialinio kapitalo egzistavimas, sąlygoja sėkmingesnį žmogiškojo kapitalo veikimą, to pasekoje – tikslingų sprendimų priėmimas verslo plėtros strategijoje. Murray (2005) socialinį kapitalą atskiria į dvi disciplinas, t.y. sociologija bei ekonomika. Socialinis kapitalas – kolektyviniai veiksmai, tam tikrų normų pripažinimas tarp individų. Kapitalas – ekonominis terminas, pasireiškiantis naudos maksimizavimo teorijų kontekste. Verslo kūrimas, jo plėtra, gebėjimas priimti tinkamus finansavimo sprendimus bei pasinaudoti teikiamomis paramomis – žmogiškojo, informacinio bei socialinio kapitalo sąveika. Verslo infrastruktūra yra veiklos vystimosi pagrindas, žmogiškasis, socialinis, informacinis bei fizinis ir finansinis kapitalas sukuria tinkamą bei palankią terpę verslumo vystimuisi (Mačerinskienė, Ivaškevičiūtė, Railienė 2004). Verslo plėtra yra priklausoma nuo politinių sprendimų, kadangi tiesiogiai sąveikauja su socialiniu bei ekonominiu kapitalu.

Apibendrinant galima teigti, kad verslo plėtros finansavimas privalo būti analizuojamas su kitais verslo plėtrą įtakančiais veiksniais. Finansinės priemonės padeda pasiekti įmonei nustatytus verslo plėtros tikslus, tačiau daugeliui įmonių vien tik finansų nepakanka. Egzistuoja daugelis kitų svarbių verslą įtakančių veiksnių tokių kaip žmogiškasis, informacinis, socialinis bei fizinis kapitalas. Šių veiksnių pagalba sukuriami palanki verslo plėtros terpė – verslo infrastruktūra.

2. SMULKAUS IR VIDUTINIO VERSLO FINANSAVIMO PRIEINAMUMO VERTINIMO METODOLOGIJA

Siekiant įvertinti verslo finansavimo prieinamumo vertinimo kriterijus bei rodiklius, svarbu atlikti teorinę metodų analizę, kadangi tiriami veiksniai turi labai daug įtakos verslo finansavimo pasirenkamumui, prieinamumui. Šių tyrimų aktualumas dar padidėja esant itin dinamiškiems verslo finansavimo pokyčiams. Analizuojant verslo finansavimo vertinimo metodus, visų pirma svarbu suvokti papildomo kapitalo poreikį ne tik siaurąja prasme. Vertinant smulkaus ir vidutinio verslo plėtros finansų prieinamumą, išskiriamas **finansų paklausos** (2.1. posk.) požiūris. Finansų paklausos požiūriu, išskiriama verslo finansų poreikio analizė, kapitalo struktūros aspektai, pateikta finansavimo pasirinkimo teorijų analizė. 2.2 poskyryje grindžiama verslo finansavimo prieinamumo Lietuvoje vertinimo metodika.

2.1. Verslo finansavimo prieinamumo vertinimo paklausos požiūriu metodologinis pagrindimas

Finansavimo teorijoje vystėsi įvairios teorijos, apimančios įmonių racionalaus kapitalo pasirinkimo struktūros aspektus. Analizuojant įmonės veiklos finansavimą, svarbu įvertinti kapitalo struktūros formavimo ypatumus, veiksnius, įtakojančius įmonių apsisprendimus. Kaip pateikia Mačerisnkienė, Railienė, Rajangu (2008), vienas iš būdų paaiškinančių finansavimo prieinamumą paklausos požiūriu – kapitalo struktūros taikymo teorijos. Finansavimas apima nuosavo ir skolinto kapitalo pasirinkimą finansų rinkoje pinigų forma, įmonės turto vertės bei efektyvumo išsaugojimą. Taip pat apima tiesioginį įmonės vertės ir teisių suformavimą. Kaip pabrėžia Myers (2001), tikslinga suformuluoti tikslią kapitalo struktūrą – optimalus skolinto ir nuosavo kapitalo derinys, kadangi nuo kapitalo struktūros politikos priklauso pelningumo ir įmonės vertės lygio alternatyvos pasirinkimas. Analizuojant finansų paklausą, remiantis finansavimo prieinamumo teorijomis, galima logiškai priimti, nustatyti ir įvertinti kapitalo poveikio ypatybes verslo plėtros atžvilgiu bei suformuluoti teorines prielaidas tyrimo eigai plėtoti. 1958 m. F. Modigliani ir M. Miller buvo pirmieji finansų mokslininkai moksliniu aspektu išanalizavę kapitalo struktūros klausimą ir padėję pagrindus tolimesniems kapitalo pasirenkamumo tyrinėjimams bei naujų teorijų diegimui: tradicinė teorija, agentų, signalizavimo teorijos, pasirinkimo eiliškumo teorijos ir kt. Šiose teorijose analizuojami skirtingi finansavimo šaltinių pasirenkamumą lemiantys veiksniai, tačiau vieningai pabrėžiamas įmonės dydis t.y., akcentuojama, kad teorijos analizuojamos, remiantis stambiaus verslo įmonėmis (Michaelas, Chillenden ir Poutziouris, 1999). Tačiau kaip pabrėžia Osteryoung ir Newman (1993), vienas iš svarbiausių skirtumų tarp didelių bei mažų ir vidutinių įmonių yra ilgalaikio finansavimo prieinamumo stoka kapitalo rinkose ir todėl nėra rinkos kainų, leidžiančių objektyviai įvertinti jų vertę. Būtent šie skirtumai egzistuojantys finansavimo srityse, įgalino naujai išanalizuoti ir pritaikyti šaltinių finansavimo pasirinkimo teorijas SVV subjektams.

Finansavimo šaltinių pasirinkimo teorijos yra glaudžiai sietinos su kapitalo struktūros pasirinkimo teorijomis, kurios buvo pradėtos nagrinėti tikslu, kaip ir kokią kapitalo struktūrą reikia pasirinkti bei kaip išvengti finansinio aprūpinimo problemų. Šiuolaikinės kapitalo struktūros formavimo teorijos yra sietinos su pradininkais Modigliani ir Miller (1958 ir 1963), kurių dvi teorijos yra paremtos kapitalo struktūra ir įmonės vertės priklausomybe bei svarbiausių finansavimo problemų nagrinėjimu. Pirmoje teoremoje (Modigliani, Miller, 1958) akcentuojamas kapitalo struktūros nereikšmingumas, pabrėžiama, kad optimalioji įmonės kapitalo struktūra neegzistuoja. Taip pat pateikiama, kad įmonės vertė nepriklauso nuo pasirinkto finansavimo būdo, t.y. nesvarbu ar įmonė finansuoja savo veiklą nuosavu ar skolintu kapitalu. Ši Modigliani ir Miller (MM) teorema savo tyrimuose naudojo tobulos kapitalo rinkos prielaidas. Mokslininkai pateikė, kad palūkanų norma, tiek skolinant, tiek skolinantis finansines priemones yra vienodos; nėra įmonės bankroto kaštų; nėra mokesčių išlaidų; akcijos perkamos ir parduodamos be sutarčių išlaidų. Tačiau ši teorija sulaukė nemažai kritikos, dėl situacijos analizės, esant tobulai kapitalo rinkai, kadangi realiame pasaulyje yra daugybė veiksnių, įtakančių kapitalo rinką. Antroje teoremoje (Modigliani, Miller, 1963) apibūdina tradicines, optimalaus laipsnio tezes. Pabrėžiama pagrindinė išvada, kad finansavimas skolintu kapitalu yra palankesnis nei finansavimas nuosavomis lėšomis, kadangi atskaičius palūkanas iš apmokestinamojo įmonės pelno sumos, mažinama pelno mokesčio dalis, t.y. čia akcentuojama mokesčių nauda įmonės pelnui.

Analizuojant finansavimo šaltinių pasirinkimo teorijas, svarbu paminėti **tradicinės kapitalo struktūros formavimo teorijos** pradininką Soloman (1963), kuris teigė, kad egzistuoja optimali kapitalo struktūra tuomet, kai skolinto ir nuosavo kapitalo svertiniai kaštai yra mažiausi. Savo darbe autorius pabrėžia, kad jei įmonės didesnę kapitalo dalį sudaro skolintas kapitalas, iškyla rizika, kuri didina tiek nuosavo (investuotojai pageidauja didesnio pelningumo), tiek skolinto (didesnės palūkanų normos) kapitalo kaštus. Kuo didesnė įmonės patiriama rizika, tuo turėtų būti mažesnis įsiskolinimo lygis. Finansų valdytojai privalo nusistatyti optimalų finansinį svertą, saikingai naudotis skolintu kapitalu, nepatiriant tiek verslo, tiek finansinės rizikos (Mackevičius, Moliene, Poškaitė, 2007). Vertinant kapitalo struktūros pasirinkimą šiuo požiūriu reikšmingą dalį sudaro kapitalo kaštų struktūros analizė. Taip pat E. Solomon atskleidė kapitalo struktūros pasikeitimų poveikį atskirų finansavimo šaltinių kaštams, o kartu ir bendriems kapitalo kaštams.

Toliau plėtojant kapitalo struktūros pasirinkimo teorijas, apibrėžiama **statinė kompromisų teorija** (angl. static trade-off theory). Ši teorija plėtojama remiantis Modigliani-Miller teoremos prielaidomis. Šia teoriją pirmieji išvystė Kraus ir Litzenberg (1973) pabrėždami, kad įmonių vadovai privalo rinktis (ieškoti kompromiso) tarp finansinio svarto užtikrinamos didesnės grąžos bei didėjant skolai iškilusios didesnės rizikos įmonei tapti nemokiai – bankrutuoti. Kompromisų teorijos atstovai Brealey ir Myers (1991) akcentuoja įmonių didelių pelnų privalumą, kurie sąlygoja ir didesnius skolos aptarnavimo pajėgumus, dėl kurių susidaranti didesnė mokesčių ekonomija turėtų skatinti siekti aukštesnio finansinio skolos lygio kapitalo struktūroje. Pasak Myers (1984), įmonių finansavimui

tikslinga remtis skolintu kapitalu dėl mokesčių efekto, tačiau privaloma išlaikyti tokią kapitalo struktūrą, kuriai esant išlaidos ir nauda būtų atitinkamai subalansuotos, nes tik tokia kapitalo struktūra leidžia maksimizuoti įmonės vertę. Skolinimasis turi būti atitinkamai įvertinamas, kadangi pasinaudojus mokesčių efektu išskyla bankroto tikimybė, finansinių kaštų sunkumai (Jensen ir Meckling, 1976). Statinė kompromisu teorija teigia, kad optimali įmonės kapitalo struktūra nustatoma ieškant kompromiso tarp maksimaliai galimų mokesčių teikiamų pranašumų skolinantis ir galimų nemokumo kaštų, didėjant kartu su įsiskolinimo lygio augimu. Įmonės įsiskolinimo lygis turi būti pritaikomas prie konkrečios įmonės specifikos, atsižvelgiant į esamas, galimas verslo sąlygas. Kapitalo struktūra privalo būti formuojama taip, kad atsispindėtų skolos lygį, finansinę bei verslo riziką, dydį, pelningumą, mokesčių tarifus bei galimą bankroto tikimybę.

Kompromisiniai modeliai nėra skirti konkrečios įmonės kapitalo struktūrai formuoti, tačiau analizuojant kompromisų teorijas, išryškinamos šios nuostatos:

- *Labai rizikingoms įmonėms*, kurių kapitalo pelningumas smarkiai svyruoja, patartina mažiau naudoti skolinto kapitalo, nei įmonėms su mažesne rizika. Jei pelningumas labai svyruoja, išskyla didesnė finansinių sunkumų rizika.
- *Įmonės*, kurių didžiąją dalį turto sudaro materialusis turtas, gali naudoti daugiau skolinto kapitalo, nei tos įmonės, kurių kapitalo struktūroje vyrauja nematerialusis turtas. Atsiradus finansiniams sunkumams, nematerialusis turtas nuvertėja daug sparčiau, nei materialusis turtas.
- *Didesnius mokesčių tarifus mokančios ir galbūt mokėsančios įmonės*, gali turėti didesnę kreditinį įsiskolinimą, negu įmonės, turinčios žemesnius mokesčių tarifus. Įmonėms, turinčioms didesnius mokesčių tarifus, išryškėja skolinto kapitalo privalumai, jos gali sau leisti pritraukti lėšas tokiu dydžiu, kol mokesčių teikiami privalumai sutampa su finansinių sunkumų ir agentavimo kaštais (Vasiliauskaitė, Rumšaitė, 2000)

Kompromisų teorija, lyginant su Modigliani ir Miller modeliu, įvertinama kaip logiškesnė finansavimo šaltinių pasirinkimo teorija. MM teoremos prielaida, kad veiklos finansavimas efektyviausias tik skolintu kapitalu, yra praktiškai neįmanoma. Kompromisų teorijos atstovai analizuojant nuosavo ir skolinto kapitalo struktūros santykį bei pasirinkimą lemiančius veiksnius, išvystė prielaidą, jog galima nustatyti optimalų skolinto ir nuosavo kapitalo lygį, todėl jie būtent ir yra patrauklūs intuicine prasme. Ši teorija turi ir praktinių patvirtinimų (March, 1982; Taggart 1977), pvz. įmonės, kurios yra apsirūpinusios materialiuoju turtu, lėšas pritraukia efektyviau, bei įmonės, turinčios nematerialųjį turtą. Tačiau kompromisų teorija kritikuojama dėl empirinių tyrimų stokos, pvz. tyrimai, paremti realiais duomenimis mažai sietini su teorijos argumentuotomis prielaidomis.

Vertinant kapitalo struktūros pasirinkimą, svarbu paminėti finansavimo šaltinių pasirinkimo teoriją – *pasirinkimo eiliškumo teorija arba hierarchinės tvarkos teorija* (angl. pecking order theory). Šią teoriją savo darbe analizavo Myers ir Majluf (1984), jie išryškino priklausomybę tarp pelningumo ir finansavimo skolomis, analizavo išorinių bei vidinių finansavimo šaltinių aspektus. Kaip pateikia

Myers (1984) įmonės veiklos finansavimui pirmenybę teikia vidiniams šaltiniams, o tik po to naudojamas išorinis finansavimas. Čia išryškėja pasirinkimo eilės principas, t.y. visų pirma naudojami turimi pinigų srautai (vidiniai šaltiniai), esant poreikiui didesniai kreditui, imamas kreditas (išorinis šaltinis) su mažesne rizika, vėliau - su didesne rizika ir tik kraštutiniu atveju – didinamas nuosavas kapitalas. Išoriniai finansavimo šaltiniai pasižymi didesniais kaštais nei vidiniai, finansavimas skolintu kapitalu mažina pelną, todėl ši teorija akcentuoja finansavimą vidiniais šaltiniais privalumus. Taip pat išryškėja viena iš problemų – asimetrinė informacija tarp įmonės vadovų, kreditorių bei investuotojų. Būtent tik įmonių savininkai turi tikslią informaciją apie savo įmonės veiklą bei finansinius rodiklius, kreditorių bei investuotojų informacija ne visuomet atspindi realius rezultatus.

Analizuojant pasirinkimo eiliškumo teoriją, galima išskirti keletą svarbių aspektų:

- Įmonės savo veiklos finansavimui pirmenybę teikia vidiniams šaltiniams;
- Esant būtinam išoriniam finansavimui, įmonės renkasi mažesnę riziką turinčius kreditus, negu finansavimą akciniu kapitalu, kurio išleidimo kaštai yra žymiai didesni nei skolinto kapitalo.
- Norint išvengti staigių dividendų politikos pokyčių, dividendų politika privalo būti derinama su investavimo galimybėmis;
- Svyruojant įmonių pajamoms bei investavimo galimybėms, kinta vidiniai įmonių pinigų srautai. Pinigų srautams viršijus kapitalo kaštus, įmonė gražina skolas arba investuoja į rinkos vertybinius popierius. Esant atvirkštiniai situacijai – įmonė mažina grynuosius pinigus arba parduoda vertybinius popierius.

Kaip pateikia savo moksliniame straipsnyje Vasiliauskaitė ir Rumšaitė (2000), įmonės specialiai neformuoja optimalios kapitalo struktūros, jos prisitaiko prie esamos situacijos, savo įmonės galimybių ir stengiasi apsisaugoti nuo galimų neigiamų pasekmių, pvz. rinkos pokyčių, kurie neigiamai gali pakenti vertybinių popierių kainai.

Agentų teorija (angl. Agency theory) buvo pradėta plėtoti XX amžiaus aštuntajame dešimtmetyje. Ši teorija analizuoja santykius, elgsenas tarp savininkų ir vadybininkų bei tarp savininkų ir kreditorių. Teorija sprendžia dviejų šalių interesų suderinimo klausimus bei pagrindžia su tuo susijusius kaštus (Jensen, Meckling, 1976; Harris, Raviv, 1991). Nagrinėjant agentų teoriją, svarbu pabrėžti, kad savininkų bei agentų veikla pasižymi racionalumu, kadangi kiekviena pusė siekia maksimizuoti savo naudą. Tačiau dažnai dviejų šalių interesai bei jų prisitaikymo galimybės gali skirtis, todėl siekiant vieno tikslo, reikia sukurti ir atitinkamą informacijos terpę (išvengti informacijos asimetrijos), nuolat kontroliuoti jų veiksmus, kurie taip pat skatina agentų išlaidų padidėjimą. Vienodas informacijos pasiskirstymas tarp užsakovo ir agento lemia palankius rezultatus. Tačiau dažnai įžvelgiamas neigiamas vadovų požiūris į kapitalo struktūros sprendimus, didinant kapitalą paskolomis, kadangi dažnai baiminamasi dėl galimos padidėjusios kontrolės (pvz. bankų) bei galimo didesnio spaudimo iš šalies įvykdyti bei pasiekti tam tikrus rezultatus (mokumo principas), norint padengti paskolas ir sumokėti palūkanas (Jensen, 1986).

Signalizavimo teorija (angl. signalling theory) nagrinėja ryšį tarp informacijos asimetrijos bei finansinio svarto (Ross, 1977; Leland ir Pyle, 1977). Atitinkami kapitalo struktūros sprendimai, siunčia signalus investuotojams ir kitiems suinteresuotiems asmenims, kurie apsprendžia jų elgseną. Signalizavimo teorija plačiai naudojama dividendų politikoje. Investuotojai tiki, kad jei įmonė padidina dividendus, jos akcijų kainos vertė kyla, siunčiamas akcijos pelningumo padidėjimo signalas investuotojams, todėl šios įmonės akcijų paklausa išauga, t.y. investuotojai dividendų padidėjimą priima kaip teigiamą signalą. Vystant signalizavimo teoriją, Ross (1977) pabrėžia informacijos asimetrijos trūkumus, įmonės vadovams, darbuotojams informacija yra lengvai pasiekama, žinoma, tačiau dažnai investuotojai ir kiti suinteresuoti rinkos dalyviai, susiduria su informacijos stoka (Norvaišienė, Stankevičienė, 2007).

Analizuojant finansavimo šaltinių pasirinkimo teorijas, svarbus veiksnys, lemiantis finansavimo šaltinių pasirinkimą – esama rinkos situacija. Planuojant įmonės finansavimo struktūrą, t.y. finansuoti veiklą skolintu ar nuosavu kapitalu, būtina atsižvelgti į esamą situaciją kreditų bei akcijų rinkoje. Svarbu įvertinti, kurios rinkos teikiamos sąlygos yra palankesnės įmonei. Jei palankios sąlygos (pvz. žema palūkanų norma) skolintis, įmonių vadovai renkasi kreditavimą. Esant tinkamoms kainoms akcijų rinkoje, įmonės savo kapitalą didins nuosavu kapitalu, t.y. išleidžiant papildomą akcijų emisiją. Remiantis moksliniais tyrimais, šiuos aspektus savo darbuose patvirtina ir užsienio autoriai Hovakimian, Opler ir Titman (2001). Rinkos situacijos aspektus nagrinėja – **rinkos situacijos išnaudojimo teorija** (angl. market timing arba window of opportunity). Ši teorija plačiai plėtojama užsienio autorių moksliniuose darbuose. Kaip teigia Backer, Wurgler (2002), dėl gana retų įmonių kapitalo struktūros pokyčių, įmonės nėra pasiruošusios taip greitai prisitaikyti ir prie esamos rinkos situacijos. Chang ir Dasgupta (2009), Hovakimian (2006) ir Alti (2006) pabrėžia, kad didelė dalis įmonių įvertina rinkos situaciją, jos analizuoja finansavimo skolintu bei nuosavu kapitalu privalumus bei trūkumus, įvertinus pasirenka optimaliausią variantą.

Analizuojant pagrindines finansavimo šaltinių pasirinkimo teorijas, galima išskirti pagrindinius veiksnius, kurie sąlygoja finansavimo pasirinkimą pateikti 2 lentelėje.

2 lentelė. Finansavimo šaltinių pasirinkimą įtakoiantys veiksniai (pagal teorijas)

<i>Teorijos</i>	<i>Veiksniai</i>
<i>Modigliani ir Miller teorija</i>	<i>Tobula kapitalo rinka Mokesčių efektas</i>
<i>Tradicinė teorija</i>	<i>Kapitalo kaštai</i>
<i>Statinė kompromisų teorija</i>	<i>Bankroto tikimybė Mokesčių efektas</i>

<i>Teorijos</i>	<i>Veiksniai</i>
<i>Pasirinkimo eiliškumo teorija</i>	<i>Informacijos asimetrija</i> <i>Pasirinkimo rizika</i>
<i>Agentų teorija</i>	<i>Agentų kaštai</i>
<i>Signalizavimo teorija</i>	<i>Informacijos asimetrija</i> <i>Kapitalo pokyčiai</i>
<i>Rinkos situacijos išnaudojimo teorija</i>	<i>Esama rinkos situacija</i>

Matome, kad nėra vieningos nuomonės, vertinant finansavimo šaltinių pasirinkimą. Daugelis autorių analizuoja ir pabrėžia skirtingus finansavimo struktūrą lemiančius veiksniai. Tačiau vieningai pritariama, kad siekiamos didesnės investicijos bei galimi mažesni vidiniai ištekliai, įmonės įgalina naudotis išoriniu finansavimu. Finansavimas vidiniais ištekliais, nuosavo kapitalo didinimas dažnai pabrėžiamas kaip kraštutinis finansavimo šaltinis.

Daugelis finansavimo šaltinių pasirinkimo teorijų dažniausiai sietinos su stambaus verslo įmonių tyrimais, tačiau atsižvelgiant į veiksniai, sąlygojančius finansavimo pasirinkimo teorijas bei atliktais užsienio autorių tyrimais (Frank, Zender, 2002; Leary, Roberts, 2005 ir kt.), galima įvertinti teorijų tinkamumą smulkaus ir vidutinio verslo įmonėms.

Vertinant smulkaus ir vidutinio verslo finansavimo pasirinkimo galimybes, svarbu išanalizuoti veiksniai, lemiančius kapitalo struktūros formavimą. Įmonių finansavimo galimybės yra skirtingos, priklausomai nuo įmonės vidinių veiksniai, kuriuos įmonė gali valdyti, bei išorinių, kurių paveikti neįmanoma. Įvairūs užsienio tyrinėtojai (Jensen, Meckling, 1976; Myers, 1984; Korajczyk, Levy, 2003 ir kt.) savo moksliniuose darbuose pabrėžia, kad norint pasiekti optimalių skolinimosi rezultatų, būtina įvertinti konkrečios įmonės veiklos veiksniai bei apžvelgti makroekonominės sąlygas. Sunku nustatyti bendrą kapitalo struktūros poveikį įmonės finansiniams rodikliams. Kaip pateikia Kuizinaitė, Paliulytė (2008), nėra sukurtos vieningos vertinimo sistemos, kuria gali būtų įvertinti konkrečių rodiklių įtaką įmonės kapitalo struktūros pasirinkimui. Mokslinėje literatūroje dažnai analizuojami atskiri rodikliai bei jų sąryšis su kapitalo struktūros pasirinkimu. Kai kurie lietuvių autoriai (Cibulskienė ir Buktus, 2004; Kipišas, 2004) pabrėžia šiuos veiksniai, lemiančius kapitalo struktūrą: įmonių turto materialumas, nuosavo kapitalo pelningumas bei turto apyvartumas. Kiti autoriai, analizuoja tokius rodiklius: įmonės dydis, pelningumas, turto materialumas, laukiamas pelningumas, mokesčių skydas. Šiame darbe tikslinga būtų analizuoti įmonės veiklos šakos, verslo dydžio, veiklos augimo, turimo turto struktūros rodiklius. Taip pat svarbu įvertinti įmonių pelningumo, galimos rizikos rodiklius, mokesčių efektą ir kitus kapitalo struktūrą įtakančius veiksniai rodiklius.

Įmonės veiklos šaka. Svarbu įvertinti ar šaka, kurioje veikia įmonė, turi įtakos finansavimo prieinamumui. Kaip pateikia lietuvių autoriai Kipišas (2004), Vasiliauskaitė ir Rumšaitė (2000), kapitalo struktūros teorijos pabrėžia, kad įmonės finansinio svėro dydis yra skirtingas atskirose

veiklos šakose. Harris ir Raviv (1991) taip pat akcentavo, kad įmonių finansavimo šaltinių pasirinkimas yra tiesiogiai priklausomas nuo šakos, kurioje ji veikia. Tačiau būtina pažymėti, kad įmonės skolinto kapitalo dydis yra priklausomas nuo turto bei kapitalo poreikio, o ne nuo šokos rodiklių. Vidiniai įmonės veiksniai yra reikšmingesni už šakos veiksnius (Harris, Raviv, 1991). Tai pabrėžia ir Myers (1984), teigdamas, kad šakos rodikliai nėra tokie reikšmingi, lyginant su įmonės rodikliais (pvz. aukštas pelningumo lygis). Taigi galima teigti, kad vertinant finansavimo šaltinių pasirinkimą smulkaus ir vidutinio verslo atveju, šakos veiksniai nėra tokie reikšmingi, kaip vidiniai įmonės veiksniai.

Įmonės dydis. Įmonės dydis yra itin reikšmingas veiksnys, kapitalo struktūros sprendimams priimti. Smulkaus ir vidutinio verslo atžvilgiu, finansavimas skolintu kapitalu yra sunkiau prieinamas negu didelėms įmonėms. Stambaus verslo įmonių savininkai paskolas gali gauti palankesnėmis sąlygomis nei smulkaus ir vidutinio verslo įmonės, kadangi jų veikla yra labiau diversifikuota, o tai sąlygoja ir mažesnes bankroto galimybes. Muray ir Vidhan (2008) savo moksluose darbuose akcentuoja stambaus verslo privalumus finansavimo prieinamumo atžvilgiu, didelės įmonės gali skolintis mažesniais kaštais negu smulkios įmonės, pabrėžia stambių įmonių mažesnę bankroto tikimybę. Autoriai taip pat įvardija ryškų įmonės dydžio priklausomumą finansiniam svertui. Fama ir French (2002) darbuose taip pat išvelgiamas įmonės dydžio priklausomumas finansavimo sprendimams priimti. Autoriai akcentuoja, kad stambios įmonės labiau išvengia informacijos asimetrijos, kas sąlygoja, investuotojų atžvilgiu, palankesnes finansavimo galimybes.

Įmonės veiklos augimas. Įmonės, kurios turi didesnes investavimo galimybes, turi ir mažesnius finansinius svertus (Jensen, Meckling, 1976; Myers, 1984). Tai sąlygoja didesni įmonės valdymo kaštai bei didesnė bankroto tikimybė, kadangi veiklos finansavimas skolintu kapitalu yra smarkiai ribojamas. Kreditoriai abejoja įmonių, kurios sparčiai plečia savo veiklą, efektyvumu, retai suteikia ilgalaikes paskolas ir skatina trumpalaikių paskolų teikimą. Tačiau šią situaciją gali keisti įmonių ir kreditorių glaudūs santykiai, jei yra tarpusavio pasitikėjimas, ilgalaikiai ryšiai, kreditavimo sąlygos gali ženkliai kisti įmonių naudai. Taigi galime teigti, kad įmonės veiklos augimas yra reikšmingas veiksnys, vertinant veiksmų įtaką finansiniam svertui.

Įmonės turto struktūra. Vertinant skolinimosi galimybes, turto struktūra įmonėje yra svarbus veiksnys. Kreditoriai palankesnes sąlygas teikia įmonės, kurių didžiąją dalį turto sudaro materialusis kapitalas. Pasak Frank ir Goyal (2002), turto materialumas yra vienas svarbiausių vidinių nepriklausomų veiksnių, siekiant finansavimo skolintu kapitalu. Esant finansiniams sunkumams ar gresiant bankroto tikimybei, materialusis turtas yra lengviau įvertinamas nei nematerialusis. Kreditoriai, vertinant skolinimosi riziką, akcentuoja turto struktūrą ir materialųjį turtą vertina kaip tinkamą turtą įsiskolinimo užstatui. Kaip pateikia kompromisų teorija, tarp finansinio svarto ir materialaus įmonės turto egzistuoja teigiamas ryšys. Kaip teigė Harris ir Raviv (1991), įmonėms, turinčioms daugiau materialaus turto yra sudaromos palankesnės skolinimosi sąlygos.

Pelningumas. Nagrinėjant pelningumo rodiklių įtaką finansiniam svertui, svarbu paminėti, kad

egzistuoja dviprasmiškas paaiškinimas. Pirmas remiasi kompromisų teorijos prielaidomis, antras pasirinkimo eiliškumo modeliu. Kaip teigia kompromisų teorija, tarp pelningumo ir finansinio svarto egzistuoja teigiamas ryšys. Pelningai veikiančios įmonės, siekia aukštesnio finansinio svarto dėl mokesčių efekto (palūkanos mokomos prieš pelno apmokestinimą). Taip pat didesnę pardavimų apimtį turinčioms įmonėms, galima mažesnė bankroto tikimybė, kas sąlygoja palankesnes skolinimosi sąlygas. Fama ir French (2002) savo darbe akcentuoja, kad įmonių didelis laisvų pinigų kiekis sąlygoja nuosavo kapitalo agentų konfliktus, todėl atsiradus šioms problemoms, įmonės taip pat linkusios skolintis. Vertinant pelningumo įtaką kapitalo struktūros pasirinkimui, pagal pasirinkimo eiliškumo teoriją, vidiniai įmonės šaltiniai – palankiausias finansavimo pasirinkimas (Myers, 1984). Įmonė, uždirbanti daugiau pelno (atsiranda papildomu lėšų), pirmenybę teikia finansavimui vidiniais įmonės šaltiniais. Pasirinkimo eiliškumo teorija akcentuoja neigiamą ryšį tarp pelningumo ir finansinio svarto (Harris, Raviv, 1991; Fama, French, 2002).

Mokesčiai. Modigliani ir Miller (1963) vieni pirmųjų pateikė finansavimo skolinu kapitalu teigiamą reikšmę – mokesčių efektas, t.y. palūkanų sąnaudos yra įtraukiamos į veiklos sąnaudas ir taip yra mažinama apmokestinamojo pelno apimtis. Dėl esamo mokesčių efekto, kylant palūkanų normai, įmonei palanku skolintis. Esant mokesčių efektui dėl didelių nusidėvėjimo srautų, įmonės savo veiklą mažiau linkusios finansuoti skolinu kapitalu. Todėl vertinant mokesčių efektą, svarbu išvelgti kuris rodiklis (palūkanų norma ar nusidėvėjimas) daro teigiamą poveikį įmonės rezultatams.

Kokybiniai rodikliai. Analizuojant finansavimo pasirinkimo šaltinius, svarbu išskirti ne tik įmonės kiekybinius rodiklius, bet analizuoti ir kokybinius rodiklius. Svarbus kokybiniai veiksniai, įtakojančys kapitalo struktūrą: įmonių vidinės nuostatos, žmogiškasis kapitalas, informacinio kapitalo aprūpinimas, taip pat bendradarbiavimo su finansų institucijomis lygis, verslo patirtis, nuosavybės struktūros kontrolė.

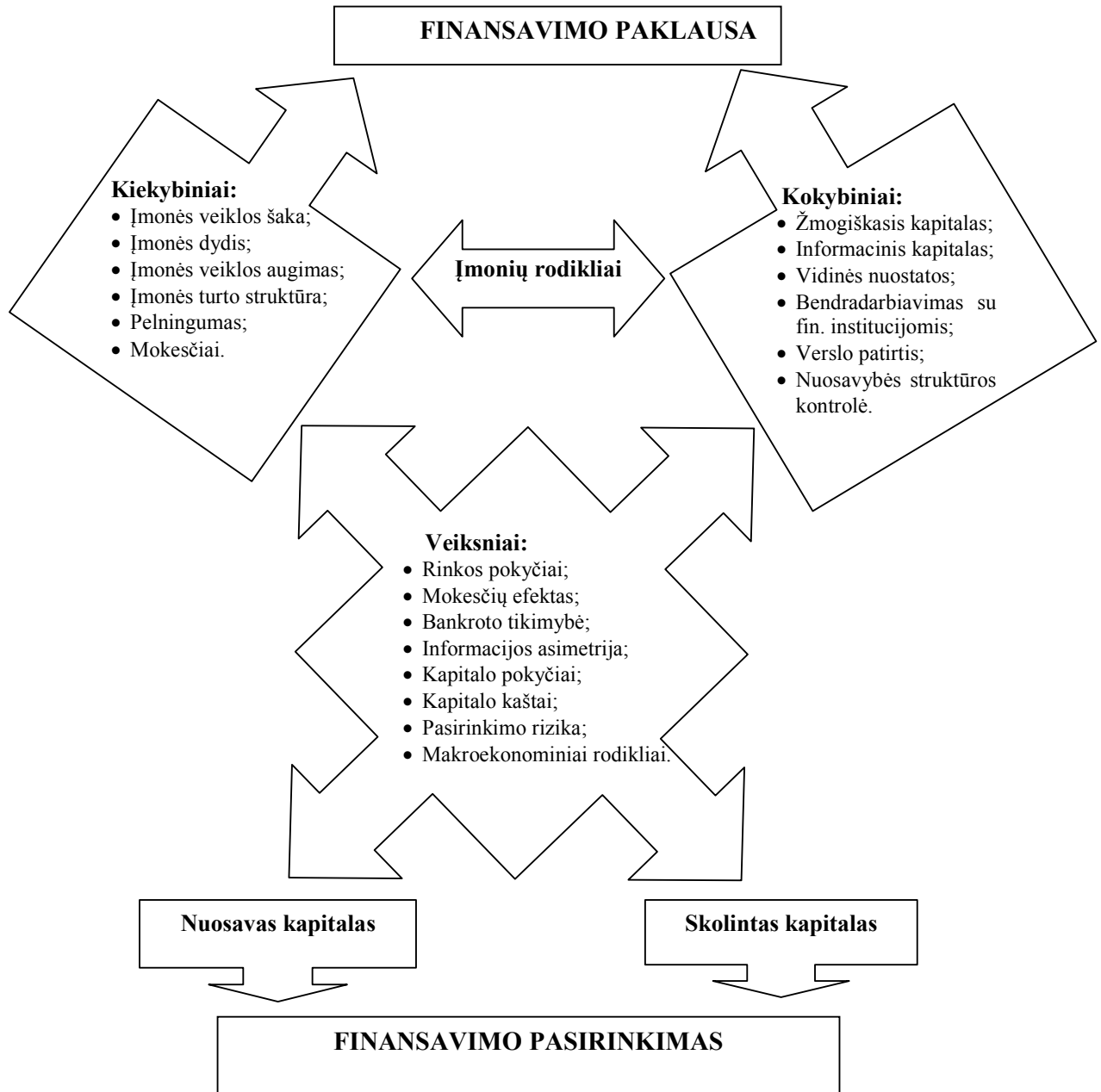
Rizika. Vertinant rizikos reikšmingumą kapitalo struktūrai, mokslinių darbų autoriai (Titman ir Wessels, 1988; Paliulytė, 2009) pateikia atvirkštinę priklausomybę, t.y. esant didesnei rizikai, atsiranda mažesnės galimybės padengti įmonės įsiskolinimus, padidėja paskolos palūkanų norma. Esant galimiems įmonės finansiniams sunkumams, bankroto tikimybei (aukšta veiklos rizika), paskolų didinimas gali būti teigiamas veiksnys tęsiant įmonės veiklą. Tačiau kreditoriai vertindami esamą įmonių situaciją, jų riziką, nelinkusios teikti paskolų problematingoms įmonėms.

Vertinant finansavimo šaltinių pasirinkimą įtakojančius veiksniai, daugelis užsienio autorių (Booth, Aivazian, Demircuc-Kunt ir Maksimovic, 2001; Rajan ir Zingales, 2003; Mackay ir Phillips, 2005) tyrė tarpusavio priklausomybę tarp kapitalo struktūros pasirinkimo sprendimų ir makroekonominių veiksnių. Darbuose pabrėžiamas finansų sistemos lygis bei jos efektyvumas, ekonomikos padėtis, teisinis verslo reglamentavimas ir kiti aspektai. Svarbu paminėti, kad analizuojant makroekonominių veiksnių ir finansavimo šaltinių pasirinkimo sąveiką, autoriai išskiria dvi finansų sistemas. Anglosaksiškoji sistema (angl. Anglo-Saxon market-based system), ši sistema yra labiau išvystyta, skaidresnė bei likvidesnė finansų rinkose, kuri pasižymi likvidžia finansų rinka, išplėta

vertybinių popierių bei kitų alternatyvių finansavimo priemonių rinka. Anglosaksiškoji sistema pabrėžia, kad palankesnis finansavimas yra nuosavu kapitalu. Europietiškoji sistema arba bankinė sistema (angl. European relation-based or insider system), čia akcentuojama, kad finansų rinka yra mažiau likvidi, nėra aukšto vertybinių popierių išsivystymo. Šioje sistemoje yra ryškūs bankinio sektoriaus bruožai. Europietiškoji sistema pabrėžia finansavimo skolintu kapitalu privalumus (McClure, Clayton, Hofler, 1999). Tačiau analizuojant finansų sistemos lygį, dažnai autorių (D. Brounen, Jong ir K. Koedijk, 2004) pabrėžiama, kad finansų sistemos lygio bei teisinių verslo reglamentavimo aspektų skirtumai nėra tokie reikšmingi. Pasak Brounen, Jong, Koedijk (2004, 2005) ir Beck, Demirguc-Kunt, Maksimovic (2006), vertinant finansavimo šaltinių pasirinkimą, didelę reikšmę rezultatams turi įmonių charakteristikos. Nors užsienio autoriai ir ginčijasi dėl makroekonominių rodiklių reikšmingumo, vertinant kapitalo struktūros pasirinkimą, tačiau atsižvelgiant į analizuotą mokslinę literatūrą, tikslinga analizuoti tiek makroekonominius veiksnius, tiek verslo subjektų požymius.

Apibendrinant galima teigti, kad analizuojant užsienio autorių pateiktas finansavimo šaltinių pasirinkimo teorijas, nėra vienos aiškios ir tikslingos kapitalo struktūros pasirinkimą lemiančios teorijos. Autoriai analizuoja skirtingus įmonių finansavimo pasirinkimo veiksnius bei kapitalo struktūrą įtakojančius reiškinius. Šiame skyriuje aptartos pagrindinės užsienio autorių analizuotos finansavimo pasirinkimo teorijos, t.y. tradicinis požiūris, statinė kompromisų teorija, pasirinkimo eiliškumo teorija, agentų, signalizavimo teorija bei rinkos situacijos išnaudojimo teorija. Taip pat darbe buvo aptarti veiksniai bei rodikliai, įtakoiantys kapitalo struktūros pasirinkimus, t.y. veiklos šaka, įmonės dydis, veiklos augimas, turto struktūra, pelningumas, mokesčiai, kokybiniai įmonės rodikliai, rinkos pokyčiai, kapitalo kaštai, pasirinkimo rizika, bankroto tikimybė, informacijos asimetrija. Analizuojant mokslinę literatūrą, galima buvo pastebėti, kad finansavimo pasirinkimui reikšmingi verslo subjektų požymiai bei makroekonominiai rodikliai.

Apibendrinus verslo finansavimo prieinamumo paklausos požiūriu vertinimo metodologinius aspektus, sudarytas verslo finansavimo prieinamumo paklausos požiūriu veiksnių ir rodiklių vertinimo modelis (6 pav.).

6 pav. Verslo finansavimo prieinamumo paklausos požiūriu veiksnių ir rodiklių vertinimo modelis

Verslo finansavimo prieinamumo paklausos požiūriu modelis yra sudarytas remiantis veiksniais bei rodikliais, įtakančiais verslo finansavimo pasirinkimą. Įvertinti įmonių požymiai pagal kiekybinius ir kokybinius rodiklius bei veiksniai, kurie įtakoja verslo subjektų pasirinkimą veiklą finansuoti nuosavu ar skolintu kapitalu, atspindi finansavimo paklausos ypatumus.

2.2. Verslo finansavimo prieinamumo vertinimo metodika

Atliekant smulkaus ir vidutinio verslo finansavimo prieinamumo empirinę dalį, dėl ribotos darbo apimties finansavimo prieinamumas analizuojamas paklausos požiūriu, gautų rezultatų analizė siejama su SVV finansavimo prieinamumo vertinimo kriterijų sistema, paremta SVV finansavimo pasirinkimo vertinimu paklausos požiūriu. Išskelti empirinės dalies tikslai:

Įvertinti smulkaus ir vidutinio verslo subjektų finansavimo šaltinių pasirinkimo priežastis:

1. Nustatyti smulkaus ir vidutinio verslo finansavimo šaltinių pasirinkimo, poreikio (tikslų) bei pasitenkinimo teikiamomis finansinėmis paslaugomis priklausomybę nuo SVV subjektų požymių.

2. Įvertinti skirtingų smulkaus ir vidutinio verslo subjektų finansavimo šaltinių prieinamumą, esant skirtingam bendradarbiavimo, ryšių palaikymo lygiui tarp finansinių institucijų ir verslo subjektų.

3. Įvertinti skirtingų smulkaus ir vidutinio verslo subjektų verslo paramos poreikį, pasitenkinimą teikiamomis verslo paramos paslaugomis bei jų priklausomybę nuo finansinių paslaugų prieinamumo veiksnių.

Hipotezės:

H1. Smulkaus ir vidutinio verslo finansavimo šaltinių pasirinkimą ir finansavimo tikslus sąlygoja verslo subjektų požymiai (įmonės dydis, tipas, veiklos pobūdis, trukmė, vieta).

H2. Bendradarbiavimas ir ilgalaikiai santykiai tarp verslo subjektų bei finansų institucijų, skatina palankesnes smulkaus ir vidutinio verslo finansavimo sąlygas – prieinamumą.

H3. Verslo paramos paslaugų poreikis yra priklausomas nuo SVV subjektų požymių bei finansinių paslaugų prieinamumo veiksnių.

Atliekant tyrimą, svarbu tikslingai pasirinkti tyrimo būdus. Atsižvelgiant į tyrimo tikslus, suvokta, kad svarbiausi yra pirminių duomenų rinkimo metodai. Smulkaus ir vidutinio verslo finansavimo prieinamumo vertinimui atlikti, empirinėje dalyje kompleksiskai naudoti tyrimų metodai:

- Statistinių duomenų analizė;
- Anketinės apklausos metodas;

Darbe taip pat plačiai naudojamas duomenų lyginimo, grupavimo, grafiniai bei apibendrinimo būdai. Remiantis loginiu metodu, nagrinėjamos išskeltos problemos, pateikiamos jų sprendimų galimybės.

Statistinių duomenų analizė. Analizuojant statistikos departamento pateiktus statistinius duomenis, siekiama ištirti įmonių kapitalo struktūros ir finansinių rodiklių priklausomybę. Pasirinktas 2005-2009 m. laikotarpis (2010 m. įmonių finansiniai rodikliai dar nėra paskelbti), finansiniai rodikliai analizuojami akcinių bendrovių, uždarytų akcinių bendrovių, valstybės ir savivaldybės įmonių bei kooperatinių bendrovių. Siekiant apdoroti statistinius duomenis, naudotas statistinių duomenų analizės paketas SPSS (Statistical Package for Social Science) 19.0.

Anketinės apklausos metodas. Verslo atstovus apklausti, pasirinkta anketinė apklausa (žr.1 priedas), nes šis metodas vienas tinkamiausių pirminių duomenų metodas rinkti faktus bei juos

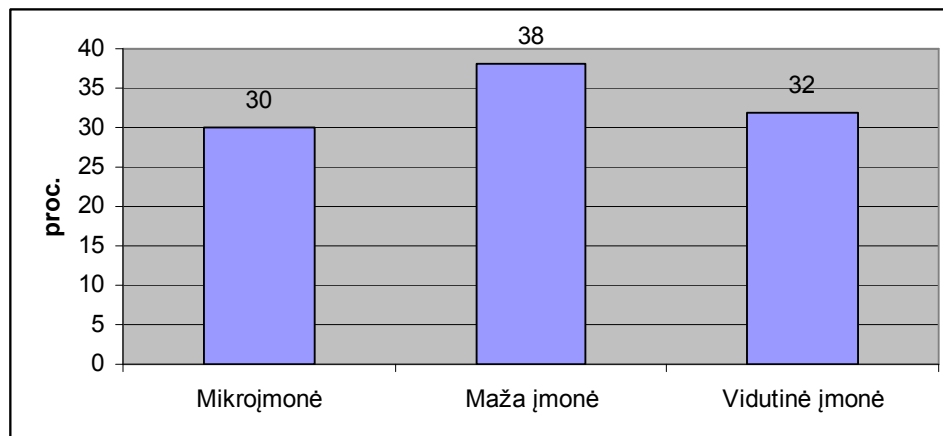
konstatuoti. Taip pat dėl galimybės apklausti didesni respondentų skaičių bei ekonomiškumo laiko ir sąnaudų atžvilgiu. Anketa sudaryta grupės dėstytojų ir magistrantų. Anketavimas buvo vykdomas kolektyviai, siekiant padidinti apklaustųjų apimtį. Verslo finansavimo prieinamumo sociologinis tyrimas buvo atliekamas 2010 m. balandžio – birželio mėn. Tai atsitiktinai pasirinktų respondentų (verslo subjektų) anoniminis anketavimas, anonimiškumas skatina didesnę sąžiningumą bei gaunami duomenys yra tikslesni, kadangi atsakymų pasirinkimo negali įtakoti korespondentas. Prie šios anketos taip pat buvo pridėdamas aprašymas, kuriame paaiškinti atliekamo tyrimo tikslai.

Spirmeno koreliacijos koeficientas naudotas ryšio stiprumui tarp ranginių kintamųjų įvertinti, kai skirstinys nėra normalusis. Spirmeno ranginis koreliacijos koeficientas yra naudojamas tirti ryšį, kuris gali egzistuoti tarp dviejų mažėjimo ar didėjimo tvarka išrikiuotų kintamųjų. Koeficientų reikšmės kinta nuo -1, kuris parodo labai stiprų neigiamą ryšį ir +1, kuris parodo labai stiprų teigiamą ryšį.

Įvertinti ar koreliacija tarp tiriamųjų veiksnių yra statistikai reikšminga, tikrinant hipotezę apie jo lygybę nuliui, naudotas Spirmeno koreliacijos koeficientas. Pasirinktas reikšmingumo lygmuo – 0,05. Tikrinant hipotezes, kai $p > 0,05$, analizuotų rodiklių skirtumus laikyti statistiškai reikšmingais, hipotezės atmetamos. Kaip $p < 0,05$ – rodiklių skirtumus laikyti reikšmingais (Čekanavičius, Murauskas, 2002).

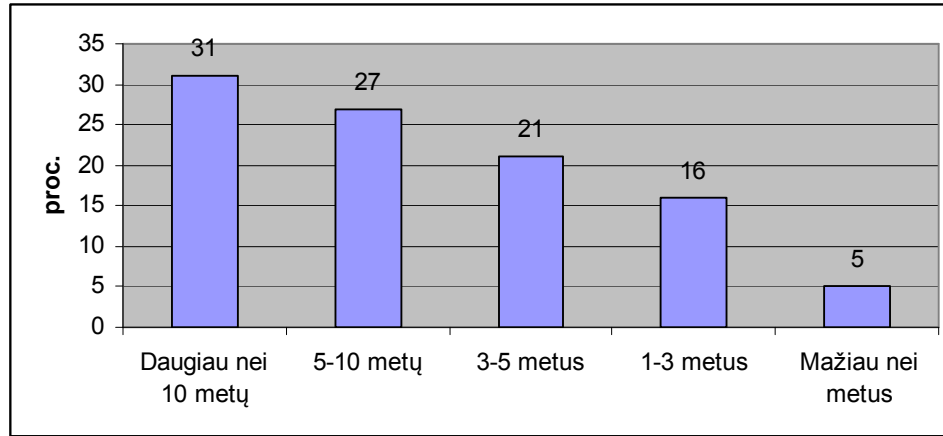
Tyrimo imtis. Anketos imties dydžiui nustatyti, buvo skiriamas ypatingas dėmesys, kadangi svarbu, kad pasirinkta verslo atstovų imtis, atspindėtų visumą. Imties dydžiui nustatyti buvo panaudotas statistinis įmonių registras. Pagal statistiko departamento duomenis, 2009 m. veikiantys ūkio subjektai buvo 84574, iš jų smulkusis ir vidutinis verslas sudarė – 65252. Tyrime apklausti 409 verslo subjektai, iš jų 324 tinkamų analizei (analizuojama SVV įmonės).

Verslo subjektų charakteristika. Respondentai, smulkaus ir vidutinio verslo subjektai, anketinėje apklausoje skirstomi pagal verslo subjektų požymius: dydis, veiklos trukmė, tipas, šakos pobūdis ir veiklos vieta. Vertinant finansavimo prieinamumą, reikšminga analizuoti visus verslo subjektų požymius. Verslo subjektų charakteristika pateikta 2 priede.

7 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal įmonės dydį, proc.

Apklaustųjų pasiskirstymas pagal įmonės dydį, 7 pav. matome, kad respondentų skaičius procentaliai apylygis. Daugiausia apklaustųjų – mažos įmonės (38 %).

8 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal įmonės veiklos trukmę, proc.

Pateikiant respondentų pasiskirstymą pagal veiklos trukmę, 8 pav. matome, kad daugiausiai (31%) sociologiniame tyrime dalyvavo respondentai, veikiantys daugiau nei 10 metų, mažiausiai (5%).

Pagal verslo subjektų veiklos tipus (žr. 9 pav. 2 priedas), daugiausiai apklausta UAB (77%), TŪB verslo subjektai apklausoje nedalyvavo, todėl šis verslo tipas neanalizuotinas. Pagal verslo subjektų veiklos šaką (žr. 10 pav. 2 priedas), daugiausiai apklausoje dalyvavo didmeninėje ir mažmeninėje srityje veikiantys verslo subjektai, tai sudarė 28%. Pagal veiklos vietą (žr. 11 pav. 2 priedas), daugiausiai apklausta Vilniaus (53%) ir Kauno (24%) apskrityse veikiančios įmonės.

Tyrimų instrumentarijus. Anketa sudaryta, remiantis iškeltais tyrimo tikslais, teorinėje dalyje išnagrinėtais moksliniais šaltiniais finansavimo prieinamumo tema, remiantis verslo subjektų ir finansinių institucijų ryšių palaikymo koncepcijomis bei teorinėje dalyje aprašytu verslo finansavimo prieinamumo paklausos požiūriu vertinimo modeliu. Anketa sudaro 32 klausimai (žr. 1 priedas). Anketavimo metodu siekta surinkti duomenis, reikalingus tyrimui atlikti bei pateikti rekomendacijas finansavimo prieinamumui gerinti. Anketą sudaro klausimai, apjungiantys verslo finansavimo šaltinių pasirinkimą, finansavimo tikslus, bei pasitenkinimo teikiamomis finansinėmis paslaugomis vertinimą. Taip pat pateikti klausimai, įgalinantys vertinti bendradarbiavimo ir ilgalaikių ryšių poveikį, verslo paramos paslaugų poreikį bei pasitenkinimą pagal verslo subjektų požymius. Anketa sudaro šios klausimų rūšys:

- Uždari dichotominiai klausimai (dvi pasirinkimo alternatyvos);
- Uždari multichotominiai klausimai (daugiau nei dvi pasirinkimo alternatyvos);
- Atviri klausimai (respondentas pateikia savo alternatyvas, jei nėra tinkamos iš pateiktųjų).

Atsakymai buvo pateikti kaip divariančiai ir daugiavariantiniai. Nemaža dalis klausimų pateikti pagal penkių balų Likerto vertinimo skalę.

Parengto klausimyno pagrindimas

1. Įžanginė dalis. Šioje dalyje pateikiamas anketavimo tikslas, konkrečios įmonės atsakymų duomenų anonimiškumas, taip pat pateikiama anketos pildymo instrukcija.

2. Pagrindinė dalis. 1-25 klausimai skirti finansavimo prieinamumo vertinimui priklausomai

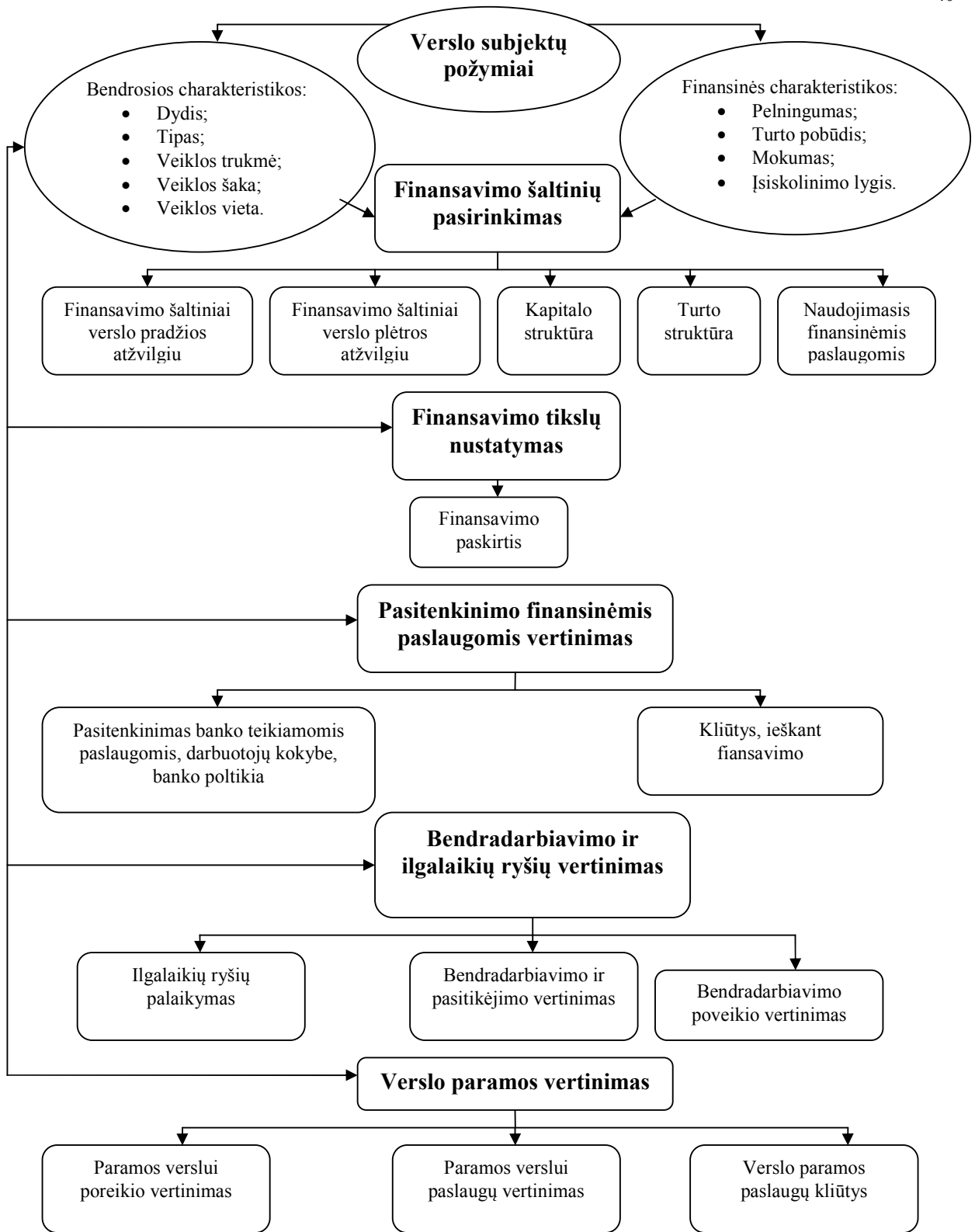
nuo verslo subjektų požymių:

- Kokiais finansavimo šaltiniais finansuoja verslą SVV subjektai verslo pradžios ir plėtros atžvilgiu bei kokiomis finansinėmis paslaugomis naudojasi;
- Siekiama nustatyti finansavimo tikslus pagal investicijų paskirtį;
- Tirtas banko teikiamų paslaugų pasitenkinimas, kliūtys ieškant finansavimo;
- Bendradarbiavimo bei ilgalaikių ryšių poveikis finansavimo prieinamumui;
- Verslo paramos poreikio, pasitenkinimo paramos priemonėmis bei paramos kliūčių vertinimas.

3. Baigiamoji dalis. 26-32 klausimai skirti įvertinti verslo subjektų požymius. Anketos pabaigoje padėkota respondentams už atsakymus ir sugaištą laiką.

Tyrimo problemos. Vieną iš problemų, verslo subjektai nenoriai dalyvavo tyrime, todėl siekiant padidinti respondentų apimtį, anketavimas atliktas kolektyviai (grupė dėstytojų ir magistrantų). Anketinėje apklausoje dalyvavusiųjų verslo subjektų pasiskirstymas pagal verslo subjektų požymius (veiklos tipas, šaka, vieta) yra pasiskirstę nevienodai, todėl išvados susijusios su šiomis charakteristikomis gali būti ne visiškai atspindinčios realią padėtį. Taip pat kaip problemą galima iškelti, kad statistikos departamentas neteikia 2009 m. įmonių įsiskolinimo koeficientų (naudotas 2004-2008 m. įsiskolinimo koeficientas), neteikia įmonių turto bei kapitalo struktūros duomenų priklausomybės nuo verslo subjektų požymių. Taip pat teikiami duomenys neatspindi skirtingų verslo subjektų finansavimo veiksmų, todėl analizuoti bendri finansiniai rodikliai.

SVV finansavimo prieinamumo vertinimo sistema. Susistemintus teorinėje dalyje aptartus valstybės verslo plėtros priemones, verslo finansavimo prieinamumo kriterijus paklausos požiūriu bei ryšių su finansinėmis institucijomis palaikymą, parengta SVV finansavimo prieinamumo vertinimo sistema (žr.12 pav.).

12 pav. SVV finansavimo prieinamumo vertinimo sistema

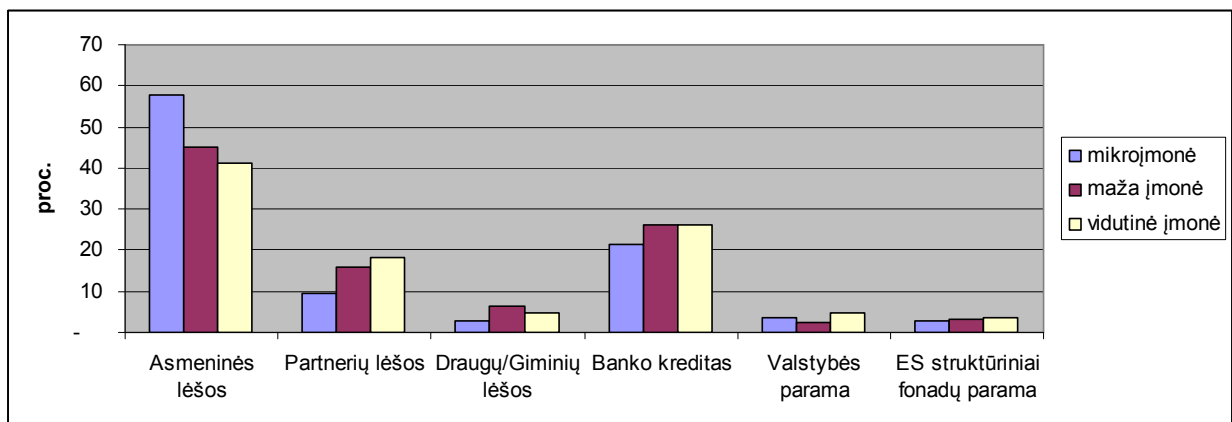
3. SMULKAUS IR VIDUTINIO VERSLO FINANSAVIMO PRIEINAMUMO VERTINIMAS

3.1. Finansavimo šaltinių pasirinkimo ir finansavimo šaltinių panaudojimo vertinimas

Analizuojant verslo subjektų finansavimo šaltinių pasirinkimą, naudojimąsi finansinėmis paslaugomis ir finansavimo šaltinių panaudojimą, t.y. tikslų įgyvendinimas finansavimo lėšomis, svarbu įvertinti jų tarpusavio priklausomybę nuo verslo subjektų požymių (įmonės dydis, tipas, veiklos vieta, pobūdis, trukmė). Empiriniam tyrimui atlikti, naudoti socialinio tyrimo bei statistinių duomenų rezultatai. Tyrimų rezultatai vertinami pagal darbo metodologinėje dalyje parengtą vertinimo sistemą (12 pav.).

Finansavimo šaltinių pasirinkimas ir naudojimas finansinėmis paslaugomis. Šioje dalyje analizuojama SVV pradinio kapitalo struktūra, finansavimo šaltinių pasirinkimas verslo plėtros atžvilgiu, t.y. kokios lėšos buvo panaudotos verslo subjektų verslui pradėti ir plėtojant verslą, bei kokiomis finansinės paslaugomis naudojasi SVV, pagal verslo subjektų požymius.

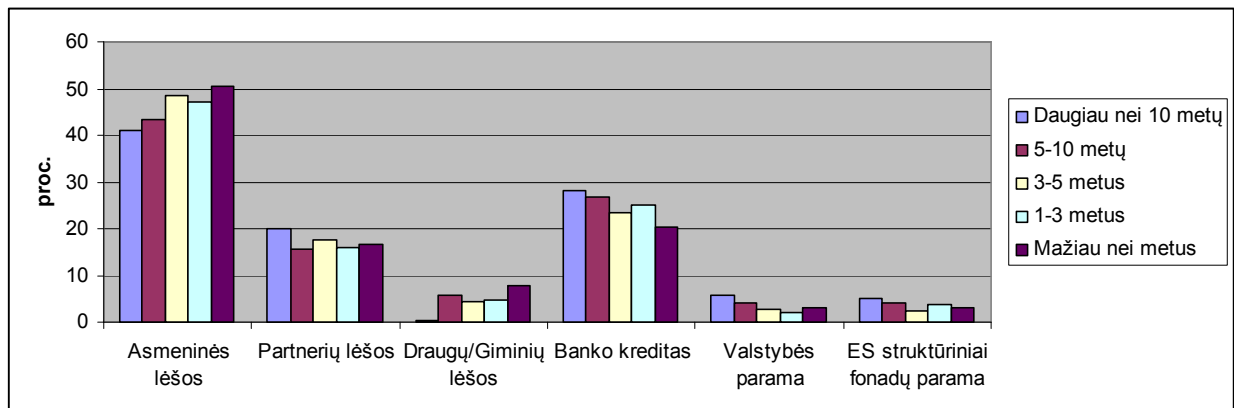
Remiantis sociologinio tyrimo duomenimis, matome (žr. 13 pav.), kad skirstant verslo subjektus pagal įmonės dydį, dauguma atsakiusių verslo pradžiai skyrė asmenines lėšas. Taip pat galima pastebėti, kad mikroįmonės daugiau nei pusė lėšų, t.y. 58%, verslo pradžiai finansuoti skyrė asmenines lėšas. Savo verslo pradžiai finansavimui asmeninėmis lėšomis mažos įmonės skyrė 45%, vidutinio dydžio įmonės - 41%. Verslo finansavimui banko kreditų lėšomis, skyrė ketvirtadalį (26%) lėšų tiek mažų, tiek vidutinių įmonių verslo subjektai. 21% mikroįmonių lėšų verslo pradžiai finansuoti skirta banko kreditais. Partnerių lėšos verslo pradžiai finansuoti, sudarė 18 % visų lėšų vidutinių įmonių ir 16% mažų įmonių lėšų. Valstybės parama bei ES struktūrinių fondų parama savo verslą finansavo mažuma įmonių, t.y. iki 5 % visų SVV subjektų verslo pradžios finansavimo lėšų sudarė valstybės pramos bei ES struktūrinių fondų lėšos.

13 pav. SVV pradinio kapitalo finansavimo šaltinių struktūra pagal įmonės dydį, proc.

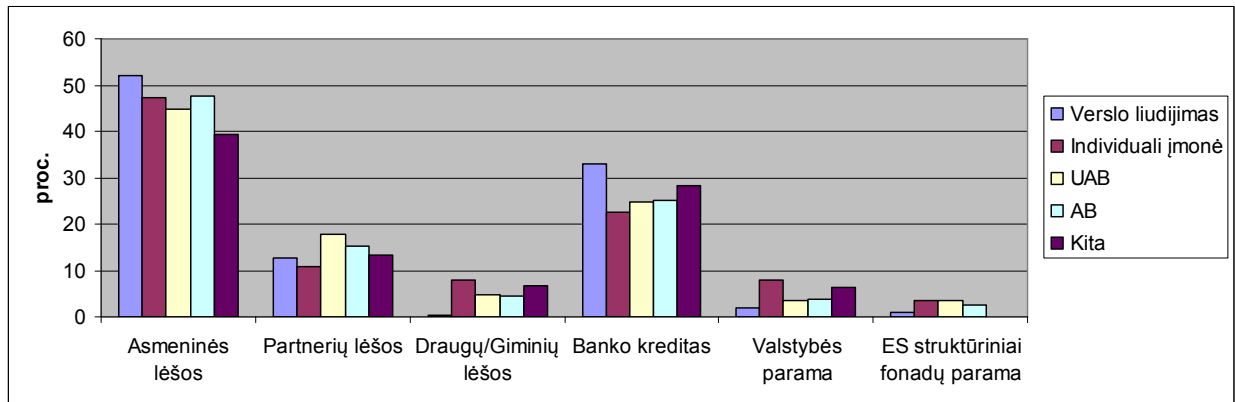
Vertinant SVV pradinio kapitalo struktūrą pagal verslo subjektų veiklos trukmę, matome (14 pav.), kad dominuoja verslo finansavimas asmeninėmis lėšomis (vid. 46 %). Galima išskirti verslo subjektus, veikiančius mažiau nei vienu metus, 51 % asmeninių lėšų skiria verslo pradžiai. Mažiausiai,

t.y. 41 %, asmeninių lėšų skiria verslo subjektai, veikiantys daugiau nei 10 metų. Vertinant verslo finansavimą banko kreditais, galime išvelgti, kad maždaug ketvirtadalis lėšų verslui finansuoti yra gauta iš banko. Įmonės, kurios veiklos trukmė yra 5-10 metų, 28 % lėšų savo veiklai finansuoti buvo panaudoti banko kreditai. Kitos įmonės, skirstant pagal veiklos trukmę, vid. 24% lėšų yra gautų iš banko. Draugų ar giminių lėšomis daugiausiai naudojosi įmonės, kurių veiklos trukmė mažiau nei metai, tai sudaro 8 %. Įmonės, kurios veikia daugiau nei 10 metų, draugų ar giminių lėšomis visiškai nefinansavo savo verslo. Analizuojant valstybės paramą, matome, kad įmonės, kurių veiklos trukmė 5-10 metų ir daugiau nei 10 metų, daugiau linkusios pasinaudojusios valstybės parama, lyginant su kitomis įmonėmis, pagal veiklos trukmę. ES ir struktūrinių fondų parama, vertinant pagal subjektų veiklos trukmę, matome, kad finansavimas šia parama procentaliai pasiskirstęs apylygiai, t.y. apie 4%.

14 pav. SVV pradinio kapitalo finansavimo šaltinių struktūra pagal verslo subjektų veiklos trukmę, proc.

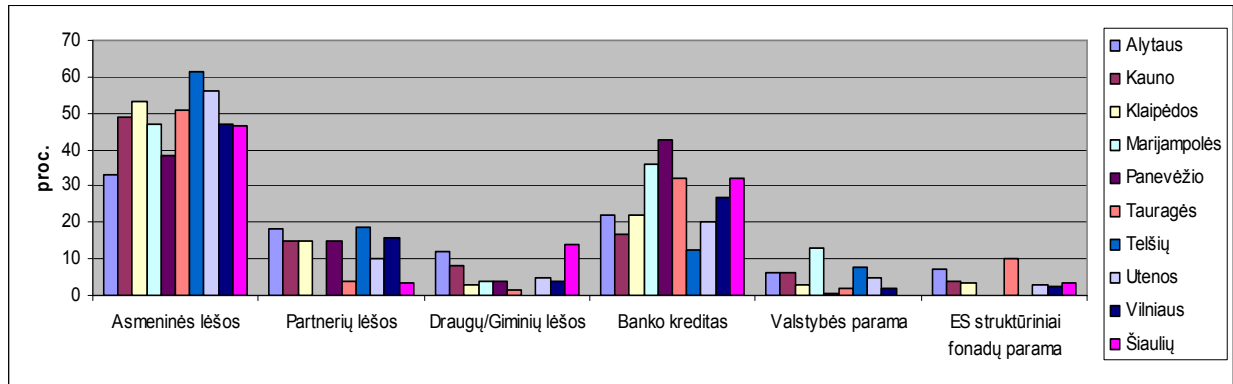
Analizuojant kokiomis lėšomis SVV finansuoja savo verslo pradžia pagal verslo subjektų įmonės tipą, 15 pav. matome, kad finansavimą asmeninėmis lėšomis renkasi dauguma verslo subjektų. Daugiausia t.y. 51 %, asmeninėmis lėšomis finansuoja verslo subjektai, veikiantys pagal verslo liudijimą. Verslo finansavimas banko suteiktais kreditais dominuoja tarp verslo subjektų, veikiančių pagal verslo liudijimą, t.y. 33 %. Taip pat nemaža dalis korespondentų, užsiimančių kita veikla, 28 % lėšų verslą finansavo banko kreditais. Partnerių lėšomis daugiausiai pasinaudojo verslo subjektai, veikiantys pagal UAB nuostatas, tai sudarė 18 % visų jų lėšų. Mažiausiai, t.y. 11 %, finansavimu partnerių lėšomis naudojosi individualios įmonės. Vertinant finansavimo šaltinių struktūrą pagal paskirstytas draugų/giminių lėšas, manome, kad daugiausia (8 %) šiomis lėšomis naudojosi individualios įmonės, visiškai nesinaudojo verslo subjektai, veikiantys pagal verslo liudijimą. Valstybės parama pasinaudojo individualios įmonės, tai sudarė 8 % visų lėšų. Kiti analizuotini verslo subjektai, valstybės parama naudojosi perpus mažiau. ES struktūrinių fondų parama verslo subjektai naudojo mažiausiai, iki 4 % visų finansavimo lėšų sudarė ES struktūrinių fondų paramos lėšos.

15 pav. SVV pradinio kapitalo finansavimo šaltinių struktūra pagal verslo subjektų veiklos tipą, proc.

Analizuojant finansavimo lėšų panaudojimą verslui pradėti pagal verslo subjektų veiklos šaką, galima pastebėti (žr. 16 pav. 3 priedas), kad lėšų pasiskirstymas buvo panašus, dauguma verslo subjektų, nepriklausomai nuo veiklos šakos, verslui pradėti skiria apie 50 % asmeninių lėšų, ketvirtadalį (25%) banko kreditų lėšų, 15 proc. partnerių lėšų. Taigi galime teigi, kad verslo subjektų veiklos šaka, neturi įtakos pradinio kapitalo finansavimo struktūrai.

Vertinant lėšų pasiskirstymą verslo pradžios finansavimui pagal verslo subjektų veiklos vietą, 17 pav. matome, kad asmeninėmis lėšomis (61%) daugiausiai finansuoja verslo subjektai, priklausantys Telšių apskrčiai. Mažiausiai, t.y. 32% asmeninių lėšų verslo finansavimui skiria verslo subjektai, veikiantys Alytaus apskrityje. Banko kreditais daugiausiai savo veiklos pradžią finansuoja SVV, veikiantis Panevėžio apskrityje, tai sudaro 42% lėšų. 30 % mažiau, lyginant su verslo subjektais, veikiančiais Panevėžio apskrityje, savo veiklą finansuoja banko suteiktomis paskolomis SVV atstovai, priklausantys Telšių apskrčiai. Partnerių lėšomis vidutiniškai verslas finansuojamas 15%, galima būtų išskirti verslo subjektus, veikiančius Marijampolės apskrityje, kadangi šie SVV atstovai verslo pradžiai finansuoti nesinaudoja partnerių lėšomis. Valstybės parama pradinio kapitalo struktūroje procentaliai užima nedidelę dalį, daugiausiai valstybės parama pasinaudojo verslo subjektai, veikiantys Marijampolės apskrityje, tai sudarė 12 % lėšų, mažiausiai (0%) SVV subjektai, veikiantys Šiaulių apskrityje. ES struktūrinių fondų parama plačiau naudojama Tauragės ir Alytaus apskrityse, verslo pradinio finansavimo šaltinių struktūroje tai sudaro vidutiniškai 9%. SVV įmonės, veikiančios Panevėžio apskrityje, ES struktūrinių fondų parama verslo pradžiai finansuoti nesinaudojo.

17 pav. SVV pradinio kapitalo finansavimo šaltinių struktūra pagal verslo subjektų veiklos vietą, proc.

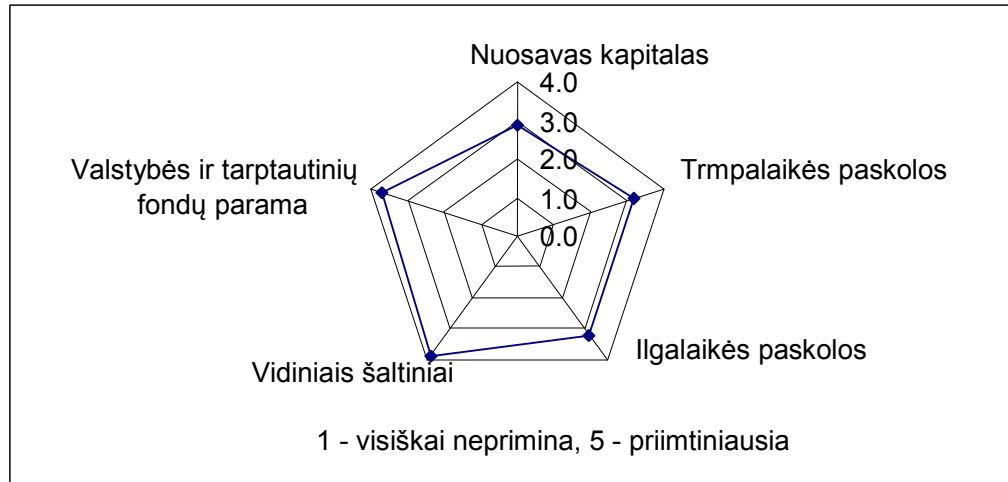
Šie sociologinio tyrimo gauti rezultatai patvirtina iškeltą 1-ąją hipotezę (1 dalį), kad finansavimo šaltinių pasirinkimas yra priklausomas nuo verslo subjektų požymių. Vertinant statistikai reikšmingus duomenis (žr. 3 lentelė 4 priedas), matome, kad finansavimo pasirinkimas labiausiai priklauso nuo verslo subjektų dydžio bei veiklos tipo. Mažiau reikšminga finansavimo šaltinių pasirinkimui – veiklos trukmė, vieta ir šaka.

Apibendrinant galima teigti, kad analizuojant sociologinio tyrimo rezultatus, pagrindinis pradinio verslo finansavimo šaltinių pasirinkimas – asmeninės lėšos (apie 50 %) ir banko kreditai (25%). Verslo pradžios finansavimo pasirinkimui pagal skirtingus subjektų požymius, mažiausiai įtakos turi verslo subjektų veiklos šaka bei įmonės veiklos trukmė. Kaip reikšmingiausias verslo subjektų požymius galima išskirti verslo subjektų dydį ir veiklos tipą.

Lyginant sociologinio tyrimo gautus duomenis su statistikos departamento 2007 m. ir 2009 m. atliktais smulkių ir vidutinių įmonių verslo sąlygų tyrimais, svarbu paminėti, kad išryškėja verslo pradinio kapitalo struktūros formavimo tendencija – verslo finansavimas asmeninėmis lėšomis. Statistikos departamento rezultatai parodė, kad pagrindinis verslo pradžios finansavimo šaltinis 2006-2007 m. – asmeninės lėšos. Dauguma verslininkų savo verslui skiria nuosavo kapitalo lėšas. Apie 25 % verslui pradėti naudota šeimos ar draugų lėšos, banko paskolomis naudojasi apie 10 % verslo subjektų. Čia išryškėja skirtumai tarp atliktų tyrimų, kadangi remiantis sociologinio tyrimo duomenimis, banko kreditais naudotasi 25%, draugų ar giminių – 15%. 2009 m. atlikti adekvatūs statistikos departamento tyrimai, taip pat parodė panašius rodiklius. Pagrindinis verslo pradžios finansavimo šaltinis 2008-2009 m. – nuosavas kapitalas, lyginant su ankstesniais tyrimo rezultatais finansavimas asmeninėmis lėšomis vidutiniškai sumažėjo 4 %, finansavimas šeimos ar draugų lėšomis vidutiniškai sumažėjo 5%, finansavimas banko paskolomis vidutiniškai išaugo 3 %.

Remiantis sociologinio tyrimo duomenimis, verslo plėtros finansavimo šaltinių pasirinkimo atžvilgiu, 18 pav. matome, kad verslo subjektai kaip priimtina finansavimo būdą verslo investicijoms vertina vidinius šaltinius (3,8) bei valstybės ir tarptautinių fondų paramą (3,7). Iš dalies priimtinas verslo plėtros finansavimo šaltinius laiko trumpalaikes bei ilgalaikes paskolas. Finansavimas

papildomu nuosavu kapitalu, lyginant su kitais verslo plėtros finansavimo šaltiniais, yra mažiau priimtinas (2,8).

18 pav. SVV plėtros finansavimo šaltinių pasirinkimo vertinimas, vidurkiai

Analizuojant verslo plėtros finansavimo šaltinių pasirinkimą pagal verslo subjektų požymius (žr. 4 lentelė 5 priedas), mikroįmonės kaip priimtina vertina finansavimą vidiniais šaltiniais. Kaip mažiau palankų (2,7) verslo plėtros finansavimo šaltinį, vertina finansavimą papildomu nuosavu kapitalu. Tuo tarpu vidutinės įmonės kaip iš dalies palankius plėtros finansavimo šaltinius vertina trumpalaikes paskolas bei nuosavą kapitalą. Papildomas verslo finansavimas ilgalaikėmis paskolomis, vidutinės įmonės vertina kaip palankų finansavimo šaltinį, tuo tarpu mikro bei mažos įmonės vertina kaip iš dalies priimtina (vid.3,0). Vertinant pagal veiklos trukmę, vidiniai šaltiniai vertinami kaip priimtinas (vid. 3,8) verslo plėtros finansavimo šaltinis pagal visus verslo subjektai, išskyrus, veikiančius mažiau nei vienus metus, šiems verslo subjektams yra iš dalies priimtinas finansavimo būdas. Skirstant verslo subjektus pagal įmonės tipą, svarbu išskirti AB, kadangi šie verslo subjektai kaip priimtina verslo plėtros finansavimo šaltinį vertina valstybės ir tarptautinių fondų paramą. Finansavimą nuosavu kapitalu visi verslo subjektai, pagal įmonės tipą vertina kaip iš dalies priimtina verslo plėtros finansavimo šaltinį. Finansavimą trumpalaikėmis paskolomis išskiria individualios įmonės (palankus vertinimas, kitos įmonės vertina kaip iš dalies priimtina verslo plėtros finansavimo šaltinį. Papildomo verslo finansavimo šaltinių pasirinkimas pagal verslo šaką yra nepriklausomas. Verslo subjektų veiklos vieta įtakoja verslo plėtros finansavimo šaltinių pasirinkimą. Vertinant SVV pagal įmonės veiklos vietą, kaip palankiausia (5,0) papildomo finansavimo šaltinį išskiria trumpalaikes paskolas, verslo subjektai, veikiantys Šiaulių apskrityje. Verslo subjektai, veikiantys Vilniaus apskrityje, kaip priimtinius finansavimo šaltinius vertina vidinius įmonės šaltinius (3,9) bei valstybės ir tarptautinių fondų paramas (3,8). Visi verslo subjektai iš dalies priimtina verslo plėtros finansavimo šaltinį vertina finansavimą papildomu nuosavu kapitalu.

Vertinant sociologinio tyrimo rezultatus kokius finansavimo šaltinius rinkęsi SVV subjektai plėtojant verslą, galima teigti, kad palankiausiai vertina finansavimą vidiniais šaltiniais bei valstybės tarptautinių fondų parama. Verslui plėtoti verslo subjektai nuosavą kapitalą vertina kaip iš dalies

priimtina finansavimo būdą verslo investicijoms.

Analizuojant statistinius duomenis (žr. 5 lentelė), galima pastebėti, kad 2004-2008 m. laikotarpyje, mikroįmonių kapitalo struktūroje vyravo skolintas kapitalas, t.y. šie verslo subjektai mažiau naudoja asmenines lėšas, kadangi vidutinis įsiskolinimo koeficientas 2005-2008 m. – 0,65. Mažų įmonių verslo subjektų 2005-2008 m. kapitalo struktūra neženkliai skyrėsi, 2005-2006 m. įmonių kapitalo struktūrą didesnę dalį sudarė skolintas kapitalas, 2007-2008 m. – nuosavas kapitalas. Vertinant vidutinio dydžio įmones, galima pastebėti, kad šių verslo subjektų kapitalo struktūra 2005 m. ir 2008 m. pasiskirstė vienodais dydžiais, pusė įmonės kapitalo sudarė skolintas, kitą pusę – nuosavas kapitalas. 2006-2007 m. vidutinės įmonės daugiau buvo įsiskolinusios (0,54) negu 2008 m.

5 lentelė. Įmonių įsiskolinimo koeficiento dinamika 2004-2008 m., pagal verslo subjektų dydį

	<i>2004 m.</i>	<i>2005 m.</i>	<i>2006 m.</i>	<i>2007 m.</i>	<i>2008 m.</i>
<i>Mikroįmonė</i>					
<i>Įsiskolinimo koeficientas</i>	0.51	0.64	0.66	0.65	0.66
<i>Maža įmonė</i>					
<i>Įsiskolinimo koeficientas</i>	0.58	0.56	0.57	0.53	0.48
<i>Vidutinė įmonė</i>					
<i>Įsiskolinimo koeficientas</i>	0.49	0.50	0.54	0.54	0.50

Apibendrinant galima teigti, kad pagal statistinius duomenis 2005-2008 m. laikotarpyje mikroįmonės buvo labiau linkusios naudotis skolintu nei nuosavu kapitalu lyginant su mažomis ir vidutinėmis įmonėmis.

Analizuojant statistikos departamento pateiktus įmonių finansinius duomenis (žr. 6 lentelė), svarbu išskirti materialiojo turto dalį įmonės turto struktūroje. Kaip teigia Frank, Goyal (2002) ir Harris, Raviv (1991) turto struktūros rodiklių struktūra yra reikšminga, vertinant verslo subjektų skolinimosi galimybes, kadangi finansų institucijos palankesnes skolinimosi sąlygas teikia įmonėms, kurių didžiąją dalį turto sudaro materialusis turtas. 2005-2006 m. daugiau nei pusę (vid. 53%) įmonės turto sudarė ilgalaikis nematerialusis turtas. 2007-2009 m. ilgalaikis turtas sudarė 48 %. Analizuojant materialiojo turto bei įsiskolinimo sąsajas, svarbu pastebėti, kad 2005 m. materialiojo turto rodiklis sudarė didžiausią įmonės turto dalį, tačiau įmonių įsiskolinimo koeficientas buvo vienas žemiausių – 0,42. analizuojant įmonių įsiskolinimo rodiklius, svarbu nagrinėti ir kitus, skolinimą sąlygojančius rodiklius. Vienas reikšmingų rodiklių, vertinant finansavimo pasirinkimą (skolintu ar nuosavu kapitalu) – pelningumas. 2006-2007 m. įmonių pelningumas buvo didžiausias – 21 %, įsiskolinimo koeficientas 0,44. Tai paaiškina pelningumo ir įsiskolinimo tarpusavio teigiamą ryšį pagal kompromisų teoriją. Įmonės, veikiančios pelningai, siekia padidinti įsiskolinimo rodiklius dėl

mokesčių efekto. Be to, didesni pelningumą turinčioms įmonėms yra palankesnės skolinimosi sąlygos. Svarbu paminėti 2008 m. įmonių pelningumo rodiklį (17%), kuris buvo vienas mažiausių 2005-2009 m. laikotarpyje, tačiau įsiskolinimo koeficientas vienas aukščiausių – 0,45, išryškėja kitų (nepateiktų) veiksnių priklausomybė. Tarp 2005-2009 m. įmonių mokumo ir įsiskolinimo koeficientų priklausomybės nėra, čia egzistuoja kiti skolinimąsi ribojantys ar skatinantys veiksniai.

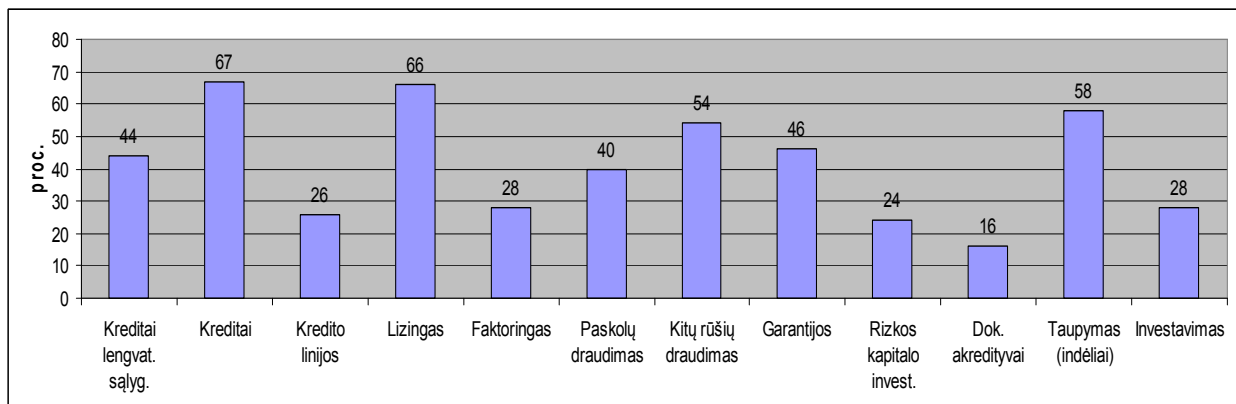
6 lentelė. Įmonių finansinių rodiklių dinamika 2005-2009 m.

	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.
Ilgalaikis nematerialusis turtas, %	1	1	1	1	1
Ilgalaikis materialusis turtas, %	53	52	48	47	48
Ilgalaikis finansinis turtas, %	8	8	10	15	14
Trumpalaikis turtas, %	38	40	40	37	38
Pelningumas, %	20	21	21	17	18
Mokumo koeficientas	1.36	1.30	1.26	1.24	1.45
Įsiskolinimo koeficientas	0.42	0.44	0.44	0.45	0.41

Apibendrinant statistikos departamento pateiktus duomenis, galima teigti, kad įmonių finansiniai rodikliai tik iš dalies įtakoja įmonių skolinimąsi. Įmonių kapitalo struktūra 2005-2009 m. yra įtakojama kitų rodiklių, čia įtakos gali turėti makroekonominiai šalies rodikliai.

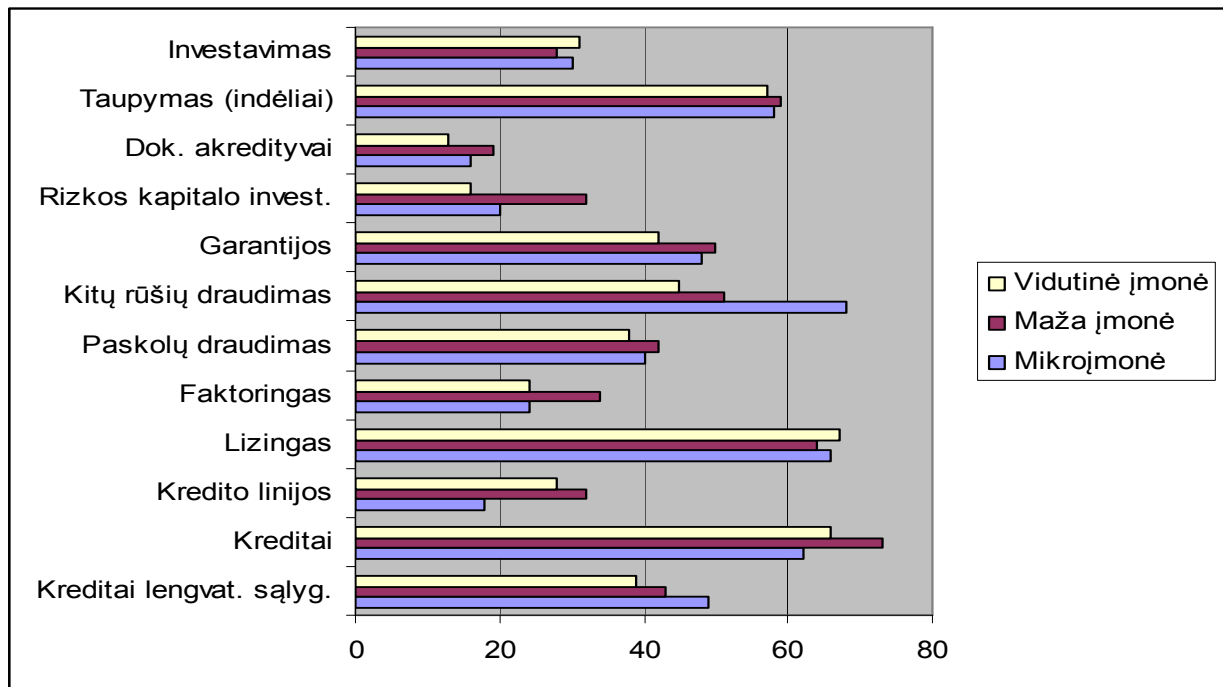
Remiantis sociologinio tyrimo duomenimis, įvertinta kokiomis finansinėmis paslaugomis naudojasi verslo subjektai bei analizuota finansinių paslaugų naudojimosi priklausomybė nuo verslo subjektų požymių.

Vertinant finansinių paslaugų naudojimą pagal SVV subjektus (žr. 19 pav.), matome, kad daugiausiai naudotasi kreditais (67%) ir lizingu (66%). Nemaža dalis atsakiusių (58%) naudojami taupymu (indėliais). Vidutiniškai 45 % SVV subjektų naudojami kreditais lengvatinėmis sąlygomis bei garantijomis. Mažiausiai SVV įmonės naudojami dokumentiniais akredityvais, tai sudaro 16 % visų SVV subjektų.

19 pav. Finansinių paslaugų naudojimas, proc.

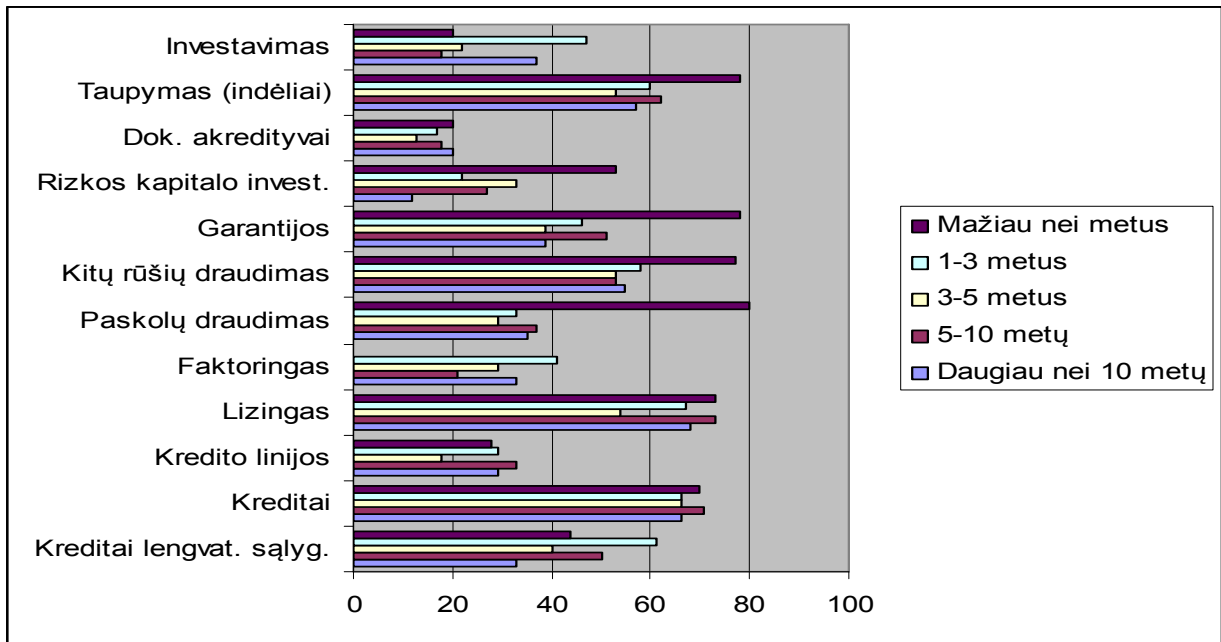
Analizuojant finansinių paslaugų naudojimą pagal verslo subjektų dydį (20 pav.), galima išskirti tris pagrindines finansines paslaugas, kuriomis naudojasi visi verslo subjektai, nepriklausomai nuo įmonės dydžio, t.y. kreditai, lizingas ir taupymas (indėliai). Taip pat matome, kad daugiausiai mikroįmonės naudojasi kitų rūšių draudimu (68%), vidutiniškai 20% daugiau, lyginant su kitomis įmonėmis. Taip pat mikroįmonės plačiai naudojasi lizingu (66%) bei kreditais (62%), daugiau nei pusė (58%) šių verslo subjektų naudojasi taupymu (indėliais). Garantijomis naudojasi 48% mikroįmonių. Penktadalis šių įmonių naudojasi dokumentiniais akredityvais bei kredito linijomis. Mažos įmonės daugiausiai (73%) naudojasi kreditais, taip pat nemaža dalis mažų įmonių naudojasi lizingo bei taupymo (indėliai) paslaugomis. Mažiausiai (19%) šių įmonių verslo subjektai naudojasi dokumentiniais akredityvais. Tarp vidutinių įmonių labiausiai naudojamos lizingu bei kreditais, vidutiniškai naudojasi 60% šių verslo subjektų. Mažiausiai šios įmonės naudojasi dokumentiniais akredityvais bei rizikos kapitalo investicijomis.

20 pav. Finansinių paslaugų naudojimas pagal verslo subjektų dydį, proc.

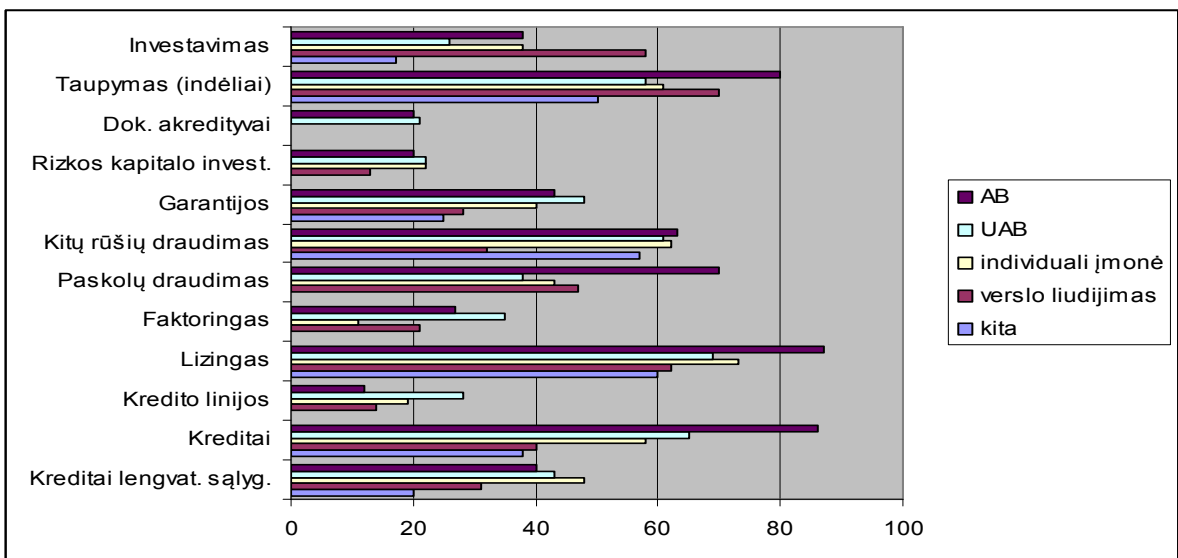
Finansinių paslaugų naudojime pagal verslo subjektų veiklos trukmę, 21 pav. matome kad išsiskiria verslo subjektai, veikiantys mažiau nei metus. Pagrindinės finansinės paslaugos, kuriomis naudojasi šie verslo subjektai yra taupymas (indėliai), garantijos, paskolų draudimas bei kitų rūšių draudimas. Mažiausiai, t.y. 20% šių įmonių naudojasi dokumentiniais akredityvais bei investavimu. Tarp kitų verslo subjektų labiausiai naudojamos finansinės paslaugos – kreditai bei lizingas. Kreditais lengvatinėmis sąlygomis labiausiai naudojasi verslo subjektai, veikiantys 1-3 metus, tai sudaro 62%. Mažiausiai (26%) šiomis paslaugomis naudojasi įmonės, veikiančios daugiau nei 10 metų. Investavimas yra labiausiai naudojamas įmonių, veikiančių 1-3 metus. Mažiausiai naudojama finansinė

paslauga – dokumentiniai akredityvai, jomis naudojasi iki 20 % visų verslo subjektų.

21 pav. Finansinių paslaugų naudojimas pagal verslo subjektų veiklos trukmę, proc.

Vertinant finansinių paslaugų naudojimą pagal verslo subjektų tipą (22 pav.), galima išvelti procentaliai skirtingą finansinių paslaugų panaudojimą. Svarbu išskirti AB, lyginant su kitais verslo subjektais, šios įmonės lizingu bei kreditais naudojasi 20% daugiau. Taip pat 80% šių verslo subjektų naudojami taupymu (indėliai). Mažiausiai šie verslo subjektai naudojami kreditu linijomis. Daugiau nei pusė UAB naudojami kreditais, lizingu, taupymu bei kitų rūšių draudimu. Mažiausiai (21%) šie verslo subjektai naudojami dokumentiniais akredityvais. Tarp individualių įmonių labiausiai naudojami lizingu (73%). Tuo tarp dokumentiniais akredityvais, šie verslo subjektai nesinaudojo. 70% verslo subjektų, veikiančių pagal verslo liudijimą, labiausiai naudojami taupymu (indėliai) bei 62% naudojami lizingu. Dokumentiniais akredityvais šie verslo subjektai nesinaudojo.

22 pav. Finansinių paslaugų naudojimas pagal verslo subjektų veiklos tipą, proc.

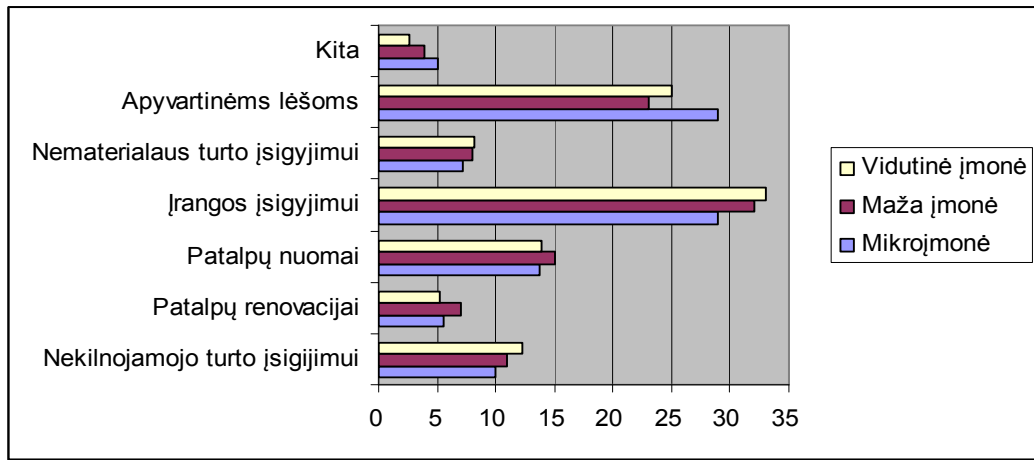
Analizuojant finansinių paslaugų naudojimą pagal verslo subjektų veiklos šaką (žr. 23 pav. 6 priedas), daugiausiai naudojamos kreditais, lizingu bei taupymu (indėliai), mažiausiai – dokumentiniais akredityvais. Galima būtų išskirti švietimo veiklos šaką, kadangi šios srities verslo subjektai, kreditavimo bei lizingo paslaugomis naudojami sąlyginai mažai (33%). Taupymo paslaugomis mažiausiai (27 %) naudojami verslo subjektai veikiantys poilsio organizavimo, kultūrinės bei sportinės veiklos šakoje. Svarbu paminėti, kad visos (100%) apklausoje dalyvavusios įmonės, veikiančios nekilnojamojo turto bei nuomos srityje naudojami kreditais, kredito linijomis bei lizingu.

Vertinant finansinių paslaugų naudojimą pagal verslo subjektų veiklos vietą (žr. 24 pav. 6 priedas), galima pamatyti, kad finansinių paslaugų naudojimas yra pasiskirstęs labai skirtingai. Kreditai bei lizingas labiausiai naudojami Utenos, Tauragės, Marijampolės bei Klaipėdos apskrityse. Faktoringo paslauga labiausiai naudojama Utenos apskrityje, tuo tarpu Telšiuose, Marijampolės, Panevėžio, Tauragės bei Šiaulių apskrityse veikiančios verslo subjektai, šia paslauga nesinaudoja. Nemaža dalis apklaustųjų nesinaudoja dokumentiniais akredityvais, čia galima išskirti SVV įmones, veikiančias Utenos bei Vilniaus apskrityse, kadangi 50% Utenos ir 24 % Vilniaus apskričių verslo subjektai, naudojami šia paslauga.

Apibendrinant kokiomis finansinėmis paslaugomis naudojami SVV subjektai, matome, kad populiariausios paslaugos yra kreditai, kreditai lengvatinėmis sąlygomis, lizingas, taupymas (indėliai) bei kitų rūšių draudimas. SVV subjektų pagal požymius, naudojimas finansinėmis paslaugomis yra priklausomas. Visi verslo subjektų požymiai yra reikšmingi, analizuojant finansinių paslaugų naudojimą.

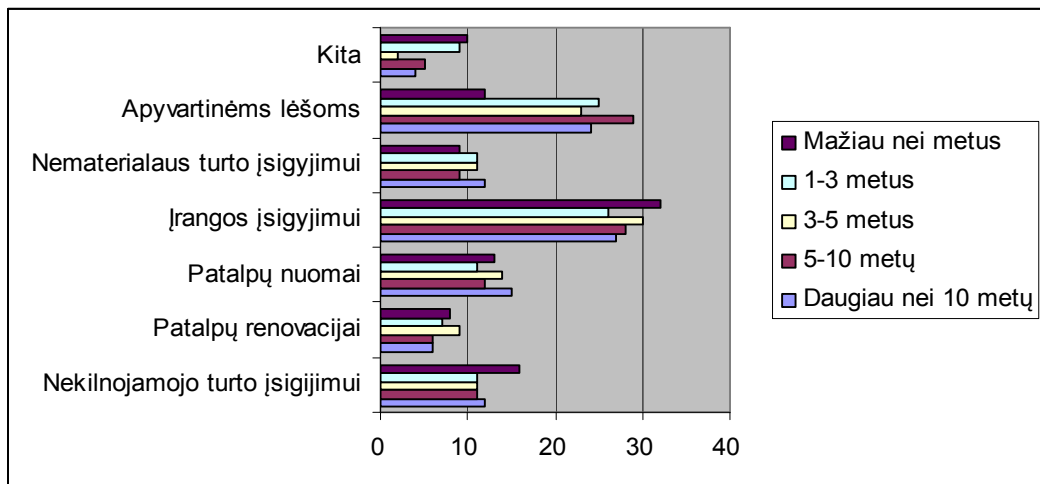
Finansavimo tikslai. Nustatyti finansavimo šaltinių panaudojimą, t.y. kokiems tikslams įmonė skyrė lėšas, daugiausiai remtasi sociologinio tyrimo rezultatais. Investicijų struktūra vertinama verslo pradžios atžvilgiu pagal verslo subjektų požymius.

Analizuojant kam buvo panaudotos verslo pradžios lėšos (25 pav.) pagal verslo subjektų įmonės dydį, galima teigti, kad dauguma verslo subjekto savo lėšas skiria apyvartinėms lėšoms, tai sudaro vidutiniškai 26 % visų lėšų, ir įrangos įsigijimui, t.y. vidutiniškai 32 % visų lėšų. Galim išskirti, kad mikroįmonės, lyginant su kitais verslo subjektais, daugiausiai savo lėšų – 28 % skiria apyvartinėms lėšoms. Vidutinės įmonės 33 % savo lėšų skiria įrangos įsigijimui, taip pat nemažą dalį, t.y. 14% savo lėšų skiria patalpų nuomai. Mažos įmonės lėšas skirsto panašiai kaip ir vidutinės įmonės, galima būtų išskirti lėšas skirtas patalpų nuomai, šie verslo subjektai, lyginant su vidutinėmis įmonėmis bei mikroįmonėmis, skiria vidutiniškai 2 % daugiau. Ilgalaikio turto daliai daugiau lėšų skiria vidutinės įmonės, kas sąlygoja palankesnes ilgalaikio finansavimo galimybes.

25 pav. Verslo investicijų struktūra pagal verslo subjektų dydį, proc.

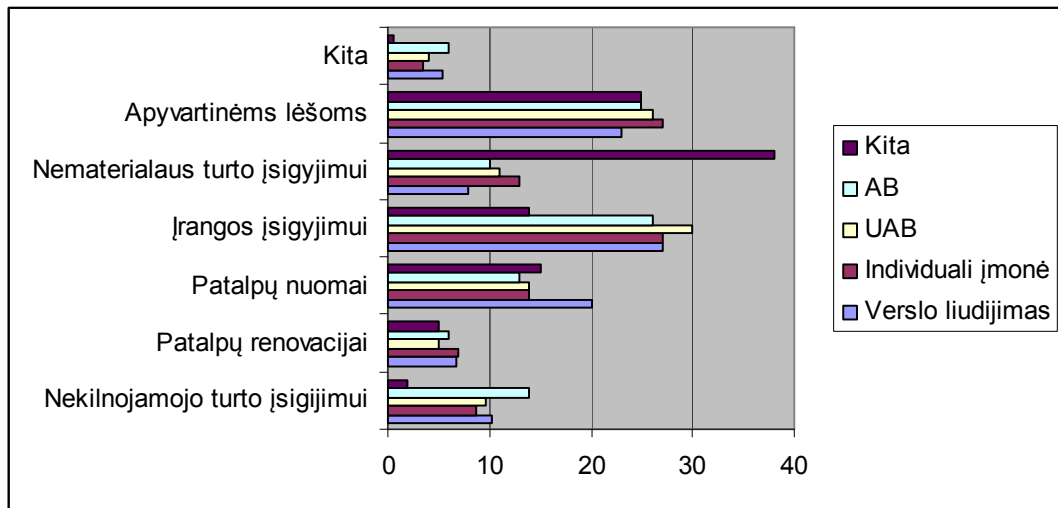
Vertinant investicijų pasiskirstymą pagal verslo subjektų veiklos trukmę (26 pav.), dauguma įmonių, išskyrus verslo subjektus, veikiančius mažiau nei metus, savo lėšų daugiausiai skyrė įrangos įsigijimui bei apyvartinėms lėšoms. Įmonės, veikusios mažiau nei metus, didžiąją dalį (32%) savo lėšų skiria įrangos įsigijimui. Nekilnojamojo turto įsigijimui šie verslo subjektai skiria 16%, tai 5% daugiau nei kitos įmonės. Apyvartinėms lėšoms šie verslo subjektai skiria mažiausiai - 12 %, vidutiniškai 13 % mažiau lyginant su kitais verslo subjektais. Įmonės, veikiančios 5-10 metų, savo lėšas skirsto taip: 29% apyvartinėms lėšoms, 28 % įrangos įsigijimui, kitos investicijos pasiskirsto apie 10 %. Taip pat galima išskirti, kas įmonės, veikiančios daugiau nei 10 metų, nemaža dalį savo pradinių lėšų skyrė patalpų nuomai (16%) ir nematerialaus turto įsigijimui (13%).

26 pav. Verslo investicijų struktūra pagal verslo subjektų veiklos trukmę, proc.

Vertinant finansavimo tikslų pasiskirstymą pagal verslo subjektų veiklos tipą, 27 pav. matome, kad didžioji dalis lėšų yra skiriama apyvartinėms lėšoms bei įrangos įsigijimui. Tačiau galima pažymėti, kad verslo subjektai, veikiantys pagal kitas teises formas, didžiąją dalį savo lėšų skiria nematerialaus turto įsigijimui, tai sudaro 38 % visų šių verslo subjektų lėšų. Taip pat išryškėja verslo subjektų, veikiančių pagal verslo liudijimą, lėšų pasiskirstymas, lyginant su kitais verslo subjektais, vidutiniškai 6% daugiau skiria patalpų nuomai. Verslo subjektai, veikiantys pagal UAB teises

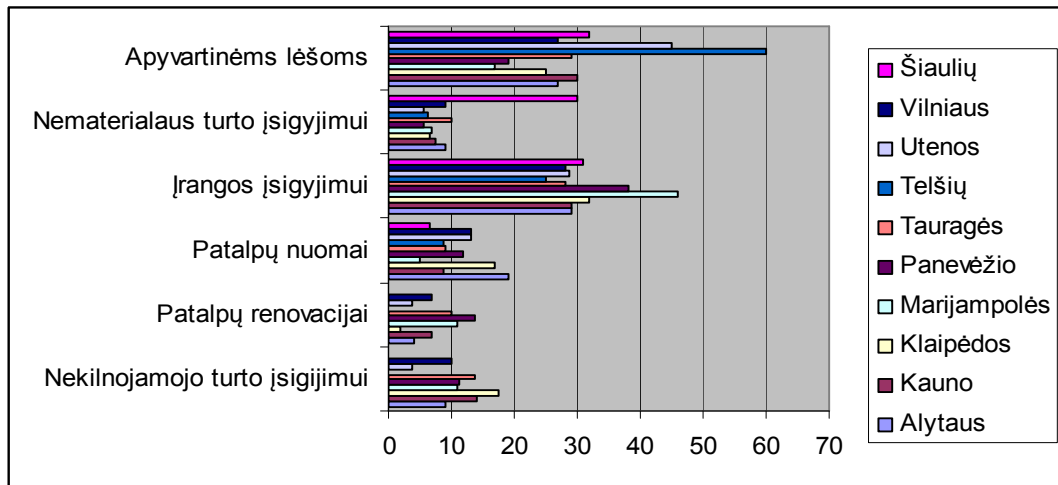
formas, daugiausiai (30%) savo lėšų skiria įrangos įsigijimui, 26% apyvartinėms lėšoms bei 14% patalpų nuomai. AB lėšų paskirstyme galima būtų išskirti nekilnojamajam turtui skirtas lėšas, šie verslo subjektai, lyginant su kitais respondentais, vidutiniškai 6% daugiau skyrė lėšų nekilnojamajam turtui įsigyti.

27 pav. Verslo investicijų struktūra pagal verslo subjektų įmonės tipą, proc.

Analizuojant pradinių investicijų struktūrą pagal verslo subjektų veiklos šaką (žr. 28 pav. 7 priedas), vyrauja pagrindinis lėšų paskirstymas įrangos įsigijimui bei apyvartinėms lėšoms. Tačiau vertinant verslo subjektus pagal veiklos šakas, išryškėjo šio verslo požymio priklausomumas finansavimo tikslams. Verslo subjektai, veikiantys didmeninėje ir mažmeninėje prekyboje, 18% savo lėšų skyrė patalpų renovacijai, tuo tarpu verslo subjektai, veikiantys nekilnojamojo turto ir nuomos srityje, patalpų renovacijai neskiria savo lėšų. Nekilnojamojo turto bei nuomos atstovai didžiąją dalį savo lėšų (30%) skiria patalpų nuomai, žemės ūkis, žuvininkystė ir miškininkystė šioms investicijoms visiškai neskyrė savo lėšų. Didžiausiomis investicijomis į apyvartinės lėšas pasižymi verslo subjektai, veikiantys kompiuterių ir su jais susijusioje veikloje, tai sudaro 48% visų lėšų. Viešbučiai ir restoranai, lyginat su kompiuteriais ir su jais susijusia veikla, apyvartinėms lėšoms skyrė 33% mažiau.

Vertinant verslo pradžios finansavimo lėšų paskirstymą pagal verslo subjektų veiklos vietą (29 pav.), matome, kad pagrindine investicijų struktūra išlieka apyvartinės lėšos bei įrangos įsigijimas. Tačiau svarbu išskirti, keletą verslo subjektų, kurių rodikliai ženkliai skiriasi nuo visumos. Verslo subjektai, veikiantys Telšių apskrityje, 60% savo pradinių lėšų skyrė apyvartinėms lėšoms, nekilnojamojo turto įsigijimui šie verslo subjektai neskyrė savo lėšų. Marijampolės apskričiai priklausantys verslo subjektai didžiąją dalį savo lėšų skyrė įrangos įsigijimui, tai sudarė 44%, apyvartinėms lėšoms, lyginant su kitų apskričių verslo subjektais, skyrė 18%, tai sąlyginai mažiausias rodiklis tarp visų verslo subjektų lėšų skirtų apyvartinėms lėšoms.

29 pav. Verslo pradžios investicijų struktūra pagal verslo subjektų veiklos vietą, proc.

Sociologinio tyrimo gauti rezultatai patvirtina iškeltą 1-ąją hipotezę (2 dalį), kad finansavimo tikslai yra priklausomi nuo verslo subjektų požymių. Vertinant statistiškai reikšmingus duomenis (žr. 7 lentelė 8 priedas), matome, kad finansavimo tikslai taip pat yra priklausomi nuo verslo subjektų požymių.

Apibendrinant galima teigti, kad pagrindiniai tarp SVV subjektų verslo finansavimo tikslai yra: įrangos įsigijimas bei apyvartinės lėšos. Vertinant pagal skirtingus verslo subjektų požymius, finansavimo tikslai yra skirtingi (neženkliai), taigi galima teigti, kad finansavimo tikslai yra priklausomi nuo verslo subjektų požymių.

Norint ištirti pagal sociologinio tyrimo duomenis, finansavimo šaltinių bei lėšų pasiskirstymo sąsajas, naudotas Spearmano koreliacijos koeficientas. 8 lentelėje matome, kad verslą finansuojant asmeninėmis lėšomis, šios lėšos dažniausiai skiriamos įrangos įsigijimui (0,202) ir apyvartinėms lėšoms (0,286). Mažiausiai (-0,06) asmeninėmis lėšomis finansuojamas nekilnojamojo turto įsigijimas. Partnerių lėšomis daugiausiai finansuojama patalpų nuoma, t.y. 0,261, bei nematerialiojo turto įsigijimas (0,213). Draugų, giminių lėšos skiriamos patalpų renovacijai, nematerialiojo turto įsigijimui bei nekilnojamojo turto įsigijimui. Draugų, giminių lėšomis mažiausiai finansuojamas įrangos įsigijimas (0,037). Banko suteiktais kreditais, įmonės dažniausiai finansuoja nekilnojamojo turto įsigijimą (0,21), patalpų renovacijas (0,255), įrangos įsigijimą (0,28) bei nematerialiojo turto įsigijimą (0,21). Valstybės parama daugiausiai yra skiriama nekilnojamajam turtui įsigyti bei patalpų renovacijai. ES struktūrinių fondų parama daugiau finansuojama patalpų renovacija. Mažiausiai šių lėšų skiriama apyvartinėms lėšoms, t.y. -0,017.

**8 lentelė. Finansavimo lėšų paskirstymo ir finansavimo šaltinių sąryšis verslo
pražios atžvilgiu**

	Nekilno- jamojo turto įsigijimui	Patalpų renovacijai	Patalpų nuomai	Įrangos įsigijimui	Nemat. turto įsigijimui	Apyvar- tinėms lėšoms	Kita
Asmeninės lėšos	-0.06	0.05	0.089	0.202	0.074	0.286	0.128
Partnerių lėšos	0.156	0.116	0.261	0.154	0.213	0.165	0.034
Draugų ar giminių lėšos	0.136	0.216	0.177	0.037	0.156	0.097	0.109
Banko kreditas	0.210	0.255	0.243	0.280	0.210	0.138	0.014
Valstybės parama	0.333	0.374	0.013	0.081	0.139	-0.067	0.078
ES struk. fondų parama	0.354	0.389	0.051	0.078	0.221	-0.017	0.080
Kita	0.107	0.180	0.053	-0.086	0.071	0.022	0.260

Apibendrinant šios dalies rezultatus, kaip pagrindinius finansavimo šaltinius verslo pradžiai SVV subjektai renkasi asmenines lėšas bei banko kreditus. Finansavimo šaltinių pasirinkimas yra priklausomas nuo verslo subjektų požymių. Palankiausiai SVV subjektai verslo plėtros finansavimą vertina vidiniais šaltiniais bei valstybės tarptautinių fondų parama. Analizuojant statistikos departamento pateiktus duomenis, 2005-2008 metais įmonių kapitalo struktūroje vyrauja skolintas kapitalas. Vertinant kapitalo struktūros priklausomybę nuo įmonės finansinių rodiklių svarbu analizuoti ir kitus rodiklius, pvz. makroekonominius. Pagrindinės finansinės paslaugos, kuriomis naudojasi SVV subjektai yra kreditai, kreditai lengvatinėmis sąlygomis, lizingas, taupymas (indėliai) bei kitų rūšių draudimas. Finansinių paslaugų naudojimas yra priklausomas nuo verslo subjektų požymių. SVV subjektų finansavimo pagrindiniai tikslai: įrangos įsigijimas bei apyvartinėms lėšoms, yra priklausomi nuo verslo subjektų požymių.

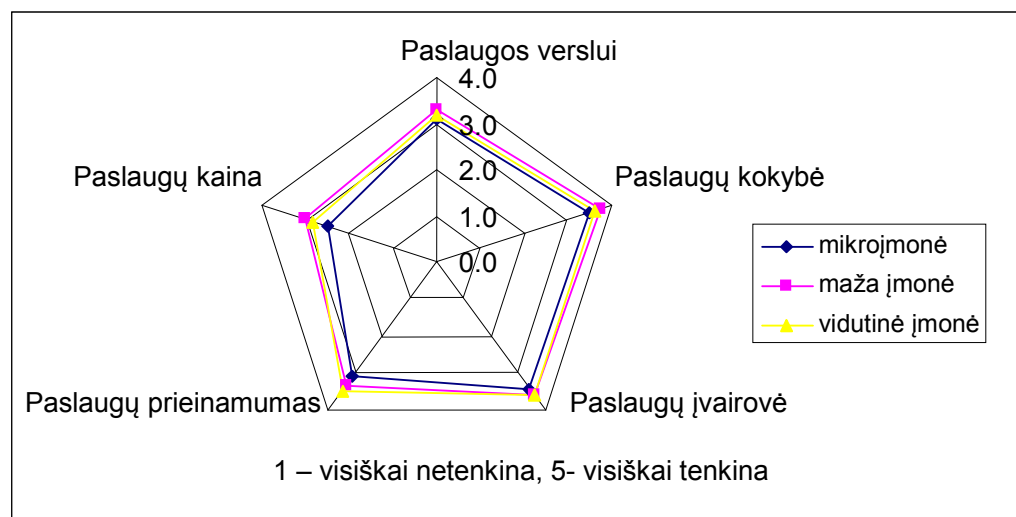
3.2. Pasitenkinimo finansinėmis paslaugomis ir bendradarbiavimo poveikio vertinimas

Vertinant verslo subjektų pasitenkinimą finansinėmis paslaugomis bei bendradarbiavimo poveikio reikšmingumą, remtasi sociologinio tyrimo rezultatais. Vertinama tarpusavio priklausomybė pasitenkinimo finansinėmis paslaugomis, bendradarbiavimo poveikio nuo verslo subjektų požymių.

Pasitenkinimo finansinėmis paslaugomis vertinimas. Šioje dalyje vertinamas banko teikiamų

paslaugų, banko darbuotojų suteikiamų paslaugų bei vykdomos banko politikos pasitenkinimas priklausomai nuo verslo subjektų požymių. Taip pat analizuojamos kliūtys, su kuriomis susidūrė verslo subjektai, ieškantys finansavimo, bei pateikiama tarpusavio priklausomybė nuo verslo subjektų požymių. Vertinami tarpusavio ryšiai tarp pasitenkinimo banko darbuotojais, banko politikos, finansavimo paslaugų bei finansavimo šaltinių pasirinkimo.

Analizuojant SVV pasitenkinimą banko teikiamomis paslaugomis pagal verslo subjektų dydį (30 pav.), matome, kad nepalankiausiai (iš dalies tenkina) tarp visų verslo subjektų vertinama banko teikiamų paslaugų kaina. Tarp visų SVV įmonių pasitenkinimas banko teikiamomis paslaugomis verslui yra apylygis – iš dalies tenkina (vid. 3,1). Paslaugų prieinamumas iš dalies tenkina mikro ir mažas įmones, vidutinės įmonės vertina kiek palankiau (vid. 3,5). Banko teikiama paslaugų kokybė bei įvairovė tarp visų verslo subjektų vertinamos kaip tinkamos paslaugos verslui.

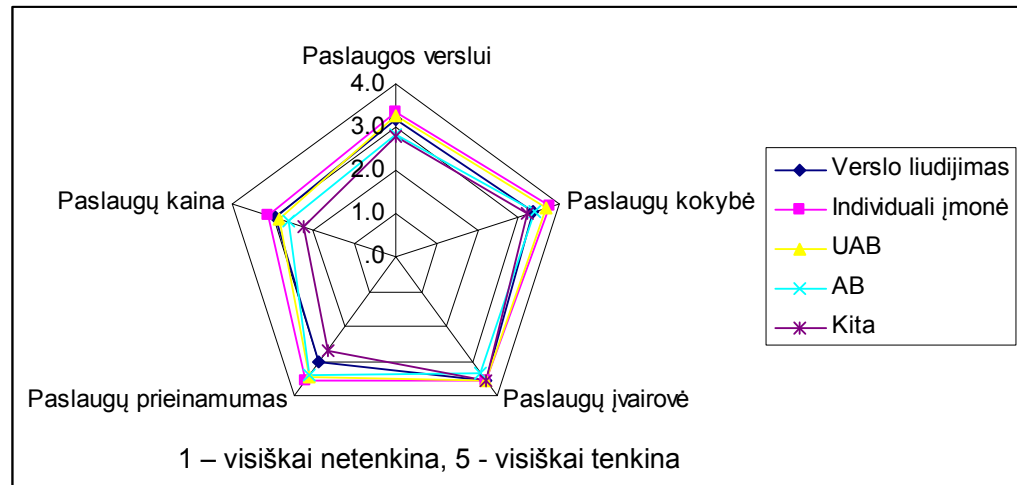

30 pav. SVV pasitenkinimo banko teikiamomis paslaugomis verslui, paslaugų kokybės, įvairovės, prieinamumo bei kainos atžvilgiu, vertinimas pagal verslo subjektų dydį, vidurkiai

Vertinant SVV pasitenkinimą banko teikiamomis paslaugomis pagal verslo subjektų veiklos trukmę (žr. 31 pav. 9 priedas), matome, kad šių paslaugų vertinimas nėra priklausomas nuo įmonių veiklos trukmės. Kaip tinkamas paslaugas vertina paslaugų kokybę bei paslaugų įvairovę. Banko teikiamų paslaugų prieinamumas iš dalies tenkina. Mažiausiai pasitenkinimo SVV subjektams suteikia banko paslaugų kaina.

Analizuojant verslo subjektų pasitenkinimą banko teikiamomis paslaugomis pagal verslo subjektų veiklos tipą, 32 pav. matome, kad verslo subjektai, veikiantys pagal individualios įmonės nuostatas, paslaugų prieinamumą vertina kaip tinkamą paslaugą (3,6). Likusius verslo subjektus paslaugų prieinamumas tenkina tik iš dalies. Paslaugų kaina tarp visų verslo subjektų vertinama kaip iš dalies tinkama, čia galima išskirti AB ir kitas įmones, kurios banko teikiamų paslaugų kainą vertina prasčiausiai. Paslaugų įvairovė tarp visų verslo subjektų pasitenkinimas yra panašus – tinkamas (vid.3,5). Paslaugų kokybės atžvilgiu, verslo subjektai veikiantys pagal UAB nuostatas bei

individualios įmonės, vertina tinkamai (3,7). Kitos įmonės šias paslaugas apibrėžia kaip iš dalies tinkamas. Bendras banko paslaugų vertinimas verslui, tarp visų verslo subjektų – iš dalies tenkina (vid.3,1).

32 pav. SVV pasitenkinimo banko teikiamomis paslaugomis verslui, paslaugų kokybės, įvairovės, prieinamumo bei kainos atžvilgiu, vertinimas pagal verslo subjektų veiklos tipą, vidurkiai

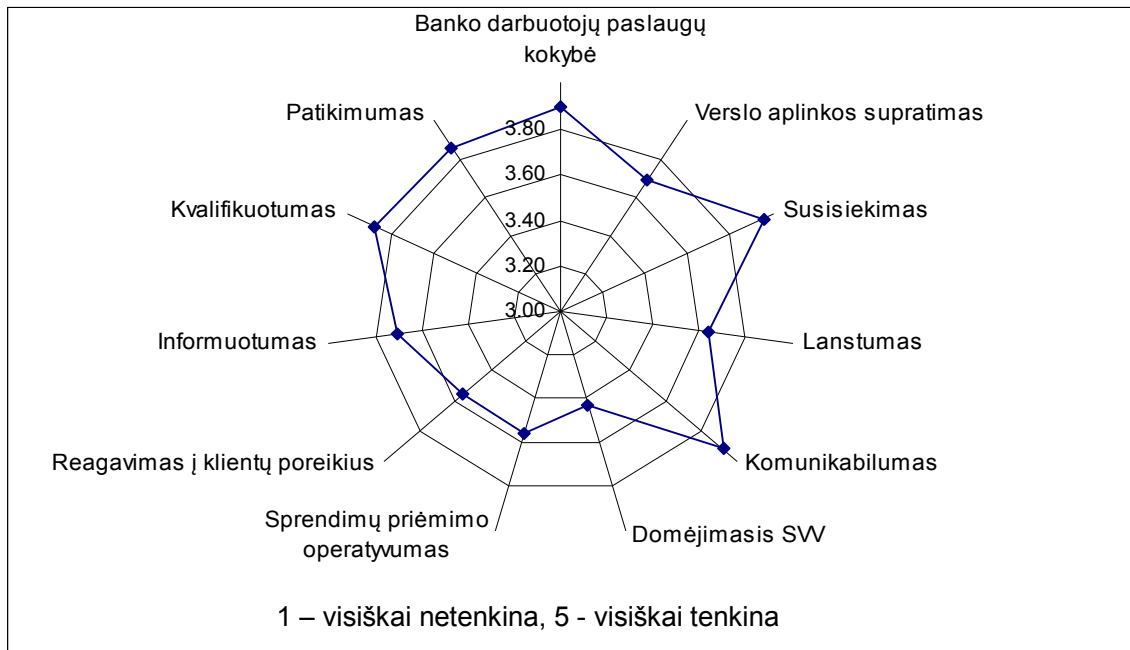
Tiriant SVV pasitenkinimo banko teikiamomis paslaugomis pagal verslo subjektų veiklos šaką (žr. 9 lentelė), paslaugų prieinamumo atžvilgiu, išryškėja vertinimų pasiskirstymas tarp iš dalies tenkina (pramonė, didmeninė ir mažmeninė prekyba, viešbučiai ir restoranai ir kt.) ir tenkina (statyba, transportavimas, sandėliavimas, nekilnojamasis turtas, nuoma, švietimas ir kt.). Paslaugų kaina dauguma verslo subjektų vertina iš dalies palankiai (vid.2,8), galima išskirti statybos bei poilsio organizavimo, kultūrinės ir sportinės šakas, kurių banko paslaugų kainos netenkina (2,45). Pasitenkinimas paslaugų įvairove bei kokybe varijuoja tarp vertinimų: tinkama ir iš dalies tinkama paslauga. Palankiausiai paslaugų kokybę vertina verslo subjektai, veikiantys švietimo sferoje, mažiausiai pasitenkinimo ši paslauga teikė įmonėms, veikiančioms kompiuteriai ir su jais susijusioje veikloje. Bendras banko paslaugų vertinimas yra sąlyginai vienodas, visi verslo subjektai, nepriklausomai nuo verslo šakos, šią paslaugą vertino kaip iš dalies tinkamą (vid. 3,1). Galima išskirti nekilnojamojo turto, nuomos šaką, kadangi šioje srityje veikiantys verslo subjektai, pasitenkinimą banko teikiamomis paslaugomis verslui apibūdino kaip tinkamas (3,8) paslaugas.

9 lentelė. SVV pasitenkinimo banko teikiamomis paslaugomis verslui, paslaugų kokybės, įvairovės, prieinamumo bei kainos atžvilgiu, vertinimas pagal verslo subjektų veiklos šaką, vidurkiai. 1 – visiškai netenkina, 5- visiškai tenkina

	Paslaugos verslui	Paslaugų kokybė	Paslaugų įvairovė	Paslaugų prieinamumas	Paslaugų kaina
Pramonė	3.34	3.66	3.57	3.34	3.06
Statyba	3.14	3.82	3.64	3.64	2.44
Didmeninė ir mažmeninė prekyba	3.38	3.64	3.58	3.30	2.73
Viešbučiai ir restoranai	2.77	3.14	3.43	3.29	2.73
Transportavimas, sandėliavimas	3.29	3.77	3.60	3.60	3.09
Nekilnamasis turtas, nuoma	3.80	4.20	4.00	4.00	2.60
Poilsio organizavimas, kultūrinė ir sportinė veikla	2.86	3.29	3.36	3.07	2.46
Kompiuteriai ir su jais susijusi veikla	2.69	3.08	3.08	3.08	2.62
Kita aptarnavimo veikla	3.19	3.59	3.49	3.32	3.08
Švietimas	3.00	4.00	3.67	3.67	2.67
Sveikatos priežiūra ir socialinis darbas	3.33	3.33	3.17	2.83	2.67
Žemės ūkis, žuvininkystė, miškininkystė	3.29	3.56	3.38	3.38	2.86
Kita	3.55	3.75	4.00	3.83	2.58

Apibendrinat galima teigti, kad SVV subjektai nepalankiausiai (iš dalies tinka) vertina banko teikiamų paslaugų kainas bei prieinamumą, kitas banko teikiamas paslaugas vertina kaip tinkamas. SVV banko teikiamų paslaugų vertinimas yra iš dalies priklausomas nuo SVV subjektų požymių.

Vertinant pasitenkinimą banko teikiamomis paslaugomis ir jų prieinamumą aptarnaujančio banko personalo atžvilgiu tarp SVV subjektų, 33 pav. matome, kad mažiausias pasitenkinimas yra banko darbuotojų domėjimusi SVV. Kaip tinkamas banko paslaugas verslo subjektai vertina banko darbuotojų komunikabilumą (3,9), kvalifikuotumą (3,9), susisiekimą (4,0) ir patikimumą (3,9). Banko darbuotojų reagavimą į klientų poreikius bei sprendimų priėmimo operatyvumą verslo subjektai vertina kaip iš dalies priimtina paslaugų kokybę. Bendra darbuotojų paslaugų kokybė įvertinta kaip tinkama (3,9).

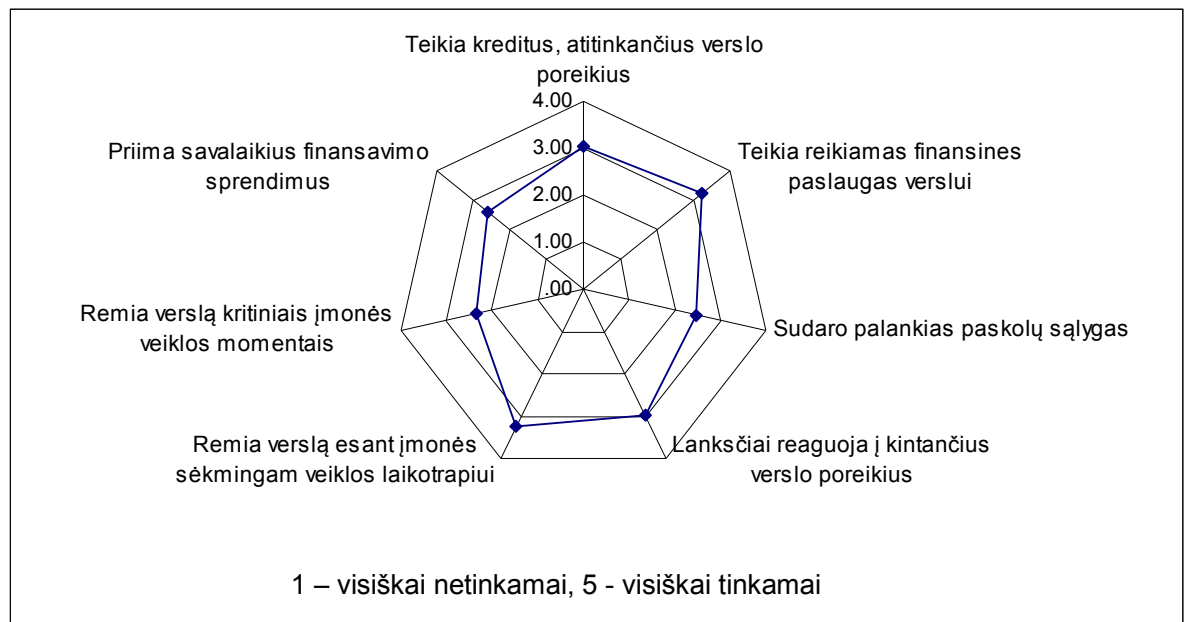
33 pav. Pasitenkinimo banko teikiamomis paslaugomis ir jų prieinamumo vertinimas aptarnaujančio banko personalo atžvilgiu, vidurkiai

Vertinant pasitenkinimą banko teikiamomis paslaugomis ir jų prieinamumą aptarnaujančio banko personalo atžvilgiu, pagal verslo subjektų požymius, išryškėja iš dalies adekvatus nuomonių pasiskirstymas. Galima paminėti kelis, skirtingus pasitenkinimo lygius (žr. 10 lentelė 10 priedas). Analizuojant pasitenkinimą banko teikiamomis paslaugomis aptarnaujančio banko atžvilgiu, pagal verslo subjektų dydį, vertinimai yra sąlyginai panašūs. Nuomonės vyrauja tarp iš dalies tenkina ir tenkina. Galima būtų išskirti tokius skirtumus: mikroįmonės banko darbuotojų reagavimą į klientų poreikius vertina kaip iš dalies tinkamą, tuo tarpu mažos bei vidutinės įmonės yra labiau pasitenkinusios šiomis paslaugomis, vertina tinkamai. Taip pat skirtingas pasitenkinimas banko darbuotojų domėjimusi SVV subjektais, mikroįmonės bei vidutinės įmonės yra iš dalies patenkintos, tuo tarpu mažos įmonės vertina kiek palankiau (tenkina, t.y. 3,6). Vertinimas pagal verslo subjektų veiklos trukmę sąlyginai nėra reikšmingas, kadangi pasitenkinimas banko teikiamomis paslaugomis bei jų prieinamumo vertinimas nėra priklausomas nuo verslo subjektų veiklos trukmės. Galima būtų išskirti verslo subjektus, veikiančius mažiau nei metus, šie subjektai iš dalies yra patenkinti informuotumu, visus kitus verslo subjektus ši paslauga tenkina. Taip pat išskiriamas banko darbuotojų domėjimasis SVV, verslo subjektai, veikiantys 1-3 metus, 5-10 metų bei 10 metų ir daugiau, šiuo banko darbuotoju principu yra tik iš dalies patenkinti, kiti verslo subjektai vertina kiek palankiau. Banko teikiamų paslaugų banko darbuotojų atžvilgiu, pasitenkinimas pagal verslo subjektų veiklos tipą vertinamas kaip iš dalies tinkamas bei tinkamas. Vertinant pagal šią verslo subjektų charakteristiką, matome iš dalies panašius rezultatus. Skirtingai įvertintas banko darbuotojų domėjimasis SVV subjektais, AB, individualios įmonės, bei asmenys, veikiantys pagal verslo liudijimą, šia paslauga vertina kaip tinkamą. Tuo tarpu UAB bei kitos įmonės yra iš dalies patenkintos. Banko teikiamų

paslaugų vertinimas pagal verslo subjektų veiklos šaką iš dalies yra nepriklausomas. Galima būtų išskirti verslo subjektus, veikiančius nekilnojamojo turto bei nuomos srityje, šie verslo subjektai visas banko darbuotojų teikiamas paslaugas, lyginant su kitais verslo subjektais, vertina kiek palankiau. Svarbų išskirti šių subjektų banko darbuotojų teikiamų paslaugų kokybės vertinimą – visiškai tinkamas (5,0). Kiti respondentų atsakymai yra pasiskirstę tarp iš dalies tenkina ir tenkina. Vertinant banko darbuotojo suteikiamų paslaugų kokybę pagal verslo subjektų veiklos vietą, pasitenkinimas yra pasiskirstęs sąlyginai vienodai. Vertinimai pasiskirstę tarp iš dalies tenkina ir tenkina.

Apibendrinant SVV pasitenkinimą banko darbuotojų teikiamomis paslaugomis, galima teigti, kad mažiausiai pasitenkinimo suteikia banko darbuotojų domėjimasis SVV, banko darbuotojų reagavimas į klientų poreikius bei sprendimo priėmimo operatyvumas. Kitos banko darbuotojų teikiamos paslaugos vertinamos kaip tinkamos.

Analizuojant SVV subjektų pasitenkinimą banko teikiamomis paslaugomis banko politikos požiūriu (34 pav.), matome, kad bankas netinkamai remia verslą kritiniais įmonės veiklos momentais (2,3). Taip pat kaip netinkamą banko politiką verslo subjektai apibrėžia paskolų sudarymo sąlygas (2,5). Palankiau (2,6) vertina banko priimamų savalaikių finansavimo sprendimų politiką. Kitų, banko teikiamų paslaugų pasitenkinimas tarp visų verslo subjektų yra panašus, vertina kaip iš dalies tinkamą banko politiką verslo atžvilgiu (vid. 3,0).

34 pav. Pasitenkinimo banko teikiamomis paslaugomis ir jų prieinamumo vertinimas banko politikos požiūriu, vidurkiai

Vertinant pasitenkinimą banko teikiamomis paslaugomis banko politikos atžvilgiu, pagal verslo subjektų požymius (žr. 11 lentelė 11 priedas), iš dalies išryškėja pasitenkinimo priklausomybė nuo tam tikrų verslo subjektų požymių. Vertinant banko politikos pasitenkinimą tarp verslo subjektų pagal dydį, matome, kad pasitenkinimo lygis nėra ženkliai priklausomas nuo įmonės dydžio. Mažiausiai

pasitenkinimą išreiškia šioms banko paslaugoms: paskolų sąlygų sudarymas (vid. 2,5) bei verslo rėmimas kritiniais įmonės veiklos momentais (vid. 2,3). Banko paskolų sudarymo sąlygas galima išskirti tarp vidutinio dydžio įmonių, kadangi šie verslo subjektai įvertino šias paslaugas kaip iš dalies tinkamas (2,7). Visas kitas banko paslaugas, nepriklausomai nuo verslo subjektų dydžio, vertina kaip iš dalies tinkamas. Analizuojat pasitenkinimo banko teikiamomis paslaugomis banko politikos požiūriu pagal verslo subjektų veiklos trukmę, išryškėja dalinė priklausomybė. Kaip pagrindinės nepalankiausiai vertinamos paslaugos išlieka paskolų sudarymo sąlygos bei verslo rėmimas kritiniais įmonės momentais. Čia svarbu paminėti, kad įmonės, turinčios daugiau metų veiklos patirties bei veikiančios mažiau nei 1 metus, paskolų sąlygų sudarymą įvertina kaip iš dalies tinkamą, kiti verslo subjektai vertina nepalankiai. Verslo rėmimo įmonės kritiniais veiklos momentais yra iš dalies patenkintos, tačiau įmonės, veikiančios daugiau nei 10 metų, nepalankiai vertina šią banko politiką. Vertinant savalaikio finansavimo sprendimų priėmimą, išsiskiria įmonės, veikiančios mažiau nei metus, šią paslaugą jos vertina kaip nepalankią. Kiti verslo subjektai yra iš dalies patenkinti šia banko politika. Kitos banko teikiamos paslaugos vertinamos iš dalies tinkamomis, nepriklausomai nuo verslo subjektų veiklos trukmės. Pasitenkinimo vertinimas pagal verslo subjektų veiklos tipą, verslo rėmimas įmonės kritiniais veiklos momentais tarp verslo subjektų veikiančių pagal AB ir kitas nuostatas, vertina nepalankiai (vid. 2,2). Kitos įmonės šią paslaugą vertina kaip iš dalies tinkama (2,5). Taip pat išryškėja nepasitenkinimo lygis banko teikiamų paskolų sąlygų suderinimui, išskyrus įmones, veikiančias pagal AB nuostatas, jos šią banko politiką vertina iš dalies palankiai (2,5). Kitos banko teikiamos paslaugos yra vertinamos sąlyginai panašiai, nepriklausomai nuo verslo subjektų veiklos tipo. Vertinant pasitenkinimą banko teikiamomis paslaugomis pagal verslo subjektų veiklos tipą, išryškėja dviejų nuomonių pasiskirstymas tarp netenkina ir iš dalies tenkina verslo rėmimo įmonės kritiniais veiklos momentais atžvilgiu. Šias paslaugas kaip nepalankias vertina verslo subjektai užsiimantys, statybos, transportavimo, sandėliavimo, švietimo, žemės ūkio, miškininkystės, žuvininkystės srityse. Verslo rėmimą esant kritiniam įmonės veiklos momentui, visos įmonės vertina iš dalies palankiai, čia gali išskirti verslo subjektus, veikiančius sveikatos priežiūros ir socialinio darbo srityse, jie šią banko politiką vertina kaip netinkamą. SVV subjektų veiklos vieta iš dalies sąlygoja pasitenkinimo pasiskirstymą banko teikiamomis paslaugomis. Ženklaus nuomonių pasiskirstymas verslo rėmimo kritiniais įmonės veiklos momentais atžvilgiu, pasitenkinimo lygis svyruoja nuo 1,6-3,1. Banko paslaugos: paskolų sudarymo sąlygos ir lankstus reagavimas į kintančius verslo subjektų poreikius, vertinamai pasiskirstę tarp netinkama ir iš dalies tinkama.

Apibendrinant banko teikiamų paslaugų vertinimą banko politikos požiūriu, SVV subjektai prasčiausiai vertina paskolų sąlygas, verslo rėmimą kritiniais įmonės momentais. Kitas banko politikos paslaugas vertina kaip iš dalies tinkamas. Tarp verslo subjektų požymių ir banko politikos vertinimo yra priklausomybė.

Siekiant išskirti banko darbuotojų suteikiamų paslaugų kokybės pasitenkinimo priklausomybę nuo banko teikiamų paslaugų vertinimo, apskaičiuoti statistiškai reikšmingi koreliaciniai ryšiai (žr. 12

lentelė). Matome, kad egzistuoja labai stiprūs ir stiprūs ryšiai. Tarp banko darbuotojų teikiamų paslaugų kokybės ir pasitenkinimo banko teikiamomis paslaugomis, paslaugų kokybės bei įvairovės visais atvejais egzistuoja stiprus ryšys. Banko teikiamų paslaugų prieinamumas yra priklausomas nuo visų banko darbuotojų suteikiamų paslaugų kokybės, išskyrus banko darbuotojų verslo aplinkos supratimo (koef. 0,112). Tarp banko teikiamų paslaugų kainos ir banko darbuotojų paslaugų kokybės nėra ryšio (koef. 1,141)

12 lentelė. Pasitenkinimas banko darbuotojų suteikiamų paslaugų kokybe ir banko teikiamomis paslaugomis sąryšis

	Paslaugos verslui	Paslaugų kokybė	Paslaugų įvairovė	Paslaugų prieinamumas	Paslaugų kaina
Banko darbuotojų paslaugų kokybė	0.323**	0.450**	0.353**	0.176*	0.141
Verslo aplinkos supratima	0.322**	0.351**	0.210**	0.112	0.175**
Susisiekimas	0.211**	0.318**	0.248**	0.174**	0.128*
Lanstumas	0.294**	0.334**	0.245**	0.256**	0.240**
Komunikabilumas	0.237**	0.374**	0.312**	0.210**	0.160**
Domėjimasis svv	0.345**	0.274**	0.250**	0.194**	0.339**
Sprendimų priėmimo operatyvumas	0.204**	0.228**	0.225**	0.129*	0.249**
Reagavimas į klientų poreikius	0.305**	0.382**	0.295**	0.225**	0.304**
Informuotumas	0.262**	0.315**	0.292**	0.242**	0.229**
Kvalifikuotumas	0.312**	0.439**	0.350**	0.313**	0.228**
Patikimumas	0.412**	0.454**	0.396**	0.272**	0.290**

** labai reikšminga

* reikšminga

Tarp banko politikos verslo atžvilgiu ir banko teikiamų paslaugų pasitenkinimo vertinimo (žr. 13 lentelė), egzistuoja reikšmingi ir labai reikšmingi ryšiai. Galima išskirti banko teikiamų paslaugų kokybę (koef.0,149) ir banko teikiamų paslaugų įvairovę (koef. 0,142), šie veiksniais nėra sąlygojami verslo rėmimo kritiniais įmonės veiklos momentais. Mažiau priklausoma banko teikiamų paslaugų kaina yra nuo verslo rėmimo, esant įmonės sėkmingam veiklos laikotarpiui (koef. 0,120).

13 lentelė. Pasitenkinimas banko politika verslo atžvilgiu ir banko teikiamomis paslaugomis sąryšis

	Paslaugos verslui	Paslaugų kokybė	Paslaugų įvairovė	Paslaugų prieinamumas	Paslaugų kaina
Teikia kreditus, atitinkančius verslo poreikius	0.457**	0.302**	0.298**	0.342**	0.379**
Teikia reikiamas finansines paslaugas verslui	0.411**	0.299**	0.220**	0.270**	0.305**
Sudaro palankias paskolų sąlygas	0.452**	0.273**	0.237**	0.296**	0.421**
Lanksčiai reaguoja į kintančius verslo poreikius	0.410**	0.318**	0.306**	0.235**	0.453**
Remia verslą esant įmonės sėkmingam veiklos laikotarpiai	0.193**	0.188**	0.250**	0.196**	0.120*
Remia verslą kritiniais įmonės veiklos momentais	0.287**	0.149	0.142	0.173**	0.383**
Priima savalaikius finansavimo sprendimus	0.346**	0.234**	0.177**	0.167**	0.299**

** labai reikšminga

* reikšminga

Įvertinti finansavimo šaltinių pasirinkimo ir banko politikos verslo atžvilgiu sąsajas, pasirinkta koreliacinių koeficientų reikšmė. 14 lentelėje matome, kad tarp verslo finansavimo partnerių, giminių ar draugų lėšomis bei valstybės ir ES struktūrinių fondų parama ir banko politikos, nėra statistikai reikšmingo ryšio, todėl tikslinga vertinti finansavimą asmeninėmis lėšomis ir banko kreditais. Tarp įmonių, daugiausiai naudojančių verslą finansuoti asmenines lėšas, yra stiprus ryšys su banko politika, šios įmonės yra mažiau patenkintos vykdoma banko politika. Įmonės, finansuojančios savo veiklą banko kreditais yra labiau patenkintos teikiamomis finansinėmis paslaugomis (koef. 0,156) bei palankiomis paskolų sąlygomis (koef.0,121).

14 lentelė. Finansavimo šaltinių pasirinkimo ir banko politikos verslo atžvilgiu

ryšys

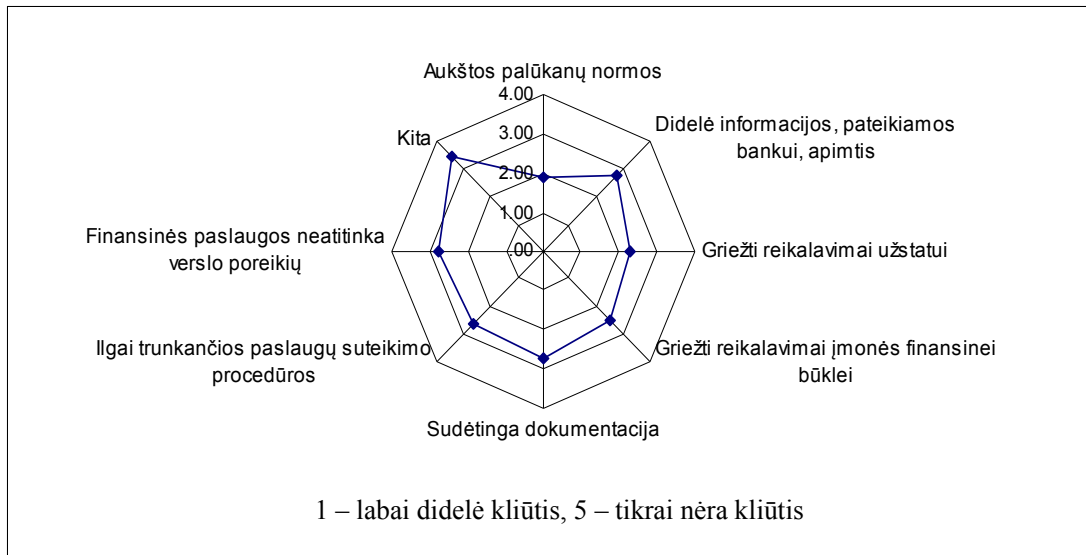
	Asmeninės lėšos	Partnerių lėšos	Giminių ir draugų lėšos	Banko kreditas	Valstybės parama	ES struk. fondų parama
Teikia kreditus, atitinkančius verslo poreikius	-0.219**	0.022	0.096	0.065	-0.009	0.047
Teikia reikiamas finansines paslaugas verslui	-0.235**	0.012	0.051	0.121*	-0.018	0.015
Sudaro palankias paskolų sąlygas	-0.254**	0.005	0.041	0.156**	0.064	0.101
Lanksčiai reaguoja į kintančius verslo poreikius	-0.202**	0.072	0.037	0.085	0.077	0.092
Remia verslą esant įmonės sėkmingam veiklos laikotrupiui	-0.025	0.042	-0.041	-0.039	-0.076	0.062
Remia verslą kritiniais įmonės veiklos momentais	-0.199**	0.082	0.052	0.094	0.057	0.069
Priima savalaikius finansavimo sprendimus	-0.138*	0.002	0.101	0.039	0.105	0.103

** labai reikšminga

* reikšminga

Apibendrinat banko darbuotojų suteikiamų paslaugų kokybės, banko politikos ir banko teikiamų paslaugų sąryšį, galima teigti, kad SVV subjektų banko teikiamų paslaugų vertinimas yra priklausomas nuo banko teikiamų paslaugų kokybės bei banko politikos. Esant palankesnėms banko paslaugų sąlygomis, SVV subjektai palankiau vertina ir banko teikiamas paslaugas. Finansavimo šaltinių pasirinkimas yra priklausomas nuo banko politikos, kai SVV subjektai savo verslą finansuoja asmeninėmis lėšomis banko kreditais.

Versle egzistuojančios kliūtys sąlygoja SVV finansavimo šaltinių prieinamumą, todėl tikslinga vertinant finansavimo prieinamumą, analizuoti kliūtis, su kuriomis tenka susidurti verslo subjektams, ieškant finansavimo. Ieškant finansavimo kaip didelę kliūtį (žr. 35 pav.) SVV subjektai įvardija aukštas palūkanų normas (1,9), griežtus reikalavimus užstatui (2,3) bei įmonės finansinei būklei (2,4). Kaip vidutines kliūtis SVV subjektai pateikia didelės informacijos, pateikiamos bankui apimtis (2,7), sudėtinga dokumentacija (2,7), ilgai trunkančios paslaugų suteikimo procedūros (2,6) ir finansinių paslaugų neatitikimą (2,8). Kitas kliūtis, su kuriomis tenka susidurti verslo subjektams, ieškant finansavimo, vertina, kad nėra kliūtys (3,5).

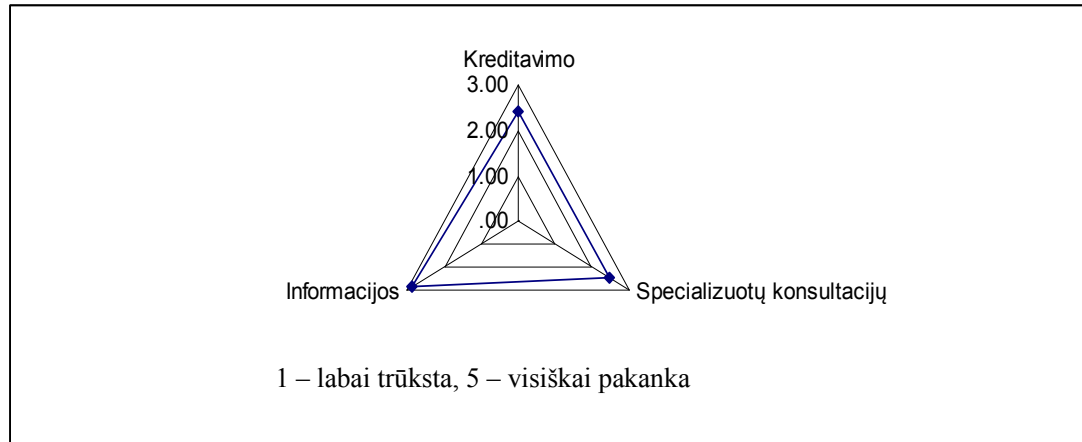

35 pav. Kliūtys, ieškant finansavimo, vidurkiai

Vertinant kliūčių, su kuriomis teko susidurti SVV subjektams ieškant finansavimo, priklausomybę nuo verslo subjektų požymių (žr. 15 lentelė 12 priedas), pagal sociologinio tyrimo rezultatus, matome, kad įmonių dydis, veiklos trukmė nėra reikšmingas požymis. Verslo subjektai, skirstomi pagal įmonės dydį, veiklos trukmę, visas kliūtis įvertino sąlyginai vienodai. Galima išskirti verslo subjektų veiklos tipą, šios įmonės verslo kliūtis vertino skirtingai. Kaip labai didelę kliūtį (1,4) AB įvardijo aukštą palūkanų normą, tuo tarpu kiti SVV subjektai šią kliūtį apibrėžė kaip didelę kliūtį (vid. 2,0). Griežtus reikalavimus užstatui visi verslo subjektai, nepriklausomai nuo veiklos tipo, įvertino kaip vidutinę kliūtį. Išsiskyrė nuomonės, vertinant griežtus reikalavimus įmonės finansinei būklei, verslo subjektai, veikiantys pagal verslo liudijimą įvardijo kaip vidutinę kliūtį (3,0), likusiems verslo subjektams – didelę kliūtį (vid.2,3). Vertinant pagal verslo subjektų veiklos šaką, išryškėja kliūčių vertinimo priklausomybė. Matome, kad aukštos palūkanos yra labai didelė ir didelė kliūtis tarp skirtingų verslo subjektų. Griežtus reikalavimus įmonės finansinei būklei taip pat vertinama skirtingai, atsakymai svyruoja tarp 2,2 (didelė kliūtis) ir 2,9 (vidutinė kliūtis). Kaip didelė ir vidutinė kliūtis įvardijamos ilgai trunkančios paslaugų suteikimo procedūros. Taip pat skirtingai vertinama ir įvardijama kaip didelė ir vidutinė kliūtis, finansinių paslaugų neatitikimas verslo poreikiams. Kliūčių, ieškant finansavimo, vertinimui reikšminga analizuoti tarpusavio priklausomybę pagal verslo subjektų veiklos vietą. Kaip vidutinę kliūtį (vid.2,8) verslo subjektai vertina didelės informacijos, pateikiamos bankui apimtis, galima išskirti įmones, veikiančias Utenos bei Marijampolės apskrityse, šie verslo subjektai šią kliūtį vertina kaip didelę kliūtį (2,2). Dauguma įmonių, vertinant pagal veiklos vietą, griežtus reikalavimus užstatui laiko didele kliūtimi, verslo subjektai veikiantys Klaipėdos ir Utenos apskrityse – vidutine kliūtimi. Taip pat skirtingai vertinama sudėtinga dokumentacija, atsakymų vidurkiai svyruoja nuo 2,0 iki 3,3 (tarp didelė ir vidutinė kliūtis). Ilgai trunkančios paslaugų suteikimo procedūros vertinamos kaip didelė ir vidutinė kliūtis.

Vertinant SVV finansavimo prieinamumą, tikslinga pateikti finansinių (nefinansinių) paslaugų,

kurias teikia finansų institucijos trūkumą sėkmingo verslo plėtrai (žr. 36 pav.). Kaip pateikia SVV subjektai kreditavimo (2,7) bei specializuotų konsultacijų (2,7) tik iš dalies pakanka. Kiek palankiau (2,9) vertina informacijos paslaugas. Kadangi, kaip pateikia SVV subjektai minėtos paslaugos tik iš dalies tenkina (iš dalies trūksta), tikslinga analizuoti kaip verslo kliūtis siekiant finansavimo.

36 pav. Finansinių (nefinansinių) paslaugų trūkumo sėkmingi verslo plėtrai vertinimas, vidurkiai

Apibendrinant, galima teigti kad kaip pagrindines SVV finansavimo šaltinių prieinamumą sąlygojančias kliūtis, verslo subjektai išskiria aukštas palūkanų normas ir griežtus reikalavimus užstatui bei finansinei būklei. Taip pat kaip vidutinės kliūtis pateikia didelės informacijos, pateikiamos bankui apimtis, sudėtinga dokumentacija, ilgai trunkančios paslaugų suteikimo procedūros ir finansinių paslaugų neatitikimą. Vertinant finansinių (nefinansinių) paslaugų trūkumą sėkmingo SVV plėtrai, tikslinga vertinti kreditavimo, specializuotų konsultacijų bei informacijos paslaugų trūkumus.

Remiantis sociologinio tyrimo rezultatais, išskirtos pagrindinės kliūtis, su kuriomis susiduria SVV įmonės, ieškodamos finansavimo. Siekiant rasti tarpusavio ryšį tarp pasitenkinimo banko teikiamų paslaugų ir kliūčių, pateikta statistinio reikšmingumo koreliacija (žr. 16 lentelė). Įmonės, kurios mažiau susiduria su aukštų palūkanų norma, palankiau vertina banko teikiamų paslaugų kainą (koef. 0,183) ir paslaugų sudarymo sąlygas (koef. 0,163). Esant mažesniems įmonės reikalavimams užstatui, palankiau vertinama banko politiką verslo atžvilgiu, banko darbuotojų domėjimąsi SVV (koef. 0,179) bei banko darbuotojų patikimumą (koef. 0,150). Taip pat esant mažesniems reikalavimams užstatui, įmonės palankiau vertina banko teikiamas paslaugas (koef. 0,185). Esant griežtesniems reikalavimams įmonių finansinei būklei, išryškėja nepalankus banko darbuotojų vertinimas. Įmonės, kurios nesusiduria su sudėtingos dokumentacijos problema, palankiau vertina paslaugų kokybę (koef. 0,124), įvairovę (koef. 0,155) bei prieinamumą (koef. 0,125).

16 lentelė. Pasitenkinimas banko paslaugomis ir kliūčių, su kuriomis susiduria verslo subjektai, ieškodami verslo finansavimo, ryšys

	Aukštos palūkanų normos	Didelė informacijos apimtis	Griežti reikalavimai užstatui	Griežti reikalavimai finansinei būklei	Sudėtinga dokumentacija	Ilgai trunkančios operacijos	Finansinių paslaugų neatitikimas
Banko darbuotojų paslaugos							
Paslaugų kokybė	-0.183*	0.075	-0.073	-0.012	0.058	0.122	0.191*
Verslo aplinkos supratima	-0.012	0.009	0.077	0.041	0.010	0.079	0.187**
Susisiekimas	-0.008	0.150*	0.055	0.087	0.112	0.167**	0.192**
Lanstumas	-0.022	0.045	0.111	-0.007	0.066	0.101	0.126*
Komunikabilumas	-0.138	0.057	-0.064	-0.068	0.029	0.112	0.085
Domėjimasis svv	0.087	0.087	0.179**	0.097	0.064	0.108	0.130*
Sprendimų priėmimo operatyvumas	-0.043	0.028	0.062	-0.033	0.061	0.071	0.091
Reagavimas į klientų poreikius	0.013	0.099	0.113	0.034	0.082	0.093	0.171**
Informuotumas	-0.030	0.105	0.082	0.050	0.050	0.091	0.073
Kvalifikuotumas	-0.042	0.113	0.041	0.033	0.026	0.116*	0.175**
Patikimumas	0.014	0.088	0.150**	0.130*	0.106	0.095	0.236**
Banko paslaugos verslui							
Teikiamomis paslaugomis	0.074	0.045	0.185**	0.189**	0.080	0.009	0.266**
Paslaugų kokybė	0.001	0.117*	0.095	0.129*	0.124*	0.018	0.196**
Paslaugų įvairovė	-0.023	0.093	0.052	0.085	0.155**	0.057	0.220**
Paslaugų prieinamumas	0.060	0.099	0.122*	0.063	0.125*	0.087	0.176**
Paslaugų kaina	0.183**	0.134*	0.265**	0.120*	0.109	0.114*	0.291**

16 lentelės tęsinys kitame puslapyje

16 lentelės tęsinys

	Aukštos palūkanų normos	Didelė informacijos apimtis	Griežti reikalavimai užstatui	Griežti reikalavimai finansinei būklei	Sudėtinga dokumentacija	Ilgai trunkančios operacijos	Finansinių paslaugų neatitikimas
Banko politika verslo atžvilgiu							
Teikia kreditus, atitinkančius verslo poreikius	0.104	0.064	0.200**	0.090	0.069	0.063	0.263**
Teikia reikiamas finansines paslaugas verslui	0.072	0.078	0.169**	0.087	0.024	0.019	0.235**
Sudaro palankias paskolų sąlygas	0.163**	0.058	0.248**	0.102	0.037	0.025	0.305
Lanksčiai reaguoja į kintančius verslo poreikius	0.068	0.065	0.250**	0.223**	0.101	0.055	0.240*
Remia verslą esant įmonės sėkmingam veiklos laikotarpiai	0.055	0.043	0.097	0.120*	0.147*	0.031	0.151*
Remia verslą kritiniais įmonės veiklos momentais	0.145*	0.105	0.253**	0.134*	0.163**	0.088	0.285**
Priima savalaikius finansavimo sprendimus	0.150**	0.141*	0.220**	0.154**	0.113	0.040	0.189**

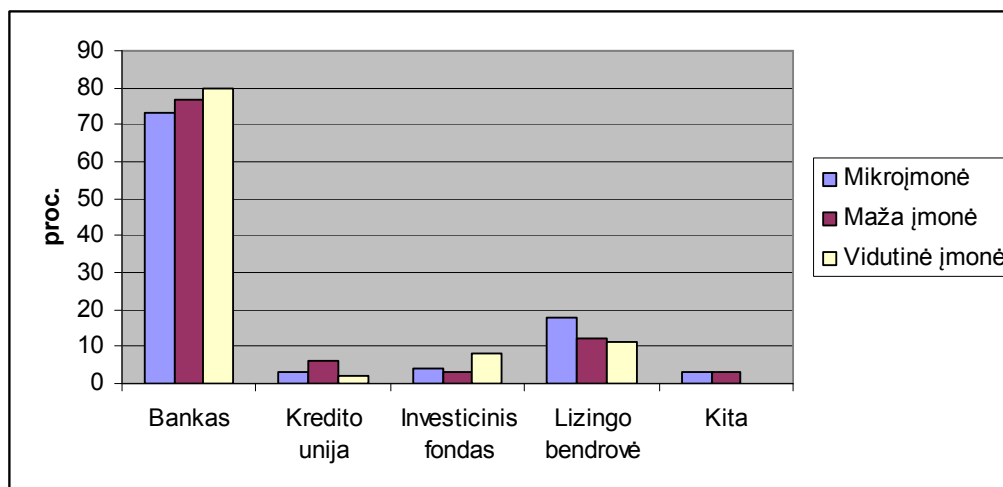
** labai reikšminga

* reikšminga

Apibendrinant galima teigti, kad finansinių paslaugų neatitikimas verslo poreikių ir pasitenkinimo banko teikiamomis paslaugomis sąryšis visais atvejais yra reikšmingas. Kuo įmonės palankiau vertina finansines paslaugas, atitinkančias verslo poreikius, tuo mažiau susiduria su kliūtimis, ieškant finansavimo, tuo palankesnis banko paslaugų vertinimas.

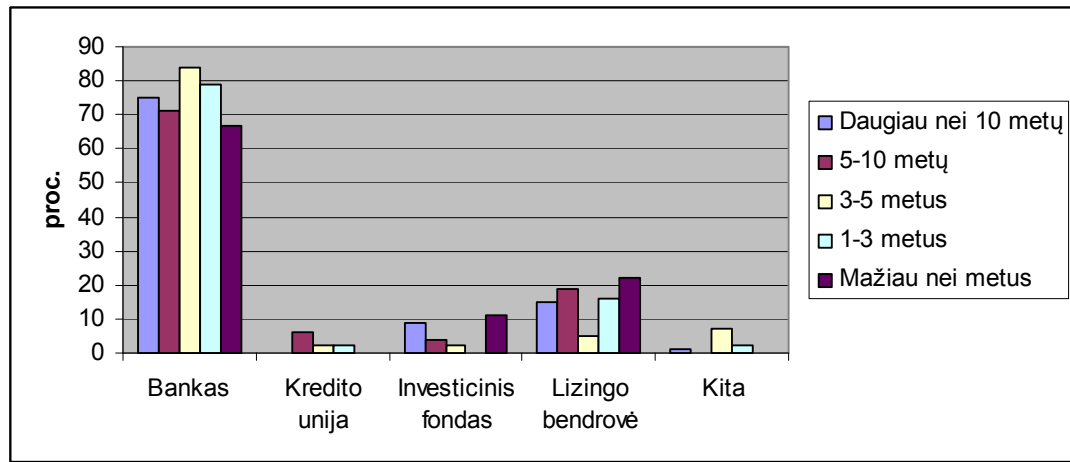
SVV subjektų ir finansų institucijų bendradarbiavimo ir ilgalaikių ryšių poveikio finansavimo prieinamumui vertinimas. Šioje dalyje vertinama finansinių paslaugų tiekėjų, su kuriais palaikomi bendradarbiavimo ir ilgalaikiai ryšiai, priklausomybė nuo verslo subjektų požymių. Taip pat vertinami banko, SVV įmonių darbuotojų pokyčių kaita ir jų įtaka SVV įmonėms. Vertinami tarpusavio ryšiai tarp finansavimo prieinamumo ir bendradarbiavimo veiksnių.

Visų pirma, tikslinga pateikti, su kokiais finansiniais paslaugų tiekėjais palaiko ryšius verslo subjektai. 37 pav. matome, kad vidutiniškai 76% verslo subjektų, ryšius palaiko su bankais (72% mikroįmonių, mažų 76%, vidutinių įmonių 80%). Beveik penktadalis mikroįmonių palaiko ryšius su lizingo bendrove, kiek mažiau - mažos ir vidutinės įmonės. Maža dalis verslo subjektų palaiko ryšius su investiciniais fondais bei kredito linijomis.

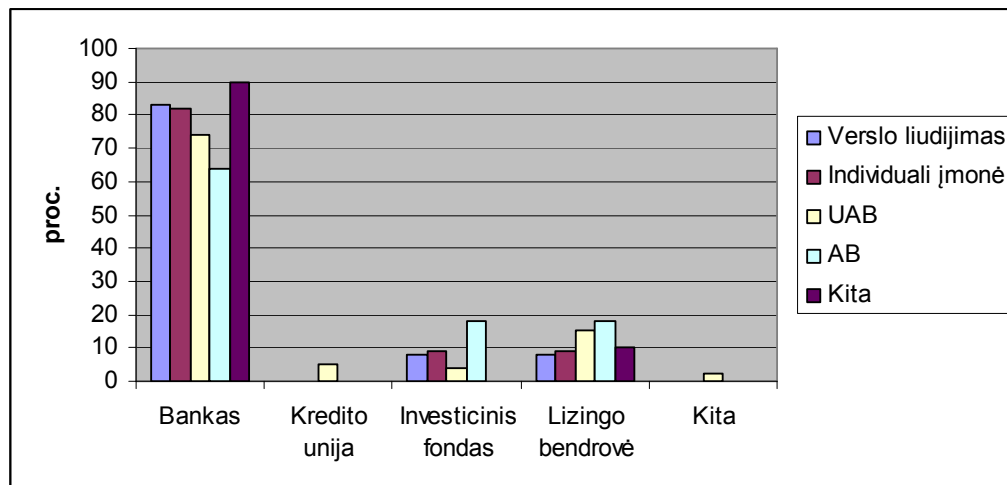
37 pav. Finansinių paslaugų tiekėjai, su kuriais verslo subjektai palaiko ryšius, pagal verslo subjektų dydį, proc.

Vertinant finansinių paslaugų tiekėjus, su kuriais SVV palaiko ryšius, pagal verslo subjektų veiklos trukmę, 38 pav. matome, kad daugiausia, t.y. 82% verslo subjektų, veikiančių 3-5 metus palaiko ryšius su bankais. Mažiausiai (66%) palaiko ryšius įmonės, veikiančios mažiau nei metus. Daugiau nei penktadalis verslo subjektų, turinčių mažą verslo patirtį, palaiko ryšius su lizingo bendrove. Mažiausia ryšius su lizingo bendrove palaiko įmonės, veikiančios 3-5 metus. Su investiciniais fondais ryšius palaiko 10% įmonių, veikiančių daugiau nei 10 metų bei mažiau nei metus. Mažiausiai ryšiai palaikomi su kredito unija. Verslo subjektai veikiantys daugiau nei 10 metų ir mažiau nei metus, ilgalaikių ryšių su kredito linija visai nepalaiko.

38 pav. Finansinių paslaugų tiekėjai, su kuriais verslo subjektai palaiko ryšius, pagal verslo subjektų veiklos trukmę, proc.

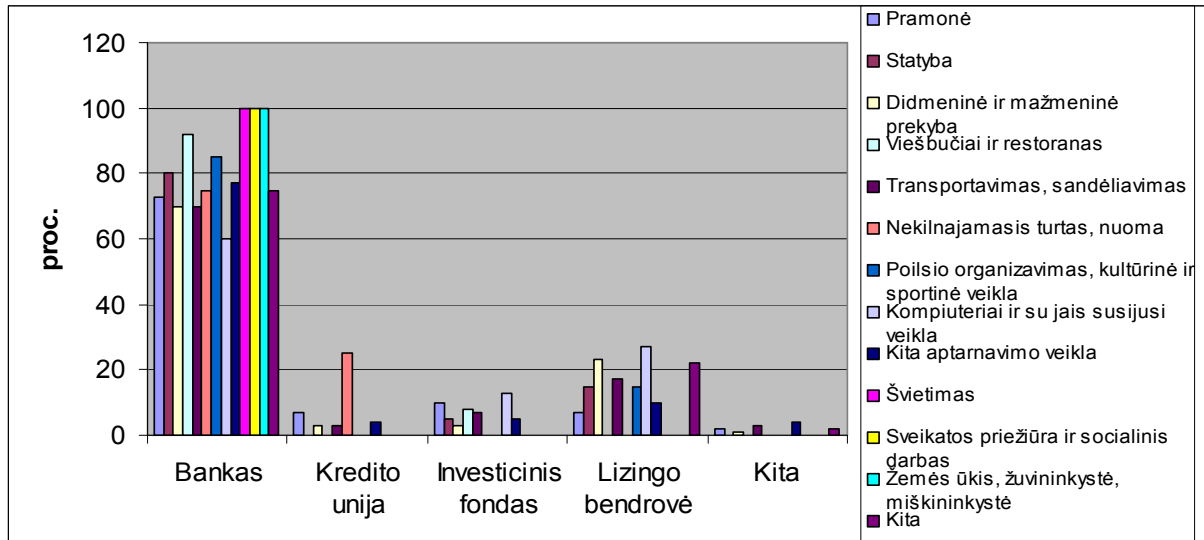
Analizuojant su kuo palaiko ryšius verslo subjektai pagal veiklos tipą (39 pav.), galima išskirti AB, kadangi jos, lyginant su kitais verslo subjektais, banko paslaugomis naudojasi mažiausiai, t.y. 63%. Daugiausiai (90%) ryšius su bankais palaiko verslo subjektai, veikiantys pagal kitas nuostatas. Ryšius su kredito unijomis palaiko tik UAB. Daugiausiai (19%) su investiciniais fondais ilgalaikius ryšius palaiko verslo subjektai, veikiantys pagal AB nuostatas, mažiausiai (3%) – UAB. Su lizingo bendrovėmis ilgalaikius ryšius palaiko penktadalis AB, kiek mažiau, t.y. 16 %, UAB.

39 pav. Finansinių paslaugų tiekėjai, su kuriais verslo subjektai palaiko ryšius, pagal verslo subjektų veiklos tipą, proc.

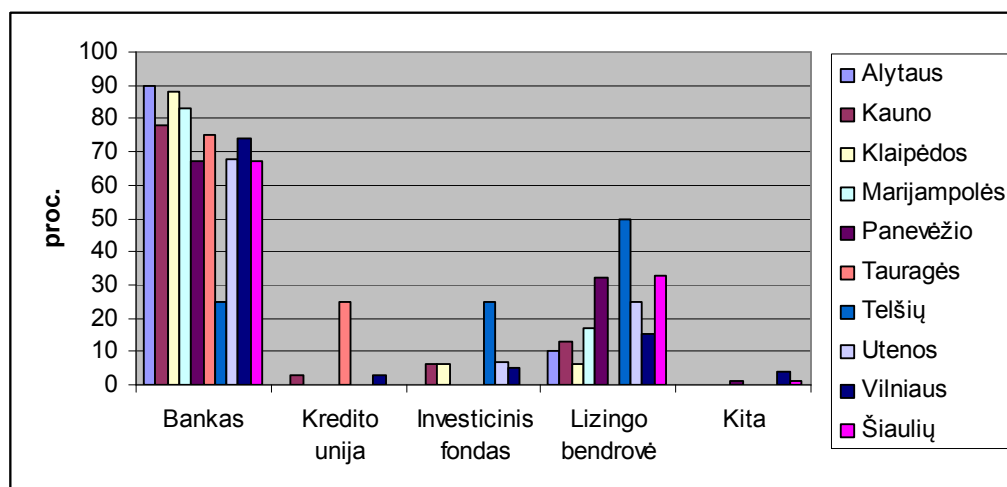
Vertinant pagal verslo subjektų veiklos šaką, 40 pav. matome, kad dauguma įmonių ryšius palaiko su bankais. Galima išskirti švietimo, sveikatos priežiūros ir socialinio darbo bei žemės ūkio, žuvininkystės, miškininkystės veiklas, pagal šias šakas veikiantys verslo subjektai, ryšius palaiko tik su bankais. Mažiausia (60%) įmonių, veikiančių kompiuteriai ir su jais susijusioje veikloje, palaiko ryšius su bankais. Su kredito unijomis daugiausiai (23%) bendradarbiauja nekilnojamojo turto ir nuomos atstovai. Beveik ketvirtadalis kompiuteriais ir su jais susijusia veikla užsiimantys SVV

subjektai, ryšius palaiko su lizingo bendrove. Su investiciniais fondais mažuma SVV subjektų palaiko ryšius.

40 pav. Finansinių paslaugų tiekėjai, su kuriais verslo subjektai palaiko ryšius, pagal verslo subjektų veiklos šaką, proc.

Analizuojant su kokiais finansinių paslaugų tiekėjais palaiko ryšius verslo subjektai pagal veiklos vietą, 41 pav. matome dauguma įmonių, nepriklausomai nuo veiklos vietos, ryšius palaiko su bankais. Galima išskirti verslo subjektus, veikiančius Telšių apskrityje, 26 % šių įmonių ryšius palaiko su bankais, daugiausiai (50%) su lizingo bendrove. Ryšius su kredito unija palaiko įmonės, veikiančios Tauragės (25%), Kauno (4%) bei Vilniaus (4%) apskrityse. Su investiciniais fondais daugiausiai bendradarbiauja įmonės, priklausančios Telšių apskričiai.

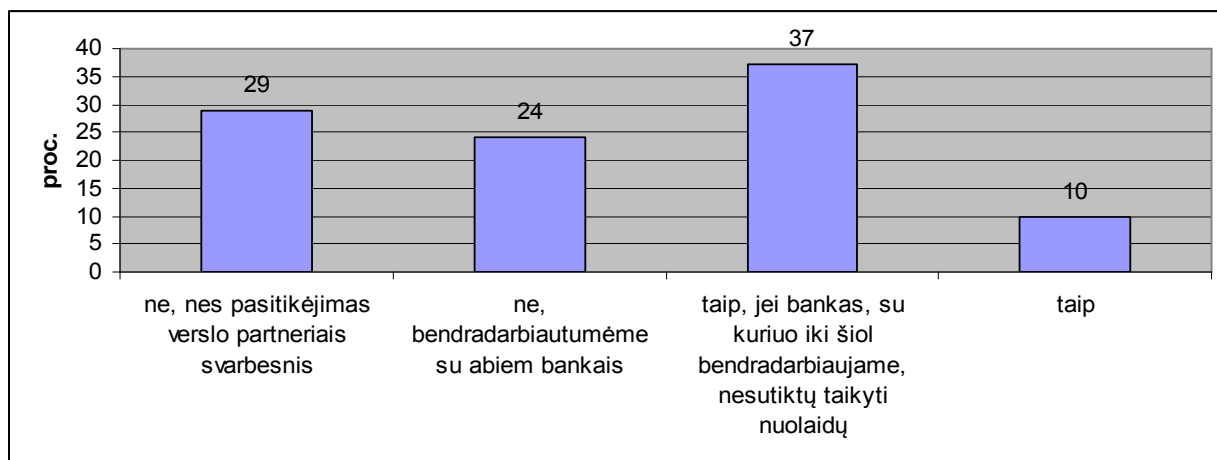
41 pav. Finansinių paslaugų tiekėjai, su kuriais verslo subjektai palaiko ryšius, pagal verslo subjektų veiklos vietą, proc.

Įvertinus finansinių paslaugų tiekėjus, su kuriais SVV subjektai palaiko ryšius, nustatyta, kad dauguma įmonių ryšius palaiko su bankais, taip pat nemaža dalis (penktadalis) SVV subjektų palaiko

su lizingo bendrovėmis. Įmonių ilgalaikių ryšių palaikymas su finansinių paslaugų tiekėjais iš dalies yra priklausomas nuo verslo subjektų požymių.

Kadangi dauguma SVV įmonių ilgalaikius ryšius palaiko su bankais, toliau darbe tikslinga analizuoti banko bendradarbiavimo, pasitikėjimo svarbą siekiant palankesnio finansavimo.

42 pav. pateiktas banko bendradarbiavimo ir pasitikėjimo vertinimas SVV atžvilgiu, jei kitas bankas pasiūlytų palankesnes sąlygas. Beveik trečdalis (29%) SVV įmonių, neatsisakytų banko teikiamų paslaugų, su kuriuo seniai bendradarbiauja ir su kurio darbuotojais sieja asmeninis pasitikėjimas, jei iš kito banko gautų palankesnę pasiūlymą, nes pasitikėjimas verslo partneriais yra svarbesnis. 24 % verslo subjektų teigia, kad taip pat neatsisakytų, bet bendradarbiautų su abiem bankais. 37% SVV įmonių keistų banką, jei bankas, su kuriuo iki šiol bendradarbiauja, nesutiktų taikyti nuolaidų. 10 % įmonių atsisakytų banko (bendradarbiavimo, pasitikėjimo), jei kitas bankas pasiūlytų patrauklesnes sąlygas.

42 pav. Ar SVV subjektai atsisakytų banko, su kuriuo seniai bendradarbiauja ir su kurio darbuotojais sieja asmeninis pasitikėjimas, teikiamų paslaugų, jei iš kito banko gautų patrauklesnę pasiūlymą, proc.

Analizuojant bendradarbiavimo ir pasitikėjimo tarp banko ir verslo subjektų pagal požymius, jei kitas bankas pateiktų patrauklesnę pasiūlymą, vertinimą, matome, kad šiuo požiūriu nuomonės yra skirtingos (žr. 17 lentelė 13 priedas). Vertinant pagal verslo subjektų dydį, skirtumai nėra dideli. SVV įmonės (vid. 37%), nepriklausomai nuo įmonės dydžio, keistų banką, jei šis su kuriuo bendradarbiauja iki šiol, nesutiktų taikyti nuolaidų. 30% mažų ir 32% vidutinių įmonių, nekeistų banko, teigdami, kad pasitikėjimas verslo partneriais yra svarbesnis. Daugiau nei ketvirtadalis mikroįmonių, taip pat nekeistų banko, tačiau bendradarbiautų su abiem bankais. Maža dalis verslo subjektų (iki 10%), atsisakytų banko.

Vertinant pagal verslo subjektų veiklos trukmę, išsiskiria SVV subjektai, veikiantys 3-5 metus, 40% šių verslo subjektų teigia, kad banko nekeistų, nes pasitikėjimas verslo partneriais yra svarbesnis. 35 % įmonių, veikiančių daugiau nei 10 metų, taip pat nekeistų banko, bendradarbiautų su abiem bankais. Įmonės, turinčios mažesnę veiklos patirtį, t.y. 1-3 metus ir mažiau nei metus, banką keistų, jei

su kuriuo iki šiol bendradarbiauja, nesutiktų taikyti nuolaidų.

Pagal verslo subjektų veiklos tipą, matome, kad daugiausiai (57%) banko nekeistų, bendradarbiautų su abiem bankais, verslo subjektai, veikiantys pagal verslo liudijimą. Taip pat nemaža dalis (31%) UAB nekeistų banko, vertindamos pasitikėjimą verslo partneriais. 53% AB banką keistų, jei su kuriuo iki šiol bendradarbiauja, nesutiktų taikyti nuolaidų.

Vertinant pagal verslo subjektų veiklos šaką, nuomonės yra skirtingos. Galima išskirti verslo subjektus, veikiančius statybos (41%), pramonės (36%), nekilnojamo turto ir nuomos (40%) srityse, šie SVV subjektai banko nekeistų, vertindami pasitikėjimą verslo partneriais. Nemaža dalis verslo subjektų taip pat nekeistų banko, bendradarbiautų su abiem bankais. Vidutiniškai 38% visų SVV subjektų keistų banką, jei su kuriuo iki šiol bendradarbiavo nesutiktų taikyti nuolaidų.

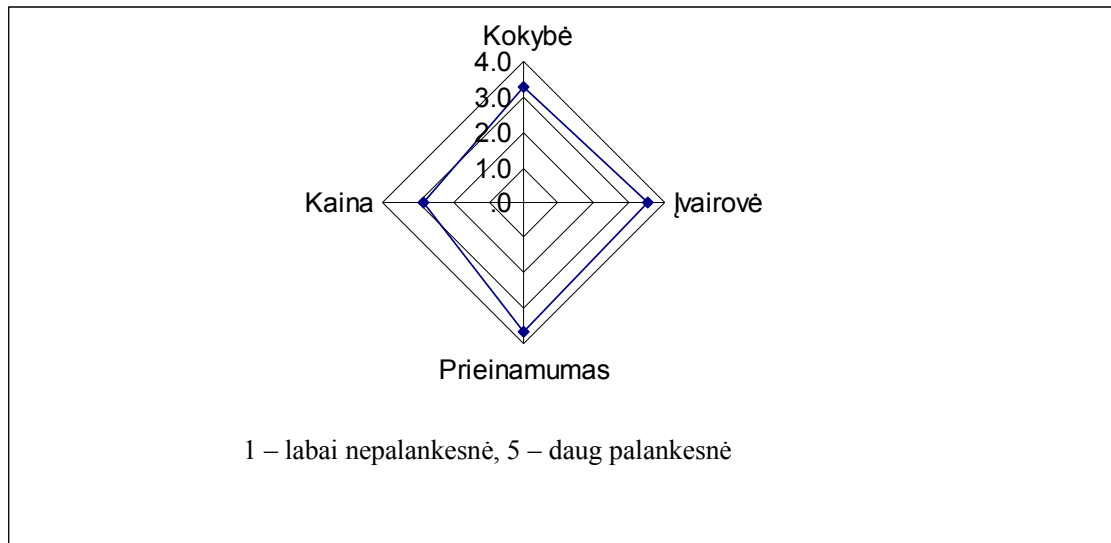
Analizuojant pagal verslo subjektų veiklos vietą, matome, kad maždaug trečdalis įmonių, nepriklausomai nuo veiklos vietos, banko nekeistų, nes pasitikėjimą verslo partneriais laiko svarbesnį. Galima išskirti Panevėžio verslininkus, 63% šių verslo subjektų labiausiai vertina pasitikėjimą (banko nekeistų), mažiausiai (13%) – Tauragės apskrityje veikiančios SVV įmonės. Nekeistų banko, bendradarbiautų su abiem bankais, vidutiniškai 26 % įmonių. Daugiausiai atsisakytų banko įmonės, jei šis nesutiktų taikyti nuolaidų, įmonės, veikiančios Šiaulių (67%) bei Vilniaus (41%) apskrityse.

Apibendrinant sociologinio tyrimo rezultatus SVV ir banko bendradarbiavimo ir pasitikėjimo atžvilgiu, beveik trečdalis SVV įmonių neatsisakytų banko teikiamų paslaugų, su kuriuo seniais bendradarbiauja ir su kurio darbuotojais sieja asmeninis pasitikėjimas. Ketvirtadalis SVV subjektų taip pat neatsisakytų, tačiau bendradarbiautų su abiem bankais.

Analizuojant bendradarbiavimo ir ilgalaikių ryšių įtaką finansavimo prieinamumui, tikslinga vertinti banko, SVV įmonių darbuotojų kaitas bei jų įtaką verslo subjektų veiklai (žr. 18 lentelė 14 Priedas). 42% visų SVV subjektų nekeitė banko ir kol kas nesvarsto tokios galimybės, kuris buvo pagrindinis finansinių paslaugų tiekėjas. 38% įmonių, nekeitė banko, tačiau tokią galimybę svarsto. Penktadalis įmonių per praėjusius metus ar paskutinius du, pakeitė banką, kuris buvo pagrindinis finansinių paslaugų tiekėjas. 29% SVV įmonių nekeistų banko, su kuriuo bendradarbiauja ir sieja asmeninis pasitikėjimas, nes pasitikėjimą verslo partneriais vertina kaip svarbų veiksnį. 24% nekeistų, bendradarbiautų su abiem bankais. Apklausos rezultatai parodė, kad daugiausiai įmonių (47%) bendradarbiauja su tuo pačiu banko darbuotoju daugiau kaip 3 metus, o jei darbuotojas keitėsi, 70 % SVV subjektų neapsunkino įmonės veiklos. 78 % verslo subjektų teigia, kad dabartinio banko darbuotojas yra susipažinęs su įmonės veikla. Vertinant kas iš įmonės palaiko ryšius su bankais, matome kad 49 % verslo subjektų - įmonių vadovas ir 36 % - vyr. buhalteris. 48 % įmonių teigia kad, tas pats asmuo, kuris palaiko ryšius su banku, dirba daugiau nei 3 metus, 45 % įmonių teigia, kad 1-3 metus. Įmonių darbuotojo pasikeitimas, kuri palaiko ryšius su banku, 45% įmonių apsunkino įmonės veiklą, nes įmonė turėjo skirti laiko ir lėšų kito darbuotojo apmokymui, ryšių su reikalingom institucijom užmezgimui.

Tikslinga pateikti SVV subjektų vertinimą kaip keitėsi banko paslaugų sąlygos nuo

bendradarbiavimo su banku pradžios iki dabar. 43 pav. matome, kad palankiau vertina banko teikiamų paslaugų prieinamumą (3,6) ir įvairovę (3,6). Pagal SVV subjektus, paslaugų kaina bei kokybė tapo iš dalies palankesnė (vid. 3,3).

43 pav. Bendradarbiavimo nauda paslaugų prieinamumo, kokybės, kainos ir įvairovės atžvilgiu, vidurkiaiai

Įvertinti bendradarbiavimo ir finansavimo prieinamumo veiksnių ryšį, skaičiuoti koreliaciniai ryšiai. Koreliacinių koeficientų reikšmės yra priklausomos nuo atsakymų išskirstymo sekos (žr. 1 priedas).

19 lentelė. Bendradarbiavimo ir finansavimo prieinamumo veiksnių ryšiai

	Banko kaita	Bendradarbiavimas ir pasitikėjimas banku	Banko darbuotojų kaita	Ryšius su banku palaikančio darbuotojo kaita
Pasitenkinimas banko darbuotojų teikiamomis paslaugomis				
Banko darbuotojų paslaugų kokybė	0.172	-0.145	0.077	0.110
Verslo aplinkos supratima	0.101	-0.068	0.099	0.024
Susisiekimas	0.113	0.030	0.039	0.040
Lanstumas	0.148	-0.111	0.115*	0.081
Komunikabilumas	0.110	-0.034	0.063	0.068
Domėjimasis svv	0.027	-0.070	0.063	-0.047
Sprendimų priėmimo operatyvumas	0.143	-0.024	0.084	0.013
Reagavimas į klientų poreikius	0.139	-0.049	0.010	-0.061
Informuotumas	0.152	-0.005	0.012	-0.001

19 lentelės tęsinys kitame puslapyje

19 lentelės tęsinys

	Banko kaita	Bendradarbiavimas ir pasitikėjimas banku	Banko darbuotojų kaita	Ryšius su banku palaikančio darbuotojo kaita
Kvalifikuotumas	0.211	-0.042	0.066	0.030
Patikimumas	0.071	-0.140	0.024	-0.074
Pasitenkinimas banko teikiamomis paslaugomis verslui				
Pasitenkinimas teikiamomis paslaugomis	0.062	-0.184	0.071	0.099
Paslaugų kokybė	0.102	-0.141	0.063	0.053
Paslaugų įvairovė	0.076	-0.124	0.019	0.068
Paslaugų prieinamumas	0.086	-0.073	0.021	0.033
Paslaugų kaina	0.049	-0.094	0.035	-0.124
Pasitenkinimas banko politika verslo atžvilgiu				
Teikia kreditus, atitinkančius verslo poreikius	0.113	-0.108	0.005	0.065
Teikia reikiamas finansines paslaugas verslui	0.089	-0.120	0.104	0.018
Sudaro palankias paskolų sąlygas	0.105	-0.107	0.089	0.021
Lanksčiai reaguoja į kintančius verslo poreikius	0.103	-0.214	0.105	0.008
Remia verslą esant įmonės sėkmingam veiklos laikotarpiai	0.164	-0.080	0.159	0.117
Remia verslą kritiniais įmonės veiklos momentais	0.095	-0.166	0.129	0.069
Priima savalaikius finansavimo sprendimus	0.094	-0.196	0.092	0.012

19 lentelėje matome, kad SVV subjektai, rečiau keičiantys banką, palankiau vertina banko darbuotojų kokybę (koef.0,172), jų lankstumą (koef.0,148), reagavimą į klientų poreikius (koef. 0,139), informuotumą (koef.0,152) bei kvalifikuotumą (koef. 0,211). Taip pat palankiau vertina banko politiką. Esant didesniai SVV įmonių bendradarbiavimui ir pasitikėjimui palankiau vertina visas, banko teikiamas paslaugas. Ilgiau SVV subjektus aptarnaujant tam pačiam banko darbuotojui, palankiau vertinamas banko darbuotojų lankstumas (koef. 0,115), banko rėmimas, esant įmonės kritiniams veiklos momentams (koef. 0,129). Rečiau keičiantis įmonės darbuotojams, kurie palaiko ilgalaikius ryšius su banku, palankiau vertina banko darbuotojų suteikiamų paslaugų kokybę (koef.0,110) bei

rečiau susiduria su banko politiko kliūtimis.

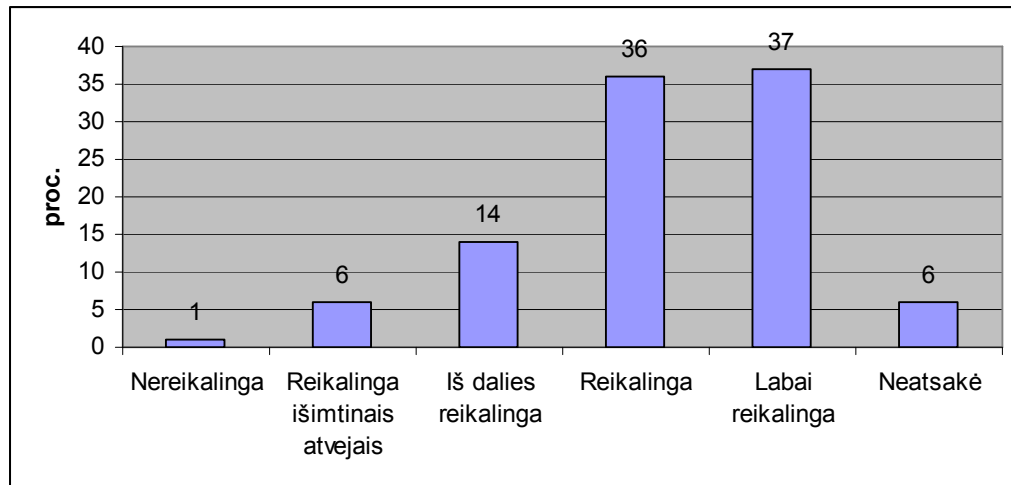
Apibendrinant sociologinio tyrimo rezultatus, matome, kad SVV subjektai nepalankiai vertina banko teikiamų paslaugų kainas bei prieinamumą. Banko darbuotojų teikiamas paslaugas vertina kaip tinkamas, tačiau kad iš dalies tenkina išskiria banko darbuotojų domėjimasis SVV, banko darbuotojų reagavimas į klientų poreikius bei sprendimo priėmimo operatyvumas. SVV subjektų banko teikiamų paslaugų vertinimas yra priklausomas nuo banko teikiamų paslaugų kokybės bei banko politikos. Kaip pagrindines, finansavimo prieinamumą sąlygojančias kliūtis SVV subjektai išskiria aukštas palūkanų normas ir griežtus reikalavimus užstatui bei finansinei būklei, kaip vidutines kliūtis pateikia: didelės informacijos, pateikiamos bankui apimtis, sudėtinga dokumentacija, ilgai trunkančios paslaugų suteikimo procedūros ir finansinių paslaugų neatitikimas. Kuo SVV subjektai mažiau susiduria su kliūtimis, ieškant finansavimo, tuo palankesnis banko paslaugų vertinimas. Pasitenkinimas banko teikiamomis paslaugomis iš dalies yra priklausomas nuo verslo subjektų požymių.

Didžioji dali SVV subjektų, ilgalaikius ryšius palaiko su bankais. Beveik trečdalis SVV įmonių neatsisakytų banko teikiamų paslaugų, su kuriuo seniai bendradarbiauja ir su kurio darbuotojais sieja asmeninis pasitikėjimas. Ketvirtadalis SVV subjektų taip pat neatsisakytų, bendradarbiautų su abiem bankais. Bendradarbiavimas ir ilgalaikiai ryšiai tarp banko ir SVV subjektų gerina SVV finansavimo prieinamumo sąlygas.

3.3. Verslo paramos ir paslaugų poreikio vertinimas

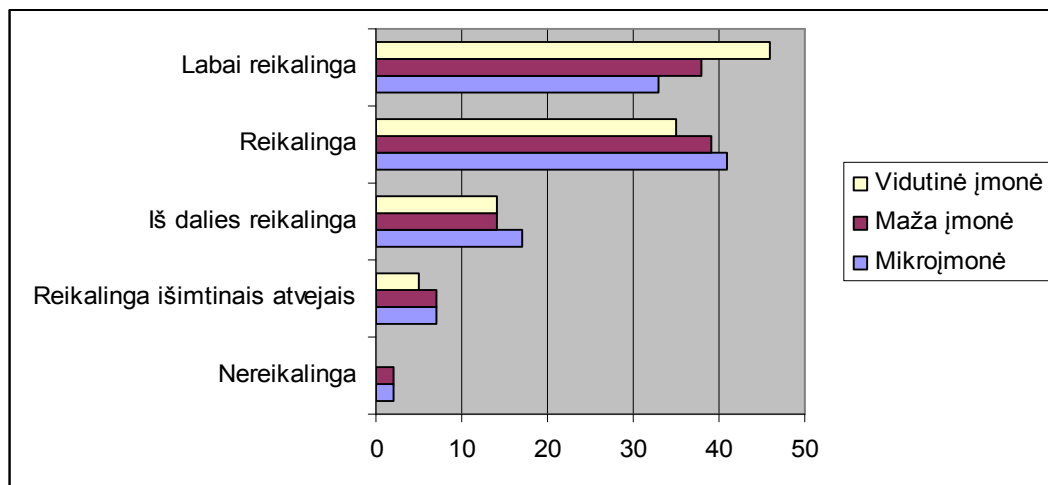
Paramos verslui paslaugų poreikio vertinimas. Remiantis sociologinio tyrimo rezultatais, įvertinta verslo paramos bei teikiamų paslaugų poreikio priklausomybė nuo verslo subjektų požymių, pateiktas finansavimo paslaugų prieinamumo ryšys tarp verslo paramos poreikio bei pasitenkinimo vykdomomis verslo paramos programomis. Analizuota kliūčių, siekiant finansavimo, ir vykdomų verslo paramos programų priklausomybė.

Visų pirma tikslinga įvertinti ar SVV subjektų manymų yra reikalinga verslo parama (žr. 44 pav.). Matome, kad verslo paramą SVV subjektai išskiria kaip reikalingą (36 %) ir kaip labai reikalingą (37%). 14 % verslo subjektų teigė, kad verslo parama yra iš dalies reikalinga. Kad verslo parama reikalinga tik išimtiniais atvejais, teigė 6 % SVV įmonės. Verslo paramos paslaugas kaip nereikalingas, pateikė tik 1% verslo subjektų.

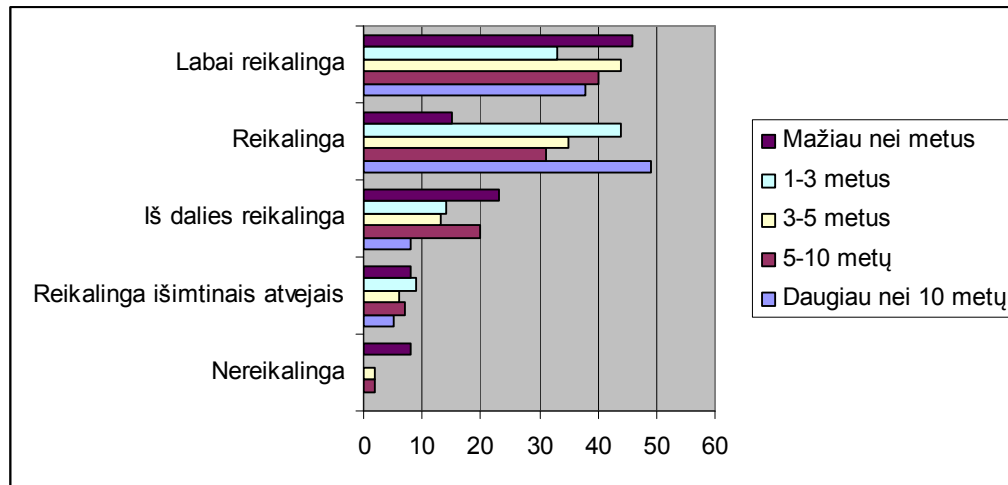
44 pav. Verslo paramos poreikio vertinimas, proc.

Vertinant verslo paramos poreikį pagal verslo subjektų dydį, 45 pav. matome, kad kaip labai reikalingą paslaugą labiausiai vertina vidutinės įmonės (46 %), mažiausiai (trečdalis) – mikroįmonės. Daugiau nei 40% mikroįmonių ir 39% mažų įmonių verslo paramą vertina kaip reikalingą. Kaip iš dalies reikalingą paramą vertina iki 15 % verslo subjektų. Kad verslo parama yra nereikalinga, nepasisakė nė vienas vidutinės įmonės verslo subjektas.

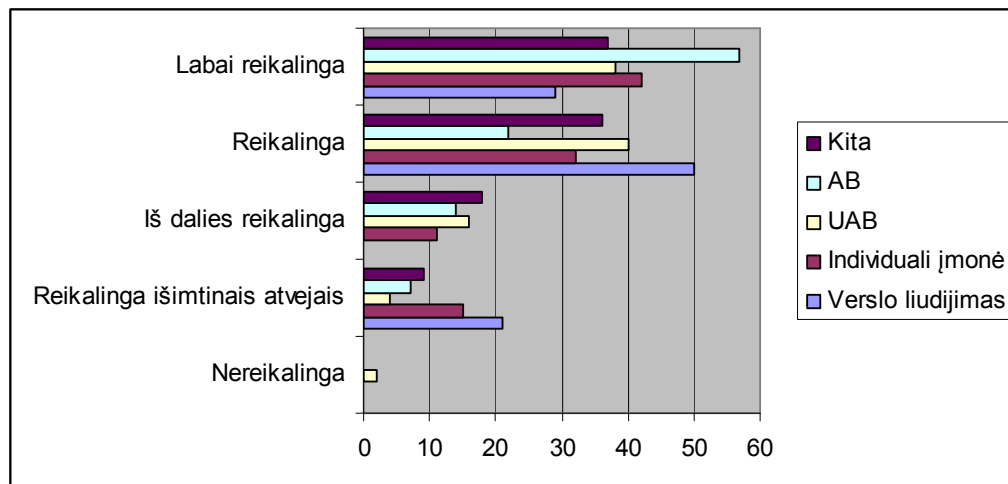
45 pav. Verslo paramos poreikio vertinimas pagal verslo subjektų dydį, proc.

Analizuojant paramos poreikį pagal verslo subjektų veiklos trukmę (46 pav.), išryškėja tarpusavio priklausomybė. Verslo subjektai, turintys mažą veiklos patirtį, verslo paramą vertina kaip labai reikalingą (47%). Taip pat kaip labai reikalingą programą vertina 44 % verslo subjektų, veikiančių 3-5 metus. SVV subjektai, turintys daugiau nei 10 metų veiklos patirtį, verslo paramos programas laiko reikalingomis, t.y. 49% šių verslo subjektų. Kaip iš dalies reikalingas verslo paramos programas daugiausiai vertina mažiau nei metus ir 5-10 metų, veikiantys SVV subjektai.

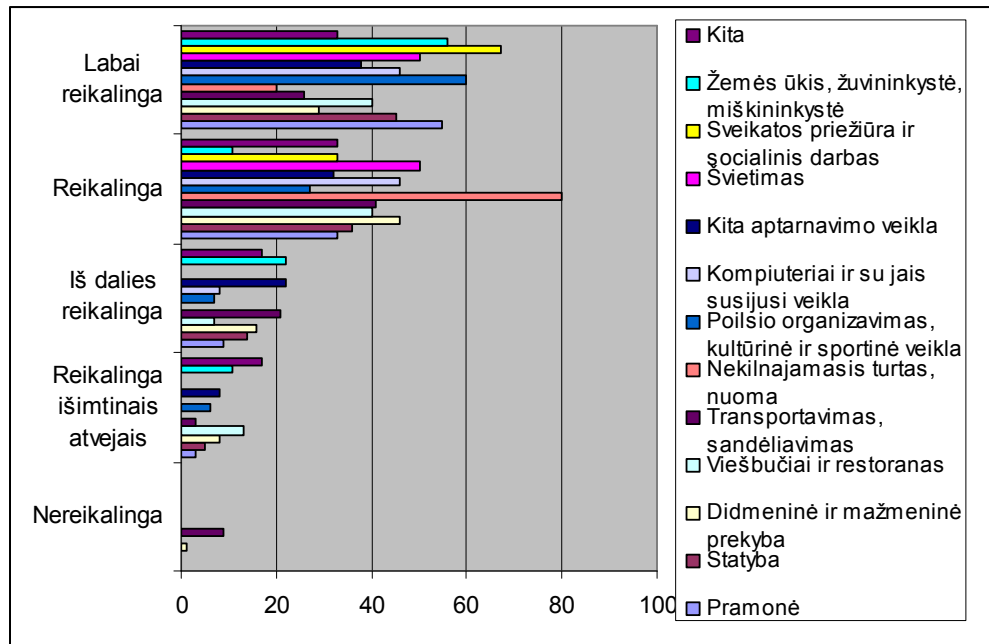
46 pav. Verslo paramos poreikio vertinimas pagal verslo subjektų veiklos trukmę, proc.

Vertinant verslo paramos poreikį pagal verslo subjektų tipą (47 pav.), galima išskirti AB. 57 % šių verslo subjektų teigia, kad verslo paramos paslaugos yra labai reikalingos. Vidutiniškai 39 % likusių įmonių vertina kaip labai reikalingą paslaugą. Verslo subjektai, veikiantys pagal verslo liudijimus, daugiausiai vertina verslo paramą kaip reikalingą, tai sudaro 50 % šių verslo subjektų. Verslo paramos paslaugos vertina kaip reikalingas išimtiniais atvejais penktadalis verslo subjektų, veikiančių pagal verslo liudijimą. Kaip nereikalingas šias paslaugas pateikia maža dalis UAB ir nė vienas kitas SVV subjektas.

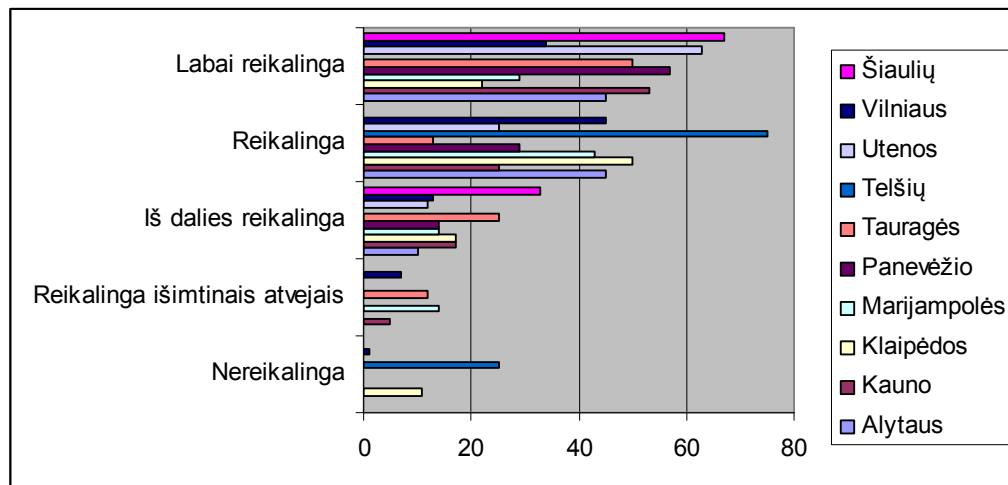
47 pav. Verslo paramos poreikio vertinimas pagal verslo subjektų veiklos tipą, proc.

Analizuojant verslo paramos paslaugų poreikį pagal verslo subjektų veiklos šaką, 48 pav. matome, kad daugiausia SVV subjektų atsakymai pasiskirstę tarp labai reikalinga ir reikalinga. Kaip labai reikalingą verslo paramos poreikį vertina daugiausiai (68%) verslo subjektų, veikiančių sveikatos priežiūros, poilsio organizavimo, kultūrinėje ir sportinėje veikloje. Nekilnojamojo turto bei nuomos srityje, veikiantys verslo subjektai verslo paramą vertina kaip reikalingą (80%).

48 pav. Verslo paramos poreikio vertinimas pagal verslo subjektų veiklos šaką, proc.

Pagal verslo subjektų veiklos vietą (49 pav.), paslaugos poreikio vertinamas yra sąlyginai skirtingas. Labiausiai reikalinga verslo parama SVV įmonėms, veikiančioms Šiaulių (68%), Utenos (63%) bei Panevėžio (57%) apskrityse. 75% verslo subjektų, veiklą vykdančių Telšių apskrityje, verslo paramos paslaugas vertina kaip reikalingas. Trečdalis Šiaulių ir ketvirtadalis Tauragės apskričiai priklausančių įmonių verslo paramą vertina kaip iš dalies reikalingą. Kaip nereikalingą paslaugą apibrėžia verslo subjektai, veikiantys Telšių (24 %) ir Klaipėdos (12 %) apskrityse.

49 pav. Verslo paramos poreikio vertinimas pagal verslo subjektų veiklos vietą, proc.

Analizuojant verslo paramos poreikio priklausomybę nuo verslo subjektų požymių, matome, kad pagal statistikai reikšmingus duomenis (žr. 20 lentelė 15 priedas), 3-osios hipotezės pirmoji dalis (verslo paramos poreikis yra priklausomas nuo verslo subjektų požymių) tik iš dalies pasitvirtina, ne visi verslo subjektų požymiai yra reikšmingi.

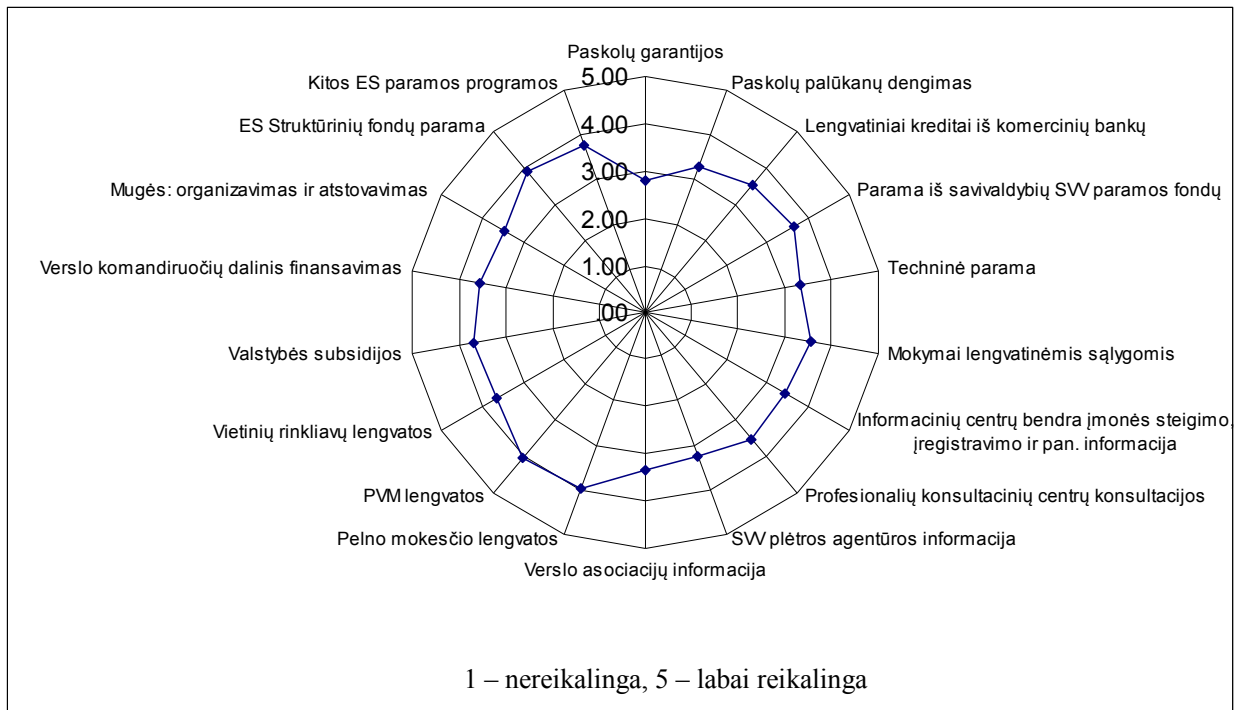
21 lentelė. Verslo finansavimo prieinamumo veiksnių ir verslo paramos paslaugų poreikio bei pasitenkinimo ryšys

	Verslo paramos paslaugų poreikis	Verslo paramos paslaugomis pasitenkinimas
Kreditai, atitinkantys verslo poreikius	0.030	0.196**
Reikiamos finansinės paslaugos verslui	0.047	0.206**
Palankios paskolų sąlygos	-0.056	0.266**
Banko reagavimas į kintančius verslo poreikius	-0.021	0.187**
Banko rėmimas verslui	-0.063	0.295**
Banko savalaikiai finansavimo premdimai	-.0079	0.229**

** labai reikšminga

Vertinant verslo paramos poreikio priklausomybę nuo finansavimo paslaugų prieinamumo veiksnių (pagal banko politiką), 21 lentelėje matome, kad SVV subjektams parama yra reikalinga, neatsižvelgiant į finansavimo kliūtis (statistikai nereikšminga koreliacija). Tuo tarpu pasitenkinimas verslo paslaugomis yra priklausomas nuo finansavimo prieinamumo veiksnių. Susiduriant su finansavimo kliūtimis, SVV subjektai vertina mažiau palankiai verslo paramos paslaugas.

Įvertinus verslo paramos poreikio, pasitenkinimo teikiamomis verslo paramos paslaugomis priklausomybę nuo finansavimo prieinamumo veiksnių, toliau tikslinga pateikti kokios paramos verslui yra reikalingos (50 pav.). matome, kad SVV subjektai paslaugų verslui paramos poreikį vertina kaip iš dalies reikalingą (3,0) ir reikalingą (4,0). Kaip reikalingas paslaugas išskiria ES struktūrinių fondų paramą, valstybės subsidijas, vietinių rinkliavų bei pelno mokesčio lengvatas, mokymus lengvatinėmis sąlygomis, paramą iš savivaldybių SVV paramos fondų bei lengvatiniai kreditai iš komercinių bankų. Iš dalies reikalingas verslo paramos paslaugas verslo subjektai pateikia paskolų garantijas, paskolų dengimą, informacinių centrų informaciją.

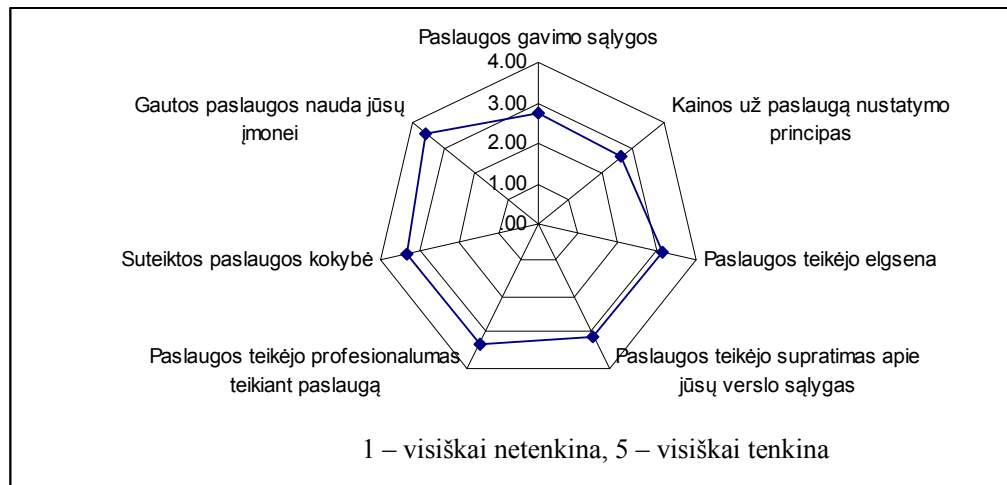

50 pav. Paramos verslui paslaugų poreikio vertinimas, vidurkiai

Pateikiant paramos verslui paslaugų poreikio vertinimą pagal verslo subjektų dydį, matome (žr. 22 lentelė 16 priedas), kad priklausomybės nėra (nėra ženklaus vertinimo skirtumų). Vertinant pagal veiklos trukmę, matome, kad verslo paslaugų vertinimas yra pasiskirstęs tarp iš dalies reikalinga (3,0) ir reikalinga (4,0). Paskolų palūkanų dengimas daugumos SVV subjektų vertinamas kaip iš dalies reikalinga paslauga, tačiau čia galima išskirti verslo subjektus, veikiančius mažiau nei metus, šie verslo subjektai šią paslaugą įvardija kaip reikalingą (2,8). Lengvatinių kreditų vertinime išsiskiria įmonės, veikiančios 1-3 metus, jos šią paslaugą vertina kaip iš dalies reikalingą. Visos įmonės, išskyrus SVV subjektus, veikiančius 1-3 metus, mokymus lengvatinėmis sąlygomis bei vietinių rinkliavų lengvatas vertina kaip reikalingą paslaugą. Tarp paramos verslui paslaugų poreikio vertinimo pagal verslo subjektų veiklos tipą egzistuoja priklausomybė. Galima išskirti paskolų palūkanų dengimo vertinimą. Dauguma verslo subjektų, šią paslaugą vertina kaip iš dalies reikalingą, tuo tarp AB ir kitos įmonės vertina kaip reikalingą. Kaip reikalinga paslaugą SVV subjektai, veikiantys pagal verslo liudijimą, AB ir pagal kitas nuostatas, vertina lengvatinių kreditų iš bankų teikimą ir paramą iš savivaldybių SVV paramos fondų. Galima išskirti PVM lengvatų vertinimą, SVV subjektai šią paslaugą vertina kaip reikalingą, AB pateikia kaip labai reikalingą paslaugą (4,6). Vertinant pagal verslo subjektų šaką, matome, kad visos paramos verslui paslaugos yra vertinamos skirtingai, vertinimai pasiskirstę nuo 2,3 iki 4,7 (reikalinga tik išimtiniais atvejais ir labai reikalinga). Verslo subjektų veiklos vieta taip pat yra reikšminga vertinant paramos verslui paslaugas (žr. 22 lentelė 16 priedas).

Analizuojant pasitenkinimą verslo paramos paslaugomis, kuriomis SVV subjektai naudojosi per paskutinius 1 metus (žr. 51 pav.), matome, kad visi veiksniai vertinami iš dalies tinkamai. Galima išskirti gautą paslaugos naudą įmonei, šis veiksnys įvertintas kaip tenkinantis (3,6) SVV poreikius.

Žemiausiai (2,6) SVV subjektai įvertino kainos už paslaugą nustatymo principą.

51 pav. pasitenkinimo verslo paramos paslaugomis, kuriomis SVV subjektai naudojami per paskutinius 1 metus, vertinimas, vidurkiai.

Vertinant pasitenkinimą verslo paramos paslaugomis, kurios SVV subjektai naudojami per paskutinius 1 metus, pagal subjektų požymius, matome (žr. 23 lentelė 17 priedas), kad šių paslaugų vertinimas yra priklausomas ne nuo visų verslo subjektų požymių. Kaip vienas nereikšmingų požymių – verslo subjektų dydis. Vertinimas pagal verslo subjektų veiklos trukmę yra skirtingas. Paslaugos teikėjo supratimą verslo subjektai, veikiantys mažiau nei metus, vertina kaip tinkamą (3,5), kiti verslo subjektai apibūdina kaip iš dalies tinkamą paslaugą. Taip pat išsiskiria gautos paslaugos vertinimas, įmonės turinčios mažiau veiklos patirties bei veikiančios 5-10 metų, vertina kaip tinkamą paslaugą, likusias įmones – iš dalies tenkina. Vertinant pagal verslo subjektų veiklos tipą, galima būtų išskirti suteiktos paslaugos kokybės vertinimą, nuomonės pasiskirsčiusios tarp iš dalies tenkina (3,0) ir tenkina (4,0). Verslo šakos požymis yra taip pat reikšmingas nuomonių pasiskirstymui, atsakymai varijuoja nuo 2,2 (netenkina) iki 3,8 (tenkina). Taip pat matome (žr. priedas) priklausomybę tarp verslo subjektų veiklos vietos ir pasitenkinimo verslo paramos paslaugomis. Galima išskirti verslo subjektus, veikiančius Alytaus apskrityse, paslaugų gavimo sąlygas ir kainos už paslaugą nustatymo principą vertina kaip netinkamą paslaugą. Kitų verslo subjektų vertinimas pasiskirstęs tarp iš dalies tenkina ir tenkina.

Siekiant įvertinti ryšį tarp verslo paramos poreikio ir veiksnių, kurie trukdo pasinaudoti verslo paramos paslaugomis, pateikti statistikai reikšmingi koreliaciniai koeficientai (žr. 26 lentele).

24 lentelė. Verslo paramos paslaugų poreikio ir veiksnių, ribojančių verslo paramos paslaugų pasinaudojimą, sąryšis

	Informacijos stoka	Paslaugų neatitikimas verslo poreikiams	Netinkamos paslaugų teikimo sąlygos	Institucijų, teikiančių svv, stoka	Biurokratinės kliūtys
Paskolų garantijos	0.311**	0.171*	0.222**	0.096	0.267**
Paskolų palūkanų dengimas	0.254**	0.149*	0.287**	0.199**	0.173**
Lengvatiniai kreditai iš komercinių bankų	0.221**	0.160*	0.179*	0.195**	0.184*
Parama iš savivaldybių SVV paramos fondų	0.115*	0.151**	0.166*	0.150	0.121
Techninė parama	0.180*	0.213**	0.092	0.182*	0.093
Mokymai lengvatinėmis sąlygomis	0.252**	0.295**	0.209*	0.172*	0.202**
Informacinių centrų bendra įmonės steigimo, įregistravimo ir pan. informacija	0.341**	0.307**	0.194**	0.215**	0.241**
Profesionalių konsultacinių centrų konsultacijos	0.339**	0.314**	0.254**	0.159*	0.186*
SVV plėtros agentūros informacija	0.336**	0.284**	0.196**	0.183*	0.188*
Verslo asociacijų informacija	0.325**	0.222**	0.162*	0.196**	0.208**
Pelno mokesčio lengvatos	0.211**	0.286**	0.128*	0.058	0.234**
PVM lengvatos	0.174*	0.214**	0.089	0.106*	0.236**
Vietinių rinkliavų lengvatos	0.267**	0.245**	0.197*	0.255**	0.211**
Valstybės subsidijos	0.092	0.107	0.144	0.129	0.248
Verslo komandiruočių dalinis finansavimas	0.104	0.200**	0.070	0.111	0.202**
Mugės: organizavimas ir atstovavimas	0.086	0.029	0.003	-0.005	0.062
ES Struktūrinių fondų parama	0.103	0.082	0.123	0.132	0.182*
Kitos ES paramos programos	0.078	0.060	0.191*	0.051	0.167*

** labai reikšminga

* reikšminga

Daugelis pateiktų kliūčių (žr. 24 lentelė) yra reikšmingos SVV subjektams, renkantis verslo paramos paslaugas. Vertinant skirtingų verslo paramos paslaugų poreikį, išryškėja koreliacinio koeficiento reikšmingumas. Verslo subjektai daugiau besinaudojantys paskolų garantijomis labiausiai susiduria su biurokratinėmis kliūtėmis (koef. 0,267), informacijos apie teikiamų paslaugų teikimą stoka (koef. 0,311.) ir netinkamų paslaugų teikimo sąlygomis (koef. 0,222). SVV subjektai, kurie naudojami lengvatiniams kreditams iš bankų, dažniau susiduria su informacijos, bei institucijų, teikiančių paramą SVV, stoka. Įmonės, dažniau besinaudojančios PVM lengvatomis, rečiau susiduria su netinkamų paslaugų teikimo sąlygomis (koef. 0,089). Mažiau reikšmingi visi veiksniai, kurie trukdo pasinaudoti verslo paramos paslaugomis yra SVV subjektams, kurie naudojami mugėmis (organizavimas ir atstovavimas), ES Struktūrinių fondų parama bei kitomis ES paramos programomis.

Apibendrinant galima teigti, kad verslo parama yra reikalinga SVV subjektams. Kaip reikalingas paslaugas išskiria ES struktūrinių fondų paramą, valstybės subsidijas, vietinių rinkliavų ir pelno mokesčio lengvatas, mokymus lengvatinėmis sąlygomis, paramą iš savivaldybių SVV paramos fondų bei lengvatinius kreditus iš komercinių bankų. Pagrindinės kliūtys, kurios trukdo pasinaudoti verslo paramos paslaugomis yra biurokratinės kliūtys, informacijos stoka, paslaugų neatitikimas verslo poreikių bei netinkamos paslaugų teikimo sąlygos. Finansavimo prieinamumo kliūtys yra reikšmingos, renkantis verslo paramos paslaugas.

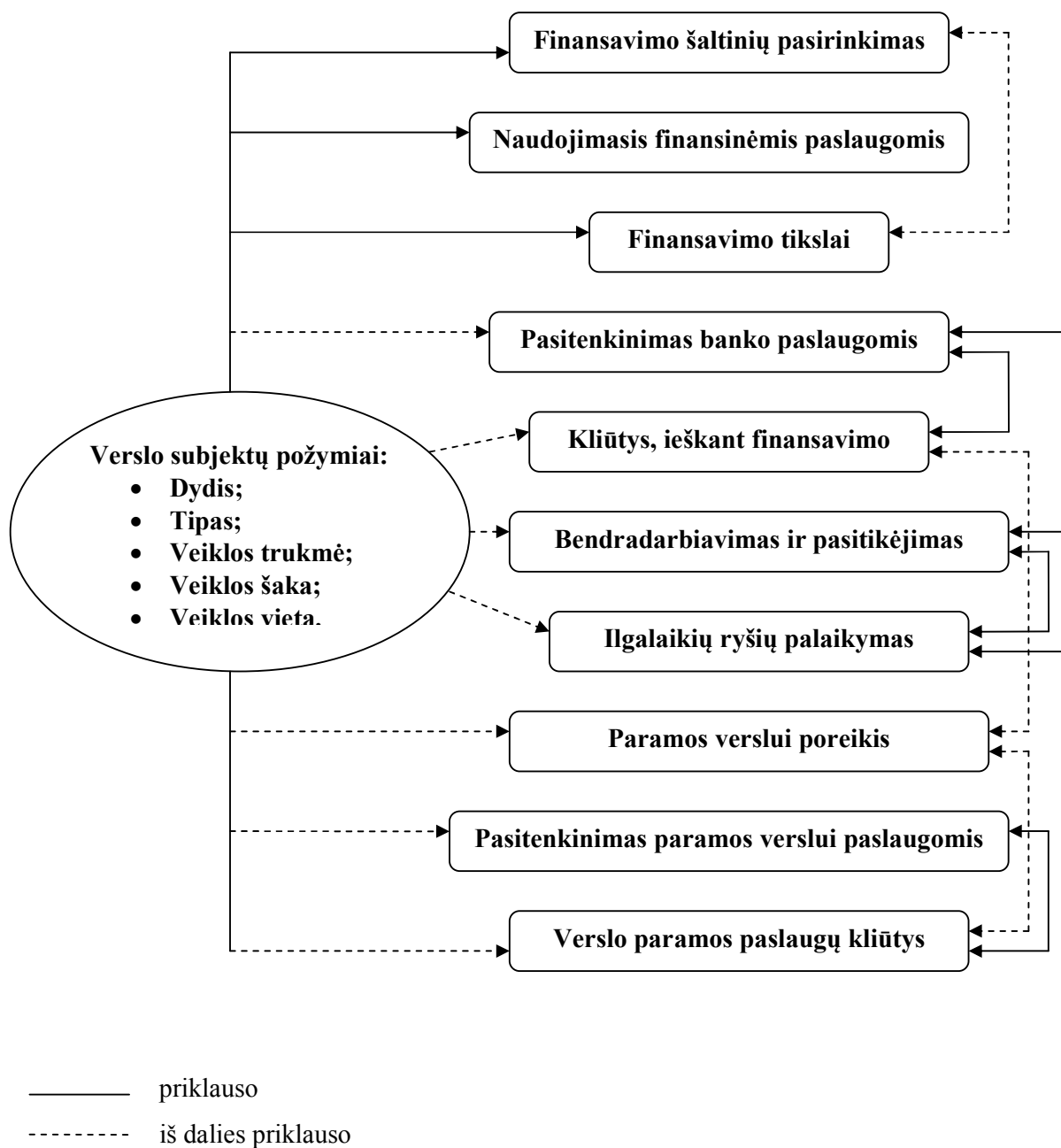
Hipotezių patvirtinimas:

H1 hipotezė pilnai patvirtinta. Smulkaus ir vidutinio verslo finansavimo šaltinių pasirinkimą ir finansavimo tikslus sąlygoja verslo subjektų požymiai.

H2 hipotezė pilnai patvirtinta. Bendradarbiavimas ir ilgalaikiai santykiai tarp finansų institucijų ir verslo subjektų skatina palankesnes smulkaus ir vidutinio verslo finansavimo sąlygas – prieinamumą.

H3 hipotezė patvirtinta iš dalies. Verslo paramos poreikis tik iš dalies yra priklausomas nuo verslo subjektų požymių ir finansinių paslaugų prieinamumo veiksnių.

Empirinės dalies tyrimo rezultatams apibendrinti, sudarytas SVV finansavimo prieinamumą įtakojančių veiksnių ryšys (52 pav.).

52 pav. SVV finansavimo prieinamumą įtakojančių veiksnių ryšys

IŠVADOS IR SIŪLYMAI

1. Išanalizavus bei susisteminius teorinius verslo plėtros finansavimo aspektus, galima daryti išvadas:

- Smulkaus ir vidutinio verslo rėmimas yra vienas iš svarbių ekonomikos ir socialinės politikos plėtros uždavinių. SVV padeda spręsti užimtumo problemas, skatina gyventojų pajamų augimą, didina BVP, lanksčiai prisitaiko prie kintančių ekonominių sąlygų, diegia naujoves bei užsiima netradiciniais verslais.

- Valstybės politikos vaidmuo, formuojant verslo plėtros sąlygas bei kuriant palankią verslo infrastruktūrą, yra itin svarbus veiksnys SVV plėtros kontekste. Valstybės dėmesys ir parama SVV yra savarankiška jos ekonominės politikos dalis. Valstybė įvertindama SVV verslo svarbą šalies ūkyje bei su juo susijusias problemas, reguliuoja bei nustato ūkio subjektams valstybės paramos sąlygas, prioritetus, įvardija formas bei pateikia apribojimus.

- Verslo plėtros finansavimo problematika analizuojama su kitais verslo plėtros veiksniais: žmoniškojo socialinio, informacinio, fizinio ir finansinio kapitalo sąveika, kuri sąlygoja verslumo lygį ekonomikoje bei verslo infrastruktūrą, kuri sudaro pagrindą verslui vystytis.

2. Verslo finansavimo prieinamumas vertinamas paklausos požiūriu, kuriuo remiantis sudarytas finansavimo prieinamumo paklausos požiūriu veiksmų ir rodiklių vertinimo modelis.

- Išskirtos pagrindinės finansavimo pasirinkimo teorijos: tradicinis požiūris, statinė kompromisų teorija, pasirinkimo eiliškumo teorija, agentų, signalizavimo teorija ir rinkos situacijos išnaudojimo teorija. Remiantis kapitalo struktūros teorijomis išskirti veiksniai, lemiantys finansavimo šaltinių pasirinkimą: veiklos šaka, įmonės dydis, veiklos augimas, turto struktūra, pelningumas, mokesčiai, rinkos pokyčiai, kapitalo kaštai, pasirinkimo rizika, bankroto tikimybė, informacijos asimetrija.

3. Remiantis sudarytu finansavimo prieinamumo paklausos požiūriu veiksmų ir rodiklių vertinimo modeliu, empiriškai įvertintas smulkaus ir vidutinio verslo finansavimo prieinamumas Lietuvoje:

- Verslo pradžios finansavimo šaltinių pasirinkimas yra priklausomas nuo verslo subjektų požymių. Pagrindiniai finansavimo šaltiniai asmeninės lėšos ir banko kreditai. Vidiniais šaltiniais ir mažiausiai išoriniu finansavimu naudojasi mikroįmonės, verslo subjektai, veikiantys mažiau nei metus, veikiantys pagal verslo liudijimą, verslo subjektai veikiantys švietimo srityje bei įmonės veikiančios Telšių apskrityje.

- Pagrindinės finansinės priemonės, kuriomis naudojasi SVV subjektai yra kreditai, lizingas, taupymas (indėliai), kreditai lengvatinėmis sąlygomis ir kitų rūšių draudimas. Visi verslo subjektų požymiai yra reikšmingi, analizuojant finansinių paslaugų naudojimąsi.

- SVV subjektų finansavimo pagrindiniai tikslai: įrangos įsigijimas bei apyvartinėms

lėšoms, yra priklausomi nuo verslo subjektų požymių. Ilgalaikio turto daliai daugiau lėšų skiria vidutinės įmonės, kas sąlygoja palankesnes ilgalaikio finansavimo galimybes.

- SVV subjektai nepalankiai vertina banko teikiamų paslaugų kainas bei prieinamumą. SVV subjektų banko teikiamų paslaugų vertinimas yra priklausomas nuo banko teikiamų paslaugų kokybės bei banko politikos.

- Kaip pagrindines, finansavimo prieinamumą sąlygojančias kliūtis SVV subjektai išskiria aukštas palūkanų normas ir griežtus reikalavimus užstatui bei finansinei būklei, kaip vidutines kliūtis pateikia: didelės informacijos, pateikiamos bankui apimtis, sudėtinga dokumentacija, ilgai trunkančios paslaugų suteikimo procedūros ir finansinių paslaugų neatitikimas. Išskiriant finansinių (nefinansinių) paslaugų trūkumą sėkmingo SVV plėtrai, SVV subjektai pateikia kreditavimo, specializuotų konsultacijų bei informacijos paslaugų trūkumus (iš dalies tenkina). Kuo SVV subjektai mažiau susiduria su kliūtimis, ieškant finansavimo, tuo palankesnis banko paslaugų vertinimas. Pasitenkinimas banko teikiamomis paslaugomis iš dalies yra priklausomas nuo verslo subjektų požymių.

- Didžioji SVV subjektų, ilgalaikius ryšius palaiko su bankais. Beveik trečdalis SVV įmonių neatsisakytų banko teikiamų paslaugų, su kuriuo seniai bendradarbiauja ir su kurio darbuotojais sieja asmeninis pasitikėjimas. Ketvirtadalis SVV subjektų taip pat neatsisakytų, bendradarbiautų su abiem bankais. Bendradarbiavimas ir ilgalaikiai ryšiai tarp banko ir SVV subjektų gerina svv finansavimo prieinamumo sąlygas.

- Verslo parama yra reikalinga svv subjektams. Nuo verslo subjektų požymių iš dalies prikaluso paramo poreikis. Kaip reikalingas paslaugas SVV išskiria ES struktūrinių fondų paramą, valstybės subsidijas, vietinių rinkliavų ir pelno mokesčio lengvatas, mokymus lengvatinėmis sąlygomis, paramą iš savivaldybių svv paramos fondų bei lengvatinius kreditus iš komercinių bankų. Pagrindinės kliūtys, kurios trukdo pasinaudoti verslo paramos paslaugomis yra biurokratinės kliūtys, informacijos stoka, paslaugų neatitikimas verslo poreikių bei netinkamos paslaugų teikimo sąlygos. Finansavimo prieinamumo kliūtys yra reikšmingos, renkantis verslo paramos paslaugas.

Pagrindiniai autorės pasiūlymai:

- Empirinis tyrimas parodė, kad SVV subjektai ieškodami finansavimo susiduria su aukštomis palūkanų normomis, siūlau programiniuose dokumentuose, reglamentuojančiuose finansinę paramą investicijoms į SVV subjektus, nustatyti papildomas finansavimo priemones siekiant išvengti didelių SVV subjektų išlaidų paskolų palūkanų padengimui. Vienas iš būdų - kompensuoti didesnę dalį SVV sumokėtų paskolų palūkanų.

- Empirinis tyrimas parodė, kad siekiant SVV subjektams verslo finansavimo iš bankų, susiduria su griežtais reikalavimais įmonės užstatui bei finansinei būklei, todėl siūlau, kad paskolos gražinimo garantijas turėtų iš dalies prisiimti šalies vyriausybė. Svarbu išskirti SVV subjektus, veiklą pradedančius pirmą kartą ir suteikti palankesnes paskolų gavimo sąlygas. Šiuo metu yra įkurtas garantijų fondas, tačiau teikia garantijas pirmosios paskolos dalies gražinimui iki 80%. Garantijų

fondas turėtų priimti papildomas paskolų gražinimo sąlygas ne tik pirmosios paskolos atžvilgiu, bet ir padidinti gražinimo dalį.

- Empirinis tyrimas parodė, kad SVV subjektai susiduria su informacijos ir specializuotų konsultacijų stoka, siūlau valstybei tobulinti bei standartizuoti teikiamų paslaugų kokybę. Taip pat suteikti išankstinę pagalbą SVV įmonėms, siekiančioms dalyvauti paramos programose. Valstybės kuriamos intervencijos privalo užtikrinti verslo informacijos, mokymo bei konsultavimo paslaugų prieinamumą SVV subjektams.

- Empirinis tyrimas parodė, kad SVV subjektai kaip reikšmingas verslo paslaugas išskiria mokesčių bei rinkliavų lengvatas, todėl siūlau sukurti mokesčių ir rinkliavų lengvatų mechanizmą SVV steigimuisi, mažinti PVM mokesčių, teikti pelno mokesčio bei vietinių rinkliavų lengvatas. Taip pat rekomenduojama teikti lengvatas, susijusias su įmonės dydžiu. Pagrindinis mokesčių segmentas turėtų būti naujai įsikūrusios SVV įmonės.

LITERATŪRA

1. **Alti, A.** How Persistent Is the Impact of Market Timing on Capital Structure? *Journal of Finance*, – 2006, vol. 61, No. 4, p. 1681-1710. – ISSN 0022-1082.
2. **Adomonienė R., Trifonova J.** Valstybės parama smulkiam ir vidutiniam verslui Lietuvoje: bendras ir praktinis aspektai // *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai*, – 2007, Nr. 41, p. 7-10. – ISSN 1392-1142.
3. **Andriejūtė S., Snieška V.** Institutional financing solutions for small and medium - sized enterprises in European countries from Lithuanian perspective // *Inžinerinė ekonomika, Kauno technologijos universitetas*, – 2004, Nr. 5(40), p. 13–19. –ISSN 1392-2785.
4. **Baker M., Wurgler J.** Market Timing and Capital Structure // *Journal of Finance*, – 2002, vol. 57, No. 1, p. 1-32. – ISSN 0022-1082.
5. **Banienė, V., Stoškus, S.** (1994). *Smulkaus verslo plėtojimas*. Kaunas: Technologija.
6. **Bartkus E.V.** Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros prognozės Lietuvoje ekonominės krizės pradžioje // *Ekonomika ir vadyba*, – 2010 Nr. 15. p. 390-393. – ISSN 1822-6515.
7. **Brealey, R. A, Myers S.C.** *Principles of Corporate Finance* // New York: McGraw-Hill, – 1991, 924 p. – ISBN 0-07-007405-4.
8. **Beck T. et al.** The Influence of Financial and Legal Institutions on Firm Size. *Journal of Banking and Finance*, – 2006, vol. 30, No. 11, p. 2995-3015. – ISSN 0378-4266.
9. **Brounen D. et al.** Corporate Finance in Europe: Confronting Theory with Practice // *Financial Management*, – 2004, vol. 33, No. 4, p.71- 101.
10. **Brounen D. et al.** Capital structure policies in Europe: survey evidence // *Journal of Banking and Finance*, – 2005, vol. 30, No. 5, p. 1409-1442. – ISSN 0378-4266.
11. **Booth L. et al.** Capital Structures in Developing Countries. *Journal of Finance*, – 2001, vol. 56, p. 87-130. – ISSN 0022-1082.
12. **Carson D.** The Evolution of Marketing in Small Firms // *European Journal of marketing*, – 2001, vol 19, No. 5, p 7-16. – ISSN 0309-0566.
13. **Chang X., Dasgupta S.** Target Behavior and Financing: How Conclusive is the Evidence? *Journal of Finance*, – 2009, vol. 64, No. 4, p. 1767-1796. – ISSN 0022-1082.
14. **Cibulskienė D., Butkus M.** Lietuvos pramonės įmonių kapitalo struktūrą lemiantys vidiniai veiksniai // *Vadyba: mokslo tiriamieji darbai*, – 2004, Nr. 2. (5), p. 15–22. – ISSN 1648-7974.
15. **Čekanavičius V, Murauskas G.** *Statistika ir jos tyrimai*. TEV: Vilnius, – 2002, p. 269. – ISBN 9955-491-16-7
16. **Dėdelienė I.** Smulkus ir vidutinis verslas // Vilnius: Lietuvos informacijos institutas, – 1998, p. 64. – ISBN 9986-12-170-1.

17. **Diskienė D., Marčinskas A.** Lietuvos vadybinis potencialas. Būklė ir perspektyvos: monografija. – Vilniaus universiteto leidykla, – 2007, p. 300. – ISBN 978-9955-33-149-0.
18. **Dubauskas G.** Development of Business Start – up Environment ir Lithuania // Inžinerinė ekonomika, Kauno technologijos universitetas, – 2001, Nr. 2(22), p. 15–21. –ISSN 1392-2785.
19. **Lietuvo verslo paramos agentūra.** ES struktūriniai fondai. <http://www.lvpa.lt/lt/content/viewitem/12793/> [žiūrėta 2010 11 03].
20. **Fama E. F., French, K.R.** Testing Trade-Off and Pecking Order Predictions About Dividends and Debt // The Review of Financial Studies, – 2002, vol. 15, No. 1, p. 1-43. –ISSN 1465-7368.
21. **Fleischhauer K.J.** (2007). A Review of Human Capital Theory: Microeconomics // Discussion Paper, Department of Economics University of St. Gallen, – 2007, No. 1.
22. **Frank M., Goyal, V.** Testing the pecking order theory of capital structure // Journal of Financial Economics, – 2003, No. 67, p. 217–248. – ISSN 0304-405X
23. **Garuckas R. ir kt.** Lietuvos smulkaus ir vidutinio verslo konkurencingumo analizė Europos sąjungos kontekste // Organizacijų vadyba: Sisteminiai tyrimai.– 2007, Nr. 42, p. 39-53. – ISSN 1392-1142.
24. **Hamilton R, Harper D.A.** The entrepreneur in theory and practice // Journal of Economic Studies, MCB University Press,– 1994, vol. 21, No. 6, p. 3-18. – ISSN 0144-3585.
25. **Harris M., Raviv A.** The theory of capital structure // Journal of Finance,– 1991, vol. 46, No. 1, p. 297-355. – ISSN 0022-1082.
26. **Henriques, P. L., Curado, C.** (2009). Pushing the Boundaries on Mentoring: Can Mentoring Be a Knowledge Tool? Journal of Business Economics and Management,– 2009, vol. No. 1, p. 85-97.– ISSN 1611-1699.
27. **Hovakimian A. et al.** The debt-equity choice // Journal of Financial and Quantitative Analysis. – 2001, vol. 36, No.1, p. 1–24.– ISSN 0022-1090.
28. **Hovakimian A.** Are Observed Capital Structures Determined By Equity Market Timing? Journal of Financial and Quantitative Analysis. – 2006, vol. 41, p. 221-243 .– ISSN 0022-1090.
29. **Įmonių finansiniai rodikliai.** http://www.stat.gov.lt/lt/catalog/pages_list/?id=1571 [žiūrėta 2009 12 10]
30. **Jakštonytė G.** Mokesčių politikos reikšmė smulkaus verslo kūrimuisi // Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos.– 2009, Nr. 3(16), p. 57-63. – ISSN 1648-9098.
31. **Jensen M. C., Meckling W.H.** Theory of the firms: Managerial behavior, agency and ownership struktura // Journal of Financial Economics.– 1976 vol. 3, No. 4, p. 305-360.– ISSN 0304-405X
32. **Jensen, M.C.** (). Agency Costs of Free Cash Flow, Corporate Finance, and Takeovers // The American Economic Review.– 1986, vol. 76, p. 659-665. – ISSN 00002-8282.
33. **Karazijienė Ž., Sabonienė A.** (2010). Žinių visuomenės formavimas žinių ekonomikos kontekste // Ekonomika ir vadyba.– 2010, Nr. 15. p. 566-573.– ISSN 1882-6515.

34. **Kaufmann P., Dant, R.** Franchising and the domain of entrepreneurship reseach // Journal of Business Venturing. – 1998, vol.14, p. 5-16.– ISSN 0883-9026.
35. **Korajczyk R., Levy A.** Capital structure choice: macroeconomic conditions and financial constraints // Journal of Financial Economics,– 2003, vol. 68, No. 1, p. 75–109.– ISSN 0304-405X.
36. **Kraus A., Litzenberger R.** A state-preference model of optimal financial leverage // Journal of Finance,– 1973, vol. 28, p. 911-922. – ISSN 0022-1082.
37. **Kuizinaité V., Paliulytė I.** Kapitalo struktūros įtakos įmonių veiklos finansiniams rodikliams analizė // Jaunųjų mokslininkų darbai. Šiaulių universitetas.– 2008, Nr. 1(17), p. 138–144. – ISSN 1648-8776.
38. **Kipišas T.** Kapitalo struktūros optimizavimo problema Lietuvos įmonėse eurointegracinių procesų sąlygomis // Organizacijų vadyba: Sisteminiai tyrimai.– 2004, Nr. 31, p. 103-111. – ISSN 1392-1142.
39. **Leary M., Roberts M.** Do firms rebalance their capital structures? Journal of Finance,– 2005, vol. 60, p. 2575–2619. – ISSN 0022-1082.
40. **Leland H., Pyle D.** Information asymmetries, financial structure, and financial intermediation // Journal of Finance, – 1977, vol. 32, p. 371-387. – ISSN 0022-1082.
41. **Lietuvos Respublikos smulkaus ir vidutinio verslo įstatymas.** http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=191571 [žiūrėta 2009 12 10]
42. **Lydeka Z.** Verslininkas, verslumas ir verslininkystė // Organizacijų vadyba: Sisteminiai tyrimai.– 1996, Nr. 2, p. 137-145. – ISSN 1392-1142.
43. **Mačerinskienė I. ir kt.** External Financing of Small and Medium-sized Business in Lithuania // Ekonomika ir vadyba, – 2004, Nr. 2(8), p. 80-87. – ISSN 1392-8732.
44. **Mačerinskienė I. ir kt.** Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros galimybės ir jų problemos // Socialiniai mokslai, – 2002, Nr. 2 (34), p. 35-46. – ISSN 1392-0758.
45. **Mačerinskienė ir kt.** Evaluation of business finance accessibility by demand-side indicators // 5th International Scientific Conference Business and managment 2008. Vilnius : Technika, – 2008, No. 16-17, p. 169-175, – ISBN 978-9955-28-311-9.
46. **Irena Mačerinskienė, G. Railienė** Mikrofinansinių paslaugų koncepcija // Tiltai, 2006, Nr. 3 (36), p. 57-71. – ISSN 1392-3137
47. **Mayo A.** The role of employee development in the growth of intellectual capital // Personnel Review, – 2000, vol. 29, No. 4, p. 521 – 533. – ISSN 0048-3486.
48. **Mažylis L.** Paramos smulkiam ir vidutiniam verslui administravimo Lietuvoje europinis kontekstas // Viešoji politika ir administravimas,– 2006, Nr. 16, p. 37–44. – ISSN 1648-2603.
49. **McClure K. et al.** International Capital Structure Differences Among the G7 Nations: A Current Empirical View // European Journal of Finance,– 1999, vol. 5, No. 1, p. 141.164.– ISSN 1466-4364.
50. **March P.** The Choise between Equiy and Debt: An Empirical Study // Journal of Finance,– 1982, vol. 37, No. 1, p. 121-144.– ISSN 0022-1082.

51. **Mackevičius J. ir kt.** Nuosavo kapitalo kompleksinės analizės metodika // Verslas: teorija ir praktika,– 2007, t. 8, Nr. 2, p. 73-81.– ISSN 1648-0627.
52. **Mažylis L.** Paramos smulkiajam ir vidutiniam verslui administravimas Lietuvoje europinis kontekstas // viešoji politika ir administravimas,– 2006, Nr. 16.– ISSN 16648-2603.
53. **Measuring** Entrepreneurship: a digest of indicators // OECD – Eurostat Entrepreneurship Indicators program.– 2008, p. 3–30.– URL: <http://www.oecd.org/dataoecd/53/23/41664409.pdf> [žiūrėta 2010 10 11].
54. **Mchlaughlin J.** Wining Project approval: Writing a convincing business care for Project funding// Journal of Facilities Management.– 2004, vol. 2, No. 4, p. 33 0-3 37.– ISSN 1472-5967.
55. **Murray C.** Social Capital and Cooperation in Central and Eastern Europe - A Theoretical Perspective. Humboldt University Berlin: Discussion Paper No. 9,– 2005, No. 9, p. 2-30.– ISSN 1613-3455.
56. **MacKay P., Phillips G.M.** How does industry affect firm financial structure? // Review of Financial Studies,– 2005, vol. 18, p. 1433-1466.– ISSN 0893-9454.
57. **Murray Z., Goyal V.K.** Trade-off and Pecking Order Theories of debt // Handbook of Corporate Fiance: Empirical Corporate Finanace,– 2008, vol. 2. – URL: <http://mba.tuck.dartmouth.edu/pages/faculty/Espen.Eckbo/PDFs/Handbookpdf/CH12-PeckingOrder.pdf>
58. **Myers S.C., Majluf N.** Corporate financing and investment decision when firms have information that investors do not have // Journal of Financial Economics,– 1984, vol. 13, p. 574-592. – ISSN 0304-405X.
59. **Myers S.C.** The capital strukture puzzle // Journal of Finance,– 1984, vol. 39. No. 3, p. 575-592.– ISSN 0022-1082.
60. **Myers S.C.** Capital strukture puzzle // Journal of Economic Perspectives,– 2001, vol. 15, p. 81-102. – ISSN 0895-3309.
61. **Modigliani F., Miller M.** The cost of vapital, corporation Finance and theory of Investment // The American Economic Review,– 1958, vol. 68. No. 3, p. 261-293. – ISSN 0002-8282.
62. **Modigliani F., Miller M.** Corporate income taxes and the cost of the capital: A correction // The American Economic Review,– 1963, vol. 53, p. 433-443. – ISSN 0002-8282.
63. **Michaelas N. et al.** Financial Policy and Capital Structure Choice in U.K. SMEs: Empirical Evidence from Company Panel Data // Small Business Economics,– 1999, vol. 12, No 12, p. 113-130. – ISSN 1573-0913.
64. **Norvaisienė, R., Stankevičienė, J.** The Interaction of Internal Determinants and Decision on Capital Structure at the Baltic Listed Companies // Engineering Economics, Kauno technologijos universitetas,– 2007, No. 2(52), p. 7–17.–ISSN 1392-2785.
65. **Ruose J. , Jayawarna D.** The financing of disadvantaged entrepreneurs: Are enterprise programmes overcoming the finance gap? // International Journal of Entrepreneurial Behaviour and Research,– 2006, vol. 12. No. 6, p. 388-400.–ISSN 1355-2554.

66. **Vasiliauskaitė A., Rumšaitė D.** Įmonės finansinio svėro sprendimams įtaka darančių veiksmų tyrimas // socialiniai mokslai,– 2000, Nr. 4 (25), p. 46-56.–ISSN 1392-0758.
67. **Verslo skatinimas.** http://www.ukmin.lt/lt/svv/verslumoskatinimas/Moterys%20ir%20verslas%202009_05%20Nr%203.pdf [žiūrėta 2009 11 21].
68. **Osteryoung J. S., Newman D.** What is a small business? // Journal of Small Business Finance,– 1993, vol. 2, No. 3, p. 219-231.
69. **Pačėsa N.** Mažo ir vidutinio verslo strateginiai plėtros principai: valstybės vaidmuo // Organizacijų vadyba: Sisteminiai tyrimai.– 2007, Nr. 42, p. 83-91. – ISSN 1392-1142.
70. **Pačėsa N.** Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros tendencijos – naujos ekonomikos pradžia? // Organizacijų vadyba: Sisteminiai tyrimai.– 2002, Nr. 22, p. 103-108. – ISSN 1392-1142.
71. **Pačėsa N., Pukas V.** Smulkaus ir vidutinio verslo pletra – pagrindinis regioninės politikos instrumentas // Organizacijų vadyba: Sisteminiai tyrimai.– 2002, Nr. 23, p. 203-215. – ISSN 1392-1142.
72. **Rajan R.G., Zingales L.** The Great Reversals: the Politics of Financial Development in the 20th Century // Journal of Financial Economics.– 2003, vol. 69, p. 5–50.– ISSN 0304-405X.
73. **Ross, G.C.** The Determinants of Financial Structure: the Incentive Signalling Approach // The Bell Journal of Economics.– 1977, vol. 8, No. 1, p. 23-40.– URL: http://ecsocman.edu.ru/data/805/126/1231/ross_-_signaling_1977.pdf.
74. **Say J.B.**, (1971). Treatise on Political Economy or the production, distribution and consumption of wealth. N.Y: A.M. Kelley Publishers.– 1971.
75. **Smagurauskienė L.** Finansinė verslo skatinimo sistema Lietuvoje // Annales Geographicae,– 2009, Nr. 42(1–2), p. 55–61. – ISSN 1822-6701.
76. **Smulkaus ir vidutinio verslo sėkmės veiksniai.** <http://www.stat.gov.lt/lt/news/view/?id=1814> [žiūrėta 2010 10 09]
77. **Solomon E.** The theory of financial management // New York: Columbia University Press,–1963, p. 170. – ISBN 0231026048.
78. **Stripeikis O., Žukauskas P.** Smulkaus ir vidutinio verslo aplinka Lietuvoje ir ES rinkose // Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai, – 2004, Nr. 31, p. 209-227. – ISSN 1392-1142.
79. **Sūdžius V.** Smulkaus ir vidutinio verslo administravimas ir valdymas: monografija. – Kronta, 2001, p. 288. – ISBN 9986-879-51-5.
80. **Strazdienė G., Garalis A.** Verslumas: ugdymo ir jų efektyvumo raška // Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai, – 2006, Nr. 38, p. 153-164. – ISSN 1392-1142.
81. **Stripeikis O.** Atrepreneriškumo formavimas Lietuvos smulkaus ir vidutinio verslo įmonėse // Mokslo darbai, Vadybos mokslas ir studijos – kaimo verslų ir jų infrastruktūros plėtrai. – 2008, Nr. 15 (4). – ISSN 1822-6760.
82. **Stripeikis O.** Smulkus verslas Lietuvoje: iššūkiai ir vystymosi galimybės // Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai, – 2007, Nr. 44, p. 141-149. – ISSN 1392-1142.

83. **Stačiokas R.** Verslininkystės istorijos įvadas. – Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 1995, p. 101. – ISBN 998-19-114-9.
84. **Smulkus ir vidutinis verslas 2000 m.:** nuomonės, tendencijos, problemos: 2000 m. smulkaus ir vidutinio verslo sąlygų tyrimo rezultatai / LR ūkio ministerija, Statistikos departamentas prie LRV ; Vilnius : Statistikos tyrimai,– 2001. p. 154.– ISBN 9986-409-36-5.
85. **Schollhammer H. ir Kuriloff A.H.** Entrepreneurship and Small Business Management // New York, John Wiley and Sons, –1979.
86. **Šivickas G. ir kt.** Paramos smulkiam ir vidutiniam verslui įtakos darniam vystymuisi vertinimas // Ekonomika ir vadyba,– 2010, Nr. 15, p. 792-798.– ISSN 1882-6515.
87. **Štreimikienė D. ir kt.** Paramos smulkiam ir vidutiniam verslui efektyvumo vertinimas // Ekonomika,– 2007, Nr. 80, p. 84–94. – ISSN 1392-1258.
88. **Taggart R. A.** A model of corporate financing decisions // Journal of Finance,– 1977, vol. 32, No. 4, p. 1467-1484. – ISSN 0022-1082.
89. **Titman S., Wessels R.** The Determinants of Capital Structure Choice // Journal of Finance,– 1988, vol. 43, No. 1, p. 1–21.– ISSN 0022-1082.
90. **Vijeikis J., Baležentis A.** Smulkaus ir vidutinio verslo vystymosi problemos bei perspektyvos Lietuvos regionuose // Management theory and studies for rural business and infrastructure development, – 2010, Nr. 20(1), p.163 –167. – ISSN 1822-6760.
91. **Žvinklys J., Vabalas E.V.** Apie verslo kalbą // Pinigų studijos, Aktualijos ir komentarai,– 2006, Nr. 1, p. 105-112. – ISSN 1392-2637.
92. **Žukauskas R.S.** Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros strateginės kryptys // Viešoji politika ir administravimas, – 2002, Nr. 1, p. 71– 74. – ISSN 1648-2603.

ANOTACIJA

Menčinskaitė A. Lietuvos smulkaus ir vidutinio verslo finansavimo prieinamumo vertinimas / Finansų rinkų magistro darbas. Vadovas prof. dr. I. Mačerinskienė. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Ekonomikos ir finansų valdymo fakultetas, 2010. – 99 p.

Magistro baigiamajame darbe išanalizuotas bei įvertintas verslo finansavimo reikšmingumas, finansavimo prieinamumą sąlygojantys veiksniai, iškeltos SVV finansavimo prieinamumo kliūtys bei pateikti pasiūlymai, kaip šias problemas spręsti. Pirmoje dalyje teoriškai pateikiama verslo, verslininkystės, verslumo samprata, išskirtos SVV klasifikacijos, grindžiama verslo svarba ekonomikos plėtrai, verslo plėtros veiksnių analizė, valstybės vaidmuo SVV finansavimo prieinamumo politikoje. Antroje dalyje analizuojami verslo finansavimo metodologiniai aspektai paklausos požiūriu: finansavimo šaltinių pasirinkimo teorijos, veiksniai bei rodikliai, įtakojantys finansavimo pasirinkimą, aptarta verslo finansavimo prieinamumo Lietuvoje vertinimo metodika. Trečioje dalyje nagrinėjami sociologinio tyrimo duomenys: SVV finansavimo šaltinių pasirinkimas, teikiamų finansinių paslaugų vertinimas, kliūčių, ieškant finansavimo, išskyrimas, išskiriama SVV bendradarbiavimo su finansinėmis institucijomis nauda bei verslo paramos poreikio vertinimas. Darbo pabaigoje pateiktos baigiamojo darbo išvados ir siūlymai.

Pagrindiniai žodžiai: smulkus ir vidutinis verslas, verslo plėtros veiksniai, verslo finansavimas, finansų prieinamumas.

ANOTATION

Menčinskaitė A. Evaluation of Small and Medium Business Finance Accessibility in Lithuania / Master's Work in Financial Markets. Supervisor prof. dr. I. Mečerinskienė. - Vilnius: Faculty of Economics and Finance Management, Mykolas Romeris University, 2010. – 99 p.

Master's Work covers the significance of analyzed and assessed business financing, factors influencing the accessibility of finance, issues in access to finance SMB, solutions of all these problems. The first part of work contains concepts of business, entrepreneurship and enterprise, classification of SMB, significance of business for economic development, analysis of business development factors, government role in access to finance SMB politics. The second part of work analyzes the methodological aspects of business financing on demand side: the choice theories of funding sources, factors and indicators, influencing financing options, business funding methodology for assessing the availability in Lithuania. The third part deals with the sociological survey data: SMB funding options, financial services rating, obstacles to financial exclusion, business cooperation with financial institutions benefit and business support needs assessment.

Key Words: small and medium-sized business, business development factors, business financing, access to finance.

SANTRAUKA

Menčinskaitė A. Lietuvos smulkaus ir vidutinio verslo finansavimo prieinamumo vertinimas / Finansų rinkų magistro darbas. Vadovas prof. dr. I. Mačerinskienė. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Ekonomikos ir finansų valdymo fakultetas, 2010. – 99 p.

Tyrimo aktualumas. SVV yra laikomas valstybės ekonomikos pagrindu, todėl siekiant verslo ir ekonomikos plėtros, finansų prieinamumas yra vienas iš aktualių klausimų. Finansų prieinamumas yra grindžiamas valstybės intervencija, stabilia finansinių institucijų plėtra, teikiamų paslaugų kokybe, įvairove bei finansinių paslaugų prieinamumo ir atitikimo verslo subjektų poreikių visuma. Tačiau lyginant su praėjusiu dešimtmečiu Lietuvos verslo aktyvumas yra ženkliai sumažėjęs dėl smukusios ekonomikos, dėl nepalankių sąlygų verslo gyvavimui bei naujo verslo kūrimo kliūčių. Kaip vieną svarbių kliūčių galima išskirti - ribotas finansavimo prieinamumas, kuris analizuojamas kaip nepakankama finansinių institucijų plėtra bei SVV finansavimas nepalankiomis sąlygomis.

Tyrimo naujumas. Šio tiriamojo darbo teorinė reikšmė: siekiama susisteminti naujausią mokslinę literatūrą bei sudaryti finansavimo prieinamumo vertinimo modelį paklausos požiūriu. Darbo praktinė reikšmė glaudžiai siejama su darbo rezultatais. Darbe pateiktų išvadų ir pasiūlymų įgyvendinimas galėtų būti naudingas tobulinant SVV finansavimo prieinamumą.

Iškelta tyrimo problema. Verslo ir ekonomikos plėtros kontekste – verslo finansavimo prieinamumas aktuali problema. SVV finansavimo prieinamumui didelį dėmesį skiria tiek vyriausybė, tiek finansinės institucijos, tačiau vis dažniau girdime verslininkų abejonių, nusiskundimų dėl nepalankaus finansų prieinamumo verslui. Kyla svarbių klausimų tiek vyriausybei, tiek verslininkams ir finansavimą teikiančioms institucijoms: ar pakankamas verslo finansavimas? Ar pateisinami verslininkų lūkesčiai? Ar vienodos finansavimo prieinamumo galimybės? Kas sąlygoja ribotą finansavimo prieinamumą? Kaip tobulinti įmonių finansavimo prieinamumą? Norint atsakyti į šiuos klausimus, svarbu išnagrinėti finansavimo prieinamumą paklausos požiūriu ir įvertinti verslo finansavimo prieinamumo trūkumus bei gerinimo galimybes.

Tyrimo objektas - smulkaus ir vidutinio verslo finansavimo prieinamumas.

Tyrimo tikslas – įvertinti bei nustatyti riboto verslo finansavimo prieinamumo priežastis ir pateikti išvadas bei siūlymus finansavimo prieinamumo sąlygų gerinimui.

Tyrimo uždaviniai:

4. Išanalizuoti bei susisteminti teorinius verslo plėtros finansavimo aspektus.
5. Sudaryti finansavimo prieinamumo vertinimo modelį paklausos požiūriu.
6. Empiriškai įvertinti smulkaus ir vidutinio verslo finansavimo prieinamumą Lietuvoje ir pateikti tobulinimo galimybes.

Tyrimo hipotezė H1– smulkaus ir vidutinio verslo finansavimo šaltinių pasirinkimą sąlygoja verslo subjektų požymiai (įmonės dydis, tipas, veiklos pobūdis, trukmė, vieta).

Tyrimo hipotezė H2– bendradarbiavimas ir ilgalaikiai santykiai tarp verslo subjektų bei finansų institucijų skatina palankesnes smulkaus ir vidutinio verslo finansavimo sąlygas – prieinamumą.

Tyrimo hipotezė H3 – verslo paramos paslaugų poreikis yra priklausomas nuo SVV subjektų požymių bei finansinių paslaugų prieinamumo veiksnių.

Darbe naudoti šie **tyrimo metodai**: mokslinės literatūros analizė, teisinių aktų analizė, statistinių duomenų analizė, sociologinių tyrimų duomenų analizė, duomenų lyginimo, grupavimo, grafiniai bei apibendrinimo metodai.

Darbo rezultatai. Apžvelgus bei susisteminus teorinius verslo plėtros finansavimo aspektus, sudarytas finansavimo prieinamumo vertinimo modelis paklauskos požiūriu. Įvertinus sociologinio tyrimo rezultatus, nustatyta, kad SVV finansavimo šaltinių pasirinkimą sąlygoja verslo subjektų požymiai (patvirtinta H1), bendradarbiavimas ir ilgalaikiai santykiai tarp verslo subjektų bei finansų institucijų, skatina palankesnes smulkaus ir vidutinio verslo finansavimo sąlygas – prieinamumą (patvirtinta H2), verslo paramos paslaugų poreikis tik iš dalies yra priklausomas nuo SVV subjektų požymių bei finansinių paslaugų prieinamumo veiksnių (iš dalies patvirtinta H3). Įvertinus Lietuvos SVV finansavimo prieinamumo pagrindines kliūtis (aukštos palūkanų normos, griežti reikalavimai užstatui ir finansinei būklei), išskyrus verslo paramos paslaugų poreikį (ES struktūrinių fondų parama, valstybės subsidijos, vietinių rinkliavų ir pelno mokesčio lengvatos, mokymai lengvatinėmis sąlygomis, parama iš savivaldybių SVV paramos fondų, lengvatiniai kreditai iš komercinių bankų), apibrėžus pagrindines kliūtis, trukdančias pasinaudoti verslo paramos paslaugomis (biurokratinės kliūtys, informacijos stoka, paslaugų neatitikimas verslo poreikių, netinkamos paslaugų teikimo sąlygos), pateikti siūlymai problemos spręsti.

Darbo struktūra. Baigiamąjį magistro darbą sudaro turinys, lentelių, paveikslų sąrašas, įvadas, trys skyriai, išvados ir siūlymai, literatūros šaltinių sąrašas, anotacija lietuvių ir anglų kalbomis, santrauka lietuvių ir anglų kalbomis bei priedai.

SUMMURY

Menčinskaitė A. Evaluation of Small and Medium Business Finance Accessibility in Lithuania / Master's Work in Financial Markets. Supervisor prof. dr. I. Mečerinskienė. - Vilnius: Faculty of Economics and Finance Management, Mykolas Romeris University, 2010. – 99 p.

Research relevance. SMB is considered to be the basis of national economy development, access to finance is one of the most common issue. Accessibility to finance is based on govermental intervention stable development of financial institution, quality of service, diversity, accessibility to financial services and business correspondence to the whole. However, compared with past decades lithuanian business activity is considerably decreased, because of small economies, unfavorable business conditions and obstacles to creating a new business. As one of the most important obstacles we can exclude - the limited availability of funding, which is being analyzed as lack of development of financial institutions or as SMB financing in adverse conditions.

Research novelty. A theoretical meaning of this work - to structure the recent lkerature and to establish the assessment model of funding availability on demand side. A practical meaning of the work is being based on the results. Conclusion and advices made in this work might be usefull improving availability to finance SMB.

Research issues. In the context It business and economy development - a common problem is an accessibility to finance business. Even goverment and financial institutions are paying attention to finance SMB, we still hear a lot of complains from businessmen about the accessibility to finance bussiness. Goverment, businessmen and financial institutions are douting: of the availability to finance business is good enough. Are businessmen being satisfied with their expectations? If availabilities to finance business are equal? What are the reasons causing the limited funding availability? How to improve enterprises funding? To be able to answer all these questions is very important to analyze funding accessibility on demand side and to assess it's disadvantages and possibilities.

Research object - accessibility to finance small and medium business.

Research goal - to assess and identify reasons why availability to finance business is limited, as well to reach conclusion and give advices, how funding conditions can be improved.

Research tasks:

1. To analyze and set the theoretical aspects in business development funding.
2. Make up a funding availability model on demand side.
3. Empirically assess the accessibility to finance SMB in Lithuania and to find the improvement opportunities.

Research hypothesis H1 - SMB funding resources are baced on business subjects features (enterprises size, type, type of activity, duration, location)

Research hypothesis H2 - co-operation and long-term relationship between business subjects and financial institutions promote better conditions and accessibility to finance SMB.

Research hypothesis H3 - a demand to get business funding depends on SMB subjects features

and availability to finance factors.

Methods used in this work: Analysis of scientific literature, legal acts, statistics, sociological researches, comparison of facts, classification methods, graphics and generalization methods.

Research results: There was built funding availability model on demand side, after systemizing theoretical aspects of business development. Assessed sociological research says that SMB funding resources are being based on business subjects features (aproved hypothesis H1) , co-operation and long-term relationship between business subjects and financial institutions, as well it couse better SMB funding conditions - availability (aproved hypothesis H2), demand to get business support only partially depends on funding factors (partially aproved hypothesis H3). After assessing Lithuanian SMB funding obstacles (hight interest rates, hight deposit conditions) except European Union structural funding, goverments grants, lower income taxes, credits from comercial banks, there was built advices to solve all these problems.

Research structure: The Master's Work consists of content, tables, list of figures, introduction, three chapters, conclusion and suggestions, list of literature, lithuanian and english anotation, lithuanian and english summary.

PRIEDAI

1 PRIEDAS

ANKETA

Vykdomas verslo plėtros tyrimas. Duomenys bus pateikiami tik sugrupuoti ir atspindintys konkretaus regiono (miesto) būklę. Konkrečios įmonės būklė tyrimų rezultatuose neatsispindės. Duomenys apie konkrečią įmonę viešai nebus skelbiami ir publikuojami.

Atsakymų skalėje jums tinkamą atsakymo variantą langelyje pažymėkite kryžiuoku (X) arba nurodykite klausime prašomą reikšmę.

1. Kokios lėšos buvo panaudotos jūsų verslui pradėti? (Įvertinkite procentais)

	1. Asmeninės
	2. Partnerių lėšos
	3. Giminių ir draugų lėšos
	4. Banko kreditas
	5. Valstybės parama
	6. ES struktūrinių fondų parama
	7. Kita (įrašykite)
100%	Iš viso

2. Kam skyrėte lėšų pradėdami verslą? (Įvertinkite procentais)

	1. Nekilnojamojo turto įsigijimui
	2. Patalpų renovacijai
	3. Patalpų nuomai
	4. Įrangos įsigijimui
	5. Nematerialaus turto įsigijimui
	6. Apyvartinėms lėšoms
	7. Kita (įrašykite)
100%	Iš viso

3. Kokiomis finansinėmis paslaugomis

naudo- jatės	ketinate pasinaudo- ti	
☐	☐	1. kreditai lengvatinėmis sąlygomis
☐	☐	2. kreditai
☐	☐	3. kredito linijos
☐	☐	4. lizingas
☐	☐	5. faktoringas
☐	☐	6. paskolų draudimas
☐	☐	7. kitų rūšių draudimas
☐	☐	8. garantijos
☐	☐	9. rizikos kapitalo investicijos
☐	☐	10. dokumentiniai akredityvai
☐	☐	11. taupymas (indėliai)
☐	☐	12. investavimas į kitų įmonių akcijas, obligacijas, fondus
☐	☐	13. Kita (įrašykite)

4. Kaip, jūsų manymu, būtų palankiausia finansuoti papildomas verslo investicijas?

	Visiškai nepriim- tina	Nepriim- tina	Iš dalies priim- tina	Priim- tina	Priimti- niausia
1. Papildomu nuosavu kapitalu:					
1.1. Esamų savininkų papildomais įnašais	☐	☐	☐	☐	☐
1.2. Pritraukiant įmonės darbuotojus	☐	☐	☐	☐	☐
1.3. Pritraukiant kitas įmones	☐	☐	☐	☐	☐
1.4. Pritraukiant naujus individualius investuotojus	☐	☐	☐	☐	☐
1.5. Rizikos kapitalo fondo investicijomis	☐	☐	☐	☐	☐
2. Trumpalaikėmis paskolomis	☐	☐	☐	☐	☐
3. Ilgalaikėmis paskolomis	☐	☐	☐	☐	☐
4. Vidiniais šaltiniais - įmonės pelnu ir laisvais esamo verslo pinigų srautais	☐	☐	☐	☐	☐
5. Valstybės ir tarptautinių fondų parama	☐	☐	☐	☐	☐

5. Su kokiais finansinių paslaugų teikėjais jūsų įmonė palaiko ilgalaikius ryšius?

☐	1. Banku
☐	2. Kredito unija
☐	3. Investicinių fondu
☐	4. Lizingo bendrove
☐	5. Kita (įrašykite)

6. Ar keitėte banką, kuris buvo pagrindinis finansinių paslaugų teikėjas

☐	1. Per praėjusius metus
☐	2. Per paskutinius du metus
☐	3. Nekeitėme, tačiau tokia galimybė buvo svarstyta.
☐	4. Nekeitėme ir kol kas tokia galimybė nesvarstoma.

7. Ar atsisakytumėte banko, su kuriuo seniai bendradarbiaujate ir su kurio darbuotojais jus sieja asmeninis pasitikėjimas, teikiamų paslaugų, jei iš kito banko gautumėte šiek tiek patrauklesnį pasiūlymą?

☐	ne, nes pasitikėjimas verslo partneriais svarbesnis
☐	ne, bendradarbiautumėm su abiem bankais
☐	taip, jei bankas, su kuriuo iki šiol bendradarbiaujame, nesutiktų taikyti nuolaidų
☐	taip

8. Kiek laiko jus aptarnauja ir konsultuoja tas pats banko darbuotojas:

☐	Iki 1 metų
☐	1-3 metus
☐	Daugiau kaip 3 metus
☐	Kita (įrašykite)

9. Jei banko darbuotojas keitėsi, ar pasikeitimas apsunkino įmonės veiklą?

☐	Ne, jokių problemų neiškilo
☐	Taip, reikėjo iš naujo supažindinti su įmone, jos veikla, situacija ir kt.

10. Ar dabartinio banko, su kuriuo jūs daugiausia bendradarbiaujate, darbuotojas yra susipažinęs su įmone?

☐	Taip
☐	Ne

11. Kas iš įmonės palaiko ryšius su bankais?

☐	įmonės vadovas
☐	vyr. finansininkas
☐	buchalteris
☐	kitas asmuo (nurodykite jo pareigas)

12. Kiek metų palaiko ryšius su banku tas pats jūsų įmonės darbuotojas?

☐	Iki 1 metų
☐	1-3 metus
☐	Daugiau kaip 3 metus

13. Jei darbuotojai keitėsi, ar jų pasikeitimas apsunkino įmonės veiklą:

☐	ne, pasikeitus darbuotojams jokių problemų neiškilo
☐	taip, įmonė turėjo skirti laiko ir lėšų kito darbuotojo apmokymui, ryšių su reikalingom institucijom užmezgimui
☐	taip, pasikeitus darbuotojui įmonė prarado kai kuriuos ryšius su verslo partneriais ir finansinėmis institucijomis

14. Įvertinkite jus aptarnaujančio banko darbuotojo suteikiamų paslaugų kokybę

	Visiškai netenkina	Netenkina	Iš dalies tenkina	Tenkina	Visiškai tenkina
1. Jus aptarnaujančio banko darbuotojo paslaugų kokybė	☐	☐	☐	☐	☐
2. Verslo aplinkos supratimas	☐	☐	☐	☐	☐
3. Susisiekimasis	☐	☐	☐	☐	☐
4. Lankstumas	☐	☐	☐	☐	☐
5. Komunikabilumas	☐	☐	☐	☐	☐
6. Domėjimasis smulkaus ir vidutinio verslo įmonėmis	☐	☐	☐	☐	☐
7. Sprendimų priėmimo operatyvumas	☐	☐	☐	☐	☐
8. Reagavimas į klientų poreikius	☐	☐	☐	☐	☐
9. Informuotumas	☐	☐	☐	☐	☐
10. Kvalifikuotumas	☐	☐	☐	☐	☐
11. Patikimumas	☐	☐	☐	☐	☐

15. Įvertinkite banko politiką verslo atžvilgiu

	Visiškai netinkamai	Netinkamai	Iš dalies tinkamai	Tinkamai	Visiškai tinkamai
1. Teikia kreditus, atitinkančius verslo poreikius	☐	☐	☐	☐	☐
2. Teikia reikiamas finansines paslaugas verslui	☐	☐	☐	☐	☐
3. Sudaro palankias paskolų sąlygas	☐	☐	☐	☐	☐
4. Lanksčiai reaguoja į kintančius verslo poreikius	☐	☐	☐	☐	☐
5. Remia verslą esant įmonės sėkmingam veiklos laikotarpiui	☐	☐	☐	☐	☐
6. Remia verslą kritiniais įmonės veiklos momentais	☐	☐	☐	☐	☐
7. Priima savalaikius finansavimo sprendimus	☐	☐	☐	☐	☐

16. Įvertinkite bendrą pasitenkinimą banko vykdoma politika smulkaus ir vidutinio verslo atžvilgiu

	Visiškai netinkama	Netinkama	Iš dalies tinkamai	Tinkama	Visiškai tinkama
Banko vykdoma politika verslo atžvilgiu	☐	☐	☐	☐	☐

17. Įvertinkite Jūsų pasitenkinimą banko teikiamomis paslaugomis verslui

	Visiškai netenkina	Netenkina	Iš dalies tenkina	Tenkina	Visiškai tenkina
1. Pasitenkinimas banko teikiamomis paslaugomis verslui	☐	☐	☐	☐	☐
2. Banko teikiamų paslaugų kokybė	☐	☐	☐	☐	☐
3. Banko teikiamų paslaugų įvairovė	☐	☐	☐	☐	☐
4. Banko teikiamų paslaugų prieinamumas	☐	☐	☐	☐	☐
5. Banko teikiamų paslaugų kaina	☐	☐	☐	☐	☐

18. Kaip keitėsi banko paslaugų sąlygos nuo bendradarbiavimo su banku pradžios iki dabar

	Labai nepalankesnė	Nepalankesnė	Iš dalies palankesnė	Palankesnė	Daug palankesnė
1. Banko teikiamų paslaugų kokybė	☐	☐	☐	☐	☐
2. Banko teikiamų paslaugų įvairovė	☐	☐	☐	☐	☐
3. Banko teikiamų paslaugų prieinamumas	☐	☐	☐	☐	☐
4. Banko teikiamų paslaugų kaina	☐	☐	☐	☐	☐

19. Įvertinkite, kokių finansinių (nefinansinių) paslaugų, kurias teikia finansų institucijos, trūksta sėkmingai verslo plėtrai

	Labai trūksta	Trūksta	Iš dalies pakanka	Pakanka	Visiškai pakanka
1. kreditavimo	☐	☐	☐	☐	☐
2. specializuotų konsultacijų	☐	☐	☐	☐	☐
3. informacijos	☐	☐	☐	☐	☐
4. kita (įrašykite)	☐	☐	☐	☐	☐

20. Įvertinkite kliūtis, su kuriomis teko susidurti ieškant finansavimo

	Labai didelė kliūtis	Didelė kliūtis	Vidutinė kliūtis	Nėra kliūtis	Tikrai nėra kliūtis
1. aukštos palūkanų normos	☐	☐	☐	☐	☐
2. didelė informacijos, pateikiamos bankui, apimtis	☐	☐	☐	☐	☐
3. griežti reikalavimai užstatui	☐	☐	☐	☐	☐
4. griežti reikalavimai įmonės finansinei būklei	☐	☐	☐	☐	☐
5. sudėtinga dokumentacija	☐	☐	☐	☐	☐
6. ilgai trunkančios paslaugų suteikimo procedūros	☐	☐	☐	☐	☐
7. finansinės paslaugos neatitinka verslo poreikių	☐	☐	☐	☐	☐
8. kita (įrašykite)	☐	☐	☐	☐	☐

21. Ar, jūsų manymu, valstybės parama yra reikalinga verslo plėtrai?

	Nereikalinga	Reikalinga išimtiniais atvejais	Iš dalies reikalinga	Reikalinga	Labai reikalinga
Verslo paramos paslaugos	☐	☐	☐	☐	☐

22. Kokia parama verslui naudojate (pažymėkite pirmojo stulpelio langelyje)? Įvertinkite paramos verslui paslaugų poreikį:

Pažymėkite, jei naudojama		Nereikalinga	Tik išimtiniais atvejais	Iš dalies reikalinga	Reikalinga	Labai reikalinga
☐	1. Paskolų garantijos (INVEGA, ŽŪPGF)	☐	☐	☐	☐	☐
☐	2. Paskolų palūkanų dengimas	☐	☐	☐	☐	☐
☐	3. Lengvatiniai kreditai iš komercinių bankų	☐	☐	☐	☐	☐
☐	4. Parama iš savivaldybių SVV paramos fondų	☐	☐	☐	☐	☐
☐	5. Techninė parama (verslo inkubatorių teikiamos patalpų ir įrangos nuomos, administravimo ir pan. paslaugos)	☐	☐	☐	☐	☐
☐	6. Mokymai lengvatinėmis sąlygomis	☐	☐	☐	☐	☐
☐	7. Informacinių centrų bendra įmonės steigimo, įregistravimo ir pan. informacija	☐	☐	☐	☐	☐
☐	8. Profesionalių konsultacinių centrų konsultacijos teisiniais, finansavimo, užsienio rinkų analizės ir pan. klausimais	☐	☐	☐	☐	☐
☐	9. SVV plėtros agentūros informacija	☐	☐	☐	☐	☐
☐	10. Verslo asociacijų informacija	☐	☐	☐	☐	☐
☐	11. Pelno mokesčio lengvatos	☐	☐	☐	☐	☐
☐	12. PVM lengvatos	☐	☐	☐	☐	☐
☐	13. Vietinių rinkliavų lengvatos	☐	☐	☐	☐	☐
☐	14. Valstybės subsidijos	☐	☐	☐	☐	☐
☐	15. Verslo komandiruočių dalinis finansavimas	☐	☐	☐	☐	☐
☐	16. Mugės: organizavimas ir atstovavimas	☐	☐	☐	☐	☐
☐	17. ES Struktūrinių fondų parama	☐	☐	☐	☐	☐
☐	18. Kitos ES paramos programos	☐	☐	☐	☐	☐

23. Įvertinkite pasitenkinimą valstybės vykdomomis verslo paramos programomis

	Visiškai netenkina	Netenkina	Iš dalies tenkina	Tenkina	Visiškai tenkina
Valstybės vykdomos verslo paramos programos	☐	☐	☐	☐	☐

24. Įvertinkite verslo paramos paslaugą, kuria naudojotės per paskutinius 1 metus

	Visiškai netenkina	Netenkina	Iš dalies tenkina	Tenkina	Visiškai tenkina
1. Paslaugos gavimo sąlygos	☐	☐	☐	☐	☐
2. Kainos už paslaugą nustatymo principas	☐	☐	☐	☐	☐
3. Paslaugos teikėjo elgsena	☐	☐	☐	☐	☐
4. Paslaugos teikėjo supratimas apie jūsų verslo sąlygas	☐	☐	☐	☐	☐
5. Paslaugos teikėjo profesionalumas teikiant paslaugą	☐	☐	☐	☐	☐
6. Suteiktos paslaugos kokybė	☐	☐	☐	☐	☐
7. Gautos paslaugos nauda jūsų įmonei	☐	☐	☐	☐	☐

25. Įvertinkite veiksnius, kurie trukdo pasinaudoti verslo paramos paslaugomis.

	Visiškai netrukdo	Netrukdo	Iš dalies trukdo	Trukdo	Labai trukdo
1. Informacijos apie tokių paslaugų teikimą stoka	☐	☐	☐	☐	☐
2. Teikiamų paslaugų neatitikimas jūsų verslo poreikiams	☐	☐	☐	☐	☐
3. Netinkamos paslaugų teikimo sąlygos	☐	☐	☐	☐	☐
4. Institucijų, teikiančių paramą smulkiam ir vidutiniam verslui, stoka	☐	☐	☐	☐	☐
5. Biurokratinės kliūtys	☐	☐	☐	☐	☐
6. Kita (įrašykite)	☐	☐	☐	☐	☐

26. Jūs esate

☐	1. Įmonės savininkas
☐	2. Įmonės savininkas-vadovas
☐	3. Įmonės vadovas (samdomas)
☐	4. Viduriniojo lygio vadovas
☐	5. Įmonės darbuotojas
☐	6. Bedarbis

27. Įmonė, kurios savininku šiuo metu esate ar kurioje dirbate, veikia

☐	Daugiau nei 10 metų
☐	5-10 metų
☐	3-5 metus
☐	1-3 metus
☐	Mažiau nei metus
☐	

28. Jūsų įmonė yra

☐	Mikroįmonė (mažiau kaip 10 darbuotojų)
☐	Maža įmonė (10-49 darbuotojų)
☐	Vidutinė įmonė (50-249 darbuotojų)
☐	Stambi įmonė (daugiau kaip 250 darbuotojų)

29. Jūsų verslo įmonės tipas

☐	1. Verslo liudijimas
☐	2. Individuali įmonė
☐	3. UAB
☐	4. Ūkinė bendrija (TŪB ir kt.)
☐	5. Akcinė bendrovė (AB)
☐	6. Kita (įrašykite)

30. Nurodykite, kuriai ekonominei veiklos rūšiai galima priskirti įmonės, kurioje dirbate, pagrindinę veiklą

☐	1. pramonė
☐	2. statyba
☐	3. didmeninė ir mažmeninė prekyba
☐	4. viešbučiai ir restoranai
☐	5. transportavimas, sandėliavimas
☐	6. nekilnojamas turtas, nuoma
☐	7. poilsio organizavimas, kultūrinė ir sportinė veikla

☐	8. kompiuteriai ir su jais susijusi veikla
☐	9. kita aptarnavimo veikla
☐	10. švietimas
☐	11. sveikatos priežiūra ir socialinis darbas
☐	12. žemės ūkis, žuvininkystė, miškininkystė
☐	13. kasyba ir karjerų eksploatavimas
☐	14. Kita (įrašykite)

31. Nurodykite, kurioje apskrityje yra pagrindinė jūsų įmonės būstinė

☐	1. Alytaus
☐	2. Kauno
☐	3. Klaipėdos
☐	4. Marijampolės
☐	5. Panevėžio
☐	6. Tauragės
☐	7. Telšių
☐	8. Utenos
☐	9. Vilniaus
☐	10. Šiaulių

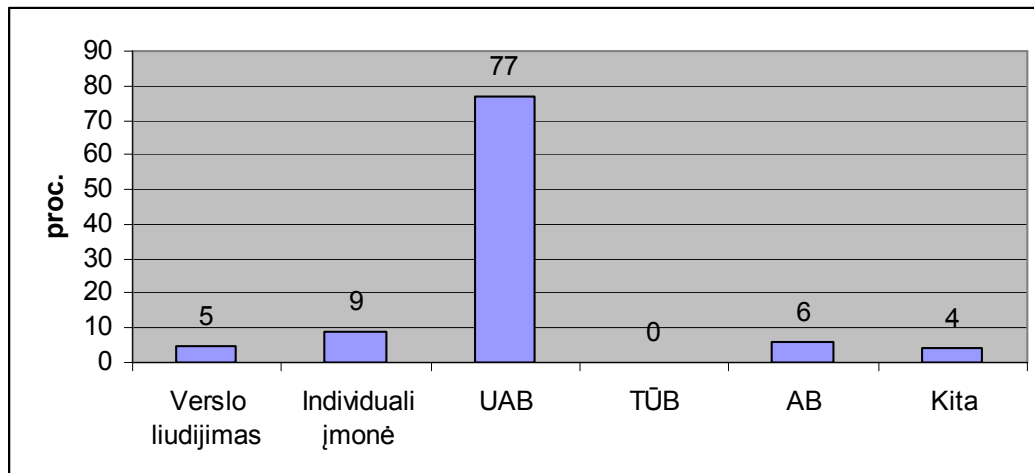
32. Jūsų amžius

☐	iki 25 metų
☐	25-30 metų
☐	31-40 metų
☐	41-50 metų
☐	51-60 metų
☐	daugiau kaip 60 metų

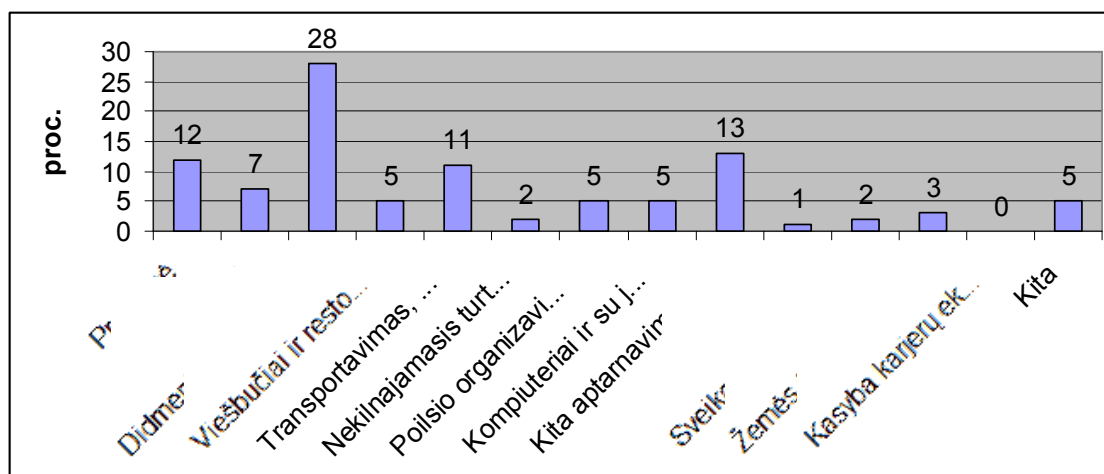
Nuoširdžiai dėkojame už atsakymus ir atsiprašome už sugaištą laiką.

Laukiame Jūsų pasiūlymų

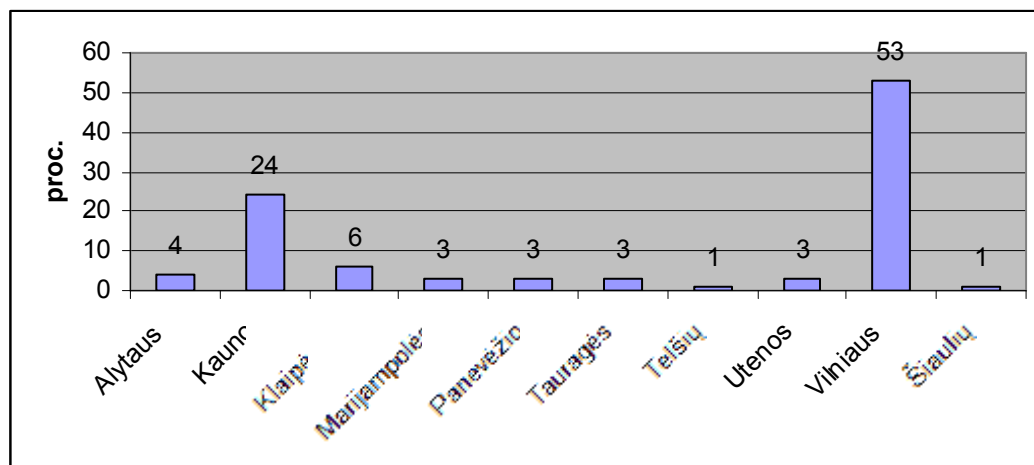
2 PRIEDAS

9 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal įmonės veiklos trukmę, proc.

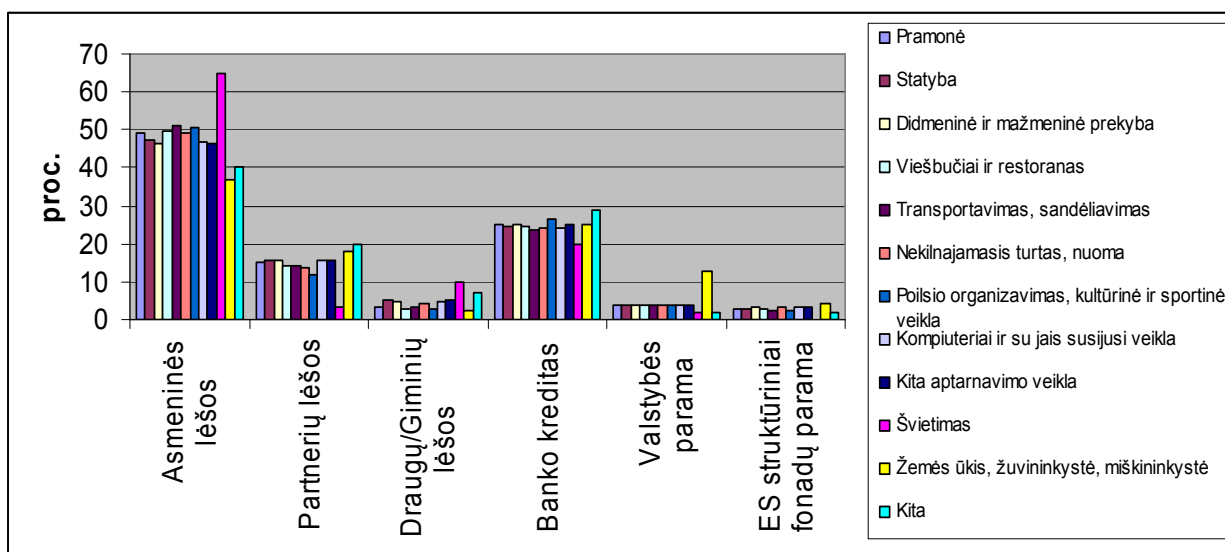

10 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal įmonės veiklos šaką, proc.

11 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal įmonės veiklos vietą, proc.

3 PRIEDAS

16 pav. SVV pradinio kapitalo finansavimo šaltinių struktūra pagal verslo subjektų veiklos šaką, proc.

4 PRIEDAS

3 lentelė. SVV pradinio kapitalo finansavimo šaltinių struktūra pagal verslo subjektų požymius

	Asmeninės lėšos	Partnerių lėšos	Draugų/Giminių lėšos	Banko kreditas	Valstybės parama	ES struk. fondų parama
Įmonės dydis						
mikroįmonė	58%	10%	3%	21%	4%	3%
maža įmonė	45%	16%	6%	26%	2%	3%
vidutinė įmonė	41%	18%	5%	26%	5%	4%
Chi-Square	1.513	2.319	2.604	9.092	0.587	6.573
Asymp. Sig.	0.040	0.003	0.042	0.321	0.540	0.470
Veiklos trukmė						
Daugiau nei 10 m.	41%	20%	0%	28%	6%	5%
5-10 metų	43%	15%	6%	27%	4%	4%
3-5 metus	49%	18%	4%	23%	3%	2%
1-3 metus	47%	16%	5%	25%	2%	4%
Mažiau nei metus	51%	17%	8%	21%	2%	2%
Chi-Square	1.513	2.319	2.604	9.092	0.587	6.573
Asymp. Sig.	0.824	0.677	0.626	0.029	0.965	.043
Įmonės tipas						
Verslo liudijimas	52%	13%	0%	33%	2%	1%
Individuali įmonė	47%	11%	8%	22%	8%	4%
UAB	45%	18%	5%	25%	3%	4%
AB	48%	15%	4%	25%	4%	3%
Kita	39%	13%	7%	28%	6%	0%
Chi-Square	18.373	6.720	6.438	10.705	4.134	1.248
Asymp. Sig.	0.003	0.042	0.036	0.048	0.530	0.940
Verslo šaka						
Pramonė	49%	15%	4%	25%	4%	3%
Statyba	47%	16%	5%	24%	4%	3%
Didmeninė ir mažmeninė prekyba	46%	16%	5%	25%	4%	3%
Viešbučiai ir restoranas	50%	14%	3%	25%	4%	3%

3 lentelės tęsinys kitame puslapyje

3 lentelės tęsinys

	Asmeninės lėšos	Partnerių lėšos	Draugų/Giminių lėšos	Banko kreditas	Valstybės parama	ES struk. fondų parama
Transportavimas, sandėliavimas	51%	14%	3%	24%	4%	3%
Nekilnamasis turtas, nuoma	49%	14%	4%	24%	4%	3%
Poilsio organiz., kultūrinė ir sportinė veikla	51%	12%	3%	26%	4%	2%
Kompiuteriai ir su jais susijusi veikla	47%	15%	5%	24%	4%	3%
Kita aptarnavimo veikla	46%	16%	5%	25%	4%	3%
Švietimas	65%	3%	10%	20%	2%	0 %
Žemės ūkis, žuvininkystė, miškininkystė	37%	18%	2%	25%	13%	4%
Kita	40%	20%	7%	29%	2%	2%
Chi-Square	14.328	19.159	12.701	6.341	13.392	10.145
Asymp. Sig.	0.351	0.048	0.471	0.933	0.418	0.682
Veiklos vieta						
Alytaus	22%	12%	8%	15%	4%	5%
Kauno	43%	13%	7%	15%	5%	4%
Klaipėdos	51%	14%	0%	21%	1%	3%
Marijampolės	37%	0%	2%	28%	11%	0%
Panevėžio	38%	15%	4%	43%	1%	0%
Tauragės	45%	3%	1%	28%	2%	8%
Telšių	61%	19%	0%	13%	8%	0%
Utenos	56%	10%	0%	18%	4%	0%
Vilniaus	38%	13%	3%	22%	2%	2%
Šiaulių	47%	3%	14%	32%	0%	3%
Chi-Square	11.826	8.116	19.649	11.506	6.331	17.610
Asymp. Sig.	0.023	0.522	0.020	0.243	0.706	0.040

5 PRIEDAS

4 lentelė. SVV plėtros finansavimo šaltinių pasirinkimo vertinimas pagal verslo subjektų požymius, vidurkiai

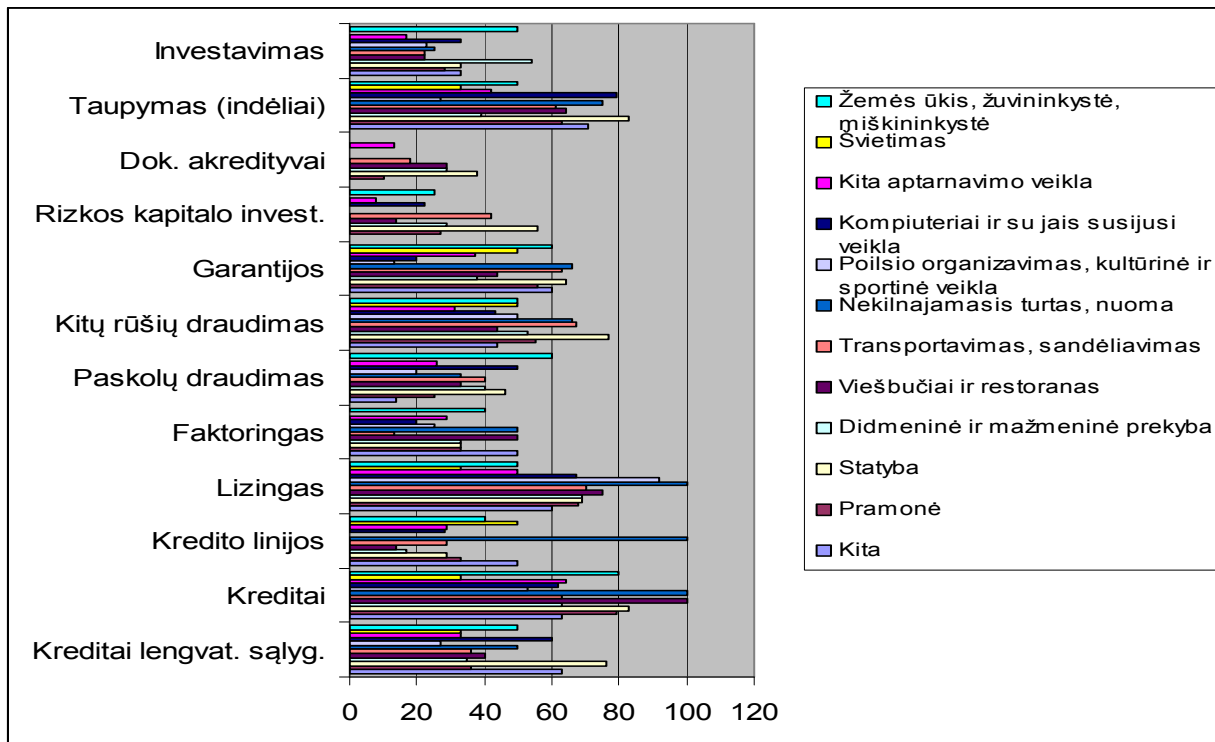
	Nuosavas kapitalas	Trmpalaikės paskolos	Ilgalaikės paskolos	Vidiniai šaltiniai	Valstybės ir tarptautinių fondų parama
Įmonės dydis					
Mikroįmonė	2.7	3.1	2.8	4.2	3.7
Maža įmonė	2.9	3.3	3.2	3.7	3.8
Vidutinė įmonė	3.2	3.2	3.5	3.9	4.0
Veiklos trukmė					
Daugiau nei 10 metų	3.2	3.2	3.5	4.0	3.7
5-10 metų	2.8	3.3	3.3	3.9	3.6
3-5 metus	2.7	3.2	2.9	3.7	3.7
1-3 metus	2.8	3.0	3.0	3.9	3.9
Mažiau nei metus	2.9	3.3	3.1	3.3	3.4
Įmonės tipas					
Verslo liudijimas	2.7	3.1	2.6	3.8	3.4
Individuali įmonė	2.7	3.6	2.9	3.8	3.7
UAB	2.0	3.2	3.3	3.9	3.7
AB	3.4	3.1	2.8	3.4	4.0
Kita	3.0	3.2	3.1	4.1	4.00
Veiklos šaka					
Pramonė	2.9	2.9	3.2	3.9	3.8
Statyba	2.9	3.3	3.2	4.0	3.4
Didmeninė ir mažmeninė prekyba	2.9	3.3	3.4	4.0	3.8
Viešbučiai ir restoranai	3.0	3.0	2.7	3.6	3.8
Transportavimas, sandėliavimas	2.9	3.0	3.0	3.6	3.7
Nekilnamasis turtas, nuoma	3.3	3.0	2.8	3.6	3.9
Poilsio organizavimas, kultūrinė ir sportinė veikla	3.0	3.4	3.3	4.4	4.0
Kompiuteriai ir su jais susijusi veikla	2.6	3.0	3.0	3.7	3.5
Kita aptarnavimo veikla	2.9	3.3	3.1	3.9	3.9
Švietimas	3.2	3.3	3.4	4.0	3.3
Sveikatos priežiūra ir socialinis darbas	2.9	3.2	2.8	3.7	3.5
Žemės ūkis, žuvininkystė, miškinink.	2.7	3.2	3.1	4.0	3.6
Kita	2.6	3.3	3.4	3.9	3.6

4 lentelės tęsinys kitame puslapyje

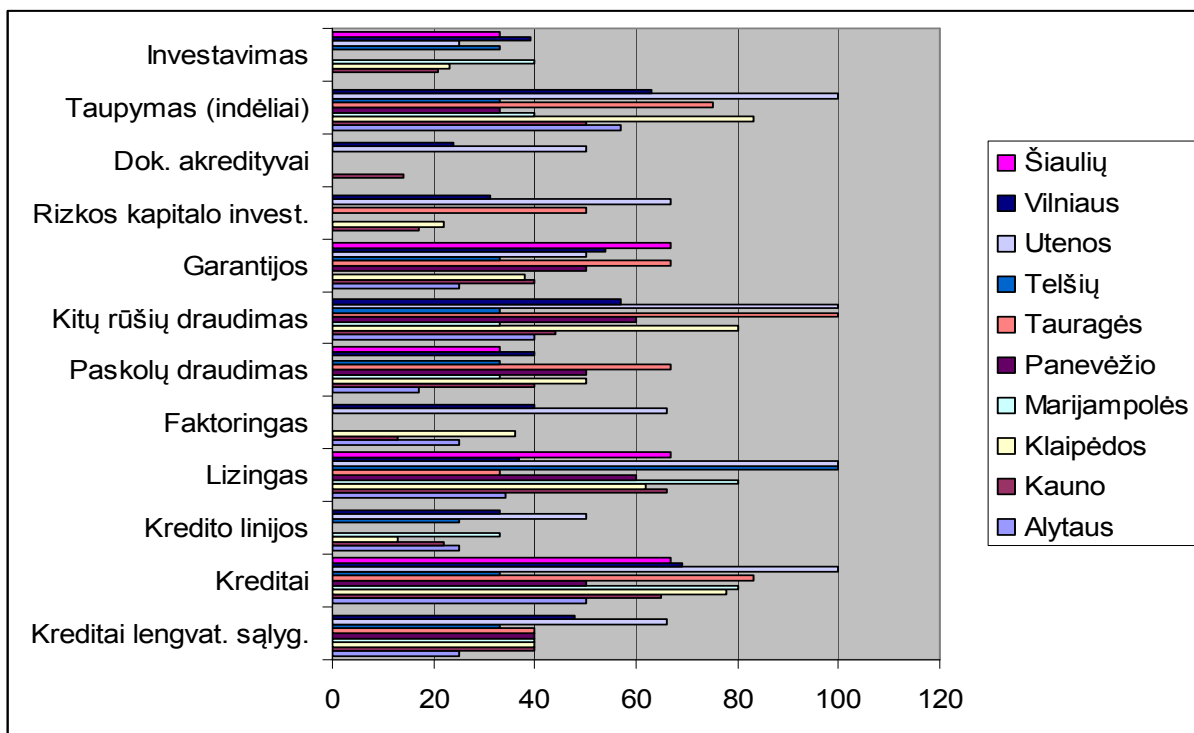
4 letelės tęsinys

	Nuosavas kapitalas	Trmpalaikės paskolos	Ilgalaikės paskolos	Vidiniai šaltiniai	Valstybės ir tarptautinių fondų parama
Veiklos vieta					
Alytaus	3.1	3.3	3.4	3.9	3.7
Kauno	3.0	3.2	3.1	3.7	3.7
Klaipėdos	2.8	3.0	3.0	3.9	3.6
Marijampolės	3.3	4.0	3.8	4.4	4.4
Panevėžio	3.4	3.1	3.3	3.9	4.0
Tauragės	2.8	3.1	3.0	4.0	3.6
Telšių	3.5	2.5	2.5	3.5	3.5
Utenos	2.8	3.5	3.6	4.0	3.4
Vilniaus	2.8	3.2	3.2	3.9	3.8
Šiaulių	2.5	5.0	1.7	4.0	3.0

6 PRIEDAS

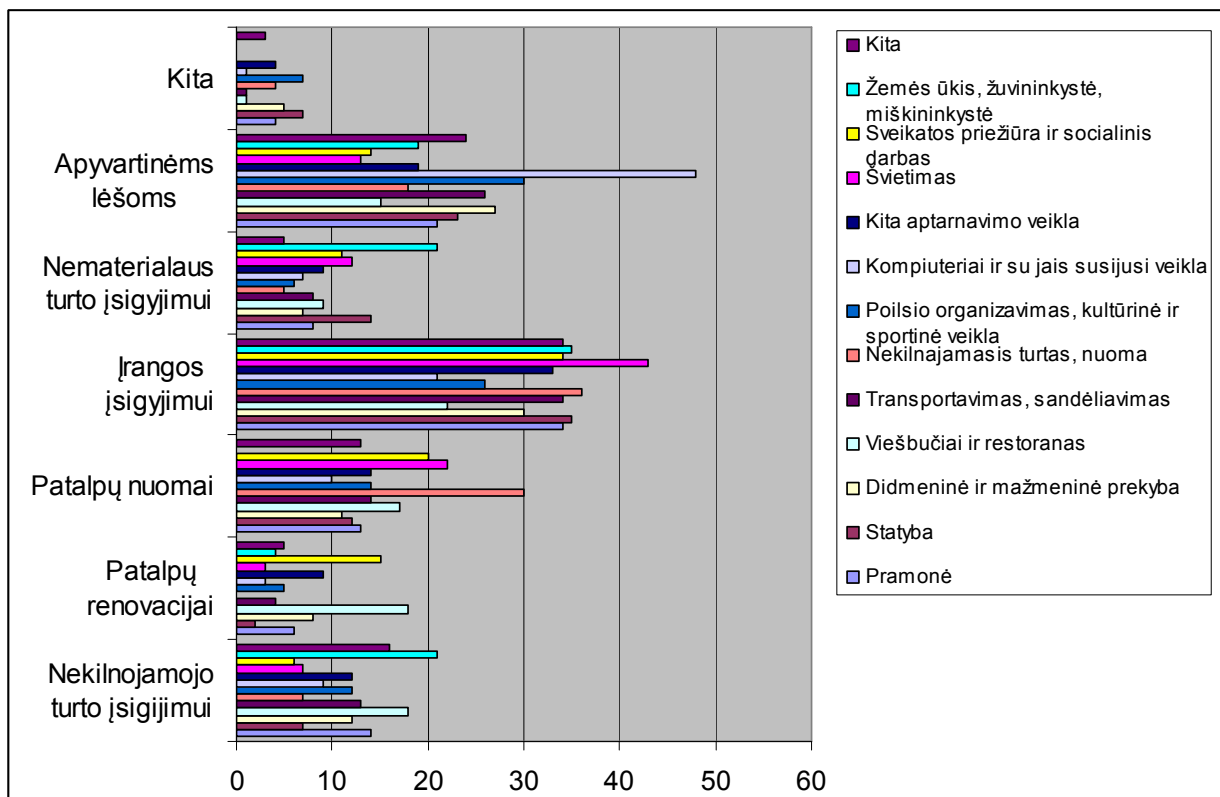

23 pav. Finansinių paslaugų naudojimas pagal verslo subjektų veiklos šaką, proc.

24 pav. Finansinių paslaugų naudojimas pagal verslo subjektų veiklos vietą, proc.

7 PRIEDAS

28 pav. Verslo pradzios investiciju struktura pagal verslo subjektu veiklos šaka, proc.

8 PRIEDAS

7 lentelė. Verslo investicijų struktūra pagal verslo subjektų požymius

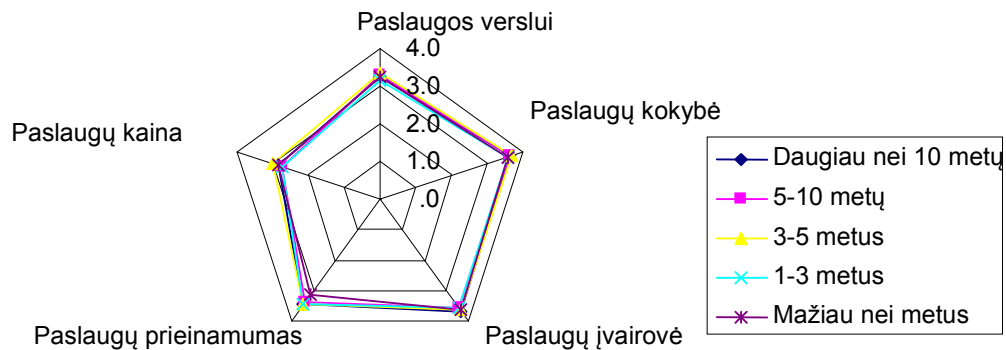
	Nekilnojamojo turto įsigijimui	Patalpų renovacijai	Patalpų nuomai	Įrangos įsigijimui	Nemat. turto įsigijimui	Apyvartinėms lėšoms	Kita
Įmonės dydis							
Mikroįmonė	10%	6%	13%	28%	7%	28%	5%
Maža įmonė	11%	7%	15%	33%	8%	23%	4%
Vidutinė įmonė	13%	5%	14%	36%	8%	25%	3%
Chi-Square	4.789	2.741	1.561	3.619	2.028	1.496	7.433
Asymp. Sig.	0.041	0.254	0.458	0.034	0.363	0.473	0.024
Veiklos trukmė							
Daugiau nei 10 metų	12%	6%	15%	27%	12%	24%	4%
5-10 metų	11%	6%	12%	28%	9%	29%	5%
3-5 metus	11%	9%	14%	30%	11%	23%	2%
1-3 metus	11%	7%	11%	26%	11%	25%	9%
Mažiau nei metus	16%	8%	13%	32%	9%	12%	10%
Chi-Square	0.687	2.558	2.732	1.760	6.362	12.892	4.453
Asymp. Sig.	0.953	0.634	0.604	0.780	0.049	0.012	0.043
Įmonės tipas							
Verslo liudijimas	10%	7%	20%	27%	8%	23%	5%
Individuali įmonė	9%	7%	14%	27%	13%	27%	3%
UAB	10%	5%	14%	30%	11%	26%	4%
AB	14%	6%	13%	26%	10%	25%	6%
Kita	2%	5%	15%	14%	38%	25%	1%
Chi-Square	5.715	1.831	2.066	12.229	7.938	1.528	.591
Asymp. Sig.	0.035	0.872	0.840	0.032	0.031	0.910	0.988
Veiklos šaka							
Pramonė	14%	6%	13%	34%	8%	21%	4%
Statyba	7%	2%	12%	35%	14%	23%	7%
Didmeninė ir mažmeninė prekyba	12%	8%	11%	30%	7%	27%	5%
Viešbučiai ir restoranai	18%	18%	17%	22%	9%	15%	1%
Transportavimas, sandėliavimas	13%	4%	14%	34%	8%	26%	1%
Nekilnjamasis turtas, nuoma	7%	0%	30%	36%	5%	18%	4%

8 lentelės tęsinys kitame puslapyje

8 letelės tęsinys

	Nekilnojamojo turto įsigijimui	Patalpų renovacijai	Patalpų nuomai	Įrangos įsigijimui	Nemat. turto įsigijimui	Apyvartinėms lėšoms	Kita
Poilsio organizavimas, kultūrinė ir sportinė veikla	12%	5%	14%	26%	6%	30%	7%
Kompiuteriai ir su jais susijusi veikla	9%	3%	10%	21%	7%	48%	1%
Kita aptarnavimo veikla	12%	9%	14%	33%	9%	19%	4%
Švietimas	7%	3%	22%	43%	12%	13%	0%
Sveikatos priežiūra ir socialinis darbas	6%	15%	20%	34%	11%	14%	0%
Žemės ūkis, žuvininkystė, miškininkystė	21%	4%	0%	35%	21%	19%	0%
Kita	16%	5%	13%	34%	5%	24%	3%
Chi-Square	9.088	29.173	26.924	16.338	16.969	12.803	11.639
Asymp. Sig.	0.766	0.006	0.013	0.034	0.031	0.463	0.557
Veiklos vieta							
Alytaus	9%	4%	19%	29%	9%	27%	3%
Kauno	14%	7%	9%	29%	8%	30%	3%
Klaipėdos	18%	2%	17%	32%	7%	25%	0%
Marijampolės	11%	11%	5%	46%	7%	17%	3%
Panevėžio	11%	14%	12%	38%	6%	19%	0%
Tauragės	14%	10%	9%	28%	10%	29%	0%
Telšių	0%	0%	9%	25%	6%	60%	0%
Utenos	4%	4%	13%	29%	6%	45%	0%
Vilniaus	10%	7%	13%	28%	9%	27%	6%
Šiaulių	0%	0%	7%	31%	30%	32%	0%
Chi-Square	10.831	18.930	4.901	7.198	1.792	14.108	7.167
Asymp. Sig.	0.047	0.026	0.843	0.616	0.994	0.039	0.620

9 PRIEDAS

1 – visiškai netenkina, 5- visiškai tenkina

31 pav. SVV pasitenkinimo banko teikiamomis paslaugomis verslui, paslaugų kokybe, įvairove, prieinamumo bei kainos atžvilgiu vertinimas, pagal verslo subjektų veiklos trukmę, vidurkiai

10 PRIEDAS

10 lentelė. Pasitenkinimo banko teikiamomis paslaugomis ir jų prieinamumo vertinimas aptarnaujančio banko personalo atžvilgiu pagal verslo subjektų požymius, vidurkiai. 1 – visiškai netenkina, 5 - visiškai tenkina

	Banko darbuotojų paslaugų kokybė	Verslo aplinkos supratimas	Susisiekimasis	Lanstumas	Komunikabilumas	Domėjimasis SVV	Sprendimų priėmimo operatyvumas	Reagavimas į klientų poreikius	Informuotumas	Kvalifikuotumas	Patikimumas
Įmonės dydis											
mikroįmonė	3.8	3.6	3.9	3.5	3.8	3.3	3.4	3.4	3.6	3.8	3.6
maža įmonė	3.9	3.8	4.0	3.8	4.0	3.6	3.6	3.7	3.8	3.9	3.9
vidutinė įmonė	3.9	3.6	3.9	3.6	3.9	3.4	3.6	3.5	3.7	3.9	4.0
Veiklos trukmė											
Daugiau nei 10 metų	4.0	3.7	4.0	3.7	4.0	3.4	3.6	3.6	3.8	3.9	3.9
5-10 metų	3.8	3.7	4.0	3.6	3.9	3.4	3.5	3.5	3.7	3.9	3.9
3-5 metus	4.1	3.8	4.1	3.7	3.9	3.5	3.7	3.6	3.8	4.0	4.0
1-3 metus	3.6	3.5	3.9	3.4	3.7	3.3	3.4	3.4	3.6	3.7	3.6
Mažiau nei metus	4.0	3.7	3.8	3.7	3.7	3.5	3.6	3.3	3.4	3.5	3.6
Įmonės tipas											
Verslo liudijimas	3.8	3.5	3.8	3.7	3.9	3.5	3.3	3.5	3.8	3.8	4.2
Individuali įmonė	4.1	4.0	3.9	3.8	4.2	3.5	3.8	3.6	3.8	4.1	3.7
UAB	3.9	3.6	4.0	3.6	3.9	3.4	3.5	3.5	3.7	3.8	3.8
AB	4.0	3.8	3.7	3.5	4.0	3.7	3.9	3.7	3.8	4.0	4.1
Kita	3.7	3.7	4.2	3.1	3.3	2.9	3.1	3.1	3.1	3.8	3.8
Veiklos šaka											
Pramonė	4.0	3.7	4.0	3.7	4.0	3.6	3.6	3.5	3.9	3.9	4.0
Statyba	3.9	3.5	3.9	3.3	3.7	3.0	3.3	3.3	3.7	4.0	3.7
Didmeninė ir mažmeninė prekyba	3.9	3.6	3.9	3.7	3.9	3.5	3.5	3.6	3.6	3.8	3.8
Viešbučiai ir restoranai	3.7	3.7	3.8	3.7	3.7	3.5	3.5	3.6	3.7	3.7	3.9

10 lentelės tęsinys kitame puslapyje

10 lentelės tęsinys

	Banko darbuotojų paslaugų kokybė	Verslo aplinkos supratimas	Susisiekimasis	Lanstumas	Komunikabilumas	Domėjimasis SVV	Sprendimų priėmimo operatyvumas	Reagavimas į klientų poreikius	Informuotumas	Kvalifikuotumas	Patikimumas
Transportavimas, sandėliavimas	4.1	3.8	4.2	3.9	4.3	3.5	3.7	3.7	3.8	4.1	4.0
Nekilnamasis turtas, nuoma	5.0	4.2	4.0	4.0	4.2	3.8	4.0	4.0	4.0	4.2	4.2
Poilsio organizavimas, kultūrinė ir sportinė veikla	3.9	3.3	4.1	3.0	3.5	3.2	3.3	3.4	3.5	3.5	3.7
Kompiuteriai ir su jais susijusi veikla	3.4	3.5	3.9	3.7	3.8	3.6	3.7	3.7	3.7	3.3	3.8
Kita aptarnavimo veikla	4.0	3.8	4.0	3.6	3.9	3.2	3.7	3.5	3.6	4.0	4.0
Švietimas	4.0	4.0	4.0	3.7	4.3	3.3	3.7	3.7	3.3	4.0	4.0
Sveikatos priežiūra ir socialinis darbas	3.7	3.8	4.2	3.7	3.5	3.2	3.7	3.2	3.5	3.7	3.2
Žemės ūkis, žuvininkystė, miškininkystė	4.0	3.7	3.9	3.6	3.9	2.8	3.1	3.2	3.8	3.9	3.3
Kita	3.5	3.7	4.2	3.4	4.1	3.6	3.5	3.6	3.9	4.0	4.1
Veiklos vieta											
Alytaus	4.0	3.9	3.7	3.6	4.0	3.3	3.4	3.5	3.5	4.0	4.0
Kauno	3.7	3.6	3.9	3.7	3.9	3.5	3.7	3.6	3.7	3.9	3.7
Klaipėdos	4.5	3.8	3.9	3.8	4.0	3.4	3.6	3.7	3.7	4.1	4.0
Marijampolės	3.5	3.4	4.3	3.7	3.9	3.0	3.4	3.4	4.0	4.1	4.1
Panevėžio	4.3	3.6	3.9	3.9	4.0	3.6	3.4	3.4	3.6	3.5	3.5
Tauragės	4.0	4.0	4.1	3.6	4.1	3.5	3.4	3.4	3.9	4.1	3.5
Telšių	4.0	3.8	4.3	3.8	4.3	4.0	3.5	3.5	4.0	4.0	4.0
Utenos	4.5	4.0	4.5	3.8	4.5	3.9	3.6	3.8	4.0	4.3	4.1
Vilniaus	3.9	3.6	4.0	3.6	3.8	3.4	3.5	3.5	3.7	3.8	3.9
Šiaulių	4.0	4.0	3.7	3.7	3.7	2.7	3.3	3.3	4.0	4.0	3.3

11 PRIEDAS

11 lentelė. Pasitenkinimo banko teikiamomis paslaugomis ir jų prieinamumo vertinimas banko politikos požiūriu pagal verslo subjektų požymius, vidurkiai. 1 – visiškai netenkina, 5 - visiškai tenkina

	Teikia kreditus, atitinkančius verslo poreikius	Teikia reikiamas finansines paslaugas verslui	Sudaro palankias paskolų sąlygas	Lanksčiai reaguoja į kintančius verslo poreikius	Remia verslą esant įmonės sėkmingam veiklos laikotarpiui	Remia verslą kritiniais įmonės veiklos momentais	Priima savalaikius finansavimo sprendimus
Įmonės dydis							
Mikroįmonė	3.0	3.1	2.2	2.7	3.0	2.2	2.7
Maža įmonė	3.1	3.2	2.3	3.1	3.2	2.3	3.0
Vidutinė įmonė	3.1	3.4	2.7	3.1	3.4	2.4	3.0
Veiklos trukmė							
Daugiau nei 10 metų	3.1	3.3	2.7	3.1	3.5	2.7	3.0
5-10 metų	3.0	3.2	2.5	2.9	3.1	2.2	2.9
3-5 metus	3.2	3.4	2.1	3.2	3.5	2.4	3.1
1-3 metus	2.8	3.0	2.2	2.7	2.8	2.2	2.7
Mažiau nei metus	3.2	3.3	2.7	2.9	2.8	2.1	2.4
Įmonės tipas							
Verslo liudijimas	3.2	3.2	2.4	3.0	3.4	2.5	3.1
Individuali įmonė	3.1	3.2	2.4	3.0	3.3	2.5	2.9
UAB	3.1	3.2	2.3	3.0	3.2	2.5	2.9
AB	2.7	3.3	2.5	3.1	2.9	2.3	3.0
Kita	2.9	3.1	2.1	2.6	2.9	2.0	2.8
Verslo šaka							
Pramonė	3.2	3.4	2.9	3.1	3.4	2.6	3.1

11 letelės tęsinys

	Teikia kreditus, atitinkančius verslo poreikius	Teikia reikiamas finansines paslaugas verslui	Sudaro palankias paskolų sąlygas	Lanksčiai reaguoja į kintančius verslo poreikius	Remia verslą esant įmonės sėkmingam veiklos laikotarpiui	Remia verslą kritiniais įmonės veiklos momentais	Priima savalaikius finansavimo sprendimus
Statyba	2.6	2.8	2.6	2.6	3.0	2.1	2.6
Didmeninė ir mažmeninė prekyba	3.1	3.3	2.6	3.1	3.3	2.6	3.0
Viešbučiai ir restoranai	2.8	3.1	2.4	3.1	2.8	2.7	2.8
Transportavimas, sandėliavimas	3.1	3.1	2.9	3.0	3.0	2.4	2.9
Nekilnamajasis turtas, nuoma	3.6	3.8	3.0	3.4	3.4	3.0	3.4
Poilsio organiz. ir sportinė veikla	2.7	2.7	2.1	2.5	3.3	2.2	2.5
Kompiut. ir su jais susijusi veikla	3.0	3.1	2.9	2.8	3.3	2.8	3.1
Kita aptarnavimo veikla	3.2	3.3	3.0	3.0	3.4	2.6	2.8
Švietimas	3.0	3.7	2.8	3.0	3.0	2.3	3.3
Sveikatos priežiūra ir soc. darbas	3.0	3.3	2.6	2.5	2.0	2.2	2.5
Žemės ūkis, žuvinink., miškinink.	2.8	3.0	2.7	2.3	3.0	2.0	2.6
Kita	3.2	3.4	2.0	3.0	3.3	2.1	2.8
Veiklos vieta							
Alytaus	3.4	3.4	2.5	3.2	3.5	3.1	3.3
Kauno	3.0	3.1	2.5	2.9	3.1	2.6	2.8
Klaipėdos	2.7	3.1	2.5	3.1	3.0	2.6	2.6
Marijampolės	3.0	3.3	2.7	2.6	3.1	2.0	2.9
Panevėžio	3.1	3.4	2.8	3.3	3.3	3.1	3.3
Tauragės	2.9	3.4	3.0	2.9	3.0	2.6	3.1
Telšių	3.3	3.0	2.5	3.0	2.5	2.4	2.5
Utenos	3.1	3.8	2.6	3.0	3.4	2.6	2.9
Vilniaus	3.1	3.3	2.4	3.0	3.3	2.4	3.0
Šiaulių	3.0	2.7	1.9	2.3	2.7	1.6	3.0

12 PRIEDAS

15 lentelė. Kliūtys, ieškant finansavimo, vidurkiai. 1 – labai didelė kliūtis, 5 – tikrai nėra kliūtis

	Aukštos palūkanų normos	Didelė informacijos apimtis	Griežti reikalavimai užstatui	Griežti reikalavimai finansinei būklei	Sudėtinga dokumentacija	Ilgai trunkančios operacijos	Finansinių paslaugų neatitikimas
Įmonės dydis							
Mikroįmonė	1.9	2.8	2.3	2.5	2.8	2.7	2.8
Maža įmonė	1.9	2.7	2.3	2.5	2.7	2.6	2.7
Vidutinė įmonė	1.9	2.7	2.2	2.4	2.7	2.6	2.7
Veiklos trukmė							
Daugiau nei 10 metų	1.8	2.7	2.2	2.3	2.7	2.5	2.6
5-10 metų	1.9	2.7	2.2	2.4	2.7	2.6	2.7
3-5 metus	1.9	2.7	2.3	2.5	2.7	2.6	2.8
1-3 metus	1.8	2.7	2.2	2.4	2.8	2.6	2.7
Mažiau nei metus	1.9	2.7	2.2	2.3	2.7	2.5	2.6
Veiklos tipas							
verslo liudijimas	2.00	2.93	2.86	3.00	2.93	2.71	2.71
individuali įmonė	1.80	2.67	2.24	2.33	2.68	2.71	2.77
UAB	1.90	2.70	2.27	2.44	2.75	2.61	2.79
AB	1.43	2.93	2.33	2.20	2.47	2.80	2.47
kita	2.33	2.67	2.22	2.89	3.22	3.11	2.89
Veiklos šaka							
Pramonė	1.83	2.49	2.29	2.46	2.51	2.43	2.74
Statyba	1.55	2.77	2.14	2.36	3.05	2.59	

15 lentelės tęsinys kitame puslapyje

15 leteles tęsinys

	Aukštos palūkanų normos	Didelė informacijos apimtis	Griežti reikalavimai užstatui	Griežti reikalavimai finansinei būklei	Sudėtinga dokumentacija	Ilgai trunkančios operacijos
Didmeninė ir mažmeninė prekyba	1.94	2.82	2.35	2.57	2.78	2.60
Viešbučiai ir restoranai	1.80	3.00	2.20	2.53	2.67	2.60
Transportavimas, sandėliavimas	1.91	2.62	2.26	2.26	2.68	2.79
Nekilnamasis turtas, nuoma	1.25	2.50	2.00	2.25	2.75	2.25
Poilsio organizav. ir sportinė veikla	1.69	2.50	2.08	2.38	2.69	2.69
Kompiut. ir su jais susijusi veikla	2.15	2.69	2.31	2.31	2.69	2.77
Kita aptarnavimo veikla	2.05	2.54	2.27	2.27	2.70	2.65
Švietimas	2.00	2.67	2.33	2.33	2.67	2.67
Sveikatos priežiūra ir soc. darbas	1.67	3.00	1.83	2.17	2.67	2.50
Žemės ūkis, žuvinink., miškinink.	1.56	2.63	2.22	2.50	2.67	2.25
Kita	2.00	2.55	2.36	2.45	2.82	3.09
Veiklo vieta						
Alytaus	1.58	2.67	2.42	2.17	2.33	2.25
Kauno	1.87	2.81	2.31	2.39	2.61	2.74
Klaipėdos	2.00	2.88	2.59	2.71	2.82	2.88
Marijampolės	1.71	2.00	2.00	2.43	2.00	2.14
Panevėžio	2.00	2.63	2.13	2.38	2.88	2.75
Tauragės	1.88	2.71	2.00	2.13	2.38	2.29
Telšių	1.75	3.00	2.25	3.25	3.25	3.25
Utenos	2.14	2.43	2.57	2.29	3.14	2.29
Vilniaus	1.90	2.72	2.27	2.49	2.84	2.63
Šiaulių	1.67	2.67	2.33	2.33	2.33	2.67

13 PRIEDAS

17 lentelė. Ar SVV atsisakytų banko, su kuriuo seniai bendradarbiauja ir su kurio darbuotojais sieja asmeninis pasitikėjimas, teikiamų paslaugų, jei iš kito banko gautų patrauklesnį pasiūlymą, proc.

	ne, nes pasitikėjimas verslo partneriais svarbesnis	ne, bendradarbiautumėme su abiem bankais	taip, jei bankas, su kuriuo iki šiol bendradarbiaujame, nesutiktų taikyti nuolaidų	taip
Įmonės dydis				
Mikroįmonė	25	28	38	9
Maža įmonė	30	22	37	11
Vidutinė įmonė	32	25	36	7
Veiklos trukmė				
Daugiau nei 10 metų	26	35	31	8
5-10 m.	29	24	40	6
3-5 m.	40	19	36	5
1-3 m.	21	19	40	19
Mažiau nei 1 metus	31	7	38	23
Veiklos tipas				
verslo liudijimas	21	57	21	0
individuali ámonė	38	23	35	4
UAB	31	25	35	9
AB	20	7	53	20
kita	0	10	80	10
Veiklos šaka				
Pramonė	36	30	27	6
Statyba	41	27	23	9
Didmeninė ir mažmeninė prekyba	31	26	32	10
Viešbučiai ir restoranas	33	27	33	7
Transportavimas, sandėliavimas	32	21	38	9
Nekilnamajasis turtas, nuoma	40	0	60	0

17 lentelės tęsinys kitame puslapyje

17 letelės tęsinys

	ne, nes pasitikėjimas verslo partneriais svarbesnis	ne, bendradarbiautumėme su abiem bankais	taip, jei bankas, su kuriuo iki šiol bendradarbiaujame, nesutiktų taikyti nuolaidų	taip
Poilsio organizavimas, kultūrinė ir sportinė veikla	7	7	79	7
Kompiuteriai ir su jais susijusi veikla	20	40	27	13
Kita aptarnavimo veikla	32	19	38	11
Švietimas	0	40	60	0
Sveikatos priežiūra ir socialinis darbas	16	17	67	0
Žemės ūkis, žuvininkystė, miškininkystė	22	33	44	0
Kita	8	27	57	8
Veiklos vieta				
Alytaus	33	33	25	8
Kauno	37	16	36	11
Klaipėdos	33	28	28	11
Marijampolės	29	14	29	29
Panevėžio	63	13	25	0
Tauragės	13	38	37	12
Telšių	25	50	25	0
Utenos	25	38	37	0
Vilniaus	24	27	41	9
Šiaulių	33	0	67	0

14 PRIEDAS

18 lentelė. Ryšių palaikymo tarp SVV aptarnaujančių bankų, jų darbuotojų ir įmonės darbuotojų verslo subjektų apklausos rezultatai

Ar keitėte banką, kuris buvo pagrindinis finansinių paslaugų teikėjas?			
Per praėjusius metus	Per paskutinius du metus	Nekėitėme, tačiau tokia galimybė buvo svarstyta	Nekeitėme ir kol kas tokia galimybė nesvarstoma
9%	10%	38%	42%
Kiek laiko jus aptarnauja ir konsultuoja tas pats banko darbuotojas?			
Iki 1 m.	1-3 m.	Daugiau kaip 3 m.	
18%	35%	47%	
Jei banko darbuotojas keistėsi, ar apsunkino įmonės veiklą?			
Ne, jokių problemų neiškilo		Taip, reikėjo iš naujo supažindinti su įmone, jos veikla, situacija ir kt.	
70%		30%	
Ar dabartinio banko, su kuriuo jūs bendradarbiaujate, darbuotojas yra susipažinęs su įmone?			
Taip		Ne	
78%		22%	
Kas iš įmonės palaiko ryšius su bankais?			
Įmonės vadovas	Vyr. buhalteris	Buhalteris	Kitas asmuo
49%	36%	14%	1%
Kiek metų palaiko ryšius su banku tas pats jūsų įmonės darbuotojas?			
Iki 1 m.	1-3 m.	Daugiau kaip 3 m.	
7%	45%	48%	
Jei darbuotojai keitėsi, ar jų pasikeitimas apsunkino įmonės veiklą?			
Ne, pakeitus darbuotoją jokių problemų neiškilo	Taip, įmonė turėjo skirti laiko ir lėšų kito darbuotojo apmokymui, ryšių su reikalingom institucijom užmezgimui	Taip, pasikeitus darbuotojui, įmonė prarado kai kuriuos ryšius su verslo partneriais ir finansinėmis institucijomis	
46%	45%	9%	

15 PRIEDAS

20 lentelė. Verslo paramos poreikio vertinimas pagal verslo subjektų požymius

	Įmonės dydis	Įmonės veiklos trukmė	Įmonės veiklos tipas	Įmonės veiklos šaka	Įmonės veiklos vieta
Verslo paramos poreikis					
Chi-Square	3.272	2.634	3.867	12.727	12.700
Asymp. Sig.	0.049	0.621	0.569	0.032	0.471

16 PRIEDAS

22 lentelė. Paramos verslui paslaugų poreikio vertinimas, vidurkiaiai

	Paskolų garantijos	Paskolų palūkanų dengimas	Lengvatiniai kreditai iš komercinių bankų	Parama iš savivaldybių SVV paramos fondų	Techninė parama	Mokymai lengvatinėmis sąlygomis	Profesionalių konsultacinių centrų konsultacijos	SVV plėtros agentūros informacija	Verslo asociacijų informacija	Pelno mokesčio lengvatos	PVM lengvatos	Vietinių rinkliavų lengvatos	Valstybės subsidijos	ES Struktūrinių fondų parama
Įmonės dydis														
mikroįmonė	2.7	3.1	3.6	3.4	3.4	3.5	3.5	3.2	3.2	3.8	3.8	3.3	3.5	3.7
maža įmonė	2.9	3.3	3.5	3.3	3.3	3.6	3.6	3.3	3.4	4.1	4.1	3.8	3.7	3.9
vidutinė įmonė	2.8	3.4	3.5	3.4	3.4	3.6	3.4	3.3	3.4	4.0	4.1	3.8	3.8	4.0
Veiklos trukmė														
Daugiau nei 10 metų	2.9	3.4	3.6	3.4	3.5	3.5	3.5	3.4	3.5	4.1	4.2	3.7	3.6	3.9
5-10 metų	2.5	3.1	3.5	3.3	3.1	3.9	3.5	3.2	3.3	4.0	4.0	3.8	3.8	3.7
3-5 metus	2.9	3.4	3.5	3.3	3.4	3.7	3.8	3.3	3.4	4.1	4.2	3.8	3.8	4.1
1-3 metus	3.0	3.1	3.4	3.3	3.3	3.0	3.4	3.0	3.0	3.6	3.5	3.1	3.5	3.8
Mažiau nei metus	2.9	3.8	4.0	3.5	3.3	3.6	3.3	3.4	4.1	3.9	4.0	3.6	4.0	4.0
Įmonės tipas														
Verslo liudijimas	2.5	3.1	3.7	3.5	3.4	3.8	3.5	3.3	2.8	4.1	4.2	3.6	4.0	3.8
Individuali įmonė	2.8	3.1	3.3	3.2	3.4	3.7	3.4	3.1	3.1	4.1	4.0	3.5	3.7	3.5
UAB	2.8	3.3	3.5	3.3	3.3	3.5	3.5	3.3	3.4	3.9	4.0	3.6	3.7	3.9
AB	3.1	3.6	3.4	3.9	3.3	4.1	3.8	3.5	3.7	4.1	4.6	4.4	4.3	4.4
Kita	2.8	3.8	3.8	4.0	4.0	4.0	3.0	3.2	3.2	4.0	4.4	4.0	3.6	3.8

22 lentelės tęsinys kitame puslapyje

22 letelės tęsinys

	Paskolų garantijos	Paskolų palūkanų dengimas	Lengvatiniai kreditai iš komercinių bankų	Parama iš savivaldybių SVV paramos fondų	Techninė parama	Mokymai lengvatinėmis sąlygomis	Profesionalių konsultacinių centrų konsultacijos	SVV plėtros agentūros informacija	Verslo asociacijų informacija	Pelno mokesčio lengvatos	PVM lengvatos	Vietinių rinkliavų lengvatos	Valstybės subsidijos	ES Struktūrinių fondų parama
Veiklos šaka														
Pramonė	2.6	3.0	3.1	3.0	3.3	3.3	3.4	3.2	3.4	4.2	4.3	4.0	3.8	4.0
Statyba	2.9	3.3	3.5	3.4	3.6	3.5	3.7	3.6	3.1	3.8	3.7	3.6	3.7	3.5
Didmeninė ir mažmeninė prekyba	2.5	3.2	3.7	3.3	3.1	3.5	3.1	3.0	3.0	3.8	3.9	3.2	3.3	3.8
Viešbučiai ir restoranai	2.8	3.1	2.8	3.0	2.8	2.7	3.3	3.2	2.7	3.0	3.3	3.0	3.9	3.3
Transportavimas, sandėliavimas	3.2	3.8	3.8	3.7	3.8	3.6	3.8	3.6	3.8	4.4	4.3	4.2	4.3	4.1
Nekilnamajasis turtas, nuoma	3.3	4.0	3.6	2.5	3.0	4.5	4.0	3.0	3.7	4.7	4.5	4.0	3.7	4.3
Poilsio organizavimas, kultūrinė ir sportinė veikla	3.3	3.8	4.0	4.3	3.9	4.3	3.6	3.3	3.8	4.2	4.4	4.3	4.1	4.2
Kompiuteriai ir su jais susijusi veikla	3.8	3.8	4.2	4.1	4.1	4.4	4.3	4.3	4.5	4.3	4.0	3.9	4.0	4.2
Kita aptarnavimo veikla	2.6	3.0	3.3	3.1	3.3	3.6	3.7	3.2	3.4	3.9	4.1	3.8	3.8	3.8
Švietimas	2.3	2.7	3.0	2.5	3.3	4.3	4.0	3.7	3.3	3.7	4.3	2.7	3.0	4.3
Sveikatos priežiūra ir socialinis darbas	2.8	2.4	3.0	2.6	2.8	3.5	3.0	2.4	2.6	3.5	4.0	3.4	3.5	4.3
Žemės ūkis, žuvininkystė, miškininkystė	2.4	2.7	3.0	3.0	2.8	4.2	4.0	3.2	3.2	4.2	3.4	4.0	3.8	3.4

22 letelės tęsinys kitame puslapyje

22 letelės tęsinys

	Paskolų garantijos	Paskolų palūkanų dengimas	Lengvatiniai kreditai iš komercinių bankų	Parama iš savivaldybių SVV paramos fondų	Techninė parama	Mokymai lengvatinėmis sąlygomis	Profesionalių konsultacinių centrų konsultacijos	SVV plėtros agentūros informacija	Verslo asociacijų informacija	Pelno mokesčio lengvatos	PVM lengvatos	Vietinių rinkliavų lengvatos	Valstybės subsidijos	ES Struktūrinių fondų parama
Kita	2.5	3.2	3.7	3.0	3.3	2.7	3.0	2.7	3.0	4.7	4.0	3.0	3.0	3.7
Veiklos vieta														
Alytaus	2.4	3.3	3.8	3.0	3.0	4.0	3.3	3.3	3.2	4.5	4.3	4.0	4.2	3.8
Kauno	3.0	3.2	3.5	3.5	3.5	3.9	3.7	3.5	3.5	4.0	4.1	3.8	3.9	3.9
Klaipėdos	2.4	3.6	3.9	3.7	3.9	4.2	4.2	3.7	4.2	4.5	4.4	4.4	4.1	3.8
Marijampolės	2.6	3.2	3.2	2.6	2.4	2.6	2.8	2.6	2.6	4.2	4.2	3.8	3.0	4.0
Panevėžio	2.8	3.0	3.5	2.5	2.7	3.5	3.2	2.8	2.8	4.1	4.3	3.3	3.2	4.0
Tauragės	2.7	4.3	4.0	3.0	2.0	3.0	3.0	3.5	3.3	3.8	4.0	2.5	3.0	4.0
Telšių	3.0	5.0	5.0	4.0	4.0	5.0	4.0	3.0	3.0	3.0	3.0	4.0	4.0	5.0
Utenos	2.2	2.6	2.6	2.6	2.8	2.5	3.4	2.8	2.6	4.2	4.0	4.4	3.8	4.0
Vilniaus	2.9	3.3	3.5	3.4	3.4	3.4	3.4	3.2	3.3	3.9	3.9	3.4	3.6	3.9
Šiaulių	2.7	2.7	3.0	2.7	2.3	3.7	3.3	2.7	2.7	4.3	3.0	3.7	3.7	2.7

17 PRIEDAS

23 lentelė. pasitenkinimo verslo paramos paslaugomis, kuriomis SVV subjektai naudojami per paskutinius 1 metus, vertinimas, pagal verslo subjektų požymius, vidurkiai.

	Paslaugos gavimo sąlygos	Kainos už paslaugą nustatymo principas	Paslaugos teikėjo elgsena	Paslaugos teikėjo supratimas apie jūsų verslo sąlygas	Paslaugos teikėjo profesionalumas teikiant paslaugą	Suteiktos paslaugos kokybė	Gautos paslaugos nauda jūsų įmonei
Įmonės dydis							
mikroįmonė	2.8	2.9	3.1	3.0	3.3	3.4	3.3
maža įmonė	2.9	2.8	3.2	3.1	3.3	3.3	3.4
vidutinė įmonė	3.1	2.9	3.2	3.2	3.2	3.3	3.3
Veiklos trukmė							
Daugiau nei 10 metų	3.0	2.8	3.0	3.1	3.3	3.3	3.3
5-10 metų	2.8	2.7	3.3	3.2	3.3	3.4	3.5
3-5 metų	2.9	2.8	3.3	3.1	3.2	3.3	3.3
1-3 metų	3.1	2.9	3.2	3.2	3.3	3.5	3.3
Mažiau nei metus	3.3	3.3	3.3	3.5	3.6	3.5	3.7
Įmonės tipas							
Verslo liudijimas	3.1	2.9	3.5	3.3	3.3	3.2	3.5
Individuali įmonė	3.1	2.9	3.2	3.1	3.3	3.7	3.4
UAB	2.9	2.8	3.2	3.1	3.3	3.3	3.4
AB	2.6	2.8	2.8	3.1	3.0	3.2	3.2
Kita	3.1	2.7	3.1	3.1	3.5	3.6	3.3
Verslo šaka							
Pramonė	2.9	2.8	3.1	3.0	3.3	3.2	3.4
Statyba	2.8	2.7	3.0	3.0	3.5	3.3	3.0
Didmeninė ir mažmeninė prekyba	2.9	2.8	3.2	3.1	3.1	3.1	3.2
Viešbučiai ir restoranai	3.0	3.2	3.3	3.4	3.4	3.5	3.8
Transportavimas, sandėliavimas	3.2	2.9	3.4	3.3	3.5	3.5	3.5
Nekilnjamasis turtas, nuoma	2.8	2.6	3.4	3.6	3.6	3.4	3.8

23 lentelės tęsinys kitame puslapyje

23 letelės tęsinys

	Paslaugos gavimo sąlygos	Kainos už paslaugą nustatymo principas	Paslaugos teikėjo elgsena	Paslaugos teikėjo supratimas apie jūsų verslo sąlygas	Paslaugos teikėjo profesionalumas teikiant paslaugą	Suteiktos paslaugos kokybė	Gautos paslaugos nauda jūsų įmonei
Poilsio organizavimas, kultūrinė ir sportinė veikla	3.0	2.2	2.9	2.8	3.2	3.3	3.2
Kompiuteriai ir su jais susijusi veikla	3.1	3.0	3.1	3.1	3.2	3.4	3.3
Kita aptarnavimo veikla	3.2	2.9	3.3	3.1	3.3	3.6	3.5
Švietimas	3.0	2.5	2.5	3.0	3.0	3.0	3.0
Sveikatos priežiūra ir socialinis darbas	3.2	3.0	3.8	3.6	3.8	3.6	3.6
Žemės ūkis, žuvininkystė, miškininkystė	2.2	2.5	2.2	2.5	2.8	3.7	3.5
Kita	3.0	3.4	3.5	3.5	3.5	3.6	3.8
Veiklos vieta							
Alytaus	2.3	2.3	2.9	3.1	3.5	3.1	3.3
Kauno	2.9	2.7	3.0	3.1	3.1	3.2	3.1
Klaipėdos	2.9	2.8	3.2	3.1	3.2	3.4	3.5
Marijampolės	2.8	2.6	3.0	2.8	3.4	3.0	3.6
Panevėžio	3.3	2.8	3.5	3.3	3.8	3.5	3.8
Tauragės	2.7	2.7	3.7	3.5	3.5	3.5	3.7
Telšių	3.0	2.8	3.8	2.8	3.5	4.0	3.8
Utenos	3.0	3.0	3.3	3.3	3.3	3.5	3.7
Vilniaus	3.0	3.0	3.2	3.1	3.3	3.4	3.4
Šiaulių	3.0	2.0	2.5	2.5	3.0	3.5	3.5